Magnus Erikssons stadslag. Kristoffers ...

Handskrift // HS / B 128

Digitaliserad år 2022

National Library of Sweden

Magnus Erikssons stadslag. Kristoffers ...

Handskrift // HS / B 128

Digitaliserad år 2022

National Library of Sweden

HS / B 128 -

HS / B 128 -

*B 128.

2,254

Här i Stockholm För Kgl. Bibliothekets räkning inköpt på Alströmers auktion i Sthm 11 Sept. 1842, för 2 Rd.

G. E. Klemming

Kongl. Bibliotheket i Stockholm N:o 48.

Se Stadslagen utg. af Schlyter, Lund 1865, sid. XLII. Christoffers Landslag, utg. af den samme, Lund 1869, föret. sid. XLV.

Lag n. 12.

HS / B 128 -

HS / B 128 -

Wester åås Handell

Efftter Wester åås handell Some kallar ath alle Saköre hörar Konungenom till. Och Almogenn bekymmer fast wara Olydig prowisterne, ath the icke wille giöra wech them Saköre som ther till Dags haffua warith kallat Biscops Saker, måge och skulle wår Nådige HERRAS fougter och forlänings Männ ath ta them vppå och kräffua honom wech. Lära sombliga aff Samma Saker och Artiklar vttrycktte wdhi Ordinantien som giördes wdhi Wester åås. Och mesth vttryckte äre y Lagzböckerne besynnerliga wdhi Kyrkio Balkenom. Menn doch ath effter Samma Kyrkie Balker icke finnas altingest rätthar och all ene wdhi alla Lagzböker äre ther for them skull vpräknade mesthe parthenn the Biscops Saker som någenn skall medh sigh haffua.

Item ath Biscoperna hörar till ath döma om Ecktenskaps Sak. Och ther någon Saköre bäre the honom tillast vp. Och giora Konungenom ther gunst eller vndhfore, ther befatte sigh fougten inted medh.

Prästar effther Ordinantien söka och swara pää tingh och Stämner Såå som andra Dannemän och bötte Konunge Dogh om the Saker therab Ämbete gieller vppå, och for therab Dom folk, Swara och bötte. Biscopen giora tilligest Konungen rätte eller gunst therfore.

Alla Andra Saköre som y Lagböken eller effther samma kallas Biscops Saker, them bäre Konungz fougte eller forlänings Man vp. Och kallas icke Lenger Biscops Saker, vthan Räknas till hopa medh Konungz Saköre. Och böter icke mera vthan ith Herskap, Och fölia nu någor vpräknade aff Samma Saker, fougtar och forlänings män till rättelse och Underwisning.

Lundog Hwar Dagh är forbudith ath giöra Ille än Likwell icke oskikk ath man böther mera for thett han bryther om helga Dagar änn om andra Dagar y hwilke man bör vphälla aff onda gerningar mera änn andra Dagar.

For thett man arbetar om helga dagar böthe man [illegible] vthan ther med forsumas att höra Gudz ordh och Messone.

Fougdtarne taga vara uppå Stätare och Tiggare som gåå om kring Landett, Och Munkar som Renta haffua städis icke till att tiggia ther taga fougdten vara uppå.

Tiggia Munkar städis icke vara aff klosteratt att tiggia lenger än fem Veckor om Sommaren Och fem Veckor om Vinteren. Ther taghi fougdarnne vara uppå thera breff som the skulle haffua när the äre vthdra, hur Biskopen Ordinantien klarliga vtwysar, eller taghi fougten ifråå them hwatt the forsamblatt haffua.

Then som lägrar sina fästo Quinno böthe ther [illegible] forre effter thett är hans ächta hustru. Men giffuer han henne vtte- fuer vari thåå sak ther forre som han gingo ifråå then han wäre wyghdher widh.

Fougtarne städia icke till att Nigon trengias ifråå Sacramen- tett then sitt af Gudligheett [illegible] [illegible] thett ähr om Paska eller annan tidt.

For Löskaläge böthe icke Biscopen vthan Konungen, för theer böthe Konungen allerenest, Och Leggies bådhe Konungz Och Biscopz Sak tilhope ath thom bliffuer thåå thes [illegible].

For kätterij Med Moder, Systar, Stiuffmoder, med mo- drena, Döttrena, medt twåå Systrar och sådanth annath, thett Gud forbudit haffuer ähr eldz sak, efftter Stadgan, Schall ther forre böthas och Liff lösas thåå böthe Konungen och icke Biscopen.

Frändsämio Spiäll y tredhia och fiärde Ledh böthes thåå som y Högmålez Saker skall, Togh Konungenn och icke Biscopen.

Them som Welleliga tagar någon aff kirkio eller kirkio gårdh Som sidett haffuer flytt for freds skull, eller then allers

ther Någon slåår, thå böte Konungenom för fridz broth thett åhr ett
öre. Och fornöye Prästenn eller Kronestenn y Häradett för sitt
omake ath han farer didt och skärar kirkio gården om han oskär
bliffuer.

Themm som haffuer Orenighett medh oskäliga Diur eller Crea-
tur, tage hann till Nåde, forsona sigh med Konungenn Och icke
med Biscopenn.

Sammalunda themm som enom androm Wijsar och icke kan
thett bewisa böte Konungenom och icke Biscopenn.

Themm som Ohörig åhr Kirkione, thett åhr them som Ryatt åhr
aff kirkio eller bankysthar. Och går dogh likewell fram och
sachtar thett Intredt, böte Konungenom och Icke Biscopenn.

For Wijsskepitse Lyff och Trulldom, thett åhr Liffz Sak bo-
thab ther forre, thå böte Konungenom och icke Biscopenn.

Item for dråp. Tiuffuery som skeer y kirkio, och mereandhere
böte alle Konungenn och Icke Biscopenn.

Prästar som medt Orettha satte åhr aff Kirkio eller bankysthe
böte Biscopenn. Såå som Wijsi kirkio Balkenn står.

Owigit Kirk föras Sakklöst effterat kirkio Balkenn ther
om seyer och handlar.

Om Största Orelenn aff forscreffne Sakörr seyer Lag
bokenn, ath Biscopenn skall them haffua. Menn effther
nu beleffuatt åhr ath Konungenn skall them haffua, Honom
bebliffuer. y themm mådhenn icke epter Lagbokenn.

HS / B 128 -

Några Artiklar Vttdragne aff

Stadgann som Giordes y Callmarne Anno etc.

1 4 8 4

Foderhestar skulle Löpa ith åår y Vplandtz Biscopz Döma Ämnath y Strängnäs och Westeråås Biscopz Döma. Tridia y Wester Göttlandh och Småland Leggest 4. hestar till Schattebondenn och 2 till Landbonn. Alla städer offuann Köllmorenn skulle 4 hestar fodras om een span Korn. Öffuer alth Småland .2. skieppar till .2. hestar Och vppå Öland 2. skieppar till .2. hestar.

Item Åårliga hallar Allmogenn y hwartt härade forstt och öfferstt häradz höffdingenn .2. hestar.

Item Jachtt forbiudz bådhe Clerkenn och Lärdenn Widh sina 40. Marck. Och Warj ther till forbudin: Näät. Repen och Löpande hundar.

Item Ingen fogothe eller Ämbitzman haffua machtt atth loffua någon Man ath Jäga Widh sina 40 Marck. Konungz ren sak.

Item forbiudz ath Ingenn föra aff Landett hästar bätter än till 6. Marck Swenska Wid .40. m. Konungz ren sak.

Item hwilkin Landboo eller Bondhe ey haffuer humbla Gårdh medtt 40. stångar som humbla Wexar Wydherlöthe 3 ört Swenska. hwartt år taghi them som Schattenn eller Landgillett vtgår medt rätta y humbla som humblan giellder och ey y penningar eller andra Wärdörr, Thessa .40. stångar ökas till thess the Warda 200. stångar.

Finner Landbo humbla Gårdh eller Trägårda forre sigh giffuit thåå Ford äga them helfftena aff allan humblan ochtt frucht. Leggher Landbo humbla gård eller och Trägårdh

HS / B 128 -

planther, thåå nythe them fry såå lenge han påå godzett sitther.

Item Landboen skall vpretha vth huss hwartt åår som ähr lagh Stuffua och Nötahuss hwartt thera skall Räknas for triggia åära Bygning, Och the huss han vprethar skall han halla ferdige hossbonden när han skilss widt Bodzett, Och All annar huss Vää godt igen Antwarda som han them togh effther som mögeligitt ähr.

Hwilcket åårett som ickie vprettar vth huss thå giffwi hossbonden een halff Marck Vtermylla. Och fullkomma Bygningenn såå mykkett som hon skulle haffwa kostatt effther mätzmanna ordh.

Sitther han quar medt Treidzslog .3. åår Och Intredt bygger thåå böthe som Va åhr. Och haffwa hossbonden machtt honom aff godzett kiora.

Item skall landbonnn giffwi hossbondenn een kynna Öll thåå Burgath åhr ther till kösth och hystefoder.

Item schall och landbonn hwartt åår giöra hossbondenn Låtha Vagzwercke, och halla sigh sielffwer köst.

Sammaledis skall och landbonn giöra hossbondenn ena försla hwartt han will, Innan Lagsagu. Tredz skal han ther with thåå böthe enn Marck. och än thåå föra förslana.

Schall och Landbonnn öffwer sina Laga Bygning giarde hwartt åår 20 Famner giärdes gärdh, Och halla the andra giärdes gårdar widh machtt with sina .3. Marck hossbondens ensak.

Som Lagenn vttwyser ath husmän som medt bondenn ähra eller Innmer skulle giöra helfftena såå mykitt y skatt eller Affradt som bonde, Och bondenn giöra sich vth lika fulth. Och the wari fry for giorningz örr.

Schall Ingenn Tryskare gåå y Landena och tryske vthann the wille Tiäna Bondan om Somarenn ther the tryske när om wintrenn.

Item hwilken som giör Vlundh åå tinghe böthe ther forr .3. Marck.

Ingen måå bindha sigh till witna vthann han warder kalladur widh sina .3. Marck till treskifftis.

Allt thett som giallar påå enn Mans hedur och ähra, blåå och bledmitte och Lagmans doombruth skall allth wara effter Swenst Tall. och alla the andra Saker effter Bunnist Tall. 4 Bunnisker y Orom.

Ingen må eller skall hwarskenn högh eller lågh halla eller forswara them som fraån sin rättha herra och hosbonda medh orimme fraån skils wedh Rikesens hämpdh och wrede.

Then Skattebonde som ägher och sitther ther som han ähr fulsädes vppåå aff hwilke han formåå göra Cronone sin fulla Skatt som ther aff aran ähr gåå, bör han thett nytha som thett gamblit och forre warit haffuer.

Drager han vnder sigh medh köp eller annorledis falsker och wäller thett sigh till frelsliga Cronone vnder sin skatt, kan thet skäliga thill honom beuisas medh tw swarne Witne eller goda breff, thåå ähr han saker till .40. Marck konungz rätt sak. Och giffue Cronone sin fulla skatt igien, Såå lenge som han bettet warit haffuer.

Item haffuer han thett giorth lönliga eller swikeliga. Och wilt Stiäla Cronone sin skatt och Renta j fråå, thåå måå han kallas konungz tiuff. Och thåå rättes, effther thy som står j konungz Balken. 30. cap.

Faller och någor Skattebonden eller therads barn någon skatta Jordh till arffz, thåå bör thet thett nyttha om såå ähr ath bondens haffuer sådana barn eller arffwinga, ath han kan sittia ther vppåå Och göra Cronone sin Skatt ther aff som ther ähr wan affgåå.

Item ther Många arffwinga faller till ith Skattegårdz thåå skall en aff arffwingana thett till sigh löse then ther ähr bäst och näst fallen ther till for mögeliga penningar, effther .6. goda Manna sägn. Och then som ey äghe andra skatta gårder, willia ey arffwingana samias ther om, thåå komma for rättha Domare, Och Dömas ther om som forskreffwit står, willia the andra ey penningar taga thåå sättis penningar vthi häradz kirkio, hwilken som ther emoth giör böte .40. Mark Konungz rätt sak.

Finnes Några Enåå Skattegårder thåå forbiudz ath Ingen them sätis man them thill sigh löse eller köpa och slåå vp vnder sigh Cronones Renta Cronone till skada. hwaå thett gör eller medh finnas böte .40. Mark. For thy ath han will swika Cronone sin Skatt aff.

Item Hwar sådana twåå Schatte iorder finnes thåå skulle ägandin
them fråå sigh sälia och till the schatta gårdar som them liggia till hinders
Eller mer, Eller och the som haffua the gårdar som the ij äre fol-
lich vppåå. Och thessa Jordh skulle the köpa effther .6. Manna
segn, Tree Män pää hwarn thera wägna. Om the ij sielffua
kunne forenas ther om. etc.

Item forbiudz och ath hwar någer faller till arffz någer Schatte
gårdh lithen eller stoor, ath then Arffiunge ij före huss aff eller
sälia thenn bortt och Bryggia Jorden medh under andra Schattegår-
der, Cronone till stoor skadha som offta skeedt ähr, Hwilken her
emoth giör, Och kan skälliga bewisas böthe .40. Marck Konungz
een sak. Och fylle Cronone sin Schatt och Renta igienn. etc.

Item Tolff beskedeliga Män Schattebönder skulle hwartt åår
vthi hwario härade een tidh om åårith skatt Bryggia och giöra sin
Edh till forenne. Och ~~[illegible]~~. breche sigh såå
Budh till kirkia, ath the willia wacha Cronones besta och gagnn.
Och Jngen stadz forandra hwarra sin Schatt Eller Renta ij nå-
gon måtthe, Och ath Jngen man skall sådana godz haffua
vnder sigh som forschreffuatt ståår medh theras wich,
Och ath the Bryggia hwar man sin schatt effther sin Jordh vthan
all wild och wenskap, Och swart her Jngen vthi hwarcken
for frändsämis wänskap Eller och fadderskap. Giöra the tolff
her emoth, Och kann thett skälliga bewisas for retthe domare.
thåå bliffua the mena Edhe. Saathe som ij Lagen står, Och
böthe ther till .40. Marck Konungz een sak. etc.

Härade kalladez fordomdagz hundrij, ther aff ath Landett
wär skifft ij hundrade tall, Och sattes een höffding öffuer
hwart hundrade, som thå kalladez hundaridz höffding, Men
nw kallas han häradz höffding. etc.

HS / B 128 -

DOMINICUS PARR vor gewaldt vnd vntrew
ist nimandt frey

·1·BP· Ich vergelte die libe mit trew

·C·P· Ehr Recht vnd fruchte nimandt

·F·P· Dem gott wol wil,
dem wil nimandt vbel.

Konungz Egenn Balker

Konungz Balckenn.

		Capitell.	Marck.
Lifft ock hals. öra.	Forkrenckar konungz fridh Eller beskermelse Breff	31.	
	Bryther konungz doom	32	40.
	Brecher y konungz Sakom.	34	40.
	Starkare vidar än som skeleb.	23	40.
	Birikeliga dragen under sigh skatta iordh.	30	40.

Skiffto Balckenn.

Hwaå som	Högra Morgongäffwer giffwer.	10	40.
	Fleirer giftar ludar.	8	40.

Ärffda Balcken

	Vana Ärff	23.	

Bygninga Balcken.

	Olofflandes Brukara Jach.	23	40.

Kiopmåla Balckenn.

	Bedrifftwa Landzkiöp, till Städia eller Lofgifftwa Landzkiöp brukka.	5	40.

Edzörs Balckenn.

Atth	Konunger måå Byltoganman fridhgifftwa for Målsäian. Är Bönum skiull.	32	

Dråpmåla Balkenn

		Cap	Marck
Mordgiäldh	Ey vettehat hann bana.	24	40.
Bin. Vdhgadräp.	Innan Natt och åår	25	40.

Tiuffua Balken.

		Cap	Marck
Strandwrak.	Vm ey kumber vetther	37	
Stranfindh	ägande innann Natt och	30	
Wägfindh.	åår taghi Konunger twåå luti	32	
	Lösen tagher for them som locka bondans husfru och löper bortt med them.	1	40.
Hwåå som.	Och wari lagsama um löskona borth löper medh giptom Manne.	1	40.
	Laghwnnin tiufft slepper oräfftz hann.	12	40.

Enn Skönn Vnderwijsning Allom krist-

nom Menniskiom vtdragenn Aff helliga Schrifftt.

Tolff Styckar komma Olÿcka åstadh ÿ Werldenne.

1. Enn Bannrek vthann Werck
2. Wijsheett vthann giörningar.
3. Högfardtt vthan ägodelar
4. Rikedom vthann ähro.
5. Ådell vthann Dygdtt.
6. Herrskap vthann Tiänist.

7. Folck uthann Tuchtann.
8. Städer uthann Lagh.
9. Wäldh uthan Rätth.
10. Ungdom uthan Rädzlo.
11. Quinfolck uthan skam.
12. Andeligh uthan fredh.

Fyra Styckar ähra bååde Gudtt och Menniskiann Mishagheligitt.

1. Thenn Arma Högferdigh
2. Thenn Rike Lögnachtig
3. Thenn Gamble Okyst.
4. Thenn Kiff och trätta dåstadh kommer.

Try Stycke Begalla Menniskan y Goda Gerningar.

1. Gudz Kärlek.
2. Fruchtan för Helwete.
3. Begiära thett ewiga Liffuett.

Twå Ting förwärre Rätthenn.

1. Hasteg Wrede.
2. Girugheett.

Sex Stycka Pryda Adelenn

1. Gudfruchtigheett.
2. Barmhertigheett.
3. Standfastigheett
4. Ödmiukett.
5. Mildheett och
6. Hafftua Rättwisan kiär.

Fåm Stycke ähra ther man skall
Kenna Een dårr vppå.

1. Snarth ath swara.
2. Mykith för om kring sigh.
3. Kenner Jckie sin frende för sin Wänn.
4. Fortroo Well Alla Mann.
5. Skiffta Wred om Jntedtt.

Fyra Tingh giöra Een falsk Domarr.

1. Gaffwor
2. Kerlek.
3. Nyth Och
4. Rädzslo.

Fyra hända Menniskior komma vdhi Armodtt.

1. Frådzare.
2. Okyster.
3. Byrrnge Och
4. Lugare.

Fyra sköne Lärdoma giwer Och Een
Menniskia Nyttoge.

1. Seg Jckie.	Alt thett tu		Wedzst.
2. Döm Jckie.			Seer.
3. Troo Jckie.			Hörar.
4. Giör Jckie.			Formåå.

HS / B 128 -

Thenna Sorges Wara Ärlöse och måga ty wittna bära.

1. Alla the som öffuergiffua then Christeliga Troo. Och the hellige Kyrkios Stadgar.
2. Alla vppenbara tiuffuer Och Kyrkio Rånarr.
3. Alla the som fly aff Stridt ij fråå sin rättha herra.
4. Alla the som giöra frändsämio, Och the som ähra Mandråparr Wighann nodh, ij Dyngrum, hemelig huss eller Badzstugu.
5. Alla the som ähre Mrenedharr.
6. Alla the som forgiffua eller forgiöra någon.
7. Alla vppenbara tiuffuer Och Röffuarr.
8. Alla / Vankiöpska hoorkarle.
9. Alla the som ähra Baler Och ij fråå sin sinne.
10. Alla the som slåå och hata Fadher och Modher.

Ther Marchtenn Rättwiss ähr, är Landett vthan Lagh.
Ther dagh ähr natt, ähr Landeth vthann Wägh.
Ther Fly ähr strid, ähr Landett vthan Ehder.
Ther vth ähr tiv, ähr Landett vthan Mildhett.
Ther Wän ähr Owän, ähr Landett vthan trohett.
Ther Duch ähr Both, ähr landett vthan Sandhett.
Ther skäll haffuer orloff, ähr Landett vthan nampnn.
Ther tiuffuer ähr Dömarr, ähr Landett vthan penningar.
Ther skatann will wara Orm, ähr ingenn Ästledelighett.
Ther willian ähr Rådigiffuarr, vrgeras Landett Illa.
Ther Penningar ähr Domarr, vrgeras Landett Wärre.
Ther Bodh ähr glömder, ähr fulth aff synderom.

Domare

Några Almenneliga Reglar ther domare
Och ther som för Lagh och rätth sittia bör ath
Wetha och Rättha sigh effther.

En domare skall förßth besinna ath han ähr een Gudz befalingz
mann, Och thett ämbete hann förar, hörar Gudhi till och Icke
honom sielffuom. Och ther forre hörar och domen som han dömar
Gudhi till, Effther thett hann sitter ij Gudz ämbete påå Gudz
wägna, Såå ath thett äh Gudz doom och Icke Menniskia doom.
Och äh ith helligitt ämbete then Gudhi skeer priß vthi, Mann
när thett Rätzliga bruklatt wardher. etc.

En domare skall såå wara till sinnes ath döma som sagt ath
Alexander warith haffuer, Som såå haffuer warith när
någor klagmåll kom för honom, Och swarandenn Icke haffuer
warith till städes ath swara för sigh. haffuer hann såå swa-
rith: Tw öron haffuer Gudh giffuitt migh, thett ena till
ath höra thenn klagmåll medt, Menn thett andra wosthe Jag
spara effther honom som sigh swara skall. ther aff hann warth
högeliga prisath etc.

Och ähr thett een domares Rätta ämbete Och skall ath giffua
ij fråå sigh een wiß beskedt om sin doom. Såå ath hann
läther förståå skäll och orsaker hwar forre han såå dömpth
haffuer eller dömar. Påå thett han måå kunna ställa till fridz
ij Sakernna. förßth sith egith Samwitt, Och sedhan bådhenn
thenn som sakernna påå giäller, Och thenn som ther påå höra ath
han bliffuer Icke Mistenklitt, Eller fåår fortall ehuru rätt
skäll hann doom haffuer eller haffua kan. Och böör een
domare wara sanferdigh. Och hata giörugheterna, Och Gudfruch-
tigh. Thi thett äh omögeligitt ath thenn som äh skrößk och
giörugher, Och haffuer Ingenn gudzfruchtan ij hiärtatt. kan
någon tidh ståå domare ämbete well forre. etc.

Artiklar.

OCH ther forre liggar domarenom ther för macht vppå, ath han
seer sigh wijsliga forre, Och icke dömar någon falsk Doom.
Efther thett han giör påå Gudz wägna thett han giör. Thy
ath Gudh will haffua räth och icke oräth. Nåå ath ther
een domare weth sigh döma een falsk Doom, han dömar sigh
till een ewigh fördömelse. J thett han brukar ther Gudz Be-
falningh till öffuer wåld och oräth, som till lagh och räth
aff Gudhi insatth ähr. Men ther han haffuer willia
till och döma räth, Och Ransaker granth effter sith yttersta
forstånd om räthin, Och kan thåå for sin oforstondigheett skuld
icke finne vppåå hwatt räth ähr, Och dömer såå een falsk
Doom, thåå haffuer han någon vrsäkth, ath han ähr komin
vppåå then falska Doom emoth sin willia aff wåådha
Och ey aff beråth modett, Och om ther skulle gåå straff
effther skulle thett wara wåådha Both. etc.

EFther thett ath een domare förer Gudz befalningh till ath
döma räth, Therforre bör honom aff alla macht winleggia
sigh ther om ath han weth hwatt räth ähr. Thy ath såå som
han icke tiänar till een Predicanth, som icke weth hwatt
y Schrifftenne står, Och hwatt Grundh och meningh ther vthi
ähr, Och huru the brukas skulle. Och ther forre ståå the far-
liga, Och giöra vppenbarliga oräth, som skicka them vth for
Domare the som intet forstånd haffua. Forthy huru skall
han döma räth, som icke weth hwatt räth ähr. Och the som
sådana vthskicka skulle befruchta sigh ath the wisth bliffue
Orsachtighe medh y therras falska Doom som dömde wardha.
Thåå ståå the och farliga som sigh tagha Domare ämbette vp-
påå, Och the kunne dogh thett icke beståå. Thåå skall man
och tänkia thett, ath såsom han ähr sielff Gudz befalningz
man. Thåå hörer och folkett som han döma skall Gudhi
till.

HS / B 128 -

Domare.

Szåå ath medh Gudz och Icke sin eghin Befalningh och ämbitte skall
döma Gudz folck Och icke sith egith folck. Thy skall hann såå
Döma Gudz folck som han will, Ståå till Swaro honom för honom
som folcket till hörar. ꝑ

Desslighiste skall hann och besinna ath domare ämbitte åhr for
thett meniga bedzsta Insatt, Och icke for domarens egith nytto
och bedzsta. Och ther forre skall hann brucka thett them meniga
Man och Icke sigh sielff till godha, än thåå ath thett åhr well
Och honom sielffwom till godha medh när som thett rätth brukas. ꝑ

Dogh skall hann än sökia thett meniga bedzsta medt ämbetith
och Icke sith egith, Thy Domarenn åhr for them menige Mann
skull, Och Icke them meniga Man for Domarens skull. Och aff
thett nu sagth åhr, kann man klarliga merckia ath the ståå
farliga for Gudh som drifftha Laghenn ther effther påå
thett the skulle fåå foran Sakörr, Thy Laghenn åhr Icke
giordh for Sakörr skull, uthann for Rätth skull, Them meniga
Man till nytto och gagnn, Och Icke till Daghliga Beskattning.
skada och forderff. Och the fougdtar och Befalingzmän som
altt sökin ther effther, ath the skulle draga therab her-
rar Stor Sakörr tillhända, the åhra herrans skadeligsta
fiander, Thy thett som såå medh orätth sammanlegz, thett
drager borth altt thett herran haffuer sielff rättferdeliga
saman Laghdth. Och ther forre haffuer herran Inghen såå
skadeligen fiande som sådana hans egna fougdter åhra.
Och een orättferdigh penning drager borth tio rättferdige
medh sigh. Thy kann Inghen giöra herranom större skada
än thett hann Låther komma orättferdigh Sakörr In y
hans fatebur, forthij ath thett rättferdiga godz som man
plägar sögia, thett skulle wara ith stortt Låås som skulle
Innehålla een orättferdigh penning. Och thett som Illa fårs,
medh sorgom forgåårs. Sakenn ther till åhr thenna: När
Gudh seer ath thett ämbitte som hann till Lagh och rätth Insatt
haffuer.

haffuer, brukas till Olagh och Orätth. Thå läther han
thå komma ther till. Ath ther wij mena och wenta fölia
gagnn, ther få wij alrastörsta skada. Och thett ähr wår giirig-
hetz rättha lön. Thå upwäckar thå Gudh oss Örligh och
Krigh. Dyrtidh, eller andra skadeliga bekostningar. ther före
rättfångitt och Orättfångitt godz moste forspillas. Och ther sker
oss rätt wthinnann medhan wij bruka öffuer wåldh på them
wij skulle beskärma Och draga ther penningar In medt, Thå
moste åäther komma the, som giöra öffuer wåldh på oss
Igenn, ath thett moste thå ij öffuer wåldh vtgiffuas som
medt öffuer wåldh Indragitt ähr, Them thett icke troo will,
han moste thett aff forfarenhetenn fornimma. Gudt läther
öffuerwåldh Inntett ostraffatt bliffua. Besynnerliga när the
thett giöra som på theras ämbetes wägna thett affwäria
skulle. Ther forre måå hwar och een Herra se sigh wijsliga
forre, hwem han vthsendar for Befalingzmän eller foghdtar,
Och måå han well så seya till honom: faar vth och war mig
hull och troo, Och låth migh Ingenn Orättferdigh penning
eller Orettferdog Sakörr komma till handa, thy ther giör tu
mig skadha medt. Och wara nu sagdh om them som Lagenn
wrängia effther Sakörr, Och giöra ther medt mångenn fattig
Mann öffuer wåldh, Men om Lagligh och skäligh Sakörr ähr
thett Icke sagdt. Etc.

Domarenn skall granneligh wetha lagenn ther han effther döma
skall, thy lagenn skall wara honom till rättisnöre. All lagh skulle
sådana wara, ath the täna till thett meniga bästa, Och ther forre
thå lagenn bliffuer skadeligha, ähr thett Icke mera Lagh
vthann Olagh. och bör affleggias. etc.

En godh Beskedelig Domare ähr bätter ähn godh Lagh, thy
han kann altingh lagha effther Lijkhetenn, ther een ondh
och Orettwijs Domare ähr ~~ther~~ ther hielpar godh lagh Inthet
thy han wrengar then effther sitt sinne, thett rätt och skäll
Icke ähr, thett kan Icke heller wara Lagh, for thy skäll skull
som Lagenn haffuer medt sigh, giller honn. All bör medt beske-
delighett driffuin wardha, forthy högzsta rätt ähr högzsta Orätt
Och mesthe

Domare.

Och mesthe Nådhen wara medt rätthenn. Laghenn giller Icke alth thett som hon icke straffar, Thy all Mishandell kann icke vprä kna(s) ÿ Laghebokenne etc.

I All Lagh skall domarenn achtta hwatt hans vpsått och mening wår som laghenn giorde, Annars kan Laghenn wara missbrukatt, Och wendes till ith Annath sinne än hans mening wår som laghenn giordhe.

Thett meniga bädzsta ähr ÿpperste Laghenn, Och ther forre thett som finnas thö meniga Mann nyttigitt wara och dock hallas för Lagh, än thåå ath schreffuenn Lagh effter Ordenn synas annorlunda lydha. Landzsedh sedh när then haffuer icke oskäll medt sigh bör räknas for lagh ther man måå och döma effther. Osedher bör Jngen hielpa, Thett är Jngenn kan hielpa sin sak ther medt ath han seger: Många såå giortt haffua eller giora som hann giortt haffuer, effther thett synas wara moth Laghenn etc.

Allmenneliga Ordsedher brukas Offtha for Allmennelig Lagh, hwilka och såå rätth lagh ähra, Sådana som thesse ähra, thenn ther gåår ÿ borgann hann går ÿ betalann. Hött ähr medt Jngo Böth. Affwndz man skall Icke witna, for ordh bryitha Lagh, Olagha fång ähr Ofång, Mann skall icke bära vth moth haffua wärre, Jngenn kann wara Domare ÿ sin egen sak, Effther Eens Mans taall kann Jngenn dömas. Een ärlöss Man bör Jntedt witna, Thun ther slåår han bryther, Wåldh ähr icke Landzsedh. Thett är icke allsannyth som ähr sannolikth. Hwar och een ähr sin Weldes Wänn. thett ähr: Thett man gierne seer thett witnar man och haller gierne medtt. Thun icke haffuer fää hann böthe medt krop. Orönth sak ähr såå godh som witnatt. Biordt gerning haffuer Jngen Wenningh, Ther een bryther medt, thett skall hann och bättra medt. Oswrndom Manne giffz Icke Witzordh. Thun som sin frijhedtt missbrukar hann ähr wärdtt misthe thenne, etc. Och mång andra sådana vppenbara och allmenneliga ordsedher plägha brukas for Lagh, Såå ath ther måå dömas effther.

Artiklar.

Dömas effther. Thy ath aff sådana gerningh ähr Laghenn vt-
dragenn, Hwilcka ien domare bör äth wetha thett konungrenn
medt skällom will thett räknas för Lagh. Och thett then menigha
Mann Samtycker, skall och räknas för Lagh. ꞓ

Them Biör emott Laghenn som giör emott Laghens mening,
änn thåå hann synas giöra som Ordenn lydha y Laghenn.
Och sådanth skeer mykith här y Swerige, ther man wrä-
gar Laghenn effther Bookstaffvenn, och icke achtar hans mening som
Laghenn giorde. Wåldh och affwund giör här och mykith, Och
them wrängar Laghenn, som Icke bliffwer widh hans mening
som Laghenn giorde. Och ther ähr Rådzlighenn emoth ath
man icke Lag om Lagh wrängar. ꞓ

All Lagh ähr Insatt för rätt och skääl skull och icke för Bookstaffvenn
skull, förthy Bookstaffvenn ähr ith straff som them går öffwer som
Laghenn brytha. Menn Laghenn will wara obruttin och ey
bruttin, och säyer såå heller ath Ingen stäle än ath tiuffwen
skulle hängias. Ther man Icke haffwer beskreffwin Lagh
vppåå, ther skall man bruka Landzsedh och skäliga sedwanor
för Lagh och döma ther effther, Slijka brukh kräffwer slijka
straff. Och ther förer skall man Icke see ther effther hwatt
hann ähr Rijk eller fattigh. ꞓ

Domarenn skall tala Sachttmodeliga medt them som y rättin
komma, Annars giffwer hann ther till orsak till folkett skall [illegible]
ath man fåår then meningh om honom, ath hann icke skulle
vnna then Partenom goth som hann Illa till talar. Och kommer
såå y mystanke ath hann icke skall döma een rätt doom.
Såå kommer mann och Icke för them skull för rätthin, ath
hann skall ther bannath och Illa till talath wardha, vthann
till ath sökia sin rätt, Och skall Sachtmodeliga handlas y Rätt
them. Menn ther sakenn såå begiffwer sigh ath någon
Parttenn mosthe straffas medt ordh, Såå skall thett skee
när sakenn ähr Rannsakath. Och domenn affsagdh. ꞓ

När domarenn

Domare.

När domarenn sitther for Retta skall hann Jcke wara wredh
påå Någonn Partenn, Forthy ath wredhenn forhindrar honom
ath hann Jcke besinna kann, hwatt rätth ähr y sakenne. &c.
Domarenn skall Jcke wara for hastig till ath döma för än han
sakenn wäll begrundett haffuer. Thy een hastig doom ähr sällan
rätt, Jngenn tingh ähr domarenn såå forliga aff Nödenne som
Beskedeligheett. ath hann weth när hann skall wara sträng
Och när hann skall wara myldh y Laghenn. Thy ath all
straff bör wara till forbätringh. &c.
Straffatt bör sådana wara om mögeligitt ähr ath thett ikke for-
hindrar honom som straffatt warder till ath bättra sigh. Såå
som skeer medt them som stulith haffua, hwilke ther stå
widh stupena mistha öronen Och wisas aff By. Om sådanna
Menniskior Rymma borth y frammande Landh ther Jngenn kän-
ner them. Och wille sedhann girna bättra sigh, Och föra ith
goth Leffuerne, Såå warda the dogh aldrigh betroger. Såå
ähr thåå straffatt them tillhindar Och bliffue såå ther öffuer
forhindrade och fortwiflade, Och bliffuå wärre än the wåre
till forenne. Och hade for them skull bättre warith ath the
straff hade mith Liffuitt. Sådanna skeer medt horkoner
the ther sattias påå kåkenn Och wysas aff By. Ath the som
till forenne bedreffua hoor medtt een eller twåå, the bliffua
sedhann hwar Manns horar, hwillkitt Jcke ähr till forbät-
tringh, Utthann giffuas medtt sådanna straff till ath bli-
ffue wärre än the wåre till forenne. Ther forre skall
man y sådanna saker bruka beskedelighett. ath man Jcke
tager uth och giör haffua wärre. Menn Laghenn kräffuer
Daligdh forbättringh, Och till forbättring bör hon altid Reffsen wardha &c.
Domarenn skall Jcke wara forhastigh till ath Någor Manns
ähra eller godha Rychte forkrenkett bliffuer eller wardher.
Och ther forre giöra the ganska obeskedeliga, Jåå och stor orätth
ther thill medtt, som kröna een godh berychtatt Mann eller Quinna

y uppenbar

Artiklar.

y Vppenbar Roof och Rychtte, Och tryggia honom eller henna
Lagh forre påå thett the kunno fåå Vatkörr ther medt äm
thåå ath the ingenn skull haffua ther till som the tryggia fe
nom eller henna forre. Sådanna Domare giöra twerth emott
theris Befalningh, Forthy Domare ämbitte skall wara snarare
till ath hielpa än till ath stiälpa. Beskydda then Mannz godha
Rychtte skall Domarenn giöra Och Icke forkrenckia, medt min
dre ath saken ähr vppenbar wordenn, medt skäll Och bewis
ath Ingenn beskiddning hielpa kann. Och ther forre ähr thett ith
forbannath brugh, ther Budst will straffe offuer ath mann
söker sää Vatkörr ath then Mannz godha Rychte, heder och
ähra wardher ther offuer forkrenckth, Och thett ähr emoth
Swerrigis Lagh som willia ath ij. the saker som Liff, ähra
och theris äägiella, skulle till wara fyr Manne Witter, aff
hwilkitt klarth ähr påå tagha, ath Laghenn icke gillar hwartt
och ith Löst Rychte som vp komma. thy skulle thar honn sigh
till sää mångh Witter. ¶

Ett vppenbara Dråth ähr, Och kann Mykith enth aff koma
ath Domarenn för ith Löst taall skull twingar någonn till la
ghenn, medt minder ther ähro någor annor Likner till forthy
then Mannz owän kann snarth aff Affundh eller Ill willia
komma ith Rychte påå gång, Ocrr man Och vppenbarligha for
Ögonenn, huru offtha mångh falsk Rychta vpkomma, Och gåå
With om kringh, skulle mann thåå twinga them strax till ath
gåå Lagh som i sådanna Löss Rychta komm. Thåå skeedde them
Orätt, Vthann heller skulle then till talas som sådanna Rych
te föra ath hann thett bewisa skulle. ¶

Enn domare skall icke Lätteligha Låtha någonn till Lagh gånga
medt mindre ath nödenn twingar ther till, Vthann han skall
heller söka annor medell till ath stella them till frid, som saken
fåår emellann. Thy thett ähr befruchtandes, ath the som
offtha gångas Lagh, ther sker och offtha falska Edher, thet Do
marenn bör ath forhindra Besynnerligha her i Swerrige ther
men ähr gandska

Domare[illegible]

man åhr gandzska vvitborum till ath swäria, Ther åklagarenn haffuer Jngenn skäll bewis eller likuelse till sin klagemåll thåå åhr swarandes nej så goth som åklagarens Jåå, Och bör ey twingas till Laghenn. Menn ther åklagarenn haffuer någor skäll eller Likuelse eller och Witna medh sigh, Thåå åhr hans Jaa bättre än swarandes nej. Och thå kommer han honom till Laghenn, Ther så Jcke åhr skeer swarandenn oräth om hann twinghas till laghenn. Forthy honom bör icke strax göra Laghenn, ath honom någoth withas eller förekastas, medh minder åklagarenn haffuer halfft skäll medh sigh, thåå kommer hann honom till Laghenn. Thy ath renoth vppenbara skäll Och Witne skall Jngenn städias till Edh, Vthan hann fellas till sakenne. Menn thett honom withas medh halfft skäll thett måå han Läggia fråån sigh medh Laghenn. Thåå åklagarenn haffuer ingenn annor skäll på sin klagemåll Vthan hann will halla thett medh sin Edh, ath hann haffuer räth, medh sådana Edh kommer swarandenn icke ath Laghen Forthy Edh skall icke gåå emooth Edh. Thy bör ey heller edhen effther som man troo ontalar Wara påå klagarens sidho Vthan påå hans sidho som swarandenn åhr, Medh Edh skall man swara och Jcke klaga, Och Jngen måå swäria sigh penningia till.

Ther kenn Wardher beslagin medh någonn högmålis ärende eller annor Swar sak, som gåår vppåå liffuet eller heder och åhro, Och icke åhra sådanna skäll till ath hann kan felles till sakenna, ey kann hann heller komma Laghen åffstadh. Thåå skall vpsettias som Laghbokenn seghier 12. Manna Nämpdh Wäri the hann Wari Wardher, fella the hann Wari fälther. Nu åhr saken stundom såå blundh, ath nämpdhenn seghier sigh hwarskenn kunna Wäria eller fella Och åhr såå när sidhan som för. Menn thett åhr Jcke räth saghdh, forthy om the kunno icke fella honom thåå åhr hann Warder Och bör Löss giffuas, Thy ath thå som Jcke kan bindhas till sakenna hann skall Wara fry, Och thett räth Warr thett,

ath man skulle

Artiklar.

ath mann skulle pina och plåga honom som man Intet kunne
betygha öffuer. Skall man och aldrigh wara mera benegenn
till ath hielpa än till ath stielpa. Etc.

Så skall mann och halla thett for een almennelig Regla y alla
rättgånger, ath ther som så blinda saker åhra ath man icke ret-
lighe kann hwatt rätt åhr, Thå skall man giffua honom löss
som beklagath åhr thett hann än wäre brutzligenn, for thy
thett är aldeles bättra, giffua een brutzliga Mann löss, än een
obrutzligenn pina och plåga. Thy thett haffuer een stor farlig-
hett medt sigh, Och warder Gudt ther öffuer högliga fortör-
nath, atth thn som obrutzligenn åhr lidhar öffuer wåldh
och orätt. Domarenn bör Ingenn plågha, medt mindre hann
haffuer skäll och vppenbara bewiss for sigh, giör han ther öff-
uer så åhr thett öffuer wåldh och orätth thett honom Illa
bekommandes wardher. Etc.

Effter thett her y Swerrige åhr folkitt ganska redebogitt
till ath gå Lagh, wåre tillbörligitt ath Domarenn spurde them
till som Laghmenn åhra, hwatt skäll the weta aff Sakenne
Ther the willia swäria vppå, Och skall Domarenn Ingalun-
da wara for hastig ath städia någonn gå fram och swäria medt
mindra hann försth haffuer ransakath ther om. Den thett åhr
thenn man som bör Lagh till Laghenn wardha. Etc.

Ther som swarandenn haffuer skäliga witna for sigh medtt
hwilkin hann kann nederleggia kärandens klagomåll
thå åhr thett orätth ath honom thå ther öffuer skall leggias
Lagh forre. Thy ath honom bör niutha sin witne och bewiss
om the skälige åhra, Och Domarenn kann gilla thenn. Menn
them skall man icke göra så illa ath ther twingas hann till Laghenn.
Ther man Icke kann forswara sigh medtt skäll och witne, ther
skall man thå forswara sigh medtt Laggång och Edh. The
ther gå Lagh medt enom androm, plägha så swäria: Jagh
bedher migh så Gudh till hielp, ath hans Edh åhr Renn
och Icke Menn. Sådana åhr een farligh Edh, medt minder
man forwath.

mann förwetth sigh thesse bätre y sakerne, Och äher befruchtandes ath
mångha falska Edher skee ther medt, ther Gudt wardher högeligha
fortörnath medt, hwilkett Domarenn bör affstella. Therförre bördhe
Laghmannenn sââ swâria widh thetta eller annath sätth: Jagh
bedher migh sââ Gudt till hielp, ath aff the skääll och Liknelse
som Jagh weth aff sakenne, Och aff the umgenge som Jagh haff-
uer haffdt medt thenna Mannen troor Jagh ath hanns Edh äher
Reen och icke Menn. Och sââ kunna Laghmennenn swâria räth
äher thââ ath han som sakenn giffwes wppââ haffuer swarith Räth
Och äher thââ bätre ath Gudz fortörnilse äher thesse minder, ath een
haffuer swarith Räth, än ath sââ månge skulle falskeliga swâria
När thââ sex eller tolff eller och mera eller mindre godha betro-
gna Männ haffua the swarith och troo honom som saken giffz wa-
ra obrutzlighenn. Sââ skall Domarenn effther sadanna godha
Männs troo, Döma honom fry. Och sââ thungar thââ Domenn pââ
hanns Egenn Edh som Laghenn gââr Och therab troo som medh ho-
nom sworo. Och thett skall Domarenn wara skääll och grundh
noch, ath döma honom fry. Och ther sadanna Lagh sedhann
öffwerwitt warda bliffuer Ingenn Menedher wthann han som
sakenn galth wppââ. Medt minder thett sââ bewisat kann, ath
någor aff Laghmennenn wiste thett medt honom ath hann brutz-
ligh wâr. Sannas och thett thââ äffra the och Menedhare. Och
bör straffat wardha. All Doom bör befestas medt vppenbara
skääll och bewijs. Ther åklagarenn intedt kann bewijsa ther
äher swaranden fry. Thy ath klagarenn skall haffua be-
wijs medt sin klagemåll. etc.

Mann skall icke alltidt döma om gierningenna som hon giortt och
skeedt äher. Vthann mann skall till see, y hwatt Achtt och Meningh
hon giortt äher. Mann skall och Döma om gierningenna effther
hanns Meningh som henne giorde, Om thett äher skeedt aff
wrådtt medt Eller ey. Och therförre kann man icke alltidt
komma honom till tiuff sak som androm nâgott heemligha aff-
hender. Thy thett kann well henda ath henn haffuer

tagith wildh

Artiklar.

tagith Wilch, Eller menath thet wara sich som icke wår hand, Eller annath sådantth. Jngen kommer man tiuffsak vppå medt minder hann haffuer Vrtandet och medt willia tiufliga tagith nom annan sith y fråå. Thåå ähr thett och y alla andra saker athman moste ssee på giorningena, effther thett ath gemenliga sker plägar her y Swerighe, ath ther twå kiffua eller trätta tillhopa, thåå plä gha offtha then ena kalla thenn andra tiuff eller annath sådanth Och thenn som såå kallath warder stämpnar honom till rättha och segher, ath hann haffuer Lagdth honom Tiuffnaty till, Och will såå komma honom till skadha, ath han antingia skall ståå samma rätth eller bliffuer ährelöss. Ther skall thåå Domarenn wetha beskedelighett ath giora åttskilnatt mellann Oquädens Ordh och fulth witha. Thett ähr fast annatt y werde aff ith hastigitt modh kalla enn en tiuff eller annath sådanth, än ath tiggia nom tiuffnatij till aff berädt modh. Och willia medt Laghenn bindha honom therr till. Effther thett ath icke ähr lijka bruth Thåå skall icke heller wara lika straff. C.

Skall och domarenn see till om thett ähr Oquädens Ordh eller vy, som Laghboken therr om Jnnehaller. Domarenn skall icke till ståda någonn oskälig witnesbyrdh, effther thett ath ther plägha och sker falska Edher medt, Vthann hann skall ransa ka om thett ähr icke wilde witne eller affwundz witne, Eller om ther ähre Menedhare eller ährelöse, Eller om hann ähr såå kränkdh, ath mann Någott weth aff honom, än hann ähr wer tandes eller vij. Ther någoth sådanna skäll finnas ther gil las icke witnesbyrden. Jngen måå heller witna y sin egin sak. Vthann thåå hann witnar emoth sigh thåå ähr bekennelse sak. Effther thenn bekennelse som genom warder pinth eller plågath till skall Jngenn dömas. Thy sådanna bekenn nelse pläga wara falske. Thy många bekenna thet som al drigh skedde for then pino skull som the ther lidha. Och komma ther offtwär y fortwiflann. ath the fast heller wille wara dödhe än ath Lidha.

än ath lidha sådanna pino och plågho. Medt minder så kan hända
ath aff sådanna bekennelse finnas the skäll ath ther måå wälldömas
effther, Och hörar ther före beskedelig hertt till huru man medt sådan-
na pinar och plågha handla skall. Ath mann icke pinar och plåghar
thin som ingenn skull haffua, Och thett ähr oppenbara öffuerwåldh
Och ther sådanna pino medt Jomfruer eller annor plågho ther medliga
brukas moste, thett thåå bätter wåro hafft fordrägh, effther
ther skeer såå offtha orätt medt, Thåå skall thett heller thåå
icke skee uthann j högmålis ärende forwärpeliga saken skull
Och ther forre giöra många fougdtar orätt som såå obeskedelightha
twinga them the gripitt haffua till bekennelse. Och strax effther
sådanna bekennelse ehwart hon ähr rätt eller orätt, thåå låthe
the jåå straffatt ther effther. Antingenn till liff eller penninga.
Och fattha ther oppåå ath hann stodh till sina girningh än thåå
hann thett sedhan nekar. när hann icke plågas, Ther sådanna
skeer, thett skeer mesth for sakörenn skull, Och ähr oppenbara
wålth och orätth thett herran icke till ståndia bördher. Många
ähre och widtt thenn meningh, ath när een mans doom dreffuin
wardher ath thett skulle wara hans ähro förnär, Och ther aff
kommer, ath många styia sigh willia forswara sin ähro thåå
the forswara theras doom. Menn sådanna går aff oforståndig-
hett, När een domare dömar effther sith ytterste forståndh
Och effther the skäll som honom forre giffuin warda, thåå ähr
hann uthann skull, Ther saken sedhann kommer for een annan
som mehra forståndh haffuer, Och bätter bewis forre komma
Och wardher sedhann annorledis dömpth, Thett skall han well
kunna lidha. Och thett ähr honom icke fornär. Menn hwar
thett kann finnith wardha att hann for någor muthor och
gaffuor, will eller wänskap skull, hade een orätth doom aff
sagdtt. hade hann ther medtt föge ähra inlagdth. &c

När någonn &c

Artiklar.

När någon twifwurlachtigh sak fram komma Och man haffwer
Intedt ther om scrifftwatt hwarken y Stadz Lagh eller Landz
Lagh, ey heller ähr landz sedet ther man måå döma effther
thåå måå mann höra godha Manna Rådh, Och döma effther
sith bedzsta forstandh och Samwith ath saken måå fåå rättskiligh
wardha, thett såå twiffwar Domarens ämbitte, ath hann the
saker åthskillia skall, som for honom y Rättum komma. etc.

Ther sakenn ähr twiffwurlachtigh Och blindh, thåå skall mann
wara snarare till ath hielpa honom som beklagath warder
än honom som beklagar. etc.

Ingenn kann giffwa androm störrе räth än han sielff ~~hafw~~ haff-
wer Och såå kann icke barnett arffwa störrе räth än fadrenn haf-
wer Och Ingen kan giffwa androm störrе Machtt änn hann sielff ha-
ffwer. Thenn skall haffwa bathena som farann står, Och
twertt om, thenn skall ståå farann som bathena och profiten haffwer etc.

Alla saker skall Domarenn förstt wetha hwatt namyn saken
skall giffwas Om thett ähr Edzör, Tiufferij, Wåådamåla medt
willia, eller hwatt som helzt thett skall Räknas forre som
giorth ähr, Och sedhann skall ther dömas om effther som
ärrendith sigh begiffwar. etc.

Ohöfthett wara nu Domarenom till een lithenn rättiche, Och
bekommar man thett well ath när mann thenna Reglan effter
följa will, som thett och medt rättha bör, Wardher Sakörenn
någoth minder, Thåå bliffwer och Budz fortörnilse thesse minder
Och Lagh och rätth thesse förre. Ther ligger och mera machtt
uppåå. Orätth Sakör gior fattigann herra Rik. Menn Lagh
Och Rätth ähr herrans Priss. etc. etc. etc.

+

Thetta Efterskriffna tydar hwadh Åått
skilnatt som ähr emellan Gambla och Nyia Laghenn.

Nyia Laghenn haller tholffwe Lagmanne Döma y Konungz B. 1. Cap.
Gambla Laghenn 9 Lagmanne Döma.

Nyia Laghenn öffwer alla werdzliga domare y Konungz. B. 4 Cap.
Gambla Laghen: alla domare.

Nyia Laghenn haller hwåå som giör sig till Målsmann vthann som Lagh sigia. Böthe 3 marck. y Konungz Balkenn. 29 Cap:
Gambla Laghenn haller. 40. Marck

Nyia Laghenn: Barna Barnn ärffwa. y Ärffda Balkenn. 1. Cap.
Gambla Laghenn Jn till Femyte Mann.

Nyia Laghenn: Bonde skall åther sigia för Crichtz messo.
y Jordha Balkenn. 21 Cap.

Gambla Laghenn: för midhfastho.

Nyia Laghenn: Om Walborg messo skulle gårdhe ferdoge wara
y Bygninga Balkenn. 9. Cap.

Gambla Laghenn: Om helga Korssdagh.

Nyia Laghenn: Om Twin Löya skogh emellan skall ägandenn till skiäl .2. Resor. för än thann Böther. y Byg. B. 12. Cap.
Gambla Laghenn haller ath hann skall ~~[illegible]~~ bötha strax, ska dann ähr skreedtt, ändogh Jntedt ähr till sagdth.
Gambla Laghenn haller ath vrfällar skall wara 30 allnar påå hwarie skiedh

Nyia Laghenn haller: Wari såå myckith hon warith haffwer
y Bygninga Balkenn. 9. Cap.

Nyia Laghenn haller: huggar mann Byrda vredtt Råå hafell
Böthe .3. Örr. y Bygninga Balkenn. 18. Cap.
Gambla Lagenn: Böthe enn Örr.

Nyia Lagen: hwåå som

Nya Laghenn: Hwaa som spillar noth eller söndre huggar Böthe
40 Marck. y Byggninga Balkenn. 25 Cap.

Gambla Laghenn: Böthe 3. Marck.

Nya Laghenn: Spillar mann fiske book. Böthe 3. Marck. Sedenn Cap.

Gambla Laghenn haller. 3 Örr.

Nya Laghenn haller ath Affradett och Landz Rennerligha vnstyld.
Der vthgiffwas Innan Thomas messo y Byg. B. 29 Cap.

Gambla Laghenn Innann Francisci.

Gambla Laghenn: Byrthar häst sigh y Broo. Böthe — 12 örr.

Nya Laghenn: Böthe Läthen med fiärdung saa myckith hann
wärth ähr. y Byggninga Balkenn. 3. Cap.

Nya Laghenn: Brinnar Kirkio Böthe Läthes medh. 40. Marck.
y Byggninga Balkenn. 36 Cap.

Gambla Laghenn, haller 3. Marck.

Nya Laghenn: Brandstodt ägher wara ½ spann Kornn eller
Ortog penningia. y Byggningia Balkenn. 37. Cap.

Gambla Laghenn ½ spann Kornn Eller 4 penningia.

Nya Laghenn för skepkrek eller Book. som brinnar medt
waadha Eldher. Böthe. 9 örr. y Byg. B. 38 Cap.

Gambla Laghenn Böthe 3. Marck.

Nya Laghenn for 10. Marck.

Gambla Laghenn for 12. Marck.

Nya Laghenn for 20 Marck. ey warder ther Bothmera.

Gambla Laghenn for 24½ Marck 40 Marck. widery.

Nya Laghenn: slaar mann Koo ath honn gyrthar ey molkkist
Böthe halff Marck.

Gambla Laghenn Enn Örr.

Nya Laghenn Hemptar mann Humbla Innann Bartholomej
Böthe twee Marck. y Byggningia Balkenn. 49 Cap.

Gambla Laghenn. 12 örr.

Nya Laghenn sell Bulk

HS / B 128 -

Nya Laghenn: Sätt Bulhuitett flärdh Böthe 40 Marck j Köp-måla Balkenn 2 Cap

Gamla Laghenn: Böthe. 6. Marck.

Nya Laghenn: Sätt mann flärdh Böthe 12 Marck j Köp: Balkenn 3. Capitell.

Gamla Laghenn 3. Marck.

Om Wådh skill myckith Gamla Laghenn Och Nya Laghenn.
Gamla Laghenn Will strax Wädia under Konungenn.
Men Nya Laghenn under Laghmannenn j Thingmåla Balkenn 38 Capitell.

Nya Laghenn: Sökter man thenn ath androm Will skada giöra och gäther ey. Böthe 40 Marck j Edzöre Bal. 1 Cap.

Gamla Laghenn: Hett medt Ingo Both.

Nya Laghenn: bryter thet Edzöre ellar giöra Hemgång Böthe 40. Marck. Och komme Ingo Oyk Widh j Edzöre Balkenn. 5. Capitell

Gamla Laghenn: Böthe 13 Marck

Nya Laghenn lagher mann Qvinno medt Wäldh mithe Hoffuudenn j Edzöre Balkenn 12 Capitell.

Gamla Laghenn haffua bruuith Edzörith.

Nya Laghenn: Sitther mann for androm åå kingz Wägh, eller Kirkio Wägh, Will skada giöra Och gäther ey Böthe 6. Marck. j Edzöre Balkenn 13. Capitell.

Gamla Laghenn: Hett medt Ingo Both.

Nya Laghenn: Huggar man Klädr ellar Wapn annars Manns Och kombre ey Bloduita Innan. Böthe 9. Marck j Edzöre Balkenn 13 Capitell

Gamla Laghenn haller 3. Marck

Nya laghenn twå som.

Nya Laghenn: Hwaa som haller Bylagann Mann heller feither ena Måltydt sedhann hanns Månada Dagar äre uthe, Böthe, 3 Marck. ÿ Edzöre Balkenn. 28. Capitell.

Gambla Laghenn haller 40. Marck.

Nya Lagenn: Hwaa som Loffuar till ½ Marck mister hoffunden ÿ Edzöre Balkenn. 40 Cap:

Gambla Laghenn Böthe 40. Marck.

Sammaledes skiell Och ÿ alla andra Artiklar. Om them Gambla Och Nya Laghenn.

Nya Laghenn: Dräpar Kona Mann eller Barnn sich, thaa skall them Dräpas eller Brennas ÿ Högmåla B. 2 Cap.

Gambla Laghenn: Honn skall stenas eller brennas.

Nya Laghenn: Hwilken som withas Mordh eller Brandh, Och eÿ skiaran läther gjälla Innann 6 Månada. ÿ Högmåla Balkenn. 12 Capitell.

Gambla Laghenn: Innann nästha tu Landzthingh.

Nya Laghenn haller rådzbana Böth 3 Marck Målsäi-andes ren sake ÿ Dråpmåla vnder willia 12 Cap:

Gambla Laghenn. 6 Marck till treskifftes.

Nya Laghenn for Vtlegdråp taghi Konungen halffua Böth Och halfft Målsäiandenn, ÿ Dråpmåla vnder willia 23 Cap:

Gambla Laghenn: taghi Konungen twå luthi Och Målsäiandenn tridung.

Nya Laghenn hwar som Dråparr warder fångenn skall hann antwardas Konungz foghde ÿ Dråp: vnder willia 28 Cap.

Gambla Laghenn: Länsmannenn.

Nya Laghenn: Giör mann Annann såår, såå ath hann war-dher Krumpenn, eller Lamar Böthe for Såår 20 Marck. Och for Lytet 12. marck. ÿ Såramåla Balken vnder willia 3. Cap. Lyteshoth Målsäianden ren samm.

Gambla Lagen forsåårlich

Gamble Laghenn for såårith 3 Marck, Och for Lyytith 12. örr.

Nya Laghenn for tumell fingher ellar foth wristhann, tree marck for såårith. for Lyytith 6. marck.

Gamble Laghenn 12 örr for såårith, Och 12 örr for Lyytith.

Nya Laghenn: nisther fingher 12 örr for såårith. Och 3 marck for Lyytith.

Gambla Laghenn: 6 örr for Lyythitt Och 6 örr for såårith.

Nya Laghenn: for Litzla fingher for såårith 9 örr Och for Lyytith 12 örr.

Gamble Laghenn. 3 örr for såårith och 3 örr for Lyytith.

Finis Ende.

Enn lithenn Uttydning Påå Någor Gammall

Ordh som finnas y Laghböckerne. Och ähra nu ĳcke y Dagliga Brukningh.

Aff Konungz Balkenn

Odh eller Ödhe thett ähr ägor possessionis. Och kalladis vplandz Ödhe, thett dogh ickie annatt ähr än Vpsala ägor. Påå finnas och y gambla swenske Böker himmelrickis Ödhe for thenn lööth ägor eller Arffua Dell som man skall haffua y himmelricke.

Kästi ähr the ypperste eller the bedzsta y Landitt y thett - 3 cap.

Triggia Edh ähr thenn Edh som Konungar giör Allmogenn y Landitt y Konungz Balkenn. 4 cap.

Triggia och sakia medt ath hann will hålla them widh Lagh och rätth.

Brudh och Biskenn thett ähr fridh och hälsa som och säkerhett y Konungz Balkenn. 6. Capitell.

Frögdh thett ähr Nyttie.

Jäff thett ähr twiffuell eller twiffuels måll, brukas. Och offtha Jäff y gambla Breff for befruchta.

Bersa y Konungz parckenn thett ähr Jägr y Konungz Jactt y Konungz Balkenn 34 Capitell.

Aff Gifffta Balkenn

Följ eller thenn följdh thett ähr medt gifftt, som medt Bruden aff gårdhe gifftuin warder.

Aff Arffua Balkenn.

Risthöffde thetr thett Barnn som Byrthoger ähr thett Enn frelsis Mann affler medt sinn husttru.

Karll och Konung finnes y Gambla Laghböker ther som Mål swandnn enn sak ähr. Och therforre skriffs såå ther aff ta. ther hwarken Karll eller Konung thett ähr hwarskenn herra eller Konungh etc. etc.

Natt och Jämlangtt

HS / B 128 -

Natt och Jämlångt thett ähr natt och åår. Thå plägade åårenn for-
dom dagh kallas Jämlångth till kenntecken ther off ath thå åårith
vmgångitt wår, wår Nattenn såå långh som thenn wår thåå
åremenet skedde ther man handlade om. Och begynte såå då
rith kallas Jämlångth. &c

Aff Jorda Balkenn

Wädh thett ähr panth. Wädsettia thett ähr pantsettia.

Bengiakiöp kallas ther bondann kiöpar Jordh aff hustruna
Eller hustrunn aff Bondann &c

Aff Bygninga Balkenn

By ligger till Jämföritt och rätta Solskiptt, thåå som ligger
y laga lägher. Och hwar haffuer såå tompterna till som ägher
till. Och them ligger nämer solenn som nämer skall liggia
Och them fiärmer som fiärmar bör ath liggia.

Jmåle och Vmåle thett kallas ymåle som honom kann räknas
for fullth.

Brödning kallas thenn pladz som rända kastenn lyggias till
wthann ath lykte y enn forbätringh.

Wärnelagh kallas thet som hägnatt haffua tillhörr

Råmotte slätt thett ähr barckekiöp ther man tagher Bark
till ath giöra Brödh aff. Och synes ther aff haffua namyn
ath thett ähr Nampn till ath ähr.

Aff Tingmåla Balkenn

Dulzmåål kallas ther swararenn kann fria nij fore
sigh, efftther ther ähra y full witne till.

Witnesmåål kallas ther full witne till ähro.

Aff Skiönb &c.

HS / B 128 -

Aff Edzöris Balckenn.

2 Edzöre kallas y gamble Lagböker thenn Vakörr som börhas
for falska Edher. Menn konungs Edzörr ähr thett som någor
giör emoth konungs Edh, ther konungen haffuer sworith vp-
påå, hwilkenn Edh widh Macht hallas skall. S. Thenn
skal brytha Edzörr, som ther emoth giör.

2 Attha benn y fråå Laga till målom thett ähr ath Driffua enn
y fråå sin rätth, ath hann Jcke fåår tala eller klaga sigh till rätta.

Aff Högmålis Balckenn.

2 Wygwaldh kallas thett Rum ther slagitt haffuer tärr, ther
Enn warder slagin eller Dräpin, Och thenn kallas y Gambla
wisor Wäginn som slaginn eller Dräpin ähr. Och såå ähr Wygh-
waldh såå mykith som slagzwaldh eller Wåpna waldh.

Aff Såramålenn medh wååda

2 Santher eller brytia synas wara Grundebudh eller Berffdra-
garr, Posther som Herrana tiänar.

Aff Tiuffua Balckenn.

2 Bårtiuff ähr thenn som offwändet Boskap ställ. Och synas thenn
rättsliga fordom dagz wordith Bårtiuffuer som haffuer stulith
Boskapenn vthe påå Marckenne vnder Gudz Låås.

2 Angnabaker kalladhes thenn som stall kornn påå Marckenne ther
Bondenn icke sielff kunne haffua sin Låås forre. Ten forre sadhes
thett stolat vndan Gudz Låås. Och for thenn skull lades ther stort
Witthe widh, thy thenn thett giorde hadhe forwerkatt bådhe
Liff och Godz. Hwilkitt icke skedde medh annan tiuffnatt.
Thett räknades högra som toges påå Marckenne än thett som
toges vndhann Bondans Låås och Nycklar. Thåå ähr hann icke
rätzligenn Bårdztiuffuer som stall Boskapenn threna y Husenne
Och hadhe Jcke forwerkath mehra än Liffsinth Ändogh the
annorledes tillgåår.

Wygh och Wärnsl

HS / B 128 -

Wegh och Wärn thett ähr slagh och Wärn ther een griper till Wärne.

Wiin och Witne. Wedh kiöp skulle wara Wiin och Witne thett ähr mäklare. och Witne Wiinsa mäklare, Wingatt mäkle. theraff kommer Winkiöp.

Lätzun hetar thett ther een will ledha sigh nagott vthur thunderna thett hann ij thåndom haffuer och Illa fangith.

Lätzna fall kallas ther een griper till ledzun och kann Icke ledha sigh ij fråå.

Lok synas wara borgann thun ståår ij togha thundar som ståår ij borgans thundar.

Skött sands barnn. kallas thett som afflatt wår for än quinnan fästhas som barnett åthr.

~~Senge Råån kallas them tidhenn ther een haffuer forsökia sitt kiöp vthi. Thå ath om thett fandz haffua någon brysth~~

Senge Råån kallas ther een gifft kona gick och ladhr sigh ij hoor medh een gifft Mann.

Brysthmarck kallas them tidhenn ther een haffuer forsökia sin kiöp vthi, Thåå ath om thett fandz haffua någon brysth for än fristhmarknadenn vthe wår, thåå gick kiöpett tillbaka.

Karlls Wäg och Konungz Wägh, kallas häradz och konungz wägh.

Vrskuz Ståle kalladis thun Quinna som laggipth wår hwilk, kin bondhenn dreff borth och togh ena andra igienn.

Giffwa Wizordh thett ähr giffwa Macht eller gilla, ståår thett och stundom for bewisa.

Dulgadråp thett ähr om någor ligger slagenn påå Markenne och Ingenn weth Banamannenn Thåå ath ther ähr dulz måål vthi och dulgadråp såå myklith som dylia drapitt thet häradett böther. 40. Marck ij Dråpmåla medh willia 23 och 24 capitell.

Styrgeldh .

Skorgieldh kallas thett som wår ith fläet Mandråp ther Jcke bedzörr Eller någor Annor sak kom wigh, ther Måsäganden taghar 40. Marck och 13 Marck 8 orthugher. häradeth och saa myckith.

Ogildh kallas thett som Jnghe böthas förre.

Wiärsalw thett ähr Aatherganga köp ther köpitt gaar till backa och Jcke thrumkas kann.

Wårda thett ähr staa farnnr.

Ledh och Ledungh thett ähr Örlogh och stridt. Och thett som giorth ähr Konungenom till hielp till stridh kallas Ledungz Läms thett ähr Stridztunga.

Horstracka kallas then Qwinna som for hoor och synge raam skull misthar bortter Öronn och näsa. y Giffto Balkenom. 3 capitill.

Läzna fall kallas thett ther hon griyar till bedzun. Och kann Jcke bedha sigh y fraa. y bufföra Balkenom. 14 Capitell.

Sängia köp kallas och thett köp ath Bondhe och Hustrounn köpa ~~Jordh~~ främande Jordh.

Skyldh Arff kallas thett Arff ther Arffuan wåro then dödha när skyller.

Nydia Arff kallas thett Arff eller frände Arff som wårr wth om Byzsklunne barn.

Ossynas Arff kallas thett ther man Jcke weth hwilkin som förre eller Sidhermera döth blefft som ähr medt them ther alle brennes Jnne eller drunkna alla withi ena Wack. y Arffda Balkenom. 7. Capittell.

Adellkona thett ähr retta Echta Hustru.

Orrenn bott kallas then bott ther hann haffuer Jcke sielff brutith, och skulle likwell bötha for hans Annars gierning skull, som offtha hender, ther hen böthar for sin drenng, eller oxa som skadha giorth haffuer eller annath sadanth.

Balkwärda e

HS / B 128 -

2 Bakwåda kallas thett ther een giör skada y thett hann bär wär iona tillbaka.

2 Tankta Both kallas them bothenn som hann haffua skall som than fångith ther Dråpin warth, hwilkin Both nu aff komin ähr.

2 Raasbott Röffuarebott som giffz vth for Roff.

2 Råsna wargher ähr them som bär klädh vppå annann och brinnar vp thett hans, och synas haffua namphn aff Rååsa ther hann bär klädh medt. ©

2 Lyckta Rååm kallas thett ther någoth Roffuas igenn som medt laghen wunnith wår.

2 Skap arffue kallas brijst arff.

1 Wikinga bruth kallas thett ther een fanga tagz medh wåldh vtaff theras handar som honom fångith haffde.

2 Skiäll ähr komath aff skilla som fränskill gudzsyffua skill, ther fränskapenn skillas eller brythas, och annath sådanth kommer aff skillo.

Bruth skill thett ähr fridz bruth.

1 Konungz Volkmarr wår een befalingzmann som vthsyöne och vttletha skulle hwar bruth skiedde. Szåå som konungz fougde.

2 Skrok Volkenn synas thett wara som nu råth Ransakare eller vthspanare ähr.

1 Brunn skall biltias och helliias thett ähr om kring brunnenn skall biggias bol werka och helliias ther öffuer. y Dråpmå-la medt wåda 6. Capitell.

2 Omyndh kallas vthgifftenn som bruth fåår aff bårthen met sigh.

2 Helgd kallas fridh, Såå som skoghz helgd. Skogenn ladeh y helgd, thett ähr: skoghenn hystas y fridh.

2 Manns helgd thett ähr Manns fridh.

2 All säla kallas hann som alla sina jordh borth såleth haffuer.

Träll ämnödogh s.

Träll, ämbodogh ämbett Och thera hion ähr altidh ij Gamble
Lagbökerne, Och merker them som hem theras kiöpthe Träll ähr
Thy the kiöptes och säldes och kiöpthes fordomdags Såå thr ij
Landeth som annor stadz.

Bardighi thett ähr slagh eller stridh. Bäria thett ähr slåss ij
Kyrkia Balkenum. 14 Capitell.

Järnbyrdh fordom plägadhe the som ij beskiftige saker skulle wär-
ia sigh bära ith glöande Järn medt bara handar, then thett giö-
ra kunde sigh oskadmedt medt honom witnade Gudt ath han hade
rätth uppå såå. Sådana kallas Järnbyrdh, hwilkin Birgill
Järll affslagdhe.

Omagia Lesther ähr thett Barn eller Ååfödhe som ij Synge affslatt
warther.

Edhüttia kallas then som går Lagh medt een Annan, Och swär
medt honom som nock menkiendes ähr, aff domkliga Kirkio
Balken. Och the kallas nu Lagmän eller Wärias Männ

Adell Werknatt thett ähr hooff Arbette.

Ovirdning thett ähr forachtelse, forthy när the forachta them
som for Lagh och rätt sittia, Såå warther Jcke heller Lagh Och
rätth myckitt achtatt, som finnes ij Stadz Laghenn ij Könungz
Balkenum. 26 Capitell.

HS / B 128 -

artikal.

Her effther folliar Några Almenneliga

Reglar wttdragna Aff Östgötta Lagheenn Hwilcka Nytto-
ge äära j Rettgångenn.

Aff kirkio Balkenn

Thet Nämpdenn äger Damb såå ath williar wära och ffrij willia
fålla. Bååffgiffz thum witzords räth eller widzords som wäria willia.

Aff Konungz Edzöris Balkenn.

Ingenn måå Annars Lath forwercka, withann hwar skall enn-
samma sina Both böhta.

Aff Högzsta Dåramålz Balkenn.

I allom witnom skullo boande Männ wara och icke Löska drengia.
I slagzmåll skall alla offwermaga gierning Räknas för wåådha
och böhtas ej mera för wåådha än willia.
Menn Lyrisborg tagha hwarsken Karll eller Konungh
Ey måå fleer thug än eth Räknas för wååda.
Biör allan wåådha, tagha dåramåll och hwarskenn Karll
eller Konungh
Biör alla mann hellighzmåll skall Målsäiandenn sack giffwa.
och ej fougdenn Soknarenn.

Aff Byggninga Balkenn.

Then Jordanne eller watnett under broane ägher, hann
skall Bronn wårdha. A. Cnd Cw.

Aff koning Byrges Lagbok.

Aff Arffua Balkenn.

1 Aldrigh kombar bakarff till mädhärm någott Arffuee Aff kyst ärff.

2 Klandhs thett som ärffdt äthr for Enom sää klandhs thett for allom.

Aff Manhellighz Balkenn.

1 Thett äthr wäädha bäädhe frija wääda wara y Sääkrom.

Aff Kiöpmåla Balkenn.

1 Fir skulo torgh kiöp gildh wara, for torgh kiöp ligger Ingenn fastmark.

2 Lään skall tryande them bärab.

Aff Tiuffua Balkenn.

1 Them äthr flathen sigh sielffuer fellar, Them sigh kan forswara for rätte Måtsäranden han äthr wardher for alla andra ther ätala kunno.

2 Ingenn äghrer annars brudh bärra.

2 Szää myklith äthr kinnder sak som skär skuttinn eller medh wittnom sellkundenn.

HS / B 128 -

Förspråk påå Laghbokenn.

Thett Pläger wara ith Almenneligitt sätt ath then som någon
Book achtar Läsa Och någon Lärdom forre giffua, Och för än hann
gåår till Textenn som hann Will for hendar haffua, Plägar man
försth förre giffua vthaff hwatt Orsakith, Och för hwatt sak skull
sådanna Book Och Lärdom schreffuin ähre, thett samma ähr och
beqwämandes om Swerigis Lagh. Och ähr merkiandes ath till for-
ennie för än någon Lagh dichtatt Eller Laghbook schreffuin warth,
B. hade mann Ingenn annor Lagh, än Rikesens Herra Och Regentt.
ath hwatt hann satte sine vndersåtheer forre till ath giöra och Låtha
ther mosthe the rättha sigh effther. Och halla thenn för Lagh
Och rätth. Menn Effther thett ath Öffuerheetenne gaffs stort
tillfälle till ath giöra mykith Öffuerwäldh öffuer them som
honn rådde. Tesligest och ath stundom hendar thett komma till
Regementett som Oförståndigh ähr. ath hann Icke weth, huru hann
skall skicka sigh och ståå Regementett forre. Ther aff ähr thåå
kommeth ath man haffuer gärtt till Och giorth sigh enn Lagh,
ther bådhe Öffuerheetenn Och vnderdånere skulle rättha sigh
effther. Såå ath hwar Öffuerheetenn wille giöra Oräth och
Öffuerwäldh, Eller och icke wisthe hwatt rätth Eller Oräth wåre,
Skulle honn thåå haffua beschreffuin Lagh, ther honn skulle
rättha sigh effther. Eller om vndersåterne icke wille skicka sigh
som the skulle emoth Öffuerheetenn Eller emoth hwar annan.
skulle the thåå haffua Laghenn, ther the kunne rätthas och
straffas effther. Och thett ähr Orsaken, hwar forre Lagh och
rätth vpfunnin ähr. Och kallas enn Werdzligh Lagh. Menn
sedhann Christendomenn kom, Och Menniskian giorde dogh såå
well Illa sedhan som för. Ordnethes Biscoparne Och Kirkioherdes
formäänn icke well wara ath the som Illa giorde, worde straffa-
de effther thenn Werdzlige Laghenn Allena Vthan menthe eff-
ther wij wore icke wåre hedningar vthan christne wordhenn

buthe off p

bärther oss och nw någott hwarligare straff som Jlla giorde än till forenne. Och ginge så till Och giorde then Lagh, thenn man kallade Andelig eller Kirkie Lagh. Och förde thenna Laghenn Jnnrett Straff medt thett försthe, än ath thenn som brutzligenn wardh, honom skulle settias så lång fastha, taga oppenbara schrifftt, gåå yllenn och barföthe, slitha Ris och annath sådanth. Efftther som hans bruth thåå wåro. Såå ath man effther thenna Laghenn böthe icke några penningia medt minder the gåffwes fattige folke. Menn sedhann Bisscopar Och kirkienes forenne begynte komma till Herradöma Och welde, Tåå begynte och penningia straffett komma In j theras Lagh medt. Såå ath thenn som brutzligenn wardh, hann skulle vthöffwer thenn fastha och annath som honom sath wåre, böthe så många penningia ther till medt. Och äre såå ther medt thenna Laghenn kommen j thenn måthenn vtaff sin rettha bruk for Gyrughetenna skull. 13

Atth Mann Jcke haffwer samma Lagh j Köpstädernna her j Swerige som påå Landett, ther dogh een Konung rååder öffwer alth sammann. Thetz wara sakenn: ath påå Landeth besittias mesthe hemannenn aff ena äth och byrdh. hwar effther annan j allas theras daghar. Menn j köpstäderne besittia the minstha hwsenne som ther födde ähre, vthann köpa hwar aff annan, Och komber mång främande Och vtlenskar Och faar hws Och hemman aff andrem j köpstäderne then ther dogh aldrig någoth ärfftt haffwer. etc.

Atth Tydzske haffwa warith myckith j Rådh j fortidenn, sinas haffwa warit sakenn. Ath her j Landith haffwer warith Grofft folk. Och haffwa Ingenn köpmenskap drefffwith eller bodett j Städerne. Ey haffwa heller många köpstäder warith påå thenn tidt her j Ryket, vthann några besinnerliga Rum eller Städer ther the haffwa hallett Marknader, Och the kalladis köping Ther aff man nw haffwer Nyköpingh, Linköpingh, Jönköping, Lideköping etc. Menn the tydzske

haffwa warith

haffuå warith the som mycka köpmanskapen haffth haffua, Och tydz
ske haffuå the warith, som hith haffue Seglath. Thaå haffua the
warith Tydzske påå bååde sidher. Och ther förre haffua the mykith
warith j Regimentett. Tesligeste haffuå och förr warith månge
tydzske Konungar. Thaå som Konung Albrecht, Konung Erick,
Konung Christoffer. Konung Christiernn. etc.

Tydzske haffuå förstt ersath Englandh, Wenderlandh, Och Enn
deell aff Lifflandh Och Frizernn. Och withi thenna try Rikenn.
Swerige, Danmarck Och Nörrige, haffuå och tydzske warith
thett förstte folck ther j Swerige boodtt haffua etc.

Pämerenn kallas Wenderlandh ther haffua Wötterenn boodtt j
Långenn tidett för än the togo tro j Rikenn, hwilkitt frijabarth
wara skrefdtt någott för Christi födelse. etc.

För 400 åår wåro Inge städher widh Östra siönn som nu äro
Namnkunniga. Uthann wåro alle the landh Ochristin undantagandes
Swerige Danmark Och Englandh. Uidtt Seglade the Swenska
och bedreffuå sin handell, Och the Engelske ther. etc.

Fordom wåre ther Ingenn städher j Swerige som räknades
for Köpstädher. Uthann try: Nemblijga Birkeöö. Sightuna,
Och Upsala. Och haffuer Byrkeöö warith äldzsth, tädhann
haffuå the andra städher fåtth Stadzlaghenn. Och haffuer
Upsala warith förstha stadhenn som Stadzlaghen haffuer fåtth.

Rydzlandh kallades fordom dagz Hunagårdh thy att tädan utt
gick then härenn som Nembliga frija wara utgångenn aff
Swerige, hwilkitt ecke santh ähr. Och Dana then härenn
wår utgångenn. halfftt annath hundrade åår för än Klubbo
härenn utgick.

Fordom kallades härade hundrij ther aff att folkitt wår
skiptt j hundrade tall. Och sattes Enn höffding öffuer hwartt
hundrade som thaå kallades hundaridz höffdingh. Menn
nu kallas the häradz höffdingh.

Anno 1350. Wår ther een stoor Pestilentia y Swerighe Och kalladhes digra dödhen, Eller Swarte dödhen, Och gick nesth öffuer hela Werldenne. Szåå ath ther bleffua många Byar och hus ylath ödhe, ther nw ståå stora skogher Och wår wädreth såå forgifftigt ath ther doo bååde folck och fää. Hwilkit som war een stoor Gudz hämpd Och wredhe. Och ähr befruchtande, ath sådana straff går oss icke öffuer y wår tidh om wij icke wända åå ther y fråå Syndenne Och wårth onda Leffuernna. Etc.

Samulex Wår barnn födt aff Götterna Och tiänthe Pythagoras wedh Grekenn. Och lärde aff thenom Gudz willia Och himels teknn Och ath skillia ondt y fråå goth igienom bortliga konsther. Thenn samma drogh y fråå Grekenn Och till Egyptenn, Och lärde ther theras sedher, lärdom Och Gudz dyrkann som the hade wthan all affgudery. Sedhann drogh hann till sith fädhernes landh igenn, Och bleff een Öffuersta y Konungens Rådt som ppå thenn tidh Konung war. Och hwatt hann giorde Och beslutade, thett lätth Konungenn såå bliffua. Efther han hade forståndh till ath åtskillia ondt och goth. Thenn sama Samulex, sedhan hann een tidh långh hade warith y Konungens Råådett, thåå gaff hann sigh y een Jordhkula, som hann lätth grafftha sigh, ther hann sath och studerade. Och iblandh alla sina Studeringar drog hann och wth Swerighes Lagh, ther them meniga Mann skulle wetha ath rettha sigh effther. Etc.

NB

HS / B 128 -

Kirkio

1. Försth Om kirkio Byggningh.
2. Om kirkio Boolł och the husthen skullo åå byggias.
3. Om kirkio skrudh.
4. Om Präst och klockare huru the skulo wäliaß och fagaß.
5. Om kirkio wygelse och skyrelse och Bispz gingiärdh.
6. Om Tiondtt aff alla sädh
7. Om Quicktiondtt.
8. Om Quinno Inledning.
9. Om Barna kristning eller manschriffttha och Lykkirgia.
10. Om forbudtt och messo fall.
11. Om Siäla skifftt.
12. Om Testamenth.
13. Om thiona wygning.
14. Om kirffridtt y kirkio.
15. Om thiona laghs och fränsämio spiäll
16. Om Edher som ständhe eller åäthen gånga.
17. Om helgha dagz Bruth och Skrifftamääll.
18. Om Bandzmåll och kirkiogardh.
19. Om Bruth mällann klärck och Lekmann.
20. Om fredtt medt Budz Lekmanne.
21. Om Nämpdn thenn Bispen räädher. &c

.1. Hwar kristen Mann som kristitt Nampn Bära, skall åå Cristum troo. thy hann äehr Enn faller y Gud, domenne och tree faller ath nämpna, fadher och Sonn och thenn helga anda. hann bödh sith Nampnen y kirkio dyrkin, och ther till honom bedia. hann bödh och sith folck Offar och tiondt giöra y Laghenn som Moÿses skreff. och bödas försth y wår Laghenn till Gudh haffua Enn retta troo. och Chresti Budh halla. &c

Balkenn

Budt halla, kirkio byggia och boo lätha, som wij skulle till sökia Qwinke och dödha som kumma y thenna werldh. Och hedann fara. Thet näst ossen och kendt effther Gudz budh rettaliga göra. Såå som wij och haffua effther dömelse aff thenn rettwisa Abell Adams Sonn, som försth gierde Gudh Tiondh som schrifftenn segir. Och aff andra helliga förälldra för än Lagh schreffnn wår. Nw wilia böndher Kirkio aff nyo byggia, thåå skullo the Loff aff Bisorp tagha. Och när som the haffua fått Loff aff thera Bisorp, thåå skulo bönder fara heem till Sockum, och byggia siälffuer Stämpne dagh. Och alla the y Soknum ähra Jordägande. ähre alle skyllige fattige och Ryke ath giöra Dagzwerke till effther Bonda tall. Såå ath thera ägher byggia effther Jordäghe sina. Fällar någer thun som ägande ähr y Sockun Dagzwerke undher y kirkio Byghning for tredzko skull. Thåå ähr kirkio Wärande plichtoge kann hans tagha for dagzwerka och fira penningir, såå foramarth och tredhia. Thet måå the uthann Doom giöra och kräffua Dagzwerkenn fullth wth nwdt. Nw kann någer såå tran bundar wara, ath hann will ey byggia. Och feller undher Dagzwerke flere änn Try. Thåå fylla åather Dagzwerkenn, och åå 3 mark till sama kirkio byggningh. Ähr och någer thun y Sockun som bönder kunne ey wth aff fåå till kirkio Byggningh, Och drista sigh ey till ath sökia hann for sina tredzsko. Thåå måå prästar forre honom uppsatta, ther till hann haffuer the kirkio räth giorth, bååde om Dagzwerka och both. Och wari såå skilth om kirkio Byggningh.

2. Nw skall Bool till kirkio Leggias, thåå skall kirkio Aattung haffua om allan By. halff Sämytte ortogh ligger y Åkrom. såm Ängia Wäth, och tio Lassängh. thun skall than y then by haffua, som frälst ägher, wedh och Watnn. Ther skullo böndher Laga hws byggia och präster y thender sittia. som ähra thenna fem: Stuffua, Stekerhws, Ladhu, Korn herbergi. Weth hws, fää hws och hemelig hws. The hws skullo präster y thender.

Kirkio.

Y thenden settias well fridhir och ombudith, Sedhann göma präster sielffwer thes sina sää som hann well tarff aff haffwa. Och Sokkum Jngthann wärdnatt för them vppehalla, vthan sää kann thenda ath the för alder skulldh vnder rotna eller och brunna. Nw tarffwa the thes alla saak, widher thett skulle Sokna bönther vppehalla. Nw komber skada aff bäri eller brenna them vpp, thåå koma them wååda Edh för sigh som Eldthenn vtbar. Och wååda böth sin Marck. fyllar hann ey Edhe och lagliga tilbudar wari thåå wååda ij willia wärkom. Nw komber them Eldher aff vngzmänne eller ärinn wari ogildher. Wäädha botenn skall them vpbära som skadan fick. Bönther skulo thenn skadan ååther byggia som förre. Nw kan wardha ath prästen och Soknamän vvelas widher om Laga. Thes seigher han fårre wara än haffwa tarff. Ransaka thett aff andra Sokner präster och Bönther såå mångh som them åå sämbtes ath nämna ther till. Och sää som the skodha them mellan åå sina Sanning, Szåå nöge sigh prästher och bönther. Vtiffwer Jngenn prästher ath föra kirkio boole gårdh aff them stadh. hann bygder wär aff Soknamen. vthann thera godhwillia och biscops orloff vthann han will åå sin eghen kosth byggia. Och ey åå bondans. Prästher och kirkio landboo wari skilloge och vnder buden wägha ryddia, gäärda gärdha, warga gärda byggia som andra bönder eller bötha som laghe seigia och Lagmadher skill. ¶

3. Till kirkio skrudh. skall kiöpas Böker och Messo kläde, Altars kläde. kalck och klockar och skrudh allann them som kirkio widher tarff. Gudz tiänisth medh göra och vppehalla, och kristen Mannskior bådhe Quicke och dödha ij werldett, och aff helgha medt Thett kosthe bönther som kirkio bygde. Warder ther nägott Ååfath ij thett som kirkio widher tarff, thett ey orkar soknan fylla, thåå leggis ther till aff kirkio tiondh,

och thenna til äghen ¶

Balckenn.

Och thenna tillaghen, utan Biscops rådhe, kann thenna sedhan
någoth faitas eller brista thet som Gudz tiänist till hörar. Thå
skall prästhen, kirkio wärande widher wara om tree Thing dagha
ath rådha böther åå, Och till ftya thet som åå fattas ähr. Råådha
the ey böther åå, thå så ähr tillsagdt, Böthe 3 Marck Ena
Biscope Andra Prästhe Och tredhia Kirkiona. Skulu Prästher
ath wara kirkio wärande widher, Och komma sedhan någor for-
fall Jmaum, ther Gudz tiänisthe blifwer forhindrat ther vtaff
Böthe Prästen tree Marck, Ena Biscope, Andra Kirkio wärandom
Och tredhia Kirkio. Nu Vrsla kirkio wärandom widher
präst ath hann them ey åthwarnth haffuer, wara thet åå
Soknamanna witnom, Och böthe them thera the fälla. C.

4. Nu ähr Kirkio till bygghia komin. Och will bonnen som
them wara skall, thå skall them kirkio prästh haffua, thu
hetar retzliga till kirkio komin, som Biscopen Och Soknamän
åsamen. Tree prästha ägha Soknamän i wall haffua,
Biscopen haffuå wälth ther een afftagha hwilkin hann will.
Biscopen äghen och giffua the sama kirkio som faderliga rätth
haffuer till kirkio. som klärke kalla Jus patronatus. C.
Nu ähr Prästher till kirkio komin medh Biscops och Sokna-
manna god willia, Och effther ath kirkio aff Biscope giffuin
ähr. Thå skall kirkio aff honom präste i händer settias
eller aff hans vmbudh, Och allan skrudhen thenna. Och prästhen
säthi klockare skrudh i händer. Klockare äghen aff prästhe och
Soknamän såledhis taghas. Soknamän skullo tree Män
i wall haffua the som ähra kirkione nyttoge. Och helzt
klärka än leekmän om the finnas. Prästher haffuer wälth
then een aff tagha then hann will Och likaste ähr. Prästen
Och Soknamän ägha for klockare wärdha the som hann taghe
än hann kann kirkio skada giora om skrudh thenna. C.

Nu haffuer C.

Kirkio

Nw haffuer klockare fagith widh kirkio. nöklanum Och kan såå
Illa wardha. ath kirkio brinnher vp aff linß eller thum ließ
som klockare Inbär, sölgie thu bränth wååda som alla andra ther
som sigias, skall aff framdelis 18. Manna edher ähr wååda
edher. eller 18. Marck till the sama kirkio bygning. Nw ähr
klockare skillogher ath haffwa for sina tiänisth fira penningia
eller ena skäppe körun. aff hwar bonde y sokn åhr. Och
aff hwario thusfru leff Och leffs sögill. Klockare ähr skillogher
ringia till alla tidher Och prästhenn Och sokn fulla tiänisth giöra.
Nw kan thett henda ath bandh losnar åå klocko. Thåå skall
thåå klockarenn wara kirkio wärande widher. Om een sön-
dagh annan Och bidhia for sokum. Och budhe them ath råådhe bo-
ther åå. ☉ Nw kann sidhann klocko nedher falla thåå
hann haffuer them lagliga widher warith Och slåå klockare
y thiell, böthe åather medt sine Markan. Och allan them
skadann klockarenn kann fåå aff klocko, liggir thett y wåå-
da bothenn. Och them böthe kirkio wärande ☉ Nw brysther
klocko sidhann kirkio wärande ähro widher warade Och råådher
ey bothar åå. giella åather klocko medt Try Marck. Och the
liggir till klocko kiöps. Nw ähra ey kirkio wärandhe widher
warade, Och kan klocko falla Och kloggare y thiell slåå, liggir ogildher. ☉
Nw brysthar klocko aff thy ath klockare welde them ey vth si-
gia böthe klockare Try Marck till klocko kiöps. Hwaå som klocko
ringar vthan klockarens loff, böthe Try öre klockarenn.
Brysthar klocko y thy bötha hona åather sååa godh som hon wår
fåår man skada aff henna eller slåå honn han y thiell wari
ogildher. Hwilkin Mann skada fåår aff klocko kläppa wari
ogildh. ☉ Nw kunne the wedher dela kirkio wärande.
Och klockarens äffwe, hwart lagh wärit wår eller ey,
liggir thett till tolff Manna y sokn thera the sigia bååd-
han widher. ☉

Baeckenn

5. Nw ähr kirkio bygdh Och Prästher till kommin, thåå willia
Bonder thena wigia latha. Thåå skulle the till Biscopenn fara
Och bidia honom Kirkia wigia. Biscoper leggia stämnu dagh
Soknamannom när hann will kåma. Och bonda kosth till råådha
som Biscopenn haffua skall thåå han kirkio wigiar. Biscopenn
skall medh tolff Mannom, Fiortan hestar kåma till the samma
kirkio. Och Thrij Marck skall hann for wigelse haffua. Thetta
ähr thenn kostenn som bönder skullo Biscopi råådhe. Och hann
haffua skall: Tviggia Tynna Öll, En Tynna hwetebrödh
Och Rogbrödh, En tynna Ringbrödh, Tuo flesk, Fira fåår,
Åtta hönß, twåå [illegible], tu pundt Smör, twåå Osthar, fira stoo
fiske, ther till skall hann haffua fåm Marker wax, halfftridia
tynna hestekornn Och fämptio fång höö Och skiptha them kosthen
som han siellffuer will. Nw kann Biscoper kåma medh
hann Walborga messa Och Michäelis kirkio ath wigia waarj
thåå böndher frij for wax Och hestekornn. Nw bedes Bisco-
per kirkio wigia, Och Söma böndher honom kosten som nw ähr
sagdth. Thåå ägha Biscoper wäldh ath forbiudha them C
Hwåå som kirkio wigelse spilles medh någron Bakom hurru
ledes thet kan till komma halli Biscoper kosth uppe, Och
böthe honom trij Marck. Nw kann någom thet göra som
Jundt haffuer widher wägha, Och thymer undann, thåå gielle
Sokn kosth for skerelse kirkio eller kirkio gårdhe Och wari
ledug om böthenn. C

6. Nw ähra Wij skillige ath giffua Tiondh aff wara säädh. Tiondh
skall j åkrenn afftagas. Byrria åå them förste, skyla förstj
upskäres Och affbäres, tellia sää till tio. Byrria åkther ther
widh enda Och lytha offuerst, faari sää omädhann åkra winna.
Ey skall korn mellan åkra bäras. Thenna Tiondh skall j Trij
skipthas taghi, Prästar [illegible] Och twåå kora Bondha thenn
till sinn. Och j Trij skipthe, En Lutt kirkionnr, Annan Biscop,
Uthan ther som s.

HS / B 128 -

Kirkio

Wthann ther somm Bisorpz säthe Bårdh äkr Thett skall wara
rätth wedelkorm boudans. Nw seghker Bisorpz Länsmann,
korum ny gitth wara: Thett skall wara åån twiggia granna
witnom Eller nygranna. hwart thett goth äkr eller ny. fälla the
than halla thåå präsrhar vpyhalla Andhe hans åå Påska dagh, ther
till thann räth giör. Thridhia Luthrem skall vrschiffthab blanth
rägher fattige folkit. Bondhe äghe präster till sigia om Tiendh sina
thåå the ladha Virkia Om tree Sönnedagha och laga wärn om
halla. Warther them ny giömydh Innan the tree Sönnedaga,
Och Warder them ärhin Eller spilth, böthe thåå åather tiendh sam
thett Wulth ath Präsrher skada fick. Hafffwe Och präster sielffwer
skada än ny giömar Innann the 3. Sönnedagha, Och ähtom wij
skillogr ath tionda aff alla sadh, som wij såå j Jordenne. ∽

.7. Qwiktiond ähter wij skyllogr atth giöra hwar tiende kalff.
hwar tiende Gris. hwartt tiende Lamb, hwartt tiende kidh,
hwar tiende gås. Nw kann ny fosther såå aff werga ath
man gither ther tiendh aff giordh. thåå giffwe twåå penningia
for kalff, Penning for Gris Och penning för gås, forer Lamb
och kidh sammaledhes. Forer föll fira penningia. Böndher
skulo quicktiondh sina till Kirkio föra, kalff tio nätta gamalth
Och såå gris, kidh Månadha gamalth, Lamb Och gäs om Mithär,
tid. Wårdha präster sielff Tiondh sina, Och ägha wij Tionda
aff alla fisker ticka wära. Och aff allom diurom Och fuglom,
Och aff humbla the ther humbla gårdh haffwa. Thessa
högtidh dagar ägha böndher Och husfrwer sith Offer till Alta
re båra, Penningh bonda Och husfru annan: Juladagh, Kindher
messo dagh. Påskadagh, Pingis daga dagh, Var frw dagh. then
förr helgon messo dagh Och trättonde dagh. Och såå äghter
husfrw Altare byrdh båra. Ähr ny bonda heema åå retten
Offerdagh. Offra thåå thenn nästha helga dagh ther effther.
thåå han heem kommer. ∽ Nw Sitther bondha

quär Och will ny ∽.

Balckum.

hvar. Och will ey räth om Offer sith giöra for Påska, thåå måå
Präster for honom kärnsth vpphalla. Nu giffuer präster bon-
da Sak, ~~lath~~ om Tiondh, ath hann thenna fullith haffuer sedhann
honom wär afftaladt. Wäri sigh for the Sak såå bondha for bonda,
Sygher prästenn ath hann haffuer drattan tiondh giort, standhe
ther åå/Wall bondans. Och wäri sygh medh Edher tuin sins. E.

.8. Nu will Kona y Kyrkio gånga efftheer Barnsith eller bonda
giffuir prästher forre Inledningh twåå örtugha penningia Och hann
fåå thenna Lius, Giör präster thenna Inledningh böthe Thry marck
twåå Biscoppe Fra Bondenom. E.

.9. Kann Präster Budh fåå. Barnn kristna Och Man skriffta Och
till wygia. förste skall hann Mann skriffta och honom räth
giöra. Thy ath Budhfadher Och Budhmodher måga y trångom
Barnn döpa, y watter och ey y andra wätsko. J Namyn fadhers
Och Sons Och thens helliga Anda. Thet Barnn skall y wygda
Jordh liggias Och arff tagha. Effther thet Barnn thåå skall
thet till kyrkio baras och prästar till fylla thet som åå fattas ähr
y Cristendomenn, thenn dödha måå tungan bedha. Nu
döör Mann oskriffstader Och prästher haffuer budh fångith.
böthe Thry marck twåå Biscoppe Och then Mansens arffua.
Swåå forre Barnn än thet hedith döör Och haffuer präster
Budh fångith, böthe sama Sak. Och skipthe samulendh. E.
Nu kann präster budh fåå, tyll wigia Och kommer ey, ligger
tyll ouygith Inner Ena natth adhra Och tridhia böthe prästher
3 Marck for hwario natt. Aff thenna Sak taghi Biscopar
tridung, Annan the som Jordh åtthe som till öffuer fördes.
Tridhia äffua thes dödha. Fåår ey prästhar Budh aff
Bonde Och ligger till ouygth. 3 näthar, böthe bonda sa-
ma sak. Och skipthe samulendes som sagdt ähr. Och hann präste-
na taghi Målsäiande räth, än till forat ouygith öffuer några
manna Boolstadha. Thetta ähr prästens forfall: Ith ähr ath
hann ey Budh fick. Annath än Biscopen hade honom stämpdt

Tridhia än hans

HS / B 128 -

Tridhia än hann y Otta sång lagx. Fiärdhe än hann messo sadhe
thå hann budh fick. Mann skriffta. Äff präster vthan thenna
forfall, thå wäri sigh medh tyrggia präste eller Oth sielffwe tridhi.
Nw Dela prästher Oth Bonde, sigher präster ath hann haffwer
ey budh färth, wethe thå bondhenn medh tolff Mannom ath
Präster Budh fick. ¶

10. Nw Biör Präster Messe fall om helgan dagh, Böthe tree
Marck. twåå Biscope Oth ena Soknenne. Vthann han forfall
haffwe aff siwkdom eller Budh aff Biscope färth, wethi thett
medh tyrggia prästhe eller Oth sielffwe tridhi. Nw
ägha bönder till kirkio komma, Prästher ähr skyldogher Budz
Oth thm forre halla, Oth helga dagha lysa, Lysar präster Oth glö-
man bondha wari saker ath tree Marck. twåå Biscope Oth ena
prästha. Glömer prästher Oth lysar ey, Böthe 3 Marck
twåå Biscope Oth ena Bondanom. For all the måål prä-
sthe kinne vithab, thå kallis for hans forman, Oth ther han
antingia wäria eller fälla. Ey måå Biscoper eller präster
någom y forbudh sättia vthann for these måål, thett ähr
Skriffth. Tiondh, Kirkio tillegher Oth prästhe. Oth for all
Andelig måål. Ther ey mågha Leckmänn öffwer döma, Oth
ey forre fägirldh. Nw kann man saker warda, thå
Lätha Biscoper hann till måna ath räth giöra, Thinnedagh
fran Annan Oth tridhia medh Breffwe sina Oth vnder skriptt
gånga. Nw will hann ey räth giöra, ey Biscopz Budh
standha innan tree Thinnedagha, haffwi thå Biscopenn wäldh
hann åå thum fiärdhe Thinnedagh y forbudh sättia, Sitther
hann sidhann y samma forbudh fämtånga allan, böthe ey thy
mera, will hann ey än thå räth giöra Oth sitther gnar
y samma forbudh thå lysar Biscoper hann y Bann.
Nw sitther hann sidhann y Banne fämtånga allann,
haffwi thå konungher wäldh ath döma han vnder swärdh
Oth arffwa. ¶

HS / B 128 -

48

Balcken.

Och arffua hanb ärffua Budz. Nu kann thenn Mann som
Lagliga äghr forbudenn eller j Bann satther Tryskab widh thir-
kio Dyrna, kann Messefall for hans skull wardha, böthe han
for Messofall tree Marck. Och prästher Och Soknamän Wari forklöse. &c.
.11. Nu kann eller hustru döö thaa äghrr prästhen forre thin
haffua ena halffua Marck penningia. forre Barnn som Ellr
äghr unnra än tolff aara twaa öra, for Barnn Jngra än 12 aara
ena öra. Ell the Barnn till ärffz äghra komin hwart the äghra
Jngra eller äldra, äghe the till triggia Marcka giffua prästhe
fulla siäla giffth. Then Jnnrb folck som sitther j husom under
androm, giffua prästhe fulla siäla giffth. än the ägha till triggia
Marcka. Ägha the Minne, thaa giffua nagott än the Willia
Och ey ellers. Nu döör staff karll j Soknn. Bana xxd.
skap Wari prästher thenom skylloger som bondhe, än thaa ath
hann ey äghrr withann pre Och skreppo. Nu döör Wäg-
farande Mann j Sokhnn. thenn bonda hann ligger therra till
giffua prästhe Budh thenom sin rede giöra. Prästher äghrr aff
thenom haffua fulla siäla gipth, än hann äghrr till triggia
Marcka. Ägha hann Minne, taghi prästhe tridungh aff thy han
äghrr Och ärffua twa luthi. Bondhe ther lik ligger thrren
ath War thett wara kann, Enghr till granna eller nagran-
na, the äghra skyllogr Lik till Jordha fölgia Och wider wara
thaa Lik Jordhas. Hwaa som Budh faar och ey komber böthe
3 öre. then som Lik till Jordha förde. eller wäri sigh medt tyng-
gia Manna Edher ath hann sann forfall hadr, eller ey budh fick.
Nu kunne the thessa tree öra ey faa withan Doom, thaa
thaa sökie ath effther thy som skill om Enn sak bondans. &c.
.12. Nu Will mann till kirkio eller Klostar for Diall sina
Giffua haffuer Waldh giffua hwar tionde penning, ehwat
hann giffuer, Jordh eller Lösöra aff bancka byrdh sina.

Nu giffuär man &c.

Kirkio.

Nu giffuer man Jordh till kirkio eller Closter, haffuer arffuingena
wälth ther Jordh åäterlösa innan Nath Och åär om hann rätther
Arffuinge ähr, Och ähr ey widher thåå honn giffz till kirkio eller
Closter. Och sigher Jaa widher, thåå stande the giffte fasth Och
fulth, Och haffuer ingenn wäldh hona framdelis åäthrkalla;
Bryja ey retta arffuinga Jaa till Och orka ey sielffuer lösa, lösin
thåå sielffuer Byrdamänn. Nu will man Afflinga Jordh
for Siäll sina giffua, Wänner eller frendher eller och andra thu
hann sielffuer will, Giffuer hann thell Och helbrygda, giffue
halfft thett hann afflatt haffuer. Giffuer hann ij Sota sing
giffue tridungh. Nu kann någor åå the afflinga Jordh
fala, thåå han Leffuande ähr. Och will hann hinna åäther
winna haffuer thesz wäldh. Alla afflinga Jordh måå man
än hann will för Siäll sina giffua. C.

.13. Nu kunno hion till kirkio koma Och Wyghningh beidas
thåå ägher prästar Lysa for them 3 Sunnedagha, än någor
werth ther forfall ij thy hiöna Laght. Och hann skall prästher
spöria hwåå som Giffstomann ähr, for Wyning thera Och for
Lys hwarte präsiher haffue tway örtoga penningia. C.

.14. Nu kann tiuffuer ij kirkio Bårdhe stäla, ähr thett minne
än halff Marck böthe tree Marck. Eena Konunge, andra kir-
kio, tredhia Biscope. C.

15. Alla stadha ther häffd kann koma ij skylleskap eller Gutz-
skap innan tridhi Mann. böthe hwarte thera Biscope tree
Marck. Kombar åå fiärde Mann, böthe 6. öra hwar thera
kombar åå fämpte Man wari Saklösz baadhe for böth Och fasthe.
Nu kann hordommer ther wara ij kommin gångh om thett
hoor som om all annor hoor effther Lagen dömas. Nu
komber Manna Missfall till ath hann faller ij Synndh medt
fåå, Och haffuer tidelagh ther medt, Wardher hann sandher
ath thy måälle.

Balken

ath thÿ måålε eller taghin wardher, thåå skall bååde Mann och
fåå ÿ Jordh gräffuas eller brennas, ey mågha the liff niutha.
Nw kann skilnaden ÿ thiorlagh warda. bööther thett thera trer
Marck som skilnaden waldher, walla the thett bäädhum bö=
the hwar thera trer Marck. Nw fryz thetta om hoormååls
Börth, hwaa som hoor giör medh oskÿlle konu bööther hwar thera
trer Marck. Sama böth wari for twäfalt hoor. Nw kan
Mannir sidhann thanda althsamman ath giöra hoor frändsemis gudz
sifftra laghspiäll, eller Byzskap spiäll, böthis hwartt effther
sin sack. S. Nw gifftuer bondhe husfru sina eller husfru bon=
dha sinom sak om hoor vppenbarlika for kirkio Sokum eller
tinghe, haffuu Jnghenn Man wäldh bondhe eller husfru sak
giffua om hoor, vthann hwartt thera giffua sinn emellann,
vthann the warda henne taghin eller witna åthra till som Dagh
tillgånga och fråångånga. Thåå måå Biscops länsmann fåå
aff them lagh eller penningia thanna Låndom. Råådhe them som
till kräär tven Mannen. Och tven [illegible] them tw som sakin giffz
aff granna eller Nagranna Jnnan Sokenn. fällis the thåå
wari fälth. Wärias the for them sak wari saklöß. Nw
kumer ogifft kona giptom Manne barn. Och hann döll båå
dhe barn och häffdet. Thåå skall kona han vedher binda
medet tweggia Manna witnom och tolff Manna edher. Och wari
han sielff ÿ forrdhe. Bither hann honom såå vnder bundith, thet
thåå fadher ath thÿ barne. Och wari frillo barn. fellz han
ath edhe, standhe edher quar ther till barn wardher 15 åära
gamalth, och withi sigh thåå [illegible] till fadhers medh
sama witnom och edhe som om Moder fadas. Och stande sielff
ÿ for edhe. Bither barnith edh såå gångith som sagdt ähr, thåå
ähr Man barna fadher och thet frillo barn thans. fällz
thett ath edhe thåå dömas thett barn vtlendis ey äghe
thett landreth haffua. C.

HS / B 128 -

Kirkio

16. Nw seer Biscops Länsmän sielffuer edh sin och staffuar eller
hans enctha vmbudh, haffuu aldrigh wäldh them edh ååtherkalla
Standher Bondan edher ter thimsdaghar orciådan och ogwalther
ågha aldrigh wäldh han ååtherkalla. Nw kan edher jaungas
forre Rään eller tusskvath, kan sidhan tusskvader Manna j
grender lydhas eller j husom hans hittas gånge them edher till fa-
stha och fålbortha. Swär Mann edh och gifft sidhan penningia
fersama måål, haffuu them sielffuer edh sin vpfluit, och gån-
ge them edher till fastha och fålbotha och swarj moth 12 Manna
edhe ath han ij penningia for thett måål bothe. Nw
gånga terre Män laghs och wäria badhe eth måål och äthra jäm-
skylle, withi thett 12 Männ, hwilken thera sanner haffuer
råådher halffrå Nämpdh hwar thera. Nw kunna the j
båådhe Jämskäle wara, wari them wardher laga edh haffuer
gångith, them olaga edh giek, gånga han ååther vthan
Nämpdh båådhe till fastha och fålbortha. Vdhan lickar witne
och gipther witne. Och åå färis edher. Äller the orättliga gångat
wardha, them ägher Biscoper till fastha och fålbortha kräffuua etc.

17. Tagher Mann lönn skriffth aff präsths vppenbarar präster
skriffth, han böthe Vak hans alla och bonde wari saklös.
Gifs thett och aff androm än aff prästhr, råådher thåå Biscoper
for fastha och fålborthe. Nw kan Man arbete vppå hel-
gan dagh. Om and och wår sin ähr for helg. Arbeta till sola
setters saklös, arbeter Mann om thimsdaghen böthe 3 Marck.
Thenna böth for helgha daga bruth taghi Biscoper etc.

18. Nw kunna Männ bäriass om helgan dagh, såå ath man
helgd skiudas moth fullom såårom eller dråpin, taghi ther
Biscoper 3. Marck. Wärs han for Måålsägandom wari ware
der för Biscoper som sakth ähr. Nw dråpa flere Männ
en Mann om helgan dagh, thåå böthes ij vthan enga böth
forre, hwartt etc.

forer. hwart thett ähr 3 Marck eller spr. Dräpa flere Män enn Mann om sökna dagh, böthe alla Biscope. 3. Marck. Dräpar Mann Präst eller Klärk. böthe Biscope 6. Marck. for Bandzmålet. Och 3 Marck for Man helgdena, Och 3 Marck än thett äth Biott åå helgann dagh. Nu liggir kirkio Bårdh wedher varlidhi Thimdagh een annan Och tridhia sidhan then ähr åkommin. böthe Biscope. for hwar Thimdagh tree Marck. liggir hann såå wedher om alth åårith Böthe ey thy mera. Hwilkum Mann hest eller annath såå Lärther siolff willandes påå kirkiogårdhe böthe 3 öra till the sama kirkio eller wäri sigh wedh 3 Manna edhe. ©

19. Brytha klärker till Leekmann ij hwart mäthe eller sak thett wara kann, thåå kärr bonde åå Klärk for hans formanne ther kirkione Doom haffwer. Brytha Leekman till Klärk thett ägher hann åå tinghe kiära. Leekman ägher ther honom swara wedh lagha eller laga böther. Nu kunne kirkio theri till androm Manna brytha eller andra till them Standhe thett till landzlagenn ethwart sak thett wara kann. Nu deela Män om kirkio Jordh eller några andra Jordh thett ägher ij landzlagenn under konungz Doom standha Och Lagmans skilu. Alla sadir ther Biscoper well ey Bondanom rätth göra, förin thåå Bönder Doom ender konungz Nam. Alla Jorda deela Och alth Jorda ååwerkann, hwart ther warder klärker eller Leekmann standhe under Landzlag, Och Lagmans skilu. ©

20. Alla seeum the ij Gudz fredhi Och the helga kirkio som Gudz Lekama följa, Och ther ij flock Och fåår nöthe ähra wedh hwaa som thenna fredh bryther Innan kirkio Bårdh eller uthann wäri thett såå gildh. som thett giorth wår ij kirkio siälffwe. Och thåå hwar effther sina Bruth. ©

Nu såå Män ©

Kiorkio Balkenn.

Nu faa Män dÿla, sigher annar sigh ij fridhi them skada fångitt ha-
ffua Och annar sigher nej, Withi thre tolff Män aff thy sama
Sockum. Nåådhe ~~[illegible]~~ halffua Nämpdh hwar thera.
Nu stäls nagher Mann till tagha Gudz Lekama sidhan honom
forbudith ähr. böthe Biscope twaa Marck Och tyma prästhenn,
Som Och prästher honom Gudz Lekama som rätth haffuer giorth
böthe twaa Marck Biscope Och tyn Måtsiandenn. etc.

.21. Warer all ehr mäll som scrijat ägher bäädhe krona Och kirko
Nämpdh räädha. Brÿther Mann fridh ij Strengnäs Om Pedhers
Messo Och Bothwidha dagh, eller ij Eskilsthuna Om Eskils Me-
sso. Dräpar man annan ij them Samfundom, böthe Biscope
20 Marck. Och 20 Marck Könunge for fridh brutith. Och
räädhe halffua Nämpdh Könungz Man Och Biscopz. Och halffua
them sakenn gifft. The skullo Och bäädhe Vedher wara Könungz
Och Biscopz Och taghi Both vp som sakth ähr. etc.

HS / B 128 -

Konungz balkenn.

1. Swerigis Rÿkt ähr aff Swerin Och Gothom samman kommitt hwilkit ij sigh haffuer sex biscops döme Och ellofftu Laghmandz döma.

2. Ey måå ij Swerige wtham ÿen Konunger Och Konungz krona wara Och alla jnbyggare ähre honom lÿdhno skÿlloge effther Laghenn.

3. Till Rÿkitt Swerige ahr Konungar wäliande Och ey ärffnande. Och huru hann wäliaß skall.

4. Edha som Konungen swäria skall Och huru han skall swäria.

5. Edha som Laghmen Och Ländzmän Och Almoge skullo Konunge swäria.

6. Konunger ägher Eriksgata rÿdha Och Ländzmänn honom fölghia hwar ij Laghsaghu sina medh bruu Och gislom.

7. Huru Konunger wigias skall Och krönas.

8. Huru Konunger skall rådh sith laghia Och om thera Edh.

9. Talar någor åå Konungh eller å hans rådh.

10. Konunger will åå giffto gånga Och hustru sina Morgon gåffuor giffua.

11. Huru frälsismänn skullo Konunge tiäna medh wäpnom Och örsom. Och om wäpna synor. Och huru bonde måå fräls wardha.

12. Om the som skullo wäpna syn skoda Och huru them skodas skall.

13. Om fräsis män åldras Och warder offör huru thåå han skall Kronone tiäna.

14. Huru frelsismann måå wdann Kronone gånga.

15. Ähra frelsismänn samman om dießt Och dulk, huru the thåå tiäna skulla.

16. Nu bönar Mann sigh wdann Kronone tiänisth eller wäpna sinn. Hwatt plicht honom bör. Och hwatt forfall hann skall wrsakta sigh medt.

17. Om hans plicht som rÿmer wdann Konungz baner. Och huru hann måå sin wrsecht giöra.

Wärdher man fånge

HS / B 128 -

Konungz

18. Warder man fangin y Konungz tiänisth Och misther hesth eller haffuor sina.
19. Mister tiänisthemän thera heste y husbondans tiänisth eller y andra mätthe.
20. Dör frälsis Mans hestar for än wäpna sin häldz. hwat thenom bör giöra.
21. Huru frelsis Mans barnn mäge frälse mutha efftyher fadhers dödh.
22. Huru frelsis änkior mäghe frelse mutha Och forwerka.
23. Huru Ärchebiscop. Biscopr. Riddare Och swena Och foughter ägha till Konungz rydha. Och om sak thera som ther ramot brytha.
24. Huru häradz höffdinge skall läffuerna y Landzwelggia Och om thera ämbete.
25. Om bestar komme flere till läffuernare än han får Och om hann will ey sith ämbete vpphalla. Och om böndher willa ey herberge läna.
26. Huru the Laghsökias skulle som wåldgeste Och rääna läff. wernare prästher eller böndher.
27. Om wåldgistare giöra eller fåå dråp eller såår.
28. Hwåå som Jordh eller andra äghodela laghen afftan. drom medh wåldzwerkom.
29. Hwåå som Målsäiande råth giffuer androm Och om nagor sigh till Målsman y annars sak giör. hwåå som will sö. kia for annan. han swara och för hanu.
30. Them som swikeliga drager vnder sigh skatt skillogha. Jordh medh kiöp eller skiffthe. ähr Konungz tiuffuer Och sää som frelsis Jordh ey ärffuas y skatt. Sää tiuffuer rnotthath Böndher ey kiöpa skatta Jordh mera än han ähr fullsädis vppää. ℭ

Bör man Erningh

Balcker.

31. Gör Mann gierning åå them som Konungen haffuer tagit y fridh sine medh breff.

32. Vm thess som brythar Konungz doom eller thess handdoom haffuer. Och huru them märkias skall.

33. Huru Konungen ägher hielpa them till rättha som gieldh aff androm kräffuer.

34. Vm thess som bersar y Konungz parkom och hwatt Konungz parcker ähr.

35. Tolff skulle vtwälias y Laghsagu hwario som rätth skulo styrkia och fullfölia öffuer them som brytha emoth Konungz balkenom och om theras edh.

36. Huru wåldzgerningar skulo kiäras och kunnogas. Och them som till kärras komme, fölgher for the tolff. Och om han haffuer någom aff them willogan wara. e

Första Capitell

Swerigis Rijke ähr aff hedna werld samman kommith aff Swea landh och Götha. Swea kallas Nordanskogh och Göta Synnanskogh. Tweenna ähra Göta y Swerige: Östgötha och Westgötha. Ey findz Götha Nampn y flerom landom fasther standande. Uthan y Swea Rijke. Forthy ath aff them vthferdis Götha Nampn y annor landh som schrifftenn sigher. Thetta Rijkith haffuer y sigh siw Biscopzdöma och ellofftu Lagmans Döma, medh landamärom thera. Försth ähr Ärchebiscopz Dömath y Vpsala, som haffuer y sigh ith lagmans döma Offuer delth Vplandh. Annath ähr Lyncköpungz Biscopz döma som haffuer y sigh twåå Lagmans Döma: Öster Götlandh och Ölandh. Tridhia ähr Scharar Biscopz döma som haffuer y sigh twåå Lagmans döma Wester Götlandh och Wärmelandh. Fiärda ähr Strengnäs Biscopz döma som haffuer y sigh twåå Lagmans Döma Sudermanna landh och Nerike. Fämpte ähr Westeråås e

HS / B 128 -

Konungz.

Wester ååss Biscopzdöma som haffuer ij sigh ith Lagmans döma,
Wäsmanna Landh och dala. Sudre äär Strengnäs Biscopzdöma haffuer
ij sigh tij häradz Laymans döma. Siurende äär Åbo Biscopz
döma som haffuer ij sigh twå Lagmanz döma. Nörfinna och Södherfinna.
2. Offuer alth Swerrige skall ey wara konungzliga krona eller
konung, uthan en. hann ägher styra och rååda borgom och
Landom. Upsala Ödhe, Cronone Godz och allan konungzligann rätth
och Ingiäldh, som sak sin haffua. Dulghadråp och dana arff
och sakörisbruth sin öffuer alt Swerrige som Lagh och rätt äär.
Doch så ath Andeligitt och werdzligitt frälse nutha sina privile-
gia och gamble frijheett. Ingen aff thesse fornämpdha
som för äro sagdt, må konungher minska för androm konunge.
Bliffwer thett någor konungher, ägha thå them konungher som eff-
ther kommer wäldh ath åter kalla thett och lagha om hann
gither. Alla och the som ij Rijke hans byggia och boo, ägha
och skullo honom lydhna halla Budh hans ståndhe och till
tienisthe wara. Särliga åå Landamärom Landz att wärria. och
ey ytermera uthan herfärdh fara uthan godh wilia therra fångna.

Nw äär till konungz Rikitt Swerrige konunger wäland
3. e och ey ärffuande, än the konunghs nijt haffua. Thessom lun-
dom: Ath fornämpda Laghmän hwar aff Laghsagu sina skullo
medh samtyckio allas therra ij Laghsagu boande äro, tolff Män
tagha wittra och snielle, och medh them åå nämpdom dagh till
Mora tingh komma konungh ath wälia. Försth röstth ägher
Lagman aff Uplandet haffua. och the medh honom nämpda
äro hann till konung wälia. Ther Nästh hwar Lagmann
effther androm: Sudhermanna, Östgötha, Ölandh Tijhärads,
Westgötha, Wärmia, Nerike, Wäsmanna och Finlandhz lagmän.
Thij ägha honom till krona och konungz döma wälia. lande
ath råådhe, Rijke ath styra. Lagh styrkia och fridh halla.
Thåå skall hann dömas till Upsala Ödhe. hwilken noga aff
Swerikis siddom.

Balkenn.

Rijkisins föddom. Och helzt aff Konunger Sönom än ther till
ähro aff allom thessom Lagmännum vtom eller aff slätom lag-
mannom till nämpde lagmän honom till Konung döma. C.

4 Nw åå samma dagh och stadh ägher Konunger allom Rikisins
bondom, Tryggia ether sina swäria och gånga. Förste Artikell
ath han skall elska Gudh och thre helgha kirkio. Och räth honna
styrkia. vskaddom allom Konungsligom räth, Kronone, Och alth
Swerigis Allmogha. Annar Artikell ähr att han skall alla rät-
wisa och sanning stirkia. Och alla orättwisa och osanning. Och al-
lan oräth nidderläggia. bådhe medt rätt och Konungslige wäld-
sina. Tridhie Artikell ähr ath han skall triggur och trom wara
allan Almoge sina, Swå ath han skall Ingen fattigan eller rikan
fordersfua åå liff eller lithum, vthann han ser lagliga tillwun-
nin effther Swerigis beskreffne Lagh. Ey skall han någrale-
dis någroth godz fasth eller lösth aff någrom tagha eller afftwinga
lätha vthann effter lagum och laga dome. Fiärde Artikell
ath han skall medt sins Rådhe y Swerige Rijke sina Swerige
styra medt Infödde Swensker Männ, Och ey medt vtlenska, Och ey
vtlenskan Man y Rådh hans y Swerige tagha. Och ey lätha thöm,
som eller landh råda, Ey vpsala ödhe eller så gamble Kronogodz,
ath Ingen nimat eller aff samme sagde warth thera thet först
vnder Kronone kom. Femte Artikell ähr ath Konunger ägher
göma theys eller landh medt thera åårliga Ingieldh. Och landh
at wärja effther Machtt sina. Swå ath Inndett aff thessa
fornämpda minskas, fore them Konungs effther kommer. Thy
ath han ägher thet medt åther tagha, Ellers worde Skörth
Konungs döma eller Breffne döma minder. Siätte Arti-
kell ähr ath Konunger ägher leffua widh vpsala ödhe, Kronone
godz Och åårliga laga vtskilder aff landa sina. Och Ingum nyan
tunga eller åålagio åå landh sith leggia, vthann medt så forskäl
först åå vtlensker här hedrum eller kristnum willia landh
hans hæria. Eller någor Inlandis setther sigh vp moth Konun-
gi. Och Konungenum giöther sigh ey andra landa warth. Eller barn
sith. Dom eller.

Konungz.

sith Sonn eller döttar giffta. Eller Konungher krönas Eller kirkio gång ridha, eller Konungher farff widher rijk sina eller Vpsala ödhe byggia. j tollikom fallom thå skall Biscoper och Lagman aff lagsagu sina swaria. Och sex aff hoffmannen och sex aff almoganom, thett mellan sina wäga. hwatt hvilk almogan skall och må dragheligast giöra Konunge sinom. Sittiande är tillitt åhr ath Konungen skall stärkia och kloster, Riddare och Clärkar Och hwars thera hionom Och godzom, alth gamalth frälse, frijheeter Och Priuilegia halla. Och Swerigis Lagh the som almogen medh Rådh, willia och samtyckio widergångitt haffua, halla och styrkia och wäria. Särliga ath Ingen vtlenska råth dragis Inn j Ryketh almogenom till tunga, Och Ingen ny Lagh giffuis almogen vtan Jaa och godh willia thera fångher. Hann skall och almoganom fredha och frälsa. Särligha them spaka som medh sköleth och laghomm will leffua. Thå för ostyrligom Och wrångwisa Jnlenska som vtlenska särliga j kåmminse haffua och halla, ath styrkia kirkio fredh. Tingz fredh. Quinna fredh Och Heemfredh. Aller fredher förökas Och aller ofredher förgångas efftther thij som Konungher åhr vttersth till.

Nu ägher Konungher Eedh sin swäria å bok och helgadöma j händh sina halla. Och så swäria. Thå beder Jagh migh Gudt hullan bådhe till liff och Siäll. Jomfru Santa Maria Och Sanct Erick Konung. Och allt helgon och helgadöma the Jag åhaller, ath Jag skall alla vptalda Articklar styrkia och halla effther bedzsta Samwitt mina. Och ägher Konungher medh vphalder hånd sina Rådhi och almoge sin, Vngan, Gamblan, Ofödda som födda, widh okiärar som kiärar, widh fråwarande som nårwarande Och Konungz Eedh hörde. Och j Juge brytha, vthan heller öka medt alla godha. Och särligha medt Konungzligha kärlek sinom. Gudz kärlek för medt Konunge wårom och aller almoge them. Thå han ähr så aff Lagmanom och landzmännom waldher och till Konungz dömdher, Och haffuer Edha sina gångit som för ähr sa

som för ähr sagdt, thaa ähr hann laghlig Konunger öffuer alth
Swerige. Sedhann maa hann Landh och Rijke sina styra och råå
dha. Och alle thz som för ähr sakth, ther till y Rijkesins aff Gudh
högsta doom haffua. Öffuer alla werdzsliga domare. Och såå alle
mogans kläramål effther laghenn eller effther artlighan sitta
samningh höra hwatt hann heller will. ¶

5. Nw ägher Lagmann y Vplandh Och hwar aff Lagsagu sina
Och aller Almoge medt them närwarande thaa Konunger tagz
thrysa Edha gångha, Förste Artikell ähr ath all Almogenn y
Swerige landt skall hann for Konung haffua, Wäldh hans och
allan Konungzligan rätt styrkia. Annar Artikell ähr ath
wij skullo honom rättha trohetin halla. Och Gudh hans hulle
wara, y allo thz som oss mögeligit ähr, bådhe for Gudh och
Menniskior. honom ath biudha och oss ath göra. allan rätt halla
hans och wårom. Tridhia ähr ath wij skullo honom trogna
och hulle wara och tienisthe männ. Värliga y hwarie färdh
Landh och Rijke medt honom ath wärja. Fiärde Artikell ähr
ath ~~Al~~. Almogenn som aff äldher haffuer warith och än ähr
skatt skilloger, ägher och skall alla ärliga wtskyldher Konunghe
sinom giffua och vtgöra medt godh willia vthan alla twedsko hwa
skwia eller föra effther Konungz willia och sielffua thera rätt.
Sedhan skall Lagman och Almoge alla thera Edhe swäria åå
Bok och helgadöma. Thaa ägher Lagmadher hann sina vpphal-
la bediande sigh och aller Almogen. Saa Gudh hullan til
Liff och Siäll. Jomfrw Sancta Maria, Sancte Erich Konung
och all helgom och helgadöma thz hann ahaller, ath the skullo
alla vptaldha och fornempde Artiklar widh Konunge sinom halla
och styrkia, effther bodzsta samwitti thera. Och medt vphaldne
handar Gudhi och Konunge sinom åå tryggia, tro loffua Edh
thera halla. Och medt thesom Edhom och tro loffuan bindz
bådhe vngar och gamall. Ofödder och födder. Okäär och käär
fraawarande som the närwarande som Edhe swero och ~~tro~~ tro loffuade ¶

HS / B 128 -

6. Nw ägher konung kriigz gatw sina Ridha Och landzmän
ägha honom folgia och gisla settia, thu han folgther är och sälder
ää. Och edha svaria thessa som för ära saghdha. Och ägher ko-
nunger j landhe och Laghsagw hwario loffua och sätta ath han
skall them alla edhe sina halla som ~~the~~ han swor widh Mora
stenom thää han förste till konungz togz. Och ägher almogen
loffua konungenom thett sama halla som the j Vpsala swore.
Nw ägher han rättsileth en landh sith ridha. Thää ägha the
j Vplanda Laghsagw boande äre, folgia honom öffuer Laghsagw
thera och till Strängnääs. Ther ägha Sudermanna widher ta-
gha och honom medt brudet och gislom sinom mötha och folgia
till Swintuna. Ther skullo Östgötha mötha honom medt gislom
sinom. Och folgia honom gienom landh sith Och till midian
skogh ää hola widh. Ther skullo Smalenninga möthe the-
nom och folgia honom till Junabeck. Ther ägha honom Wes-
götha mötha medt brude och gislum. Och folgia honom till Ra-
munde boda. Ther ägha honom Nerrikie mötha och folgia ho-
nom gienom landh sith till Ryskoga broo. Ther skullo honom
Wästmän mötha medt grudet/och fredh. Och folgia honom till
Östensbroo. Ther skullo honom Vplenningia mötha och fol-
gia honom till Vpsala. Nw kan ny konunger till Fin-
landh komma, Thää skall drotzsten eller then annor aff ko-
nungz rääde medt Biscopen aff Abo [illegible] giöra och anna-
na Edhe som forskreffuatt staar ää konungz wegna. Och
wari sää fasth som konunger thett sielffuer giordhe. Thää
äre them konunger till landh och Ryke Laghliga komin Och
kriigz gatw sina ridith haffwer, walder som Lag sigia, och
medt Edhom och Ordhom landena Och landzmena sina giorth
alth thett than them och the honom ägha giöra. etc.

Nw thää konunger etc.

Balkenn.

7. Nw thåå Konunger will thåå skall hann y Vpsala wijgias
och Krönas, Och annor ställ y Rike sino effther wilia och
folke sinom, Thåå aff Ärchebiscop helzt for bryggia thera
wärdughett skull &c.

8. Nw thåå Konunger walther ähr thåå äghter han Rädh
sith tagha och wälia. Försth Ärchebiscop och lydhbiscop, Och
såå mångha aff them som honom falleth ähr. Aff them som y
hans Rijke boo. Och andra klärka som honom ähra nyttogha
Tolff ägha y Konungz rååde wara aff Riddarom och Swä-
nom och ey flere. The fornämpde Biscop, klärke, Riddare
och Swäne ägha Konunge edh sin swäria åå Gudh och helga
dóma som the Råhalla, ath the skullo Konunge råådha thett
som the weta forgiädt, ath honom och lande hans nyttogitt och
gangnlighitt ähr. Thett ey läta for will skull, frändsämis, Mag-
sämis eller wenskap. Annath ath the skulo styrkia till Rik-
sens rååth modh alla thera Macht, ath han måtte alla the lagha
som hann haffuer Rikens swurith och Almoghen, honom will
ath halla. Och thett sama skullo the sigh sielff Jättha ath hal-
la. Tredhia ath the skullo allt thett Lönligitt halla som Ko-
nunger will lönligitt haffua. Och hwarghin vppenbara thett
honom och hans Rijke mää skadha aff komma &c.

9. Hwåå som talar åå Konung eller Konungz Rååd han eller
flere thett åå hwdher thera gåår, Och kan thett ey fulltygia
witna, såå sex godha Män som thett hörde, warda halsbryggen.
Talar hann annor Oväligh ordh som ey gåår åå hwdher
eller ähra, böthe 40 Marck, eller liggia y Konungz ther-
till som een Månadtt Och äthe watten och brödh.

10. Nw will Konunger åå giffto gånga Och hustru sinna
Morgongåffuor giffua, the Morgongåffuor ägha giffuas medh
Samtyckie och Råådhe, bäädhe Biscope, Riddare och Swäna the
y hans Rike ähra. Och ey androm Landom huru myklin hon
skall wara &c.

skall wara. Ej äghir konungher kirk eller fastha giffua vthan
giffua aff Landom och gårdom. Ej äghir konungher the Morgongåffuor
konungx ståndha än j hennes liffzdagar, effther henna dagha äghe the
vnder Kronone gångha. Ähr thet så att Drottning will ååger giptho
gånga eller vtlendis fara och ey j Rikena bliffua medt sina sa-
lu, Thaå äghir them konunger som Rijkith haffuer henna löse
giffua, effther sins Rådz Dantyckt huru mikit thet wara skall.
Haffuer Jngen wåldh the sama Morgongåffuor aff henne tagha me-
dhan hon ogifft ähr, och j landena bliffuer, vthan thet finds
medt vppenbara gerningar och fulla skäll. ath hon sätther sigh
vp moth Rikena. j thy som Rikena måå koma till skadha. Thå
haffuer hon forgiorth Morgongåffuor sina och löse sina och ey ellers etc.

.11. Thesom Lundom ägha frälsis Männ konunge sinom tiäna
Hwilkin Man frälst will haffua sith godz hwart han ähr Riddar
eller Swän Jnghen vndan taghin, han skall haffua så godan
häst atth han ser well wärdh. 40 Marck. Penningha, bätter och
ey wärre. Och ther till fulla wäpn åå Lekamen Och Brinnium.
Och Jngho vndan taghin. thy som een godar Mann måå sigh medt
wära. Hwart åår åattonde dagh Effther Sancti Petri dagh skall
wäpna sina hallas j Vpsala aff Vpsala Biscopzdöma. J Westeråås
aff Wester åås Biscopzdöma. J Strängnäs aff Südermanna landh.
J Örebro aff Nerike. J Lijnköping aff Östergötlandh. Kindh,
Tiust. Widbo, Ydre, Turtta, Wisth, Bråma. Wijsingzöö J Calmar,
nr aff Callmarne föghdrij Och Ölandh. J Rydaholm aff Tyhe-
rudh. J Falckenberg aff Nörre och Södrå hallandt. j Skara
aff Westhergötlandh Och Dall. J Tingvalle aff Wermelandt
j Åbo aff alla Finlandh. Nu kann thet så wara ath nå-
gor aff Bondanom will frälsis Man wara, thaå skall han
sigh wisa himan thenn dagh medt hest och wapn. Såå ath
the som wäpna sina schola skodha åå konungz wägna, skodhe
hans Mandoms forydh. hans hest Och wåpn. Och än han
formåå thet frälse vpphalla. medt godz. Alla skullo frälsis
Man till wapn

HS / B 128 -

Männ till wäpn sin komma, Och hwar Mann saa Riddare som Swän-
ner sin wäpner åådragin haffua. Och sielffwer åå sin hest sitia
och wetho skiöldh medh hest Och wäpnum som för äre saghdh. &c.

12. Wäpna syn skole skodha åå Konungz wägna y hwario fornämp-
da stadh och tima the Männ, som Konunger medh Rådgiffwar si-
num ther till satt haffwer. Döör och någor aff thm thå skiftias
andra y hans Stadh. The skullo skodha ath all thz styrkt hallas
som för ähra saghdh. Thett skulo the och skodha, såsom the willia
Wenskap haffua aff Konunge sinom. Och thera hwilker widerwå-
gha. Och ingnm manne städia högann eller laghum ath the sigh
andra kunna haffua än saghdh ähr. Uthann heller bätter än wär-
re bådhe medh hest Och wäpnum och thett ther till hörer. &c.

13. Kwem frälsis Mann ähr Gammall Och Oför ath hann formå
ey sielffwer tiänsten uppehalla. Thåå skall hann komma till
wäpna Syunna for them thora skodha åå Konungz wägna, medh
hest och wäpna medh alla thy ther tillhörer. Och haffui hann Man
medh sigh som för honom skall tiäna. Tå skole the, som wäpna
syunna förståndtha skoda hans tillfälle, och om thenn Mann som
för honom skall tiäna, ähr till konungens tiänist nyttig. Kän thå then
Man iffrå honom skilias, tå taghe then ännann y hans stadh medh
samme skäll. Kann thett och saa wara ath några tiänisteMän
aff äldher eller kranckdom ähr ey sielffwer för. Och haffwer
hann ehn Sunn eller flere som androm tiäne Och ähra ey dagliga
hema näsft fadrenom. Thåå må fadrenn nutha thera tiänisth
än oskipth ähr them mellan Och ey annars. Thåå skall hann
thera till wäpna Syunna koma ehn tima hwartt åår. åå
fadrens wägna, som för ähr saghdh. &c.

14. Nu kann thett saa wara ath Någor frälsis Männ will undan
frälse gånga, thåå må hann thett ey giöra Uthann thåå wäp-
na syunna hålles. Thåå skullo the som wäpna syunna skodha
åå Konungz wägna, Veta hans forfall Och medh hwart
skall han will

HS / B 128 -

skall hann Vill werdh frelsit skiliat Och ivrge ey vthaff vthan
theris Orloff. C.

15. Are flere frälse Männ än hann äthskilde fadher, Sönn eller
Mågher som hans Dötter ägher. Thå må hen aff them, them
ther äre best fallin till tiänisth vpphalla medh hest och Wåpn
som för äre sagt, Och frälsa them alla som samman ähra, om
dissi och duge. Skå bråth the skilias åth thå mågha the
ey sidhann saman Komma ath the langer vnder hna frälse wa-
ra maghe vthann kåna huar for sigh. som vthere skiliat. C.

16. Är thett så att någor dirffuas till sigh döllia vndann Cronenes
tiänisth, Thå hann ähindres till Rikesens Wärn eller åå Wåp-
na syyn, vthann hann forfall som ähra lagha och Ingenn annor:
Antingia ath han ähr Krykes thå som ähindz. Eller på sotasäng
Och thett skall medh godom Männa Wrtsbas ath så ähr.
Hwå som sina orsakenn giter ey så giorth som nu ähr sagdt
hann äghir mysthe frälsa sith som han haffuer hafft, Och thet
aldrig åtther få. Vthann hann nuther särdeles Konungz
Nådh, Och böte ther till 40. Marck.

17. Rymer Någonn vndann Konungz Banner them lidet mann
drager till fiande eller fråån som Konungz Ämbitzmann vthsendar
Hwå som såå giör haffui forgiorth Liff och Godz. vthan hann
fåår aff Konungz Nådher ath hann må Liff sith lösa. Rymar
hann så ath hann ey fångin warder aff höffwidzmann
Konungz, få aldrig sin fredh åtther. Vthan hann nuthar sär-
delis Konungz Nådher. Nu giffuer Konungen någon Mann
thesse skuldh. ath hann så giorde, Och hann neker thz, ligge thatt
till Tolff manna Namdh. aff vrsom, Och rådhe halffuen
nämpdh hwar thera. C.

18. Warder nagor Mann fångenn y Cronenes tiänisth thå ägher
Konungen honom lösa. Och hest och Wåpn honom åtthergiella.
Och hans skada honom löson giera. Kann thett så wara
ath någor frälsesmans hest forderffuas Innann thett hann
vtdriger C.

Balcken.

utdroghe i Rijksens tiänisth, Och hann åäther kommer i sith
them, Thå äghir Köningher them hest åäther giälla. thå ägher
them hester vpantwerdas Köningz Marskalke eller androm thett
medt skälom ath hann saå godhan hest mijsther. Nu dör han
ännorledis än nw ather sakt. thå kiöpa annan i hans stadh
till Rijksens tiänisth innangodom igien.

19. Nw kunne tiänisthe Männ hesta thera forderfflua medhan
the ahra i hosbondhe tiänisth, thå ägher hosbonde them hest
Swänne sinom åäther giälla som hann misthe eller forderfflas
for honom. i Örlog eller andra sina tiänisth eller wärff. Och ij
ännars Och them hest som hosbondan betala skall. honom bör
Swänenn vpantworda hosbondenn än hann leffuande ähr. Och
swäre sielff tolffte at hann ey förgiordhe aff hans försumelse
wånnande eller handawärkom.

20. Nw ähr thett saå ath frälses Mans Hest dör innann thett
wåpna Synn hollts. Och findz thett mz leffuandes witnom
och fullom skälom, som thett haffua frath Och ther till når
wärith. thå them hest doo. thå ägha the honom otta wikur
dagh giffua eller leggia saå godann hest igen kiöpa som for ähr
saydh. Och uppå them dagh hann honom ähr giffuin komma
for the sama wåpnaemann, Och wari thå saklös for Köningo
än saå giors. Thå ägher hann sin wåpnn ath thet thå wår-
na Synna holdz än hann will sith frälse nytha.

21. Haffuer Riddare eller Swän Sonn Effther sigh en eller
flere hann skall sith godz frälzt haffua ther till hann ähr
15 åära. Och hann skall hann eller Sin annann åå hans wägna
i Rikesens tiänisth och tiäna for sith godz. eller giöra skatt och
skyldh som bonde. än hann ey formåå tiänisth vppehalla.
Haffuer Riddere eller Swän Döttrer effther sigh thå ägher
honom samma frälse Nutha.

Them kirkiom.

22. Thenn Enkiom som Hosbonde Aatthe som frälztt kiänte y
thera dagha, Och thera Barnn som ey äghra till laghaåra kö-
nin äghe frälse annas Vskaddom alla Almoghans rätth, medt
såå skäll. ath ...them änkia sitther, thåå skall hon
fräls wara Och ledug for alla tiänisth alt till thenn dagh hon
åå andro giffte gånger. Fåår hon frälsis Mann, thåå frälsar
hann hennes godz medt sino. Fåår hon Bondha thåå giöra skatt
och skuldh som bondhe. Ähr thett såå atth Enkia eller Jomfrw
giör Lönskeligr. haffuir forgiort thetta frälsa som nw sagdt ähr. E

23. Ärchebiscoper måå Ridha öffuer Landh till Konungh medt
40 hestar. Lidh biscoper medt 30 hestar. Och ey mera. Ridda-
re och Swänna y Konungz Råådtt medtt tolff hestar och ey me-
ra. Swåna Riddare werdhelika medt sex hesta och ey mera.
Minne Mann forre sigh medtt .2. hestar och ey mera. Vthan thz
ser y herrafärdh. Thes som kunden ägha alla till Konungz ri-
dha. hwåå som medt flere Ridhar böthe 40 Marck Och thett
wari Konungz Enn sak. E

24. Nu skullo Taffuernare wara åå Almanna Wägher hwar
andro när ...åå twåå Miler Eller halffstiudhia och ey fiärnar.
Och y stora Byar. Rättare ther ey kunno taffuerna wara.
Häradz höffdingr och häradz Nämpdh skullo byggia och stichta
baadhe taffuerna och Rättare y hwario häradhe. skeer thett
ey, och wäre såå Wägh farande Männ ther vtan, böthe thå
häradz höffdinge Sex Marck for täffuerne hwarett.
Täffuerna skall Wägh farande Männ huss låna, Swåå stuffua
som herberga. Och Stallrum y vthuson. Dogh såå ath säna-
dher haffue ey vthdrifftua. Födhe och fodher sellia till ena
nath och ena Målidtt. Bitt nöth sälia täffuerne och ther
bergierare om the thett haffua, twåå öre Swenska dyrare
än thett giellar y landena, manna emellann. Sammaleds fåår
fyra Penningia dyrare. Enn Marck gotth Smör Och fleske for
fyra Penningia Swenska. Enns hestes fodher till ena nath
for fyra Swenskia E.

Balcken.

för fyra Swenska penningia, Hyann thet Körnn twåå
Swenska penninga dyrare än thett giller j Nästha Köpstadh
Vill och Brödt som thet giller j nästha Köpstadh åå mz forgärdh. e.

25. Nw komma Wäster så månge ath täfftfuvenet hiers ey till
rechia, thåå wisa täfftfuvenn them till nästha Bya. Och rätta
ey leggia såå många till hwar Mann som hann pröffuar
ath hann fåå och Brening för thera penningia. som för ähr
sagdtt. Nw will täfftfuvena ey sith ämbete vppehalla,
böthe thåå hann tree Marck. till treskifftis. såå offta han
thett försumer och åkiäras. Säla ey Bonther och herber-
ge Läna som nw ähr sagdth. böthe hwar thera 3 Marck.
till treskifftis. Wägfarande Manna, Konunge och häradet.

26. Hwar som Wåldgästar Täfftfuvenn. Präsih eller bonda och
j samma gistning tagher aff them moth thera Willia. Och them
na Wår Lagh och thennsedh på S. Matts. körn eller strå
fodher, eller annatt hwatt thet ähr. Wander hann bar åta
them eller pröffuatt till thaes modt fullom skälom. Thåå
ägher Konungerscom hann ähr när staddir j Liff aff honom
tagha modt swärdh. Såå höga som lughe. Konungs fogotha
och ämbitzmänn ther tolkett skeer, ägher hann till fryja, then
böör tolka Wåldgirningz mann fångha. Och j Konungz göma
och hygtelse settia. thåå modt almogans hielp än the ey ellers
githa. Ähra Laghting Jnne, skiöni the skolle the till tingz föör
och lata rättan offuer them gå, ähr ey ting Jnne, skäre thå
Lagmann eller häradz höffdinge Budkaffla. vp. Och stämpna
almennt tingh samen. Och häradz Nämpdh skall modt Edh the-
ra Ransaka måleth, ähra ther och witna till, swäri the och
gånga för Nämpdena. Fella the them eller then som saken
giffs. döma thåå Lagman eller häradz höffding them undir
swärdh. Om thett ähr halffua Marck Wärth eller Merr.
Och komma Jngo böther widher. Ähr thett minne än halff
Marck böthe thåå e.

Marck böthe thå twåå gilld Rånsbother, efftther thy som then
wärth åhr, som y Edzörenom skils. Wariat the wari saklöse
Och them som saklösann gryp eller gripa leth, böthe. 40. Marck
till treskifftis. Nu komma the sudan komma Och warda
ey grepin som for ahr sagdth. Thåå kiäre Målsäiandenn wåldh
girningia them for Sokun eller tinghe som framdelis skils.
eller for Konunghe eller them hans doom haffwer, när hann
först kann widher komma. Thåå ägher Konunger eller them
hans doom haffwer ther om åå Räffstt eller Landztingom san,
ning wtletha och åkiärandenn råth skipa som sagdth åhr. Ath
thett ey åhr gullit thåå girstar aff gårdhe ridhar thett åhr
röffwatt, än Målsäiandenn åkärar. Liggr thett och till thä
ratz Nämpdh. Warder hann feltter standa sama råth som för
åhr sagdth. ©

27. Nu kann såå skee ath them som förre sitther will sigh
wäria them till sin. Och the som wåldh gestning göra dräpa,
sarga, slåå bloduitte eller göra blåånatt vppåå honom, eller
vppåå någonn them honom till hörar eller y hans gårdh
förre stadhe åhr. Fångas the åå fersker girningh. mistheLiff
for Liff såå mange som hug eller stung åå them dödha lagde.
for såår ~~[blånadt]~~ eller bloduitte ther ey dragher till dödz miste — r blånadt
högra hånd sina hwar them thett giorde, Och wari ogildh
thett wåldhgistare fingo, aff them som förre wåro, hwatt
thett åhr, dråp eller såår bloduitte eller blåånadt. Och y
twåbothe alth thett the fingo, som förre wåro, koma the aldrig
till fridh eller both, för än Målsäiande förre them bidher.
Nu fångas the ey tåå koma, foloye for Konunge eller them
hans doom haffwer Och haffwi sidhann halff Månadhs
dagh. Nu ridhar girstar vrndar aff gårdhenn forthy
ath hann fick ey allan sin willia göra, Och giör han annan
thina for thett sama dråp, såår bloduitte eller blåånadt
laghlig till wtunse.

HS / B 128 -

laghligha till Wunnin, Standhe sama rätth som för ähr sagdt.
Köpes om alth måll ägher täppurnus hosbonde, hans hustru
Barnn Och thion ij bondha frijdh och laghenn wara thåå the
ey gästas. ℭ

28. Hoo som laghen mott Wåldzwerckom aff them ij Bånden ha
Ffur: hwss, Jordh, skogh Och watten eller watn werck, eller
mott några åätgiärdh orätt giör for honom och wil sigh ägna
giälle åäther skadan. Och åå 40 Marck till treskifftis, Om
Löhöra Nåånn gånge som skill. ij Edzöris B. ij 40 cap. Wtsegnerh. ℭ

29. Hwar som gifftuer Målsäiande rätth frå sigh, hafftu for-
giorth sin eghenn rätth wider thenn sakta. Och thenn som Mål-
säiande rätth tigger, swarit hwarskenn mott laghenn eller
penningom. Jngenn giöra sigh till Målsmann for rättan ij
Annars Mans sak. Vthann som lagh sigia. Hwaå thett giör
böthe trer Marck. till treskifftis. Och rätta Målsäiandenn allan
thenn skadan vp som han ther ij taghet. Och eghuar mann
Will och måå mott Laghenn Wära och sökia foramann. thåå
bör honom ij sama Wak swara och rätt giöra. Om then som
olund giör åå tinge. Om Oquädens Ordh och andra tolcka saker
ther hann sigh ey till Målsman kunda. skill ij Tingmåla Bal-
ckenn ij thett 43 Capitell. ℭ

30. Nw ämn frälsis Mann eller kona giör Jorda skiffte eller kiöp
mott them som åå skatt skyllygr Jordh ähra boande, mott såå
skäll. ath hwar skall sith rätth äghta. Dragandes swikeliga Jn
till sigh Könungz Jngiäldh, Hwaå tolkith giör han ähr fuller
Köningz tiuffuer, hwar thet effthert wärdt ähr. Hwilken
mott tolcka vppenbarligha warder mott fullom skälom och
laghenn till Wunnin, stande tiuffz rätth. Och thenn skatt skyl-
lugr giälle åäther konunge. Alla årligha wttskyllugher aff äärr
thwaris som lagh sigia. Och böthe 40 Marck Könungz Eghen
sak. ℭ Thaa som frälsis Jordh måå Kiffuas ij skatt. Om
ey vpphallas aff thenne tiänisth som lagh sigia. Thaa måå
och skatta Jordh. ℭ

och skattajordh ärffuat ij frälsi thåå frälsis Mann eller Qvin-
na äghe skattabonde arffuinga. Och bonda eller bondha Som mää
sigh ij frälsa komma som för äghe sagdh. Ingthen bonda haffui
wäldh ath köpa mera skatta Jordh under sigh än hann äghe sit-
tiandes fulsäde och besittiande nyyää. Hwilkin thett giör såå ath
Kronan Ingieldh ther aff mijsskar. Och witnar såå häradz
Nämpdh, böthe konunge ååther skadan Och thåå 40 Marck konungz
Eghen sakk. C.

31. Hwää som giärningh giöra åå them som konungen ij sinn
fridh haffuer tagith, medh sina öpna breffuer, Warder han
fången och medh fullom skälom och Witnom laghligha till wun-
nin, hann haffuer forgiorth bådhe lijff och Löösöra. Och taghi
rätte arffuinge Jordh hans. Aff them Löösörann taghi Mål-
säiandenn tridiung, Och konungen twåålutthi eller them som
haffuer konungz Doom. Bryther hann fridh thessen emoth
Laghenn. böthe och bäre effther Laghenn Och haffui for-
wärkat konungz fridh ij the Sakk. C.

32. Hwilkin bryther Doom them som konungen eller them
som haffuer konungz Doom, giffuit medh Doom breffuer sin
böthe 40 Marck konungz Eghen sakk. Thesse 40 Marck och
thett hann warder Sakfeltter forre, skullo wärnätas medh
tolff Mannom aff them som bruzligen ähr. Försth ath Löös-
öran hans Wärkia nij the till, märthis thesse, Wärkia nij the
till såå methis Jordh. Dogh såå ath Byrdamän och skilla-
män hans haffui Macht the Jordh åtherlösa Innan Nath
och åår som thon ståår. Nu kann nij åth wärkia bådhe
for konungz, Målsäiande Och häradz, thåå Brysther forre allom
såå aff Marck som Marck, Vthann ij giällom. Thåå methis
försth Målsäiandenom sin fulle rätther. Och sidhann fuller
konungz rättar. Och äghe konungz Nämpdh forre dela och
Kosth thera, tridiung aff allom Doom bruttom konungz haffua. C.

Nu kombr nagor. C.

Balken.

33. Nw kommer Nagor for Könunge som breff haffuer åå an-
nan om gäldh. Thåå äghe könunger thet som åkärandhen
äghe, än ham äghe ey till swara som käras till then Man eller
twåå settia y the landzskapena som ham boer som käras
till. Och for them skall them, (som åkäras) åkärandhenom räth
göra, åå them dagh könunger fore legger vnder sino breffue.
Eller skall ham lagha wörtha sith gwita breff. Och ingthi sigh
honom haffua gulleth effther Landzlagenne. C.

34. Hwåå som brytar y könungz parkom hwar thet helzt äghe
haffue forgort hestom och armborstom sinom och åå 40 Marck.
Liggr thet till haradz Nämpdh om ham warder widher
forsåka gerning saghum. Och wari thet könungz egen park.
Könungz ~~parkelse~~ thet äghe könungz egen skyllogr äghe
som äghe Vpsala ödhr. Och annat bolkith. C.

35. Nw kann Nagot brythas moth könunge aff thy som y könungz
Balkenum staar. Thåå ägha wara tolff Män tilskickade y
hwario Laghsagw. Samtycktir och walde till Nämpda, aff
könunge och Landzmännen. The skullo alla äghet haffua och
willia thet och vptecka skiparth räth öffuer. Som alla them
som könungen ofredha moth thy som räth. Och skullo thera
Edh swäria åå gudh och helghadöma och thera fordherickis
tradar och sighia såå: ~~W~~ Vij bidiom oss såå Gudh hielpa
och the helghadöma wij åhollom. ath wij skulo Ingen saklösan gö-
ra som saklöss äghe. Inghen och them saklösan göra som
sakker äghe. Effther thet samwitt och skäll som Gudh haff-
wer oss watth, Och thet ey låtha for frändsämie skuldh. Mag-
sämie, Auds. Wänskap eller några wildh skuldh. Och bunda
wij oss sielffua alla fornämpda Artiklar och the som fölgia
y thenna Balck trolighen halla. skullo vnder samma
fornämpdha räth. Såå hielpa oss Gudh och helghadöma som
wij åhalla. Hwem thessa tolff eller sex aff them fella for
Könunge sielffua eller for them han doom haffua åå räth
eller Landztinga. C.

Konungz balkenn.

Eller Landztingha som j Tingmålenn skilt. the skullo wara
felthe ath misthe handt. halfft liff och bot eller penninga
Konungs. Målsäganden och häradenn effther thy brutenn ähr
till. thenn the och wäria wan wardher ennoth them
måå ingenn wäria.

36. Alla Wåldzgierningia ägher mann kiära effther thett thenn
ähr wårth giordh, vppå Nästha helghadagh forre Soknemannen
och Nägrannen. Eller åå försthe tinghe landz eller häradz ther
hann boor j. Eller j Nästhe frez Nekior. for Konunge sielff.
Eller them hans Doom haffwer. Effther thett gierningenn
war giordh. Hwåå som ey såå kiärar, thåå ähr hans kiä-
rer om wåldett, dödt och ogilth. haffwe thåå wåldh ath kiä-
ra och sokia om sielffwe gierninga hwaris effther sinn Bruth.
Effther Landzlaghenn. Och thån som Nåkiarad kuma folgen
till swars for the tolff och fråån them. Och haffwe 14 netter
dagh. Will hann ey innann thess till swars koma, fälles thåå
effther sin Bruth och gånge vnther offwer han effther thy
som brutin ähr till. Nw ähen thenn som saken gifs,
rådes någonn aff them tolff haffwe orettawilgh mott sigh.
Antingia for skilskap, Någsämia, wenskap, frydh, affwndh.
Eller Owillia, och githen thett merkeliga pröffwatt och ful-
komnatt thenn till thenn, twåå eller tree. Thåå ägher mann
them affsigia och ey flere. Och andra såå många j therras stadh
setia, j the sinne och ey lenger.

Biffsko balkenn

Giffto balcken.

1. Huru mann skall sigh konu bidhia och hwaa hennes rätte gifftomann skall wara. &c.

2. Huru the skulle och wigias och fästas. Saak hans som kona utgiffuer, ather wtan Måhlsman. Och thess som tween fäster ena kona. Sak hans som konu lägra j fästom. Och om barn som afflas j fästom eller lönskelege. Och om bisoyer skill fästningh åth

3. Om möö mann taghär moth faders eller moders willia. Om sak thera som möö lockia.

4. Will mann hionalagh byggia medh fästo kona och them söners hanom, huru thet lagsökias skall.

5. Medh hwat forordom och rätt giftomann äghen konu utgiffua, och om någor twäänne fäste kona mans.

6. Om brudh döör for än hon hem kombrer eller döör brudhgomen för. Och och när the haffua nath saman legith thå äghr hann hennes Måhlsmann. &c.

7. Huratt förninga friborne män mughe föra brudh sina och om bröllops klädha. &c.

8. Herramanna bröllops kosther huru många the måga ther till budha. Om sakfölie som obudne komme, och samuledis j arffuom. Och huru thet skall lagsökias.

9. Thåå the haffua nath saman legath thåå äghen hann henne morgongåffuor giffua.

10. Huru myketh hwar Mää giffua till morgongåffuo. Sak hans som mera giffuar. Och huru morgongåffuo skall behalla thåå hionalagh löses. &c.

11. Hoor kona forwirker morgongaffuo och alth thet hon wär gifft till. &c.

12. Hemfölgdes behalla them som fångit haffuer wtan them Erffuer som gaff. Sidhann gange till skiffthis. &c.

13. Nw werla männ om hemfölgd them som gaff och them som togh.

14. Äru hemfölgdes klandhas for them som fångit haffua. Moder för for &c.

Giffto.

15. Moder ter for Barna Bodz medh fränder rådha. ther till hon gåår åå andra giffto.

16. Huru Godz skall skiffthas thåå Modher gåår åå andra giffta, Och saak hans som giffther sigh j Barna fädherne ey vndann skiffth. C

17. Huru Bondans Barna Godz skall vndann skipthas thåå hann gåår till andra giffto. C

18. Huru skiffthas skall än flere giffther ähr Inne medh Bondann eller hustruna. Och om Morgongåffuor flere. C

19. Huru Bonde må hustru sina Jordh borth sälia och skifftha eller ey. C

20. Hwåå som Barna Målsmann skall wara thåå fadher och Modher ähra Dödh. C

21. Om them ähr ey fallin ath wara Målsman som skyllaster ähr

22. Döör bondhe Och hustru sigre sigh haffuande wara.

23. Om Bröllopz kosth Barnn eller Syzskena emellan. C

.1. Will Mann sigh konu bidia thåå skall hann gifftomann Och skyllaste fränder henne hitta, Och såå medh them Bönn sinn böria: fader ähr gifftomann dåtther sina. Ähr ey hann till thåå ähr Eldzsta Sambrodher henna, ähr ey och hann till thåå ähr halffbrodher henna åå fädhernith. Ähr ey hann till thåå ähr halffbrodher henna påå Modhernitt. Ähr ey hann till thåå ähr fadher fader. Ähr ey hann thåå ähr Moder fadher. Ähr ey han till såå ähr hann som skyllaster ähr åå fädhrenne eller åå Mödhrenne. Ähr the bådhe Jämskyllde thåå ähr them som åå fädhrene ähr Och ey åå Mödrenith Man och ey Kona, thåå medh Moders rådh än hon leffuar.

2. Nu will mann konu fästa thåå skall Gifftomann henna när wara, Och fira witne tvåå åå Mans wegna, Och thåå ähr Lagliga fästh. (Fästher någor Mann eller giffther annar än wether Målss. C

Balckenn.

ären vetther Målsmann, som för äär sagt, thå böthe 40 Marck
Konungenn, Målsäganden Och Härade Eller wäri loff aff vet-
tha giffftomanne Medt tolff Boolfastha Manna Edhe, Eller Dyli
vndt sama Männ atth thet wår vtt hans giärdh. Hwilkinn Man
som fäster twå Männ Ena Kona, böthe 40 Marck. Och thenn
som henne sidher Mann fåår, böthe Tree Marck Bisopenn.
Eller Dyli vndt. 6. Manna Edhe atth hann ey wiste atth hon för
ve fästh wår. Och hwilkin Mann Eller Kona sigh twenne giffter,
Böthe som j högmålom skils j thet 5 Capitell. 40. Marck.
Nw sidhann thenn lagliga fästh ähr. thå skall Sokna prestar
thet som thenn boor Lysa tree Söndagher för giffterrmålenn,
Och sidhann må hann henne Saklöst äghia. Häffder fästemann
henne för än Wigelse kommer, thå ähr thet Barnn, Adelkona
Barnn. Afflar man Barnn j Lönskelägre och tager the Kona
sidhann till laghgiffta hustru, thå tager thet Barnn Arff
som Adelkona Barnn. Thy thå han bätrade Konona, thå
bätrar hann och Barnenn. C. Nw skill Bisopenn fästning
åth, Thå böthe Bisoppe 3 Marck thenn som skilnadhe waldher
Och haffwi forgiorth förning sina, Walla the bådhe haffuj
hwar thera forgiorth förning, Och böthe bådhe Bisoppe 3 Marck C.
3. Hwilckin Möö Man taghe moth fadhers Willia Eller Mo-
ders, hwart hon tagher honom till Laggiffta Mann Eller Lönske-
lägre haffui forgorth fädhrene Och Mödhrene och Inge andre
arffue. Will fadher och Modher forlatha henne saak sina
thå taghe thenn fullom arffua Luth. Nw Ordlas ther om
hwart thet wår henne forlåtith eller ey, thå skulle thet tolff
Manna Witha. Hwilckin som lockar och lägrar Mans dåtter
ähr thenn Möö aff Laggiptho säng, böthe thenn thet giordhe
40. Marck till treskifftis. fadrenn Konungenn Och Härade.
Wthann hann tagher henne till echta, wari the saak hans
haffue minder till treskiptthis. Ähr thenn Möö och frille kann
båthe thå thenn som Lockadhe, 20 Marck. tager han henne
till echta wari Saklös.

HS / B 128 -

till fritta wari Saaklöss. Nu gånger annars Mans Kona
åå bolster och blöya y annars Mans sång, wardher baar och åtagin
thåå skall hon till tingz föras, fälla hanne tolff Mån, som
fångin åhr, fälles hon till 40 Marck till treskifftis. Haffuer
hon ey penningia till, thå böthe luka sin. Öron och Näss och
hela hen/hora eller horsaka. Taghir kona andra y sångh
medh bonda sinom och medh samom Witnom, och slåår hanne
ther y hiell, fälla hanna tolff ~~bodh~~ Mån, ligge Ogilth. ꝯc.
Nu kann mann annan tagha y sång medh kona sina och slåår
hann honom y hiell eller bååda them, Thåå skall hann
Lådha them bådhe saman fiattra dödh och quick eller och båå
dann Dödh. och såå till tingz föra, thett skulle 12 Mån Ve-
tha huru ther om åhr. fälles the som dråpne åhre ligge
Ogildh. fälles them som dråpit giorde thåå fälles till Mord
giäldh. Wräkar bondhe burth husfru sina laggiffta
och tagher sigh andra y stadt och medh hyggar. Thåå Räff-
nar hann husfru sina låås och Nöcklar y fråån, Kiäre hon
thett for frändher hanna, thett hann haffuer brutith stool
åå Stoll, och vånthe hanne lås och Nöcklar y fråånn, thett
kallas verskunz fåla thett åhr 40. Marck till treskifftis. ꝯc

4. Nu haffuer Mann Kona fästh och will y thionalag byggia
thåå skall hann giifftomanne till sigia sex, Welkin forre the
dagh, som hann will bröllop halla Sönirs hann honom for
falla löss, thåå hätr Widher 40. Marck then thett giordhe. och
fylle honom åther köstenn effther thy som goda Mån thett
(twåå åå hwars thera wegna) måtha. Thett åhr lag forfall,
ath hon sinck åhr eller någor the Quall åkomin ath the mågha
ey thionalagh byggia medh Gudz Orloff och kirkionna rätha.
Nu kann ey sådanth Quall wara åkomin. och hon Sönias ho-
nom än thåå, thåå fari till tingz och taghi Dom. och samyna
frändher sina och taghi vth fästha kona sina, och domarenn
nämpne fyra Mån åå tinghe som honom fölghia skulle och
witna thett ther ꝯc.

Balckenn.

Vitna thet ther giört. Willia the honom ey fölghia. thåå böthe
hwar thera tree Marck. till treskiptis. Nw kann han
henne ey fåå vtham döör, bröthes wari saklösth. komber och
någor skilladher them emellan. aff thy han will henne vtta,
egha. och komber ther dråp eller såår y, wari thet ogilt som
ther fåå som henne warie willa. Wardha the antingia dråpna
eller såår som henne haffua wilia, wari thet alt ther gilt,
som them giört. och hetha sidhan: kona lagtagin och ey rantagin.

5\. Nw bedis Brudgome Bröllopmåll thåå skall honom Biskopen
fästha kona han giffwer och y hender sättia medh thy som vdon-
dagh giffwer tigh Mina dotter till hedher och hustru och till half-
ffua säng till låss och Nycklar och till thridia penningh
som y åghan och ägha fåån, y lösöranom, till allan them räth som
landz lagen tillydher. och them helga Erick konungs gaff. y
Namyn faders. Sons och thens helga anda. etc. If laghen wåå-
rom giffz ey bondha y adell fordh eller hirs. eller Adell vratn
wrekka hustru sina. och ey hon y hans, vtham alla andra losöra,
Rådnir man fästekona Mans Lagliga fästha ham haffwer bru-
lith eller giörith, thåå skall boo hans skiphas, tagi hon tett fäste-
Annan konung. Tridhia härade. och koma aldrig y frendh for än
fästemann henne bödher for honom. eller Arffua henne än
fästeman dödher åhr. etc.

6\. Nw haffwer Brudgomen Brudh sina fångitt och will henne
hem föra, kann hon Döö for än hon hem komber till hans,
thåå skall lett henne åther till faders eller arffwinge förs
och alt thet medt henne wår giffwith aff faders gårdhe eller
frändhe. och Brudgome taghi åther förning sina som han förde
henne. Döör och Brudgomen. Wari lagsama vtham Brudh
haffwa förning sina. Nw äghe Brudh hem koma heell
och helbrigda thåå skall hon y säng gåå medt bonda sinom.
Thåå the haffwa Natt saman legath thåå äghe hann henne Mål-
mann. och äghe fölia och swara for henne. Thåå skall och
henne Morgongäffwor giffwa etc.

Ey Måå Brudgomen etc.

HS / B 128 -

Giffto.

7. Ey Måå Brudgommen flere förning föra brudh sina än tree gån-
gerr. Nadell. Brdzell, ärmakiya, hetta. Ingenn måå och thenom
till mera twingia. Brudanne fadher eller thenne Giffteman, och
thenne näsths, the mughe thenne ey flere par klädr giffua än fyra
aff Nya, Ochhanni såå mång som mång som hon förre hadr, thenn
måga thenne Vacklösth göra ymab. Annar klädnatt mughe the
thenne giffua Effther Macht och Willia sinom. Åårtha måghe
the wara åå twädhe sidhor. som Bröllups Klädr skullo bära, och
Niondr Brudgommer och Ingo flere. Will Brudh sin kläde giffua
thåå skall thom Kloster eller Kirkiom them giffua och ey Lekarom.
8. Ingenn Mann som kost skall halla antingia bryllop, Kirkio
gångz Öll, Vtfridha Öll thåå Lik skall iordhas, ärffua eller prä-
ster Öll. Måå flere gäster budha än her Nämpnas. Först then
Bisop och the Canika thenom följa. Twåå andra Canika, åått-
te Riddare. 40. åå Wåpn. 20 Bönther. Tio Kirkio herre.
Kommer någor obudhin till några thessa fornämpdha högtidar.
Ähr thett Riddare y Konungz Rådet böte 40. Marck. Ridda-
re vthann Konungz rådh. 30. Marck. Riddar Widerlika 20.
Marck. Aff Wåpn eller Prästher 6. Marck. Bönther eller
Legodrengh 3 Marck. Orkar ey Legodrengar böther thåå böthe
them med kropp. som ey haffuer koo. hann skall arbeta åår
for Marck hwarie: Försth för Målsäiande sidhann for Konunge.
Ey måge Bisope. Riddarr eller Swäne eller någer aff fornämp-
dom som budhen, ridha medt flere hestar än sagdt ähr y Ko-
y 23 Capitell nungz Balkenn. Inghenn måå och sända krekare fråån sigh
och till annars effther Kosten. Farsffuen eller vtfärdom
skall Inghenn offuer fara thett Nw sagdt ähr. Dogh måå han
flere Prästher budha än tio. Och fattigt folck thenn effther thy
som hann Will och formåå. Och ey y andra högtydar. Ther
skall Konungz Länsmann åth Wachta och thessa brutha pen-
ningia vptagha och schiffta them. Ther aff giffs hundt vpp-
ey åå Konungz Wegna, och ey aff thess som kosthenn haller.
Länsman Måå Loffliga obudhin komma, lotkith mååll ettlretha.
Thenn som bryther

HS / B 128 -

Balkenn.

Thann som bryther y några thesse Saaker, thå skall länsman
honum nämpna, 12 Boolfastha Männ aff thy härade som then boor
uthi, Och nå thå the Brutta peningen vtaff löszören mötha
hans som Bruter som annor köningz Bruth. Biuder han flere
giäster än som sagth ähr böthe köninge 40 Marck then giffz in,
the ey aff. Nu giffuas Någon skuld ath hann obiudhinn
kom, Och ähra 3. Witna till böthe sagth ähr. Wardher hann ey
lagliga till wunnin war Saaklosz. &c.

9. Nu sidhann Bondhe Och hustru giffta ähro Och the haffua
nath saman legath, thå ägher hann henna rättha Måls
mann, Och ägher sökia Och swara for henna, thå skall Morgon
gåffuor giffua.

10. Ryddare giffui sine hustru till Morgongåffuo 40 Marck
lödoga Swenska wägett, Och ey mera. Allmenningia frälsis Män
giffui tio Lödoga Marck. Bonda Boolfasth giffui 3. Marck Swen
skia peningia. Morgongaffuor måå giffuas hwart will
heller y Jordh eller y Löszöra, men som skall. Affla the
Barn emellann sigh, thå fa the Morgongåffuo Barnens
för Mödherne Och ey för fädherne. Koma ey Barn thera
mellann, thå haffua thett thera gåffuorna som lenger leffuer,
Och haffui hwarghin thera arffuinga wåldh thett ath gutlia.
Hwilken som mera giffuer än sagdt ähr, thå haffui thet
ingenn Macht, vthann dömas åther till arffuna, effther
thera dödh. Och mött 40 Marck köningz thynn saak. &c.
Tolff Männ skulo widh Morgongåffuo fastha wara, Och them
som förre skill Trättonde. Morgongåffuo måå ey giffuas vthan
å rätthom Hundredagh. &c.

11. Nu kämm kona hoor göra Och wardher Lagliga till wunnin,
thå haffuer honn forgort Morgongåffuo sina Och Alt thett
henne wår giffuitt Och giffte till thett laghe bondhenn &c.

Biffther Man sin &c.

12. **Gifftier** Mann sin Sonn eller dåther och giffwer themm följd medh, Jordh eller Lösöra, haffwi thett nedhan hann leffwar som honom thett gaff. Thå hann ähr dödher thå bäri dåther till skifftis medt sworne Edhr medt them som ähra Arffwa ther till. Giffwär Kyrkia themmföljdt medt sina Barn wari lagsama.

13. **Nw Deer** Mann om themföljdt them som hanna vtgaff Och them som hanna togh. ath thom ähr hinn medt giffto manne Thaa haffwer hinn Witzordh vtgiffwa, sää myklith sem hann Will medt sex Manna Edhe och sigia: Thetta gaff Jag Och nij nera, thetta haffwer hir fångith.

14. **Nw haffwer** hann fångith som togh hona och klandas for honom, och kallas nij gifftwit wara. Thå haffwer han Witzordh medt 12 Manna Edhe ath thett wår honom mält åå festningostämpno och gifftwit åå giffwgialle qwelde. Twå aff them bleff bäre witne och ägha åther y Edha standhe.

15. **Nw boor** Bondha medt hustrw sina och affla Barn saman Och döör Bondhe, thå haffwer Moder Witzordh att see for Barna godhe medt Näste frändre rådhe medhan hon ogifft ähr.

16. **Gånger** Kona åå andro giffthe och hanna Barna fädherne ähr hinne medt hanna, Thå skall Barna fädherne vndann skiptas. Och skall hon först aff oskiffto tagha säng sina the bedzsta medt allo thy ther tillhörar, Bolstar, Linlakan, hoffwudh Bolstar och Täckläder. Kyrkio kläde sin the bedzsta. Stenizo klotill, Mantill och hoffwutt dukla. Och sidhan skifftha y ty Barnom thrääluty. Och hustrune tridung aff Lösöran. haffwi Jnghenn wäldh att giffta sigh y Barna fädherne, för än thett vndann skifft ähr, Vthan han bäthe wid 3. Mark.

17. **Giffter** Kona y Kardt Boo ähra ther Barn forre thå skal vndann skifftas therra Mödherne, Widher Both sem for ähr sagth. Thå skall Bondhann aff oskifftho tagha. Hest sin thenn bedzsta. Sadell och Wåpn och the kläder, the honom ähra skiptath och skurin. Sidhann skifftie y treluthi, taghi Bondhann twåålutti.

tvååluthi och Barnn tridungh. Kann bondhe eller hustru
åå flerre giffttha gånga ähr lagsamma. ℮

18. Kann ey Barna Godz wara vndann skifftt som för ähr sagdt.
ähr flerre giffther ännu medt Bondanom ään een hwart thr
ähra, tvåå eller flerre. ägha alla halfft widh Bondanom. Och
såå gilldt wara een giffttho som annor. Och laghi slight giffta, och
wari hwar thera till sin Morgongåffuo åå bondans luth medt
fulla witna effther thy som hon wår giffuin till åå retton
hundredagh än såå ath. verkar. Arekan ey allom såå fullelig
ath som giffuit wår, laghi thåå alla jämpth såå een som annor.
än Morgongåffuo wår giffuin i löösora, wår hom giffuin
i jordh, thåå haffui thet hwar som giffuitt wår. Effther
Silffuers eller penningha Tall. som för ähr sagdh. Och ey me-
ra. Ähr flerre giffther ännu medt hustruer än een, hwart
ther ähr, tvåå eller flerre, thåå ägher åå hom tridungh
widh alla ~~fall~~ thm lagh. Och såå giffta som for ähr sagdh. ℮

19. Nu maa ey bondhe hustru sina jordh bortt skiffttha vthan
ther Barnn saman haffua eller ey. Vthann medt hustrur
gudh willia och arffua thenna och skiffttha thåå till bärre
och ey till wärre. ℮

20. Nu aer fadher och Modher dödh hwar skall thå barns Mål,
saian wara. Råådhe them som skyllaster ähr som for är sagdt
om giffthomåll förre Barnen, och thera Godz. Och thåå re-
hwåå Barna godz haffuer hända mellann vthann fadher
eller Modher. Hann ägher hwart åår Reknskap giora för
Nästhe frendher. widh hanb tree Mark. ℮

21. Nu är thett hytidt wetande aff Gamall man föör eller
Barns wider ...la Mann som förre barna godzett skall fre.
thåå skulle frändher thera till tingx fara och döma lagha.
finnes ther om santh thåå ägher them förre råådha som
gither och kann. Och will will aff frändom som näst ähr
skyldr, Lyggr thett till häradz Nämpdh. ℮

Döör bondhe. ℮

Biskopsmåll Balken.

22. Döör bondhe Och ähra ey Barn effther, kommer then till
gårdz som arffuitt will skifftha och råådha. Swarar thå
husfrw som forre saghtt: Jagh ähr medh Barn. Och bör
dha bondha minn, thå ägher thett Godz skynas Och j Jäm-
nada Hender settias. Och thå råådher husfrw födha sina. thå
skall hon sex Månadha dagh haffua, Synas thå åå henne
ath hon haffuande ähr, thå skullo än henne fira Måna-
dha dagh liggias. Födhes thett Barn innan tio Månadha
Och fåår thett Christendom, thå taghi thett Arff. Födhes thett
sidher mera thå måå thett ey arffua tagha. Wälde sidhan hu-
strun åther thett hon forgiorth haffuer aff Godzett. Nw
segher hon sigh medh Barna warit haffua och thett for-
forb, thå ägher hon thett wetha medh tryggia quinno
wittnom Och 12 Manna Edher. Feller hon åth Edher, gälle
hon åther kostnan. giither hon Edhen gångitt wari saklöss
for kostnan, Och thå ey skildh widh arffuitt. &c.

23. Nw kann fadher Och Modher Brollop giöra åth Sonum
sinom eller Dåtther, thenn kostnan ägher ey till fulnadt
gånga. Boo Brödrum ij boo saman oskiffthe, giffther ethh
aff them eller flere, thenn kostnan ägher till fulnadt gåå.
Hann skall fyllas medh tre Mark. Och ey mera, ändoch
att kostnan är mere wärder, är hann minne, gielde åther
som wärtt war. &c.

TABULA CONSANGUINITATIS.

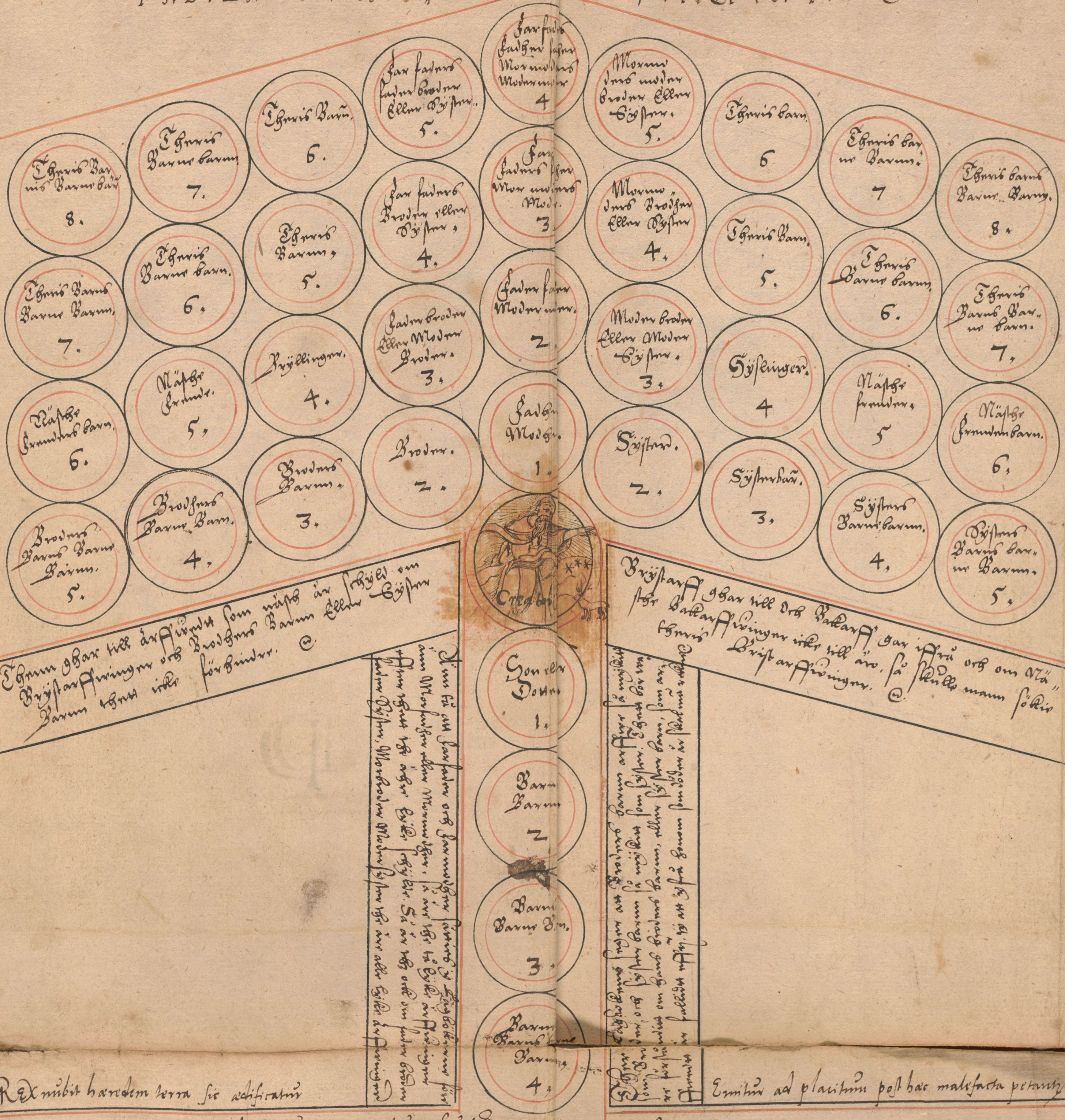

Them ghar till arffwndt som nästh är skyld om Brystarffwingen och Brodhers Barnn eller Syster Barnn thett icke förhinder. ©

Brystarff ghar till och bakarff ghar ifrå och om Nä ... skulle mann söka theris Brystarffwingar icke till äro, så ... Brystarffwingar. ©

Nu ä att farfader och farmodher sättes y lagböken för än Morfadher eller Mormodher, så äre the tå lijke arffwingar efftter thett the äre lijke skylde. Så är thet och om fader broder fader Syster, Morbroder Moder syster the äre alle lijke arffwingar.

Ther Lagboken sagher att Broders barn arffwe så myckit som Broder, och syster barnn så myckit som syster. Thett bör [illegible] förstandit om hans broders barnn, eller syster barn, som arff[illegible] är fallidt effter thett att y frå honom som döder är skal mä[illegible]. ©

Rex nubit haredem terra sic aedificatur
Emitur ad placitum post hac malefacta petantur

Laeditur et moritur furtum post invenietur. ©

HS / B 128 -

PD

vor gewalt und untrew
ist nimandt frey d p

Ärffda Balkenn.

1. Huru Barnn Och Barne Barnn skulle ärffua thää fa-
dher Och Modher ähre dödh
2. Huru frändelis ärffuas skall mellan fadher Och Modher
Samfedzskenne Och theres Barnn effther themn dödha.
3. Huru ärffuas skall lenger j Bakarff Och sidho arff. Och
om ärffua Oerlös wider j fädhernne och Mödhrene.
4. Ocelas widher bryst arff Och Bakarff Och hwem Bryst
arff Och Bakarff skall hetha. c.
5. Om thes Barnn arff som frändher sigia dödt wara födt
Och Modher seger quickt.
6. Om hustru wäld föres fraan Bondhenn Och faar sidhanbarn.
7. Om arff j sin Misfalls saker.
8. Om thess Barna arff som Byltoger Mann affler utlen-
dis Och om Mishöffde. c.
9. Om Sundrekulle Och samkulle arff. c.
10. Om Bondhenn dör för än hustru wisther sigh haffua-
de wara. Nu tagha ärffua bondans arff sidhan talas att
honn haffuande ähr. Och ärffua Bondans dräpa henne. c.
11. Huru ärffuas skall thå bondhe dräpar hustru sina. eller
hustru Bondha mooth theris willia eller medt wääda. c.
12. Huru ärffuas skall om fadher eller Modher Näffze barn
sina, saa ath thett dör aff, eller om Modher ligger Barnn
j hiell, eller dräpa Barnn medt wääda. c.
13. Boo Sidzskenne saman j oskiffto boo, huru thera mellan
skall skifftas.
14. Huru sidzkenne arff thera skulo skiffta.
15. Huru skifftas schall. Om thenn ken at Nöyer. Och om hul-
smäll ähr j arff om rätt skylskkap. Ransakes ecke iaff j arff
Innann tre äärs threfd. haffuer thå then j hender haffuer.
16. Ähr nagor skyllare än thenn arff haffuer tagith.
Och talar ther å innan 3. åår. c.

Siffz Manne c.

HS / B 128 -

Ärffda:

17. Gifftis Manne skuld om ligger.
18. Huru frillo barn skall vpfödhas, och om barn döör när
Anno thwå thett skall äärffua fastha. &c.
19. Huru frillo barn skall ärffuas och ärffua.
20. Ej ärffuer hoorbarn eller annor folka.
21. Klandas thett som ärfft ähr och skiptt.
22. Om dödz Manz giäld huru the skole giälla.
23. Om dana arff och Jutlenskis Manz arff ther ej komma
ärffuinga innan Nath och åår. &c.

.1. Döör bonde eller hustru och haffua barn efftir Sonn och dåtther, ärffua Sonn twåluthi och dåtther tridiung. och taghi slikt Sonne barn aff ärffue som Sonn, och slikt dåtther barn som dåtther. Ehwart thera någott ärffuer aff sidzskene eller ej. &c.

~~Eller~~

2. Nw äghra ej barn eller barna barn till, thå äghra fadher och Modher och samsidzskene widher thenn dödha. Ärr samsidzskene flere än ett, taghi thå fadher och Modher halfft aff arffue, fadher twå dela och Modher tridiung. Ärffuer ej enthan annath thera, taghi thett halfft medt sidzskenom. Och sidzskene taghi andra helfftena. Brodher broders luth, och Sijstar Sijstars luth. Ärffua fadher och Modher bådhen, och ej ethan ett aff sidzskene, taghi thå fadher och Modher twå luthi, och så samsidzskene thenn then tridiung. Anthan och brodher barn eller Sijstar barn ärffua, taghi thå medt sidzskene the tena halfft aff arffue moth fadher och Modher. slikt brodher barn som brodher och slikt Sijstar barn, som sijstar. Ärffuar och Jntedt aff sidzskene, hwart the äghra flera eller färre, taghi tridiung medt fadher och Modher. Ärffua barn efftir flere samsidzskene taghi helfftenn medt fadher och Modher som saght ähr, brodhers barn, brodhers luth och sijstars barn sijstar luth. Ähr ej samsidzskene till eller thera barn, Ärffuer fadher och Moder eller &c.

Balkenn.

Och Modher eller annath thera, taghi alth samann. Samma lag
wari om fadher och Mödher döda ähra och om Samsydzskene Sith el-
len flere effther Leffua eller thera Barnn taghi the alth samman
Om Synderkulle och Samkulle skill frandelse ij thett. 9. Capitell.

3. Nw ähra ey fader eller Modher Samsydzkene eller thera Barnn
till, thaa ähr fader fadher och fader Modher. Modher fadher
och Moder Moder the ähre sam arffue. Taghe the twaa deela aa
fädherne thess döda och tridung aa Mödherne. Och taghi aa Man
aa samma sidha twaaluthi, och kona tridung. Ähra ey the till
thaa ähr fadher Broder och fadher Systar, Moder Broder och Mo-
der systar, thessa ähra sam arffue. Skiffte arffue som för ähr
sagdt. Ähra ey the till, thaa ahr fader Broder och fadher
Systar. Modher Broder och Modher systar, thessa ähra sam arffue
skiffthe arffua som för ähr sagdt. Ähra ey the till thaa ähra
Bryllunga och Syslunga thess dödha, taghe Bryllunga twaaluthi
Syslunga tridung. The ähra Bryllunga thess döda som föder ähre
aff fadher Brodher hans eller fadher systar. The ähra Syslun-
ga som födde ähra aff Moder Broder eller Moder systar. Ehwar
som wider derlas aff fädherne och Mödherne, och ähra sam
skylle them dödha hwart thett ähr Mann eller Kona, taghe
aa aa fädherne twaaluthi, aa Mödherne tridung. Ähr annor
Närmer taghi alth saman, och giffui Guthe räthi andra slechtena
Wthann thett ser Barna Barn. eller samsydzskene Barn thess
dödha, ärffua the som för ähr sagdt. ¶

4 Deelas widh Bryst arff och Bakarff firenne ij slechtenne än
nw ähr sagdt. Och ähra the bådhe Jämskylle them dödha,
gånga thå Bryst arff till och Bakarff fraan. Thett ähr
Bryst arff som föres aff androm ij slechtenne. Och thett ähr Bak-
arff till riggia ij åthenne och åå bådhe sydhor. ¶

5. Nw sigia frändher Barnsens Barna wara döda födt, thaa si-
gher Modernne: Barn wara quickth födt och fick Christendom,
Ther bär Kona som närwaro twyggia Manna witne, thaa kombe
Modher ath ärffua barnsens. ¶

Nw kan kona ¶

Ärffda

6. Nw kann kona meth wåldh fraan bondha sina taghin wardha. faar
hon barn innan 40 wijkur ther ifraa ath hon wår j säng
medt bondha sinom, thet barn maa arff tagha. ⁊

7. Sätties All saman j Skip, Man kona och barn thera medt,
wet ingen hwaa först döör eller sinast, thaa ärffua Mansens
arffua Mannen. Och konu arffua Quinne. Nw brinna the
sigh alla j skedo, och dråkna j watnena wari Lagsama. Brin-
nar ath inne bondhe och hustru och barn wari Lagsama.
Slungner thaar åå landh, dräpar eller drunknar wari lagsama.
Döö Mann j stridh wet ingen, hwaa först döör wari lagsama.
Skils Mann åth Leffwande och spörias dödha wet ingen hwru
lenger leffwer wari lagsama. Liggia twaa siwke j eth hws
och hwar thera ägher annars arffue. Döö the bådhe j sindher
wari lagsama. Leffwar annar thera saa lenge efther an-
nan, ath hann måthe widher Gudz Lekama taghith, thaa wari
hann hans arffua, än thaa ath hann gether ey forlath. el-
ler Gudz Lekama taghith. Ligger thet till tryggia Manna wit-
ne som ther inne waaro. ⁊

8. Nw warder mann byltogher lagdher. Rymer aff landhet och
konu hans medt honom, Afflar hann barn medt henne
mendhann the vtlendis åhra, thet barn ägher ey arff tagha.
Afflar the barn vtlendis faar hann fridh och warder thet
jnlendis födt, thaa ägher thet barn arff tagha. Rymer
hustru medt bondha sinn hon haffwer hwarskis forgiort fridh
eller lösöra. Rymer Mann och hustru sitther quar. Stiäls
hann henne och afflar barn medt henna, thet barn maa
ey arff tagha. efther fadher sin, thet barn heter Rishöffla.
Nw kann Byltogher Mann eller hans barn någoth arff
till falla mendhann hann vtlendis åhr. faar hann fridh
j sina daghar thaa taghi thet arff. Faar hann ey fridh
j sina dagha, taghi thaa nästha frändher som jnlendis åhro.

9. Nw åhra dödh fadher och Modher och barn leffwa efter
baadhe Syndherkulle och Samkulle. Döör ith aff Samkul-
lann ärffwa thaa Samkulle twaa luthi och Syndher kulle fiär-
dung hwart thz. ⁊

HS / B 128 -

Ärfdabalken.

dung. hwart thet äär Syster eller Brodher, hwart the äära
ok eller flere j kullinum, the faa ey mera än firdung. Och
thaa j ten aghor, effther som thet gilder j bolbyenom. Och
fuldth är gernfulle. Äär Och fadher Och Modher döödh Och
kulla äära liver effther. Döör annor thera eller saman, thaa
ärffua kuller kull. Och Jngenn annor Mann eller ~~Kull~~ Kona. C.

10. Nw Bifftis Bondha Och hoor medt Kona sino Och afflar Barnn
medt henna. Döör Bondhe för än hustrw wisther sigh haffuan-
de wara. Nw fara Bondans Arffatill Och taghi arff hans.
Och sighir hann atthe haffua ey Barnn saman. Och forthy
maa the honom ey ärffua. Nw warth hon ey ath hon
haffuande waar, Och giffuer wath arffwinth. Och talas thet sidhan
ath hon haffuande äär Och hann faar thet wetha eller höra
som arff taghit haffuer. Och förgiör eller och dräpar henna,
eller medt nagor gierning förgiör hennes liff Och will Nö
dughett arffwinth mistha. Nw fordas hon wardher sidhan
oppenbarat thaa hon fordath äär, ath hann forgiorde eller
forkom liff henna. Och hittas ther fassa Och skälgha wiine till,
thaa skall hon ypaa fordh taghas. Och liff henna opskäras
hittas ther Barnn, j lijkenna eller nagor liknelse till Barnn,
thaa ärffua Barnn fadher sin Och Modher ärffua Barn sith.
Och henna arffua ärffua henna. Ther ärffuar dödher Och
lhudin Quicker Och Christnin, gänger ifraa. Thy ath Jngenn
maa annan till arffz dräpa. C.

. 11. Nw kann bondhe raadhe hustrw sina aff häädhelighga ath hon
döör ther aff emott hans wilia. Thaa skall ~~hun~~ sökia som man honom lagh.
frandelös skils j draap Och ey sighla. Thaa haffuer han for-
werkatt alth thet hann äätte ybära aff henna Godz Och taghe
thy som lösoran äära. Och allan henna hindung som hon giff-
thas till. Thaa taghi arffua henna aff Godz hans ey bötherna
for henna Och gänge aldrigh honom till arffz. Och Engen hans
aleggr. Nw hann the haffua Barn saman. thaa skulle Barnn
henna ärffua. Och the skulle Barnnen j sino wärio haffua som
nästha fädhernes C.

HS / B 128 -

Nästha fädherens frändher ähro än ey ähro Barn till skäls komin. Och göma thett Barnom y sino wärio ther till ath the till lagha åra koma. Ähr ey Byggia thera barn till, thå skall thett undher Möderne gånga som hon äghe. Thy ath Ingen måå them ärffua som han dräpar etc.

Nu kan thett Barn döö och haffuer ey barn effther sigh. thåå ärffua aldrigh them ättleggen som dräpar, wtan them ättleggen som Näster ähr och skadan fick. Hann ärffua barneth. Szåå ähr thett och än hustru dräpar Bondha sin thåå ärffua ~~bondhans~~ them Inthe aff hans Bodz eller hindradagx gifft sina. Och Ingen Voll eller räth som hon wår gifft och giffuin till. Wtan the haffua Barn saman, thåå skall barneth honom ärffua. Och näste fädhrens frändher skulle barneth y sino wario haffua, ther till thett ähr till lagha åra komin. Ähro ey byggia thera Barn till thåå ärffua fädhrenis frändher och taghi allan sin räth och böther for bondhann etc.

Nu dräpar annath thera annath medh wåda, thåå böthes som y wådha böthom skils. Och haffui allo thy forwerkatt, som hwartt thera åtthe medt andro lagha etc.

12. Nu kan barne aff hädhelliga Rååditt warda såå ath thett döör aff thå skall for thett böthas som skils y bothom. Och ey liff for liff giffua. Och thåå äghar aldrigh them ärffua som dräpar medt wåådha eller medt wilia. Wthann Modher kann liggia y hiell Barn sith thåå ähr hon ey wärdh liff mistha eller Arff. Kunno fädhrens frändher kiära till henna ath hon lååg y hiell Barn sith medt wilia sina, Thåå wäri hona thenne frändher medt 12 Manna edhe att hon ey låå thett aldrigh y hiell medt sin willia. Och haffuer hon såå fattige frändher ath the ikka ey edhum gånga, thåå ligge thett till häradz Nämpdh, hwatt hon will heller wäria eller fälla.

Nu warder thett såå ath hon bliffuer gifft thåå wachte sigh ath hon leggen ey Barn sith y säng medt stiuffadernum. Döör thett y säng medt honom thåå ägher hon misthe ärffuith

Balkenn.

Nu kunno fädhrenes frändher kära at thet wär födt j bygiu the-
ra säng, och ther sijia Nij forre, thå ligger thett till häradz Nämpdh.
tree bolfastha Män aff hwariom fiärdung. fäller Nämpdenn
them thå böthe 40 Marck. och giffwi ock arffwitt. Dräpa the
medt wådha thå böthe som j wåda bothum skils. Haffwi
thå forwerkatt allo thy som hann eller hono arffwa mätthe.
Nu haffwer thett som dräpin ähr Samsydzkenne thå ähr thett
theß arffwe, och theß arff skall them som nästher ähr å bytzwä-
gna tagha under sina wärio och göma. och ey them som dräp-
om ey ähra Samsydzkene till witz komne och ey haffwer fadher
eller Modher som ey dräp eller Mördhe.

13. Boo Sydzskene saman j boo oskiffthe, hwat the affla medt tiä-
nisth eller andra slögder, taghi såå brodher som brodher och sy-
star som systar. Nu sidhann skifft ähr thå gånge thett till
skifftis som the aff fädhrene eller Mödhrene fingo, och ey thett
som the medt tiänisth eller andra slögder wunno.

14. Nu willia Sydzskene arffwå sina skifftha. thå skullo frändher
thera widher wara, ath minsthe twå loth j sköt leggia. och si-
dhann lotta. Nu sigher annor luttatt wara och annor ey. thå
ägher hann witzordh som luttatt will watha medt fulla Jämy-
nade edher medt Näste frändher. ath hann fick thett med luth
och laga skiffthe. widher sin brodher eller systar. thå fäster
luttan thett hann fångitt haffwer. Nu ähr luttatt j Bo-
olbyanom thå ähr thett luttatt j allo bilägre som til Bolbyn liggia.

15. Nu segher Någor sin luth wärre wara och bidher Jämka
widher sigh, thå ägher hann witzordh som Jeman nath och åår
till Jämpnada will dela. Thå skullo alla äther bära medt
sworne edhe. och nästa frändher skullo till them komma, att
minstha tolff. taghi såå mångå aff fädhrene och Mödhrene som
hann will och kann få som fryckten åära ähra. Såålunda
luther fästha thett hann haffwer fångith. thett ähr underståan-
dande ath hwar behalla hwat hann haffwer fångitt. och ähr
annor luttenn wärre än annor thå skall Jämkas och såå

Ärffda.

Bättra Och ey aff Nyo skifftha. Nu dela the än sidhann thaa skul-
le nästha frändher tolff som när ähra swäria ath the kunno ey hin-
narr skyfftha änn nu skifft ähr. Och liitha sidhann hwar att sinn
lott. Och sidhann gånga ey till Jämkan, thera mellan och ey thera
Barnn. Nu dela Några om arff Och kalla sigh bäädhr arff
medt ratta ägha, Thåå ähr thett räth Och lagh ath them som vppen-
baran skyldskap effther laghann till haffuer, skall arff tagha.
Ähr nogorh Jäff y, och ey vppenbar skyldskaper till, thåå skall
Laghmadher åå tingh åath for sigh vtkna kutha. Och them arff
till dööma. som hans skäll och bädzsta Närwarande Manna Wi-
sar honom nästha sanning wara. Doch såå for Jäfftzens skull.
ath them som arff ägher tagha effther dooma witthi Sidzskap-
sin sannann. Och ey osannann. medt tolff Manna Edher. Och fira
aff them witna bära, twer aff fädhrenne Och twer aff Mödhrenne.
Innann sitter mann vtletha Sydzskap sin förre än triggia åara
heffd åå kommen eller ägha them arff som y händem haffuer. &c.

16. Nw ähr Någor skylldare än them arff haffuer fågitt, talar åå
Lagliga, förre än triggia åara heffd åå kombre, taggi arff sith
åather medt laga witnom Och döme än thåå ath thett ähr fram-
delis y arff fallitt, Thy ath thett ähr åather gångz arff som
oskyllder tagher, än lagliga åatalas som för är saydth. &c.

17. Nw måå ey Mann kenna androm lägher vtham hann ser hinne
laghin eller Barn bärr witne. Nw än hwarkett thera
ähr Och witt honom thett. thåå skall hann medt tolff Manna
Edher, Vijlia bäädr Barnsens Och häffda Szäå ath hinna aldrig
haffade y them 40. wikom Innan thett ath hon thett Barn födde
eller böthr 3. Marck. Och ther aff ägher hwärske Karll eller
Konungh vtham thett ähr giffteomans Egenn saak. &c.

18. Modher skall frillo Barnn sith föda ther till ath thett ähr
triggia åara. Sidhann föde thett fadher ther till ath thett ähr
Siw åår. Eggr thåå triggia thera Mardnaden åå thy ath thett
ähr siw åår. Nw tryggis Barne fostermodher Och forder-

ffrilis Barn.

Balkenn

Sliuas Barnn thett aff Wanrichtt, thåå äghrr Biscopen skoda
hwåå thett skall äärffuefastha. ¶

19. Nw kann Frijlle Barnn Penningia wäxe, faller thett barnn frå,
än och äghra the Penningia effther. Leffuer fadher och Moder
thåå taghi fadher twåå luth, och Moder tridiung. Ähr Annath thre-
nas effther, taghi altsaman. Ähre ey the till gånge, fåå äm thett
Arff som om all annor Arff. Frille Barnn skullo ärffua som all
annor Barna arff, doch måå the ey merr ärffua än twåå Marck
Effther fadher, och Ena Marck effther Modher. Thåå Will Kona
Barnn fåår till 6. Marck, thåå taghi frille Barnn till fullo
tree Marck. Hwatt the ähr flere eller färre ähr arffuett min-
ne, taghi thett Gutr. Ähr och arffuett mera. taghi thåå ey mera än
3 Marck. Ey måå frijlle Barnn till arff gåå ther ey gåår
fadher och Modher. Wthann y Brijst arff. ¶

20. Affler Mann Barnn y hordom fräändsemio, Gudzsiffualagh
Eller Gudzskapsiäll, thett Barnn ser skildh aff allth arff ¶

21. Nw kann thett klandas y Arff ähr kommitt. Klandas thett for
them thåå klandas thett for alla. hwatt the skullo thett behalla
Eller wtgiffua. Wäri thåå Arffuene thett widt Landzlagenn
Eller wtgiffua thett. ¶

22. Döör Mann och ähr giäldh effther honom thåå gielle Giäldh
hans aff Boo hans Oskiffthe. och arffua skiffthe thett äåther
ähr. Ä och Godzett mera än giellan ähra thåå gielle giäldh
aff the samma. Findz ey Godzett till thåå ähr Inth penningia
tagha som Ingenn ähre. och Arffuona wari saaklösa. och ha-
ffui Ingenn wåldh ath skifftha några arffua för än giäldh gul-
lin ähra. Findz ey gudzett till fulla gielda, thå falle aff alla
giäld, Ligtt aff Marck som aff Marck. ¶

23. Nw döör then Mann ey haffuer Arffua hwijlkin. Konunger
rettar Arffua, Innan Nath och Jämlånga widt Arff och
fullskäll och bewis ath hann ähr hans retta arffua thåå taghi
hann arff hans. Kombar hann ey. taghi Konung Godz hans hwatt

thett ähr Jordh ¶

HS / B 128 -

hwatt thett ähr. Jordh eller köpöra thett hanum lagliga giffwitt ha-
ffwer Thett kallas dana arff. Ähr Jordhenn giffwitt honom, taghi
thenn Jordenna ååther som henne gaff. Ähr och Mannen ferlandis
Och Man wrth hans arffwa, thåå skall arffwitt ståndha ther till
hann komber som ärffwa skall. Hwem wrthman nij
hans arffwa Och komber nij budh aff honom eller wiss so hwar
han ähr, eller och förlaffwer hann Innan Nath Och åår, ärffwa tho
halff parttenn Kånungen Och halff parttenn giffwis för hans
Siäll. Ähr thett Klerker som arffwa löss döör, thåå haffwi Bi-
scoper könungz råth j forschreffwe arff. etc.

Jorda balkker

1. Fem äro lagafång iorda Och vm vrminnes hefd åkommer.
2. Hwru ärffwa Jordh skall lagliga sälias och vpbudas.
3. Hwru byrdemen skole arffwa iordh lösa
4. Hwijer annor Jordh wara vpbudin Och annor ey.
5. Hwru bondha måå hustru sina Jordh sälia och vpbudha.
6. Hwilkin aff byrdamännenn Nästher ähr ath lösa iordh
7. Hwru Jordagodz skall wädhsettias Och åter lösas
8. Medt hwatt wärdörom ~~köpta~~ panta Jordh äghen lösas. Och om byrdaman ähr wtrijkis öffwer maghi eller Jomfrw hwru thåå lösas skall.
9. Hwilkitt arffwa Jordh eller afflinga Jorh ähr. Och at man måå giöra aff afflinga Jordh hwatt hann will.
10. J alla Jordhakiöp Och skiffte skullo 12 Män fastha wa-ra Och häradzhöffdinghe giffwi ther breff åå som ther wtrij-kas, Och om the Jordh klandas sedhann etc.
11. Om Jordabreff forderffwas Och ath Jordakiöp måå for-er Laghmanne gioras.
12. Klandras kiöp Jordh thaa skall fångamann förer kona Och hemola eller böras. etc.
13. Hwru thenn som seliar schall till hemoll bindas Och görs båådhe kiöp Och skiffte. etc.

Kommer köpdh etc.

HS / B 128 -

48

Jorda Balkenn.

14. Kommer kiöpt Jordh eller skifft j flere Manna hender
Klandras thom. Och thenn förste gifwer ny hemulet hwatt hans ylgche Lagh. ç
15. Jngenn syslemann eller Embitzmann sälie annars Jord
uthann hann haffwer äganders Breff ther å. Jngenn döma och
öffwer iorda godz, uthann Jordh äganden stempder äär och til swars.
16. Hiälper någer Jomfru Jordh öffwer maghi eller Witwil-
lingia Jordh och sälie j till bättring, thå haffwe the wåldh thet
åtherkalla eller halla när the till ståndha koma. ç Ok Jomfru gifftes.
17. Huru the Jordh skall Lagfölias som Mann will skiffta
aff Landhe j Kiöpstadh.
18. Om tryggia åära hefft j Jordha Kiöp och skiffte, Och om hans
plicht som annars Jord bort sälier eller skifftar.
19. Hwar är som affradt haffwa skall aff Kiöpte Jordh eller
skiffte. Eller aff the Jordh igienn windz medt Laghum aff andra.
20. Om giffto stämpno Och Affradz daga. Huru Landboo skall
wertha affradt gullith. Och ath gifft äär ny j drefft.
21. Om landboo sägher lagliga Jordhägande Jordh igienn.
22. Om landboo säger j Lagliga åäther hwatt honom thå bör
23. Om landboo rymer eller läther sigh åföra l. göra
sinan bolagsbrekio. Huru Jordäganden måå honom igien föra.
24. Om faardagh mannan emellan Och hwatt landboo forbiudz
aff bole föra.
25. Huru Landbonn skall lagliga bodzett åather antwardha
Och om Laga Byggning. ç
26. Far landbonn aff Och äär Jordäganden skyldiger Och ath
landbo måå frij fara thåå stämpna äär rethi Och lagliga till sagdh
27. J hwatt saker Bondhe måå hustrunes Jordh sälia Och
hustru Bondans Jordh.
28. Om Bondhe löper fråå hustru sine eller hustru fråån bon-
dhe, huru Jordh måå thåå sälias, them igienn sitter Och
Barnum till födha. ç
29. J alla afflinga Godz äghar bondhenn twååluthi Och hustru
tridiung ehwatt the Kiöpa eller sälia.

HS / B 128 -

30. Kriyar hann y Jorda~~ballo~~ delo till fångamann Ochan,
nor till fädhernet huru thett skall slitas bådhe medt fädher,
och Edher. Och om fångamänn ähra flere, huru hwilke man skal
thåå forre koma. Och om quarstadha doom. &c.
31. Huru Barnn eller frändher agha gamalt och siukt folck
vppehalla. Och födha. Och hwart the skullo ther forre haffwa.
Och Saak thess som ey födher.
32. Om Bya tree dela. om Jordh och Någor aff Granner
sägia sigh aff the Jordha dela.
33. Huru Bolagh skall laggias hallas och slithas. &c.

Försth capittell.

1. Fäm ähro lagefång Jordh y Swerigis lagh. Jth ähr ärfftt om
lagliga arfftt ähr. Annatt ähr skifftt om lagliga skifftt ähr. Tryj,
dhia ähr Köptt om lagliga köptt ähr. Fiärde ähr giffwitt om
lagliga giffwitt ähr. Fämpte ähr wädhsadh om lagliga wädsath
ähr. och förståndt. Thessa ähr fulfång Jordh såå ath wäria och wäria,
werka. Och alla tillägor effther thy som tudhliga står scherffwitt
y wår Laghbock. Huru hwaritt thera ähr lagligitt eller olagligitt
y stadt sina. Lagligitt standha. Olagligitt åather gångha. Thy ath
alth Lagliga ähr räth fångitt, och alth olagligitt ähr som ofångitt
till vrminnes häffd åkomber. Och hwar som vrminnes åkomber
thett ähr lagfångitt och thett måå Jngenn qwälia. &c.

2 Nu Will mann Jordh sina sälia them hann haffwer medt arff
fångith, thåå skall hann åå trenn Häradzthinger hona lagliga sina
frändher vpbiuda, fädhernis fränder fädhernet. Och Mödhernis
fränder Mödhernet. &c. Sidhann haffwe Byrdmän dagh, Nath
och åår ther Jordh köpa. Köpa the ey y Nath och åår, thåå
haffwe hann wäldh sälia hwem hann will the Jordh. Och
ägha aldrigh Byrdamen åå the Jordh sidhan mehr tala. &c.

Nu wilia frender &c.

HS / B 128 -

Balcken

3. Nw wilia frändher hans Jordh till sin kiöpa thåå kiöpa efftther thy som twåå åå thera wegna och twåå åå hans wegna sägia henna wärdh wara, och ey efftther byrda budhi som fordom war. Säll man the Jordh frååan sina frändher och budher ey the lagliga vy, böthe 3. Marck och frändher lösa byrd till sin.

4. Nw neka the sigher annor the Jordh wara lagliga vpbudhen, och lagliga standhenn och annor ey, thåå skullo them tolff Männa netha aff häradhenom, som the båådhe sägia. Jaa widher. War hon lagliga vpbudin, och lagliga standhenn, haffwi thå them som fångit haffwer. War hon ey, thåå gånga åther y byrdh, och böthe them 3. Marck som sålth haffwer och wärde åther then som köpt hadhe.

5. Nw will Mann hustro sina Jordh sälia, thåå skall hann hennes frändher hona lagliga vpbudha. medh sama laghum som sina egna. Och sälia ey mera aff henna Jordh än lidung, och twåå luthi aff sine.

6. Della Menn om byrdh, wari them närmer lösa byrdh, som närmer åhr efftther arffwa till. Nw budher hann ey till laghga som näster ähr, wari thå them Nästher som till budher aff frändanne hans innann Nath och åår. Ähra båådhe Jämpnare, thåå löse båådhe ~~Närmer wara thåå skole~~ halffta hwar thera. Nw neka the sägia båådhe Närmer wara thåå skullo the till tings fara, och åt sina neffna lathe, hwar thera ägher 3 Männ Nämpna, the sex skulo skodha hwilkin thera närmer ähr. Och efftther thy som the sex swäria och witna thåå skulo hin byrd lösa.

7. Nw will Mann Jordh sina wädhsettia ther skullo när wara fyra Bolfastha Männ medh Häradzhöffdingenn, twåå åå hwars thera wägna, och warda the Jordh åå tingh hwatt hon måå gielda. Och efftther thera mätzordh skall hon settias wett. Och åther lösas och ey dyrare. Nw löser ey them som vtsatta, innan dagh förlagdann, haffwi thåå Byrdemänn hans wåldh ath lösa innann sex wekor frååan thim dagenom. Löse ey, the behalla thåå them som fångitt haffwer. Och ey hwatt Byrdamän lösa eller them behaller som till pantt haffwer. Kylle åå then vtsatte.

HS / B 128 -

vtsatte wärdh effther thy som mäthin wär åå tinghe. Och slåå
aff hußfundit gellena. såå myklith som hann aff the iord vpbürit
haffuer.

8. Thessa ähre the Wärdöra som mann skall lösa Jordh sina med:
Lödh. Sylffuer. reda penningar. Körnn. Nöth fleske. Smör
Låreffth. wadmall. Järnn. koppar. Ogiorde Och Oskurin klä-
de. Och the som widher wäre thåå Jordh panth sattes. the skullo
och när wara. thåå thessa Jordh wärdh äather giellas och mätha
them. Ähra ey the när. nämpna thåå häradzhöffdinga andra såå
många som the båadhe siga Ina widher. Och effther thy som the
giöra skullo the båadhe athlita. Ähr Byrdemann wäryklös
thåå haffua hann dagh äather lösa Innann Nath Och åår. Sidhann
hann ähr äther kommen. Ähr hann Offermaghi. haffui dagh
nath Och åår sidhann hann ähr 15 åara gamall. Ähr Jomfru
Byrdamann. haffui honn samma dagh effther thett honn Ogifft
ähr. Hwilkin ey wachter thessa dagher nw ähra sagda wari
hann thåå skyldger widher the iordh. Och haffui han thenne
som fångit haffuer.

9. Säll Mann fädherne sitt y enom stadh eller skiffter och köper
y androm thett ähr fädhernis Jordh Och ey afflinga Jordh.
Afflinga Jordh ägharey Byrdamännenn budhas. them Jordh ha-
ffuer afflath haffui wåldh giöra aff henna hwatt han will.
giffua eller sälia Och säli hwenn hann will som hann will
Oyrasth. Ochhann man haffuer henna aff Byrdh. köpth aff
retta Byrdamanne hon ägher budhas retta Byrdamanne igien.

10. Alla the Jordh mann skall sigh lagliga affhenda mett köp
eller skiffta skullo 12 boolfastha Männ fastha wara aff thett
sama härade som Jordhenn ligger y. Och thåå skall Häradz-
höffdinge forreskyllia och nämpna them Mann sigh Jordhenn
affhendar Och såå sigia: Themma affhendar sigh Jordh sina
laghbudhna Och laghstondna såå myklin å. Och y them By när
By Och fiärran medt allo thy ther till hörar. Affhendar
sigh och sina arffwinge vndhe. hann Och hans arffua for såå
många penningar &c.

HS / B 128 -

Balckenn.

många penningia, Och thenn äghra twå fastha äth Och wij äghra
alla till witne ath thett åå tinghe lagliga giorth ähr. Och ij såå
måtthe giffua thåå häradz höffdinge sith breff åå och taghi twå
öra for breffuitt. Sammalundh tagha lagman for sith breff.
Kann thenn Jordh klandras sidhann, thåå skall hann som then
Jordhenn klandas forre nämpna sina fastha, The tolff skulo
thett swäria hwar ij sin stadh. Och bidia sigh såå Gudh hullan
som hann köpthe the Jordh lagliga. Och wij wäre fastha äth
thij köpe. Ähra och några dödh aff the sama fasta mann
eller wtlendis faran, eller ij laga forfalla, som frammelis
skils. såå ath the githa ey ther till kommith. Thåå nämpna an-
dra bolfastha Män ij therra stadh aff them som åå tinghe wåre,
thåå köpitt giordes. Och the skullo samålendis swaria som fastha
än the till wåro. Orkar hann ~~ij~~ them edhenn gånga. thåå
äghe häradz höffdinge thett köpith stadugitt döma. Och haffui
ingen wåldh the Jordh offtarr mera qwälia som tenn tyma ähr
såå warth. Thij ath thå lagliga ähr warth for them thåå ähr
warth frammelis for alla the som ther kunne åtala. ©
Nu will mann sin Jordh ij flere tompther sälia änn ij ena
tompth, J såå månge tompther som hann säll såå många fastha
skall hann haffua ij sine fasthe. ath swario bådhe Gutagha
Och ath wttgiffua. ©

11. Nu kunne breff fordrefftuas som häradz höffdinge wtgaff
them ägha fastha witha eller 12 Män som åå tinghe wåre
thåå the gåffuos, hwatt heller the gåffuos eller ey. Nu
kann thett köp for lagmanne föras, thå skall lagmannenn
sith breff åågiffua wndtt sama for Orthenn som förähr sagth.

12. Köpar mann Jordh aff andra, wårdhe them Jordh som
thenna säldhe, Och hemulathen wårdh som köpthe. klandas
något ij thij köpena, thåå skall fånganann fram komma,
githar hann hemulatt som säldhe, ståndhe thett köp som
köpthe. Nu kombe ey fånganan hans fraam Och
githe ey hemulatt, thåå gånge hwar till sins, Och böthe

HS / B 128 -

Jordha.

Thenne beer, Marck som Ohemulatt säldher. &c. &c. &c.

13. Kiöpar Mann Jordh aff andra, hwatt thet ähr, klerkar eller kyr=
kiamann, thaa budhe fastha åå rettom ägande Och hann komma
Jnghe dijli widher som retter ägande ähr än fastha ähra till &c.

14. Nw Läther Mann Jordh sina bortt hwatt heller medh kiöp
eller skiffta. Och faar sidhann hwar aff andra the Jordh till
tridhia Mann eller lenghre. Klandas the Jordh for thenn
som henna försth Bortt lath, gitther hann ey henna wärith
thaa böthe hann forre Ohemult, hann böther och forre Wå=
wreckan än hon ähr y komin Och hine wari saklösa. Och
gånge hann aather till penningia som then vtgaff, vthann ath
thett Oklandatt ståndith haffuer y try åår som framdeles skills. &c.

15. Haffuer Wäldh sälia sins herra Jordh Jnghenn syslomann,
vthann han haffuer eller faa loff eller Breff som thenn iordenn
kiöpar att thenn Jordh ähr honom hemmull. Jnghenn haffuer
Wåldh ath döma offuer någer Mans Jordagodz eller äghodela,
vthann ath Jordhägande Wari sielffuer Lagliga stämdher
eller sielffuer till swars, eller hans wisso vmbudh som hans
fulla Macht haffuer medh hans dyno Breff och Jnsegle. &c.

16. Haffuer Jngenn Wåldh offuer Maghi Jordh, Jomfrw Jordh
eller Wanwillinga Jordh Bortt sälia eller skiffta, vthan
hann skiffte till bättra. Och thaa saa ath thaa offuermaghi
kommer till mogande aldher, eller och möö thaa henne gifft war
ther haffuer wäldh thett skiffta halla eller ey. &c.

17. Nw Will mann Jordh sina aff landhe Jn y kiöpstadh skiffta
thaa lagfolghe the Jordh åå häradz tinghe ther thenn ligger.
Och budha Byrdamannum. Lösa the ey then som för ähr
sagdh. sälj thaa Jordh eller skiffte hwem hann will y
kiöpstadh eller åå landhe. Och giöra thaa hwar medh sinn.
Lath som lagsigia ther the liggia medh Breff och andra skäll. &c.

18. Alla the Jordh mann haffuer Oklandat Och Ogualdt innan
try åår hwatt thett ähr kiöptt eller skiffte. Och Witnarthet
medh tolff männ, haffuer Jnghenn Wåldh åå the Jordh tala
som saa länghe haffuer Ogualdt ståndith. vthann man sie
vtlendis. &c.

Balkenn.

Vttlendis eller hann fångin ähr, eller Jomfru eller Offmyndu-
ghi, the måghä winna sin Jordh igien innann try åår, sidhan
thwartt thera fridt ähr eller stadhgatt som för ähr sagth. ⁊
Hwilkinn som ey driffuar thett köp eller skiffte igien åå
tinghe medt Laghum innan try åår som forr skils, behalla thå
thenn som fångitt haffuer och thenn som the Jordh såldhe eller
skiffte som hann ey ååthe, rätthe thenom som misth haffuer allan
skadann vp. och Jordenna Jämgoda igienn i såå godha lägthe och
åå 40. Marck till treskifftis. Om hann the Jordh medt wåldh
till sigh ägnatt haffuer som Konungs Balkenn skils i thett
28 Capitell. Ähr the Jordh thenom andralunda åå kommin. och
kann ey hemula, rättha thåå skadhan vp. och Jordh Jämgodha
och åå tre Marck for Ohemulett. och thett withi Häradz Nämpdh.

19. Hwåå som Jordh köper aff androm eller medt skiffte fåår, eller wedhsetning
forre Affradz dagha, thåå giffui thenn vth Affradh som för-
innan om Affradz dagha ägher. Nu wela och tve om
Jordh kiva, ther ey ähr Wåldzwerk i kommin thåå haffui
thenn Affradt aff thy åårena som Jordhen medt laghum win-
nar. In thenn såen ähr. Ähr och någhonn Jordh medt wåldz
werck afftagett. thåå bör thenom Affradett och affgieldett som
ther bör affgåå aff såå många åara som han thenna misth ha-
ffuer, aff them som thenom haffuer Jordh wällith eller och
wåldzwerckatt. böthe som i Konungz Balkenn skils. och Mål,
säiandenum allan skadhann åather. ⁊

20. Sex åår ähra giffto stämpno åå sinnende åår skall giffst
giffuas såå som kuåthen åå sämber Jordägandhe och lanboo och
såå Affradh. Rätta Affradz dagha ära åå Sancti Thomasse
dagh for Jwll, giffuer hann Affradh vth för wari Saklöss.
Giffuer hann ey vth åå rättom Affradz dagh eller forre,
giälle fiärdung mera än affradh ähr. ath Sakörum. och sökie
vth bådhe Sakör och Affradh åå Näszta Laghtingum effther
Jwll. Nu sigher Lanbo Affradh wara gullit, och
Jordägandhe sigher ney, thåå withi thett Lanbonum medt goda

Mann Edher ⁊.

Manna sidhe efftherr thy Affradz ähr till. Säliz hann ath sin gifftu Affradz. Haffu Malsäganden Juthe wäldh ath frija land, borin aff Jordh, for än giffto stämpno ähr vthe, vthann hann fåå honom Eller gifftu honom alla gifftena igien som hann vpbar aff honom. Nw Döör antingia them som giffte gaff Eller them som gifftutt wår, thåå ärffuas såå wall giffto boll som fädherne ärffuis, ther till gifft ähr vtnöth. ~

21. Nw sigherr Landbonn Jordägandom åtherr Jordh när giffto stämny ne ähr vthe, for kirckz messo. Thåå räädher Jordägandenn sielffuer Jordh sina, och fåå sigh sielffuer åå Boo vppåå Jordenne. ~

22. Nw sither hann sidhann åtherr Effther giffto stämpno och Innan Affradz Dagha, fåå thåå ägandenn hwadhann Åker Eller gifftu honom twäö börnn efftherr thy som twer Män skilia åå hwars thera wägna än Intedt ähr twädt. Ähr och twädt haffu forsakt Arbete sino. Ähr och vy giffto stämpno vthe, haffu forsakt giffte sino. Trädher och Rogsädhe, vthann Jordägande werkar hann aff Boszett aff boole arth, och thett skall häradznämpdh witha. Ey måå hann efftherr Affradz dagha Jordh åtherr sigia, vthann hann fåå Jordhägandenn annan Åbo eller gifftu vth aff vedith, och halla vppe allan tunga the Jordh tillhöra aff thy Åårena, än thåå ath hann Intedt studde aff thy åårena. ~
Landbo schall åtherr antwarda såå godh hws och gårde som han togh.

23. Nw Rymer Landbonn borth Eller luther sigh bårföra Innan Bolagz lutkio. haffu thåå Jordägande wäldh honom igien föra medt Boskape sina. Ståår Landbonn till wärum och fåår han skadann Eller the honom wäria willia, vthann Dråå, wari ogildh. Wardher någon aff them dräpin böthes medt 40 Marck. Fåår Jordägandenn som efftherr kombir Eller the medt honö ähra någon skada y dråå Eller såår, ligge thett alt y twäbotha. Och alla the ther medt wåro ath flitia landbonn aff, böthe hwar thri 3 Marck till treskifftis. Och landbonn vattha ägandenn vy allan skadann, som hann ther fångitt haffuer. Och åå Ony Marck ägandes thenn Sak. ~ ~

Nuth ähr vattar ~

HS / B 128 -

Bälkern.

24. Nw ähr rättar fardagher Manna Mellom. Torssdagenn for
Midt fastha Oynsdagh. Lärhi Bondhenn halff hus ledug wa-
ra den Kindermesso dagh for then till skall komma. Haffui In-
ghenn Landboo wäldh faa eller fodher aff Boolsföra forre for-
dagha widh 3. Marck till treskiffths. Will Landbonn fodher
sälia thaa agher hann äganden försth biudha. Ey maa Land
boo timber, Näffuer, Langhalm, Wiädher eller gärdha aff boolz
föra widh tree Marck och äther skadann. Och nijthed thet till
bolsins nytto ähr huggit i thess bools inwäga ligger. Ui haffui
ther medt bondens, ia och bondens godninn som boolet ägher.
Nw ligger man booll aff Mans. hann skall Wallogen wara
den delt thett hann haffuer Lingtt och lyghe lata framdeles
och lena, än thä schall fodher alt thä boletz nöras. Widher
boott som ähr saghdh. och äther skadann medtt. ℭ. ℭ.

25. Landbo ägher Jordhägandenn äther antwardha godzett bätter
och ny wärer. och fredogitt bäädher medt hws och gärdha.
och bigge ath minsther hwartt äär till ena halffuu Marck aff
nyja. och halla thett medt taak hann annammett haffuer.
hwartt ther ij brysther. fyllas aff boskaps hans för än hann
aff faar. Söktes wth böther som sagth ähr.

26. Nw faar Landbonn aff sidhann bolagz tekkio ähr wthr, Uthan
hosbondans minne. Ähr hann honom Bill skyllogen, Lagsöktes
thää om girllith, hwartt thett ähr minder eller mera och böthe
3 Marck till treskiffths. Haffuu och Ingenn wäldh land-
bonn lenger halla än Bolagz tekkio hans wthr ähr. och Jordh
ägandenn ähr lagliga tillsagth. Uthann Landbonn will medh
godh willia qwar bliffua. ℭ.

27. Ey Maa bondhe hustru sin Jordh sälia uthann thessenn mäll
tennggia. Kann utländz eller här till landz liggia thedhenn eller
kristenn. fänge bondhe eller hustruna och bortföra. Nw
komma äther budh och bidia bondhenn eller hustruun äterlösa.
Nw ähr ey annett till uthan Jordh hemma, thää maa bondenn

Jordh hemma sälia. ℭ.

Jorda.

Jordh thenna sälia och sina hustru åtherlösa. Thå må och hustru
Bondans Jordh sälia och bondha sin åtherlösa. Om han fångin ähr.
Nu kan them hungar henda och wilia Jordh sina sälia sigh
till födho, ägha the bådhem Jordh. Wari thå tweåluthi aff
Bondans och tridung aff hustruna. Nu äghir bondhen
hwarttre Jordh eller Lösöra, thå må han sälia aff hustru sina
Jordh om åårith till sex Marck och ey mera. Thet köp skall
Lagliga å tinghe göras och kunnoga hwatt Nödt them ther till drifftt.

28. Löper Mann ifrå hustru sina eller kona ifrå Manne sinom,
eller faar Pilgrims färdh, thå tarffua barin födho widher, och
them som hema sitther, haffui them Waldh them som her-
ma sitther, sälia hwad han will j Lösöra till födha. Standhe
thet så fasth och fulth, som hustru gör som Mannen j thesso må-
lono. Och gangir tweåluthi å bondans och tridung å hustruna,
ee medhan hionalagh ähr, thå haller sengia köpitt saman.
hwad heller the köpa eller sälia.

29. Nu thet Bondhen och hustru köpa saman bådhe j Jordh
och Lösöra, medhan the j hionalagh ähra ägha å hustru tri-
dung och tweåluthi Bondhen. aff thy köpma. Och ee hwad
the köpa eller sälia, ta gångir å hustruna luth tridung. och
tweåluthi å bondans.

30. Nu dela twer Män om Jordhena. Griper annar till fädhern-
is och annar till fångamandz, thå skall han fångamen fram
komma. Bither han Jordh hemulatt thå haffui them Jordh
som fangitt haffuer, Bither han ey, thå Wari medh fädhern
is withne sine, medh tolff Manna Edhe. them till fädhernis
griper. Nu griper the bådhem till fädhernis. haffui
then witzordh Edhen ganga som j händom haffuer j thesso
måtthe: Jagh bidher migh så Gudh hullann. och helgadöma
the Jagh åhaller, som thet Gotz ähr mitth rätta fädhernis eller
(Mödhernis) och haffua hwargin Mina foräldra eller Jagh
eller några å wåra wägna afbundith ther forre Wardh. eller
widergieldh j köp eller skiffte. och ey wådhsatt eller lag-
liga giffuitt så hielpe migh Gudh till liff och Siäll.

Nu kunno fångamän.

HS / B 128 -

Balkenn.

Nu kunne fångamän flere wara som hwar aff annan fån
git haffuer, latha thå hwar till annars och kenner thå hwar
wid warandh sigh och böthe 3 Marck them som ohemult salde.
Ähr fångemann inrijkis, innan landh och Lagsagu thå skal
hann fram komma, innann trij lagtingh. Ähr inrijkis och
vthann Landh och Lagsagu thå skall han fram komma innan
9. vekor. Nu kann hann vtrijkis wara innan herra
tiänisth eller Pilgrims färdh wara farin, eller medh köpenskap
sin syslandhe. Thå skall the orsla y qwarstadha standha. Och
skyldh aff the Jordh, y tula händar sättia till ath äganden kom-
ber. Innann 9. vekor effther hann ähr åather komin, thå
ägher hann y hemuldt standha. Brijsther them hemulsMan
som fångit haffuer, thå böthe hann åwerkan som Jordh haffuer
farit, och kräffuer wärdh åather aff honom som ohemult y
händer satthe. Nu kann fångemann inrijkis wara och gi-
ther ey komatt: för förfallom sinom som för ähre sagdha. thå
ägha the orsla y quarstadh ståndha ther till hemuls Mann igien
komber. och y trij Lagtingom ägher hann y hemoll ståndha.
Och thå skulle förfall witne tvenggia Manna wara for ho-
nom som lagh sägia och swäri ath hann ey koma kunde, för för
fallom thessom. Och haffuer Ingenn waldh ath döma Jordagodz
eller affgiäldh y quarstadh renni hann them y händom haffuer
will för rättenn koma. Och till rätta swara. dömbs thett ha-
ffuer Inghenn Macht. C. C.

31. Nu kann Mann eller kona ålder eller soott henda, thå
ägher them Barnn vpphalla och födha till dödher dagha, hwartt
the ägher Meer eller mindra. haffuer hann Barn och eller
eller thå ägher hann å tinghe Barnom sinom iordh sina
vpbiudha. Willia the Barnn wider tagha thå ägha the
honom födha. fore 3. Marck om åårith, om Lösöra ähra till.
Ähr ey thett till thå taghi såå mykla Jordh som fyre Marck
Penningia ähra wärdhe, om åårith for kostenn. Eldzsta bro-
der ägher försth födha och vpphalla och sidhann hwar effther
som the ähra Barnn till. Hwartt Barnn ägher faaher och Mo-
dher vpphalla.

ther wpphalla ther till sa mykith ahr wpwöth som thett äärthe
wpbärt, effther them än the dödh wäre. Syster Systers lutth
och Brodher Brodhers luth. Nw well wij och barnn
widher sagha och äthra så lenge witna till. och födhar hann annath
Sydzsklan fram sidhann. Thåå taghi thett förstha fullth for kosth
sine, än thåå wij sie mera till. thåå taghi hwar sin luth fullan
wp effther them dödha. Sama Laght wari om frändher än
wij äthra barnn till som nw sagdt ähr. Hann ägher nästhar wa-
ra ath födha them som nästa ähr ath ärffua än hann dödh wäre.
Nw sigher annar: Jagh födh såå Min kosth till som tw them,
standhe thett åå tolff lengh wittnis Mannom. Nåådhe halffua
Mänydh hwar thera, wari arffwinge skyllogh ath födhe fadher
eller Modher än thu fattigh wordhe, ee hwatt the penningar
haffua eller ij än the orka. Hwilkin som eller däther wärä-
kar fadher eller Modher bötthe 3 Marck om åår, hwartt them
ägher rätthar Målsäiandh. Nw kann them för döö än thett
wpnött som hann forre sigh fästha, thåå ägher them som kostin
hullt såå Mykith wptagha, som hann kostatt haffuer, och thin
gånge till skifftis som öffuer löpar, aff thij hann ätthe.
Haffui ingenn wäldh Jordh sina bindha eller giffua for kost
sin, wthann rättom arffwingom.

32. Nw deela tire Bya om Jordh sina thåå sigher sigh then Brannt aff
the deela thenn Jordhägande ähr ij thenn By. Thett ägher han
åå tingh giöra för än ther wädias till. Lapper thenn By
deelona wari saklöss thenn sigh affsagde. Winnar och thenn
By deelona wari thåå thenn wethe lutter bådhe aff bott och
Jordh som sigh sielffuer affsadhe. Wädhiar hann förstha
och sigher sigh sidhann aff the deelo for än thann lendas.
bothe 3 Marck. och wari skylldher widh them, hwatt eller
winna eller tapa the deela.

33. Nw will Mann bolag byggia medt androm, ther skulo
tree Männ widher wara, tree åå hwars thera wägna.
the skulle widher wara och wetha hwru lenge thera bolaghe
skall standha. Nw bättras thera godz. bättras forre händher.
hann ther minskas.

Balken.

kann thett minskas, thåå Minskas for bååthenn. Nu äre bo-
lagz stämpno vthe Och the willia boo sina skifftha. Thåå will
Annor sigh wara aff the boo kunna Och andrum Minner. Wari
thett åå Ery Manna witnom som när wåro thåå the bolagde,
Och skifftas effther som the witna. Nu haller sidhann
Annor thera for annann Och will ey vtgiffua effther thera
witna. Och fulla Edhe. thåå böthe 3 Marck for åhallit. C.
2 Will Mann bolagz riffua forre stämpno dagh. thåå böthe tree
Marck thenn thett riffuår aff hans penningiar Och riffua
såå, haffue sidhann hirar sith bolagz fastha witnom. Bolagz
mänm mää ey Låna Eller Lrytha lata aff sin Jordh. hiråå som
Jordh slåår Eller faar vthann Jordäganddes loff, thåå ägha
Jordhägande anlade Allann. Nu haffwer man ij andrum By
Jordh Och boor ij androm, Och will ey såå sina Odhe Jordh. Och
ey Lrytho Låta Och ey gärdha giärdhe. Och will så vth Vde Lrg-
gia bäädhe sith Och Annars. Thå skullo Böndher som ij Bynom
Boo till thenn fara. Och bidia honom thegitta medt them om sina
Jordh. C. Nu will hann ey, Eller ähr och hann så fiärran
them ath the vrkan ey honom. Och githa ey didt komath, som
hann ähr Thå skullo the åå thenn Lagmdagh Näst ähr helga
Torsdagh till tingz fara. Och doma tugha ath hägna gärda hans,
Och staffra thetha ij gärdha. Och sidhann mäghe the Saklöß
hans ängiar och lindhar medt mä lith butha. Och ey skåå. Och
sidhann sin gärdha fång Saklöß åå föra. Och hann böthe tree
Marck forre ath hann wille ey sielffwer thegna. Om honom
Lagliga tillsagdth war. C C C

HS / B 128 -

Byginngia balcker

.1. Huru böndhar Måå Åårwerka Nyan By, Ellr Gambl=lann Oskiffthann, Och huru by skall till Sämföris komma Och Råå Och wägha byggias.

2. Huru mann måå Gambla wäga åather luppa Och nya byggia.

3. Huru Broar skullo byggias Och wäga Rydhia, Och om man skada ther y kurthar. Om Broo fyynar, Och sak thera som ny byggia.

4. Huru tompthar ägha brythas, By till Sämföris wer=kas Och om lyther.

5. Huru thwar måå tompt sina byggia. Om man förr y tom=ptom. Om giödning Och tompta Läghe widh gatu Om nagor will byggia åå Weine, Och huru lang thess nagr wallöss standha Sidhan By ähr till Sämföris kominn.

6. Åaker Och Ängh skullo brythas effther tompth Och huru mykin giödning skall wara.

7. Huru wäghr och Dike skullo byggias y Åakrom och ängiom

8. Om bryning Och laga wärun. Om Åakra Och hyrannm ther uppaa Och huru Synas skall om Alle saker.

9. Gior faa skada y Åakrom huru thet skall bötas. Och om mann Rifwar Gårdher Ellr brinnar. Och när gärdha skullo gille wara waar Och höst.

.10. Huru man skall faa lagliga Jutaghe Och ny Illa handla. Och huru ther mott lagliga göras skall åa bådhe sydhor, Jordhägandr Och faa ägande.

.11. Huru Allmana skogher skifftas skall mott swinom eff=ther Jordhägo huars Mandz.

12. Om swin Löyer skogh mellom huad thå ähr lagh.

13. Willia böndher korun ellr höö Ju aake tha skall undan slaas Och skaras Och om farledh.

14 Om Torffskyrdh, Annna Dyke Och om man slaar aather lags Jordh annars, huru lenge laga wärun skall hallas. Om Åakra Och Ängh Och om farledh.

15. Om Lyghe folck Och Lyghe stämpno.

16. Om man åarwerkar åå Annan y åakrom ellr ängiom.

Om nya rygierdar.

HS / B 128 -

48

Byggningia Balcker.

17. Om nya bygningar och Åawerkan j Annars Bolstadh.
18 Huggar mann dödwidh j skogh Annars. Löper Näffuer
huggar Löffstak. huggar hasell eller unga ek. huggar ek eller
Book bärande. Barkflöyer, Ek huggar, Apell huru mann
måå them hindra. &c.
19. Jngen måå loffuu hugga eller widh j oskiffthom skogh
och ey Landzbo afföra eller selia uthan Jordäganens Loff. &c.
20. Plichtt hans som medh gildrom gåå j Annars skogh. &c.
21. Huru Warga skallen skullo upphallas Och Lagsökias
Om the ey hallas. &c.
22. huru warga gårdha skullo upphallas.
23. Om Nåå och Ely. huru them måå lagha. Och om Elga
Spiutt. Och hwar the mughe Leggias. Och om man får dödh aff them.
24. När mann måå gåå effther Ekiorm. Mardom eller Lee-
Kattom. Och om Man måå for Alla helgon dagh gånga ther effther.
25. Nåår wällar mann j fiske watnom Annars medh Miär-
drom. Nätiom eller notom j fiskeleekum, eller uthan. huru
man måå them hindra. Och om man will fiske watur skiffter
huru Sundh och Ström Bÿ mellan måå leggias. Och huru
som forderffuar fiske lott for androm.
26. Om Råå. Rör och Bolstadha skall Bÿa mällan. Och
om fåå gångh. Och om synen ther uppåå.
27. Hwatt Råå eller Rör skall hetta. Och huru them
upkastha uthann doom. Och huru nya skulo nedher sättias.
28. Ligger Lott eller dödwidh skogher Bÿa mellann. eller
wärin Kalladhe skogher.
29. Dela härade Om Almenninga huru then skall skiffthas
Om någor fiskar eller hyggar uthann Loff på them. Och när skijl-
ler skulle uthgiffwas Och skiffthas.
30. Almenningia slätte dagher är Näster söker dagher effther
Sannct Pedhers dagh.
31. Om them åå Almenning boor, formåå ey rätt giöra Och
ath Jnghen måå them kiöpa.
32. Jnghen måå oskiffthan Bÿa hiordwal intagha, eller
annor ägor. Och om Rÿdh skogh.

Bigningia.

33. Huru Mölnastadher mågha byggias, Och om huar ther
vppå. Item Om fiska werka och fiske gårdha. c.
34. Huru man må byggia vndhan och offuan, så ath nya
åawerkan skadar ey gamble. Om flere ägha ström och will ey
byggia. Och ath ey må fiskrey eller watn aff förre wendas
eller gräffuas. Om Aandh ligger Bya mellan eller härade,
35. Om Eldher slipper löss aff forsumelse eller wååda Och
sitther Bondhe ensam y By. Och huart forsumelse eller wå-
åde eldher skall heta.
36. Om them som eldhen slepper sitther mott androm y By
brynder By. Brinner folk ynne. Brinner kirkio, huru huart
skall böthas. Om thett sker aff löse folcke. präster eller klockare.
37. Om Qvärnn brinner Och om Brannstudh aff häradh.
38. Gör man eldh y skogh brinnar widerwida skogh. Ek eller
Book huru huart skall böthas. c.
39. Om By bränt eller by siwerner, huru man them skall
tygha eller ey.
40. Huar rätt aff giärdaby haffua mott Ädelby. c.
41. Äga flere y Ädelby, will een byggia och ey flere huru
man skall honom hooy byggia och om flere willia sidhan byggia.
42. Om kona Molkar fäär, gett eller koo annars.
43. Ligger man merke åå Annars Mans tegh, Och om twää
Vrla em yth merke. c.
44. Dräpar man fää Annars mott willia.
45. Dräpar man fää Annars eller sarga mott wååda.
46. Dräpar eller sargar fää, Annars fää.
47. Haffuer mann Olydhners hundt som fää bither.
48. Lyggia böndher wedderlagha om hiordhaldh Och sker ther
skada withj.
49. Flåår man Basth eller byrchar qwisthar aff Ek eller Rosß
y Annars mans skogh Och hamptar Wilhumbla. Åkilenna.
50. Huru humbla gårdha skulle byggias Och vpphallas y
51. Lagher man fää y Öya annars mandz vthan loff.
52. Kioper Mann fää aff sotterby.
53. Jngen man må Annars fää skiy eller anckosta tygha Och
brukka, vthan loff eller lerghe. c.

HS / B 128 -

78

Balkern.

1. Wilia böndher aff nya byggia By eller ligger thom y forno skifft och kombe thå skall hwar sina tråder så, och si-
than gånge ny skifft å. Faar någor gambla skifft, sidhan ny
ähr åkomin, böthi thå thärwikan hwar effther sin bruth.
Thå komber färdunger färdunge till skifftis, och halffwer
By halffwann. Thå ähr By till Jämföris komin. Ther
byggias om fyra tompta Råå, och fyra farwegz Råå, thå ähr
then By gatu bundann, thå ägher wägher wara ~~tre~~ tijo alnar bre-
der. Ain skils almanna wäger till By hwars och annar frå,
thy att tuo flere, at thyamän sielffwe wilia. Haffwi så then
By farwägh som fore minne ligger som them for nerre ligger.
Ey må alla ther trengia. Nu wilia böndher gatu giönom
By byggia that måghe the saklösan giöra om them sielffwe
åsamber. C.

2. Twå som Almanna wägh åther typpa och Nyan byggia wil,
hann skall före till tingz och taga Doom till ath wägha byggia
aff them stadh hann förre lagh. Thå skall hann byggia å sielf-
sins Bolstadh Jämgwan ok Jämgodann, som hann förre lå,
thwå ny så giör. Riffwer gambla wägha och gambla grinda
stadher, och haffwer ny doom förre sigh böthe tree Marck.
Och lygge wägher som hann förre lå och warit haffwerd.
Wårdha hwar wäga och broor och grindar romm hann hans
Bolstadha reckker. C.

3. Alla ägha Broa byggia och wäga Rydia så athtenn som
minne ägher y By som them som mera ägher hwar effther
sina ägha. Ligger kirkio Broo wrgher om Synnedagh fram.
böthe 6. öra. for annann och tridhia, wari tre sak Målsäian-
dms. them böthe som obyggt haffwer och them wari saklöss
som byggt haffwer. hwar effther thy som hann byggia ägher.
Kirkio broo skall wara fäm Alnar breedh. Ligger honn len-
gre wrgher än 3 Synnedagha. böthe 3. Marck. till treskifftis.
Wari samma lagh om fäbroo. och Qwärner broo. Landzwäghen
och tingzwäger ther Almogenn skall åther fara ägher wa-
ra tio alna bredher. Ligger landzbroo y landh, ther som flere
härade ägha broa än och. Ligger honn ofärdigh tree Synne-
dagh äth slagh C.

Bygningia.

dagh ath slagh. thaa böthe them härade. broen aghe - 40. Mark
till treskifftis. Målsäganden, Konunge och härade om thom
Oskifft äre. Nu äre thom vtskifft, och hwart hwartt hä-
rade sin luth, Wilia somliga byggia, och somliga vnder fälla.
Ligger halff broo vndher som sagdh äre böthe 20 Mark till
treskifftis. hwilkit härade vndher fäller och will ey byggia
Böthe som sagdh äre. och wari sakelöse the som byght haffwa.
Hwar som häradz broo ligger tree Bönnerdagha alth vnder som
alth härade ägha broa. böthe 20 Mark. ligger halff broo
vnder böthe 10. Marck. ligger fiärdung vnder böthe fäm
Mark. till treskifftis. Nidher by göör och will ey byggia
vndet härade böthe tre Mark till treskifftis. Nider göör
Bondhe och will ey biggia vndet böthe. 6. öra. them laghi
böndher som byghtt haffwa. Nu kann broo bortt gånga
vndet öffwer flodz watur eller keld. och äre forthi oföör nehwar
thom ligger helzt bolstadha, mellan häradh och landz. Ther
ägha the färia eller flotta halla ther till ath broan wardher giörd.
Halla the ey flotta eller färia böthe 3 Marck for wällo hwario,
som the ey halla och äthe skadann, om ther någer fäär skada.
Byggias ey broan innan een Månadhe, sidhan flod äre bort gån,
gann. och wedrith sigh såå haffwer att man kan byggia böthe
thåå forre broa, höghsta böth som forre skils. Liggr thett till
tolff dwildogo Mänm them som ey gåår saknum vppaa. Nu
kann folck ij broa skada lidha och döör aff böthe tio Mark
them som broa skulle wårdha och laghi them arffwa thess dödha,
wari then sak lösa. Brythar hestar sigh ij broo,
horss eller annath qwikth thett ey äthab mää eller Mattwyrth
äre. och fäär dödh aff. böthes äärther vndet fiärdung effther
thy som thett wärdh äre. Nyther thett äthab wari böth hal-
ffwa mindre. Fåår och hestar eller annath thett ey ärha githen,
vrbötha skada, och ey dödh wari böth som för. fåår ey vrbotha
skada, eller thett äre som mää äthab, wari böth Aattunde deel
minder aff wärde thess. Eller skada widh broo nidha

wari lagsama. e

HS / B 128 -

48

Balcken.

Wari Laghsamme. Om Landzwägha, tingzwägha, Kirkio wäga,
Och Quärna Wägha byggia liggia eller obrudh ähro, ther nytza
ähro eller annedt medherföre Och skulle alla wägha sine fulna
högdt widde wara. Och wari them Mälsäiande, som försth äklä-
rar om the bygddt ähra. Alla stadz ther man sakler wär-
der om broa eller wägar, Och will ey sak sina vtgiffua oförth-
ter, böte thå och vnder laghamn Och åå 3 Mark till tree
skifftes. Konungz, Mälsäiandom broa synamän. Broa
synar skulle wara twåå om åårit, hwartt, Annor om Wal-
borg Messo Och Annor om Michärlis Och Inghen flere. Vthen
räther Mälsäiande för forr som skadha haffuer fångitt ij broo.
Thå skall häradzhöffdinge tolff Manna syn till nämpna
aff thy härrdane. fälla Synamen the broo, böthe then brofall
som broa skulle wärdha. Och skadhen åtherre effther thy som
för war sagdt. hwatt heller folck kom skada eller fää. e.
Liggre hans broo vndher som ey haffuer forwarith thå skulle
äghande Månadagh haffua the samma broo ath byggia, haffua
the thå them ey bygdt böthe 3. Mark till treskifftes. e.
4. Tompt ägher byrthas effter byamåle. Effther Penningzland.
Oris landh. Ortogha land, Och Marka landh. Effther åttungz
Landh Och halff åttungz landh. ther ägher hwar sin luth vtta-
gha som hann ij by ägher. Och rådher hwar sin luth hwatt
hann ägher. Minne eller mera. Ingen måå annan sin luth
fortagha vthann hann hetha vndher laghamn böthar. Ingen
måå Och till Jämför deela vthann hann ägher fiärdungh
ij by. Ägher Ingen fiärdung ij by rådher thå them till
Jämföris deela som åkiärar Och skadan lydher. Them ägher
lenger rådha som mäst ägher ij by. Haffuer Ingen wåldh
them by ath riffua. sommij rätta solskifft liggr. vthan an-
dra Jordägande willia. Wari alle saklöse the ij by boo.
Om tompta lägher. Åkra Och ängia ther till att någor sack
giffuer androm. e.
5. Nw willia bönder hus åå tompt sina sättia. Liggre bonde
såå när Androm ath hann haffuer ey stöda rwum eller stolpa.

HS / B 128 -

Bygningia

Thet äre halff annor alnin ää huartt thera tompt taghi vp Och ryma Och böthe som sagdt äre. haffuer hann bygningia vitne sundhe thet for honom. Och han Inthet thera taghi vp Och ryma Och böthe som sagdt äre. Nu kann brug j tompta liggia, Nyther thet bryta eller brenna, hysa eller heffda thää äre thet halfft j måle Och halfft vmåle. Äre broken j tompt nyther byla Och hillia, thää äre hann halffuer j måle Och halffuer j vmåle. Nyther ey varre alder vmåle. Nu skall Grödning aff By byggias them som äre till laga byggis kommen. Och till rätta Reskifft. Thää skulle the Grödning skifftha som Man före haffua j tompt. Tager Man eller byggir sää atth fårwäger haffuer Mann förtt aff the bygning. thää skall Thy aff tinghe nämpnas, ther syn ägher haffua vädde Swarandum Och Ååkiärandum. Wäär syn then ther till kiärad vari vardher, fällas hann taghi vp Och ryma Och böthe sex Mark. Tomptt ägher till gatu ryma Och ey gange Mann före giöra. Liggir Wäga giennom by thää kann ey bonda ägha tompth byggia vegna widh gatu. Nu kan han tompth sin ey giertha bygdt, vthann hann honom saman komber, thää må han Intaga farvägh till tompth Och annan Wägh till farvägh vthgiffua. Sää atth thet äre Jämpth om Jämpth. Och byggir sidhann them Wägh j gatu som han sielffuer vill. Nu will mann heller byggia å sinna vallmom, än åå tompt bydhis thää sinna walle till skifftis. Och byggir sää myckith åå hans skiffte som bör Och ey mera. Nu standher By j Jämföra Och rätta Reskifft. hann må thää standhe j try åår, for allom them hus ägha åå tompth annars Mans som hann haffuer fångith j them Jämföringom, Eller hann husen afförtt Innann try åår vari Saaklöss. förer hann ey aff Och haffuer ey loff eller Lreghe for sigh. laste thå Jordhäganda ey hus hans. ått saklösa. Och thu böthe iij Marck som bygdt haffuer. c. c.

Nw äre By till. c.

Balken.

6. Nw ägher By till samföris komma och rätta Bolskifft, thå är tompt Aakers Modher. Thå skall Aaker efftther tompt leg-gia, Och Andra Karls gödning giffua fiärdh fraan fegla Renn, tio fraan gånga Renn, try fraan Almanna Wägh, som ligger mellan kirkio och kiöpstadh. Aaker agher ängh till sigia, än-gh legher, skogh legher. Skogh legher Röör leghe, Röör leghe Röör legher aa watn, wth. Watn ägher wargom skiffttha. ther som ey giertha strenna legatt, Thå ath sigia/maa; skilie ther skogh Röör leghe sundher.

7. Nw skulle the Aaker effther tompt settia och delda Raa ned-der settia, thå kan Almanna Wägher genom giärde liggia. Ligger Aaker sidho langer Wägh fram, thå ägher Wägher wa-ra alna bredher, liggia fiärthe hwar Wägh widh Almanna Wäg. Ligger ighann Byamall sidhann byghas effther tompth. Ligger Aa-ker fram medh Gardhe eller Dyke thå skullo tio fiärth till Gödning liggia. Ligger Dyke mellan gärdh och Aaker. Och ligger aaker wth medh Dyke. Thå ägher Dyke ighann bya-maall wara eller liggia. ~~Nw tarffua~~ Dyke ägher twiggia alna breeth wara, Och then alnn Gödningh ägher till Dyka liggia. Nw tarffua Män Dyka aakra mel-lann. Thå gänger halfft Dyke aa hwars thera Aaker, ther ägha Ingenn Gödningh fore giffua. Och ligger Aker ath midha langher Och andra liggia twert aa Dyke. haffui halfft Dyke hwar thera. Nw kan deell then eller twe mötas Och bådhe wth aa Dyke rinna, thå ägher hwar for Aaker sinom ath grä-ffua. Nw ligger granna balck äther fore Aaker sinom annann Och tridhia, böthe iij ör for hwar thera. Ligger Aakher om alth giärdhe böthe iij Marck. Ther bötha ägher Grannar skifftha. Och iij Marck till treskifftes gänga.

Nw leggher man Dyke genom giärde sith eller ängia mötha. Mötas annars Bya Aakra eller ängia, hiordwaller Eller Annor Bya mark. Wilia the ey watne löpa laatha som

Bolstädh c.

Bygningia.

Bolstadh ägha. Thää gilla them äärher som skadan lydhar, effther
fira Mazmanna Domee, hwatt thet kann wara Åker eller Engia e.
Och böthe iij Marck. ⁊ c.

8. Nw faar bondhe y Biärdhe motth sädhes fyanner sine. thää skullo
alla granna for hrin täpt haffua än sädes fyam utbärs. Nw
fälla somlighä och wille ey hrin wäghe täppa Thää skullo gran-
na saman kallas och ther till Syn haffua leggia lith Nedher
böthe iij ~~Marck~~ öre. saghi both wärnaluga sielff thää harffuä
äthe Jnnen thera wärum, thää skullo gärda gille wara och
wäll förer. Nw kunne gärdha nedher liggia thää skullo granna
saman komma och syn ~~äätthe thää böthe then~~ till nämpna
tree Män. fälla the honom som gärdhenn äätthe böthe hann
iij öre och wari then sak sielffthera. Nw wilia the
Syn Nämpna aff Dohem thett skulo sex Män giora, Nämpna
hwar thera tree Män. fälla the honom som gärdhenn äätthe
thää böthe vj öre them som gärdhen äghee. och wari thett then
sak sielffwe thera. Fää the ey thessa both, fari tho till tingz,
och sökie wirth vj öra motth iij Marck till treskiffteb. Nw kann
Syn åå tinghe Nämpnas thett skullo tolff wara, Häradz höffe-
dinge skall them y syn nämpna som bådhen ååsiunder. e
The tolff ägha y Syn fara och sighia sää: wy saghe hoffua wäg,
Kleffwa wegh till gärdz och fraan som skada giennom gick. Otan-
dhe åå witnom thera, hwem the fälla wari feltee at iij Mark.
Taghi thra Konunge Andra Målsäganden och tridhia Häradt. e.
Thää thett synamann haffua thett Jnnth, gånga the bort. och
wndergånga sää åäthee tillsaman till thera som Dorla. och
sryie thett Jnnstan, hwem the fälla willia, och drage thett
icke lengher. och swäri sää åå försthe tinghe. wari sää om
andra synar som om thessa. e

9. Komber fää genom gärdh dyllann och giöre ther skadha åå höö
eller Korm, thää skall hann som gärdhenn ägher giffua
Korm moth Korn. höö mott höö. Effther fyra Mazmanna
Dohom. will hann ey ährio böther wtgiffua och gärda sina

böthi ath e

Baecken.

botha och vsökthe, Lätha thå Mälsäändrum med fyra granna
Eller Mågranna mätha Allan skadhan, och sökia såå och åå
nästha Lagtinga ärhin böther alla och skadan medt. Råätkiäran-
dann han skylth och iij Mark till treskifftis. Nu komber
fää j Aakra kann man them skada ey mätha, gielle thåå
åäther medt Laga giellom, fyra penningia for Nöth såå for
Annath och trydhia. Ettåå for fåär och grijs, tvåå pennin-
giar for Eena gäss såå for andra och tridhia. Thessom fää som
nu ähr sagdh, måå ey högra wara thåå fää ser mera. Vthan
skadhe måå warthas, thåå gielle åå them som för ähr sagdh.
Wari Laghsama om hestar horss Eller swin om man gither ey ska-
dan mäthith. Nu bindrar man j Aakra annars Eller ängh
medt halffua bindar böthe iij ör. Wari then saak hans som
skadan nöth och åäther thet spillt ähr. Bindrar man medt
fullo bindar böthe vj ör och åäther thett spilldt ähr ¶
Nu gånger Hästar löss thåå korn ähr j Ax, gielle twåå
skeppar for hestann. Drager hann medt sigh bindratt, böthe
forre Een spann korm. Gånger hann j hello gielle forre Een
spann korm. Brijthar man gårdh nedher och warder
baar och Aatagin böthe iij Mark, warder ey bar Aatagin
wäri sigh medt vj Manna Edhe. Brinnar man gårdh medt
~~willia~~ wåådha, böthe sex öra. Och giärdhe ey åäther såå go-
dhann som hann förre war. Vither hann ey wåådha Eld
gånga böthe ather gårdhenn och åå iij Mark. Brinnar
hann medt willia, böthe åäther gårdenn Jämgodan och åå
iij Mark. Eller wari sigh medt sex Manna Edhe ¶
Nu huggar man gårdh annars och förar hem tillsin. War-
der taghin widher, taghi aff honom hws hans Eller annann
tingz till witna och böthe iij Mark som gården vphögg.
Nu fåå thr Orela, them sigher sulich Eller Råänt wara
aff sigh, som misth haffuer, såå giffs them witz och som
affterkalt giörde. Nu taghar man stång aff annars Mans
gårdhe warther taghin widh, böthe Een öra, såå for annan
och trydhia ¶

HS / B 128 -

Bygninga

Och fridhia wardher thet both mera, wardher ey tagith widher
wäri sigh medt sielff sin broth. Om Walborga messo dagh, ägha
Alla gårdha gille wara. Äer thett ey såå thåå böther som för äer
sagdth. wari Lagsama. Om winther Ogh sädh. Och swin täpth skall
wara Om S. Matthei Dagh Och gille gårdher om Michäelis. Thetta
äer gilder gårdher ath then midhia motte höger mader. bygher annan
wäg å iord medt alna longom stafwe eller skåffta Och såå under
Arm hula hand, tå äer thett gilder gårdher. Springar ther
få nöth öffwer, thåå äer thett Owanth fänadt. Stadhstaffwer
skall man settia, fiätzlankt fråån gårde, så att ey ~~staffwer~~ fasthna
swin eller fåår mellan. Gånger ther sedhann emellan Och
fåår ther aff bana, ligger Ogilth. Nåår ey staffwer som sagdt
äer Och komber fänadt emellan Och fåår aff bana giällr äghar
medt halffwe gielld. Huru lange wärum skall hallas om
Höö eller korun Infra i thett 14 Capittell. Om fareledh i
thett 13 Capittell. Nw heller man hest i thrymadt eller
Lindrar i giärde eller Ängh annars Mantz böthe iij ör. eller
wiij loff eller Orlghe för sigh &c.

10. Nw kann såå Intaghas vtaff Åker eller Ängia thåå man
hest eller skiutt Inleda Och ridha Och ey spilla eller illa spränga
Oxa eller koo skall man Inwräka Och ey Illa handla eller drä-
pa. Thåå och aff Oskiyadom skogher. skall såå Inwräka Och ey
illa handla, Och ligger thess wardnade än såå som Intogh till
thess hann ägandom haffwer lagliga tillsagdth. Nw kan
hann såå slåå wärre än hann wilde Och ligger dödh aff, giel-
le thå quikkt moth dödha, såå gott som thett wår effther twegg-
gia Manna Ordhe. Nw haffwer man såå Intagitt Och then
komber effther som såå äghen Och bindher rätt forre såå sith.
Will hann thåå ey widher taka, thå sätthi wädith androm
Manne medt tweggia manna witnom. Will han ey thåå thett
vtsåå Och haller Inne om then Marth, fälle then aff vphaldz
witne som såå äghen Och han böthe iij Mark. Nw kan nugott
aff thetsåå döö, giälle äghen quikkt moth dödha såå goth som thet
wår för &c.

HS / B 128 -

48

Balkenn.

Wår för efftir Matzmanna ordha och åå iij Mark. Nw
äghir fåå intagith och hin will ey effterkoma som fåå äghir
Thåå äghir hann thet lysa medt grannar och bygdamänn
som thet fåå haffuir intagith. Will ey äghandenn thåå koma
än forre liggir hans wårdnader åå thy fåå. Nw fååth
orka och sighia, tw togh mith fåå inn och lagde löön vppåå
thåå withi hann thet medt twåå Män som intogh. ath han
togh thet in aff åkra eller ängia eller skiffadh skoghe. Och thet
äghir lagliga lysth forre grannerne. Äär ey såå lysth thåå giel-
le äghir fåå än thet nagon skada fårth haffuir. Och åå iij mark.
thy ath thet ey lagliga intagith wåår. Nw seghir annar
åå giordewalle wara intagith och annar seghir ij åkrom
eller ängia eller oskiffadhe skoghe. Witi thet medt twåå män
som widh warit och åsago att han thet innan wårn togh.
Orkar hann ey witne thåå antwardha åther fåå såå goth
som thet wår och åå iij Mark. Äghir man otampdt
fåå thet ther giardadenn gårdh brythar eller riffuar eller öff-
wir flygher, och fåår man skada aff thy fåå, antingin ij åker
eller ängh, thå gielle them åther skadan som fåå äghir eff-
ther Matzmanna ordhe och böthe vj öre. Nw hängar fåå
åå gårde dödh, hittas then medt wilia åå gården wrok, gielle
åther fåå medt laga giellom. Hittas ey them som wräkth
haffuir thåå liggir fåå ogielth. Withas thet någon och gångher
ey widher. wäri sigh medt 6. Manna edhe. Nw taghir
mann alth saman hördingenn och hiordh ij åkra eller ängia
medt tweggia Manna witne böthe thåå then tree marck
som fåå äghir. Hwåå som stiäl eller roffuar inwrakit aff
Mann. forr än thet äär lagliga åtherlösth böthe iij Mark än
tweggia Manna witne äghir till eller wäri sigh medt sex
Manna edhe thenn rånith withas. Ath hann aldrigh thy-
the honom inwrakth och ey witogh.

Nw wilia bondher

Bigningia.

11. Nw wilia Böndher allena skogh sin j helyd löysa ähr swin
aa hann skipath. thaa skall man skipa efftther wtogha och wik
markalandh och Aattungh. hwar thy effther som han j skogh
äghir. kann nagor aff them ägandenom ey faa swin aa skogh
sin skipa och wräka hina aa som lagh ähr. thaa mugha the hans
Allina saklöst nutha. Nw skipar hann mere wppaa
än hann äghir böthe iij Mark. och änther skadan effter Wätz
manna wdha. Nw skipar them aa som intedt äghir j sko-
gheen och ingen thenulb Mann haffwer aff skogh ägan
dann haffwi forgiorth sina swin. C.

12. Nw löpa swin skagamellann sighe thaa skoghägandem swin
ägandann till, en gång och annan. ath hann sin swin göma
och böthe intadt wthann skogher ser hegnader. Koma thaa
ther tridhi gång, taghi thaa thu inn medt twaa Manna witne.
Sidhann sighi swinägandann Lagliga till och hwar thera nämp-
na thaa ther till tree bolfastha Männ granna och Nägranna,
the sex skoda thaa skogsägandes skada och hans froma som
swinen äghir. och trygge sidhann skogh lön them mellan som
jämpth ähr. Ther ath skulo the latha sigh nöya. hwart the
heller skulle wäär gaa eller borttagas. Wardha swinen wa-
rin eller slagin eller j andra mäthe intaghin eller illa handlat,
bötes och giellas äärtter som om annath faa j lagen skils.
Nw liggia skogha thera saa saman ath swin maa löpa an swin
taghi thaa ingen fraa Androm wtann hann sin skogh fraa
hegnar. Thaa saa ath hwar giör androm likin effther thy som
hann j skoghenn äghir. och sex Män them mellan wega eller mätha. C.

13. Nw kann man tarffwa körin sit inaaka thaa skall hann
korenn wthan skära aff annars Manz Aakrer. och j bandom
bindha och ax wthann hengia och sidhann saklöst öffweraaka.
Thaa skall och j Ängiar Lådhe slaa och wthan riffza
och aaka sidhann ath saklösa. Hwilkin som aaker öffwer
Aakrer oslaghin och ax oläsin böthe iij Mark. for ene eth
hina, saa for andra och tridhia. ey warder the both mera.

Sammaledis ähr om C.

Balkenn.

Dannaledis ähr om ängh. Om nagor öffuer thera deeldgerdh dakter böthe .9. Marck till treskiffte. Jarledh ägha alla the j By boo, gärder skill ngannom therre. Kannt thet kuom och hann kannet ey widher, thaa wäri sigh medt sex Manna edhe. Githen hann ledhenn gängitt wari Sacklöss och böthe alla granna skäldh äathen, githen hann ey ledhen gängitt, böthe thaa skäldh äathen thensaman. ⊙ ⓜ

.14. Jngenn mää torff skära j Annars tegh. Ellen then lagha skifft ähr ååkommin. Hwää thett giör böthe iij Marck. för thentegh eller Aaker, sää för andra och tridhia. ey warder the bothen, ra, vthann Määlsäiande wara flere. Ähra the flere sum hann åawerckar förre, böthe thaa ylichet, hwariom sum nw ähr saght. Liggre thr Marck vthann Byamäält thaa skäri hwar sum will Sacklöss. Äghen mann tegh j twem Byom eller flere, ey mää thaa torff skärab j ehnen Bolstadh och Ååkab with Annan, vthann skifft ähr. Ähr thett skifft Aaker thaa aff sino och ey aff Annars. Krena och dijke ägha hwar effther sino ägho j Byamäälr sina. Haffuer man aathen lagha Jordh j By kommer kornn åå the Jordh aff Annars sädh, thaa skäri ey mera än hann j retta Byamäälr äghen. Och hålla Jngenn wärn ther om, åå Annars Mans Jordh kommen. Slaar hann aff thaa böthe laga böthen. Alla skullo hålla wärnn öffuer ängh till Michaelis, öffuer Aaker åå medhann kornn with standher ɔ. Nw kann någor sää Jlla willande wara ath hann läthen sädh sina with standha, ath träng löss måålo, kann hann skada åå sädh sina faa wari ogilldh. Nw sigher hann träng walla, wäri thett åå sex ~~Manna~~ Bolknamanna witne, rååder halffua Nämpdh hwar thera. Bigia the att trängh waller, gällab them skadann thaa aathen effther thy hann mäthin warder, som för ähr saghdt. Alla the sum laga wärnn hålla, wari Sacklöss, hwaa sum ey håller, böthe iij Mark. Hwar sum wärnalagher binda sigh till birgia höö eller kornn Annars

Mans, korn j ɔ.

HS / B 128 -

mans, korn j dijs sättia, Och höö j stak Och gärdh om sättia
än thz wilia, thåå haffuå thetta wäldh lathe thett wijk stan-
da thill skadha som bergatt haffua. Nw liggen wnfielder
j by hwart thera äkher, åker eller ängia, wari sää nyklit
honum warit haffuår, haffuer hann gärdh och wårdh tillaer-
fiellar wari thett for staff och strengh. E. M

15\. Legar bonda Mann eller kona och giffuår them fästha pen-
ning, eller gånger åå måål och Matt medt honom, skilljas
the sidhann widher hann för stämpne dagh thåå giffuå äåther
fästha penningia och legho. Thåå mijklitt som hann hade thu
loffuatt j lego. Hwaå som lokkar lego hion annars frään
honom böthe iij Mark. och bonden taghi han sidhan saklöss
igenn som j tingmålenn skils. Wrakar bonden lego
folck borth vtan sak budhas the sidhann äåther till hans
medt tweggia Nägranna witne och hann will them ey tagha,
thåå giffuå sää mijklitt som hann hade them loffuatt och wari
sidhan hwar them wara kösther. Nw kunno lego hion
bondans siuk warda och Vngefell bondans nederfalla, thåå
bösthe sää mijklitt j legho thera som j dagzwerkan bösther
forre bondha. Lego stämpnor ägha wara twää om ään-
långa äårett. Enn aff Pingzdagha till Martinj Annor sidhan
Och till pingzdaga. Ein näther mellan theza stämpne dagh
mögha the hion ledug wara och ey länger. Sidhan skullo the
widh lega tagha. Alla ägha the lego gånga som minne ähr
ään till tree Marck. etc. Hwaå them hemar eller hysar fra
dhann them ähr lego budhin eller fästha penningia, och wi-
lia the ey widher tagha, böthe iij Marck. Nw ägher
hann till iij Marck eller mera, och will ey lego gåå,
wari thåå åå halffua giärdh medt bondha. etc. etc.

Nw wercker man etc.

Balkenn.

16. Åawerckar mann annors Åker hua, eller slåår ängh ij tegh
hua, ther ägher giellas korn moth korn, höö moth höö Och Ju-
gum both, Åawerckar hann ij Åker Androm thet skall åther gällas
Och Jugum both. Åawerckar hann ij tridhie Och fiärde thet skall
åther giellas Och mz iij Mark. Szåå åå fempte och såå åå
siätte, ij warder the both mera, thåå och Åawerkan fre flere
wari thet åå Synnamän Edhe, som ther till wäre Nämpde
wari laghsama om Ängia som om Åker. Friar man for se el-
ler wadha wadh ij ängiar, ähr ratt ij Råån och Werängth ij
midhio. liggier ny wadh åå, sama Mann gielle åather thetta
hann taghith haffuer mz Mezemanna Edhe Och wari Saklöss
wadande. Ähr wadh wadith åå Jnfe thåå wari Saklöss. e.
17. Nu Bör en Granna byggiare åå Annars Boolstadh eller flere
Granna, ij threm by ähra Antingia Åker eller ängh loffua
Rydh, böthe iij Mark. Nyttar han hanne om flere åår bö-
the tree Mark for hwart thera. eller wäri sigh mz Sex Man-
na Edhe. gifter hann Edhenn, gänget wari Saklöss for thi Åa-
werkan han wardhe sigh fore, Och the Åawerkan böthe som
hann baar åå taghin wår. e.
18. Nu huggar man dödwida lass ij skog annars warder baar
och Åataghin widh böthe iij Öra. såå for annath och tridhia,
Huggar fiärde böthe iij Mark. än han wardher baar och åå
taghin, Ähr ey baar och åataghin, wäri sigh mz Sex Man-
na Edhe. Huggar man timber ij annars Mans skoge wa-
ri laghsame som sagda ähra om dödwidha. Löyer man näff-
uer ij annars Mans skoghe, tagher mans byrdha ena böthe
iij Öra. såå for andra och tridhie. taghen fiärda böthe iij mark.
Åker man till eller mz hesta ladhar byrda bort eller Woor
till böthe iij Marck Och åather allan skadan. Huggar man
Löffstack ij skoghe annars Mans eller löyar näffuer och ij
bunke lyggar, Och luter Quar bliffua ij skoghe böthe sex
Öre Och haffui forwerkat arbete sine, förer bort mz alla
böthe tree mark. Och åather skadhan. Hwem wilkin sak
withas och ähra ey witne ~~eller~~ till. Nyti mz Sex Manna.

Nu huggar. e.

HS / B 128 -

Byggninga.

Nw hugger man Mans byrda innan Råå hafell eller unga Ekk
j skögh Annars Mans och wardher widher taghin böthe tree
öra, såå for Andra och tridhia, hugger man fiärda böthe iij mark.
Hugger mann lass eller badz ffarm böthe iij ffre öra såå for andra
och tridhia. hugger man fiärde böthe iij Marck. Hugger mann
Ekk. Apell dagra j skögh annars, böthe ffem öra. såå for andra och
tridhia. hugger man lass eller badz ffarm böthe iij Mark, såå för
annan och tridhia iij warder them bot mehra. Nw hug-
gar man Ekk eller Book eller the träå bärande ähra böthe tree
Mark. äre iij baar åå taghin wäri sigh medt ffre Manna Edhe
eller wicha loff eller loghe for sigh aff rätta äghandanum. ⁊c.
Hugger man sio eller fleer, wardher taghin ther widh, böthe. 40.
Mark. ähra iij writur till Delj medt 12 Manna Edhe. ⁊c.
Barklöpar man Ekk j skögh Annars wardher taghin widher
böthe iij Marck. såå for Andra och tridhia. Thenn man måå
man byrda och hindstykka medt tingz doom. Ffore Barklöp eller
skögha brendhe standhe hwarte loff eller loghe, hwars thett
barkas eller brennas wari alth om een lagh. Nw
måå Jnghenn äghande Råå Ekk huggia vtham alla äghande loff
som j skoghen ägha. vtham ham bäthe widher laga böthe
Marck allom them j skoghen ägher, for Ekk Ena såå for Andra
och tridhia, hugger man fiärde böthe iij Mark. Ffangher
Ekk Jnnann byamäls mans eller laghen hugga them ath sak
löse. Hugger man Apell j skögh Annars Mans, äre hon mindre
än bärande träå. böthe iij öra såå for Andra och tridhia, hugger
man fiärdhe, böthe iij Mark. Nw taghes man An-
nan huggande j skögh sinom tham måå aff honom tagha yxa
eller klädhe hans. vtham ham haffua loff eller loghe for
sigh, taghi åå ther sina klädh och wari bådhe saklöse. Äre han
och baar och åå taghin thåå kommer Jnghen dyli widher. Nw
orlathe. sigher Annar sigh rattare wara eller j sielffzans skögh
taghin eller annor stadz, hwar thett ähr, standhe thet åå thess
witzordom som afftaktana giordhe, än han haffuer ther till, twäg-
gia Manna witne som ther när wäro och åå sågho. Och thåå

böthe hwartt ⁊c.

Balkum.

Böthe hwartt threa for sigh som forskrefftuatt ståår. Will
hann ey bindha loff åå han thåå bindher sigh medtt sex Manna ℮.
19. J skifftom skoghe haffuer Inghen Vthanbonda eller Landboo
wåldh ath lagha eller loffua androm ath huggia eller åå föra
eller medtt gildrom gåå effter fogla eller diur, vthan alla Jordh
ägande samtyckie. Haffuer och Inghen landhboo wåldh aff boo,
le föra tymber, Näffuer Wedh eller annatt tolkatt vthan Jord-
ägande loff, hwaa som her emoth giör böthe åther skadann Jord-
äganden Och åå iij Mark till treskifftis. Wari lagsama om
fiske watten. ℮

20. Nu faar mann i skogh annars medtt gildro effter fogla eller
diur, thåå giffuer åther skogh äganden thet han ther fick,
medtt sämio eller medtt swom edhe. effther thy thett wareth
ähr. Och böthe iij Mark. till treskifftis eller wäri sigh medtt
sex Manna edhe ath hann Jnghen skada ther medtt giorde ey
heller ther medtt gildra foor. ℮

21. Biörnn Warg Och Räff måå hwar mann Alla stadz ath fall-
lösa dräpa, Och konungz fogethe skall skalla fogethe wara j
hwario läghe såå wijth som hans fougdery räckar. Och rådhe
hann ther forre medtt loff man huru wijth hwartt skalla läghe
skall wara. Och haffuer hann tiidung aff alla skalla Mattörr. ℮
Nu kann hann ey sielffuer när wara, thåå sätti ther till åå sina
wägna j hwar skalla läghe ein Mann till nattia skall, Och
ein Mann till warga gårdha skall, them han will Och honom
synas ther till bedzsth fallin warda. Och allara skalla läghe skal
honom tiidoug wara till skalla näth allan. Hwilkin frälsisman
Bondhe eller landboo ey haffuer sijn sampna läghth warga näth
När skalla fogete honom tilsägher böthe iij Öra. Och haffuer Må-
nadha dagh emedhan hann ey näth haffuer. Warga näth skall
och starkitt wara. Bååe ath ey brysther eller lösas widher ath
ein Mann klyffuer vp ath thy eller böthe iij Öra. Hwilkin
man bindh fåår Och kumber ey tidhelig till skall förre än lio näth
ähro vpsiklatt böthe tree Öra forre nätith. Nu gåår han
ey heller ståår troligha ther hann skipader wardher eller giör
Wådh j skallo thåå böthe iij Öra. Hwilkin någoth wijsas aff
thesso måål. ℮

HS / B 128 -

thesso måål, thå wari sigh nidt fyre Manna edhe. aff skalla
lögona eller böthe som sagdt ähr. Nu wardher man sakter
fore skalla brudh, thå skall han sigh fogotha eller hans ombudz
man. aff honom sakören medt twå manna witna, och bidhia
them som skalla lögonens sakör vpbär aff sakören. Bör han
nw thera nöga jnnan 14 daga thå han sa kraffdher ähr, thå
sökis vtaff honom å nästha lagtinga, hwar bruth widh sig skalla
fogotha och skalla lögona och medt iij Mark till weskiffteis for
thrwanet sinne hann laghinder wardher. Alla skullo nätt och skalla
budh vpphalla så Twaghe som bonder landboo och gästman. Alla
the som boo och boo haffua och sinn bruk kommerligen disk och duk.
Vtham the laga forfall haffua, och witna så twå Män for,
er skalla fogotham. Prästhe och klerkare och kunstige qwinnor
wari for nätt och skall budh. C.

22. Alla ägha warga gårdha vpphalla efftther jordha tall. Vtlagha
landh, örtis landh, Marka landh och åttungz landh. och nw effther
Mantalleth, och thå offta som skällas till warga gårdha, thå skullo
gårdha alla wall fordoge wara. Ähr någor thera ofordoger och
witna thå fyre aff them som thå skullet haffua. thå böthe then
iij öre. som gårdhen ägher, och kräffuis och som för ähr sagdt C
Nu ligger ödhis jordh oj skalla lagh. thå halla then warga gård
vppe som ängena slår, fraån them daghen han haffuer ängena
slaghit och thet åårith om kringh. och torpare bygge och vpphalla
warga gårdhe medt sinom bolbynom. Warga stuffua skall biggias
och vpphallas aff skalla laghis sakör. och thet som offuer löper
thet skifftis jämlika medt laghins Män och skall hwar
fiärdunger aff härads warga gårda alltidt fordoge halla. Hwil-
kin fiärdunger athtingis fallar böthe 6. Mark konunge, härå-
de och skall fogothe, till weskifftis. Hwilkin budet fåår att
skälla till gårda och ikke gensthan kombre eller fölghe böthe fire
öra. och kräffuis och som för ähr sagdt. C.

23. Jngenn Mann må slå till sin fogha vtham konunger thå
hann hoff haffuer till sine nyth och nyttelse. Hwaå som
thet giör. böthe 40 Mark och ligge till häradz Nämpdena, ta-
ghi the konunge. C.

Balkenn.

ghi them konunghen 20 Marck aff, och them som åklagar tio Marck. Och tio Marck häradhe. Fangas hann åå forskogirningh böthe som för ähr sagdh. Nw giör man gildro forre Biörnn, Warga eller Räff vthan gildra thet helgat ähra. Och kommer Raa Veth, thåå måå then gildro ägher hona saklösa nötha. Thåå om hann hanna finder then warga hanna fälli haffua. Inghenn måå och älgia skiut leggia såå wijdh som Sweriges ähr, wtham hann böthe 9. Marck till treskifftis. Faar Man eller kona bana aff, thåå böthe 40 Marck them som then ladhe til treskifftis. Vtan j Westergötlandh, Wärmelandh, Geistrikelandh, Helsinge landh och finlandh. Thåå ryj j them lanom her forbudh, thet ähr fraan fastha gånga till Olufsmesso j thesom lanom måå och inghenn effther them fara. Nw gänger Mann effther älgiom resa the diur och faa fiäth och fara effther, tärha the fiäth löpz. Inghenn måå thera fiäth gånga forr än tree näther ähre vthe. ℭ. Nw gänger Mann åå fiäth och faar diur, koma the som diur resthe thå ägha the thet diur behalla. Nw haffua the skifft fiäthe som försth resthe. Och gänge vth tree näther, koma thåå andra och fälla samma diuret, thåå ägha the diur behalla som fält haffua. Och the gänge j fraan som rij wille fiäth följa eller githa. Warder Mann sander forre skull och skiutar diur thåå ägher hann skott bogh och halffuann kropp eller quick. Rystar Man effther diur och följer medt annars hundar. Thåå ägher hundar helffnnars luth. ℭ. ℭ.

24. Inghenn måå j skogh annars Manns gånga eller sielffsins effther ekorne. Mårder eller ekorkatter for alla helgona dagh. Gånger hann för och warder taar och åtaghin aff granna eller nägranna, thåå taghi alsamans man och gildro böthe forre iij ör. thet taghi Målsäiande. Nw drägar hann och effther Midtfastha böthe sammaledis. Nw will hann the both ey bötha fari thå till hans och sökie wth tree dra medt iij Marck till treskifftis. Ähr ey baar åå taghin wäri sigh medt tree Manna ethe eller böthe som sagdh ähr. ℭ. ℭ.

Byggninga.

25. Nw giör man Åwerkan j fiske watne annars Mans haffu
forgiort Arffue sine och medt tree Mark. Legger man miendha
j Annars Mans werka, eller senker j Annars mans watn
eller legger nåth eller saar medt lustroo wijtham fiske lack eller
medt hierario hända fiskningh hani saar böthe tree öra. Nw
fåår man j fiske watne annars medt fiske tholom innan fiske
lack böthe tree Mark er hierario hända fiskning thet helzt äär.
Drager man Noth j fiske watne annars, hwart thet äär j fi-
ske ~~watne~~ lakum eller wijtham, taghi aff honom Noth, klädher
eller annath tingh till widher mäle them fiske watnet ägher.
Och hann böthe iij Marck, som Vlofflandes foor j annar fiske
wattn. Neker hann loff eller leghu, wari saklöss. Haffu
ey wäldh ath bindha loff åå then sama than ten tidh. Nw
vill han ath hann ey taghit wåår åå hans watten som effther
kärar thåå fälla käranden Edh medt 6. Mannom, och sin
dhann böthe han iij Marck. Nw Vrda the, sigher Annor
the Afftäkt Raänsha wara aff sigh eller sulich, thåå haffu then
witzordh som afftäktena giordhe. Watha thet medt twåå Männ, hwart
thet wåår retterliga tagitt eller ey. Neker han ey thet wite wa-
ri saklöss thum afftäkt wåår aff giordh. Och hin böthe Ransboch
som vlagligit aff honom togh thet äär iij Marck. For allathe
saker man wandher ey baar eller slaghin eller medt witter
tilbundhum, thåå haffu them sakum witzordh ath wäria sigh
effther thy sakum äär. Nw Vrdha twåå om fiske wattn, thåå
sigher them skiffte will åålegia: Nw will Jag min luth we-
tha aff wassom och werkom. thåå giffs honom witzordh som ski-
ffta will, hann skall bedhes skiffte for sina granner, Nägran-
nar och Soknamän och såå åå tinghe. Nw Vill han ey
näm retha skiffte och faar sidhan sin luth hans Vskifftham böthe
iij Mark. Faar hann och sidhann skiffte äär Vlofflandes, böthe
hwarth effther sin bruth och Åwerkan som sagdt äär.
Nw ligger Sundh eller ströma innan eller vtan byia boolstadh
ther ägha the werka biggia som Jordägande äära än the wellia.

Balkenum

Och biggia hwar effther thy som hann ägher j Byamåle och j tompth.
1 Hwaå som skiller nott forandra böthe iij Mark. Hugger såå fierder
ath them Jughe Nytt äre böthe åather skadann och åå 40. Mark
2 Nw skillar mann nätt miander eller hwaria bånda fiskia liggh
thett skelzt äre böthe iij Mark och åather skadann.
26. Alla Bya äghe medt Råå och Röör wara vmlagda. Ligger Råå
och röör bya mellann wari thett warith haffuer. Äre ey Råå
eller Röör till thåå ägra gamble gärdha och forno bya mellann, thåå
gifftz honom witzordh. Ligger Åå bya mellan thåå måå och ther
Boolstada skäll wara än ey äre Råå eller Röör till. Nw
liggia twer Bya sidhe längho widh Siö eller Sundh, äghe halffua
Siö hwar By. Ligger holmer midh j Siöö ägha halffuan hwar
thera. Ligger andre landhe närmer haffuä them holm holmer som
watum äger. Ligger flott holmer som han geither widh landh fasth
Ligger By widh Siöö medha, ägha såå myckith som hans Boolstader
ligger till. Nw Vrela männ om Rååmerke. Nygher Annor
krok råå ägha och Annor räth Råå, ther skall synn till Nämpnas
och rådher haffua nämpdh hwar thera, war thett Rååmerka
gileth som Synamän gella. hwart heller thett äre rätt eller krokott.
Nw Vrela Bya twe om Rååmerke ägha hwargin wäldh vnder
Amangånga, ey åå lompta Råå och ey åå farwegz Råå, vthann
lethe effther androm Råå. Nw Vrela samman bygder by och
Ödhe By haffwer bygdher By Råå och Röör och gärdh om sigh,
thåå gifftz honom witzordh. Äre ey Råå eller Röör till, ligge
till by ther som forre lågho. Nw vrela samman böda Bya twåå
om boolstadha skill, thåå skullo ther dagh forre leggia, och äghande
Byn haffua lambe thera åå thett äre wall. Lämbe them ey
thåå skulo ther till tingz fara, kärande och swarande. Och tolff
Männa åå Syn Nämpna. Nämpdhe haffuå Nämpdh hwar
thera. The tolff skullo letha hwilkin thera sannare haffuer.
Sidhan the haffuer thett sieth och witt lorth thåå skullo the åå
häradz tinghe witna hwatt sant äre om thett måäll. hwilkin
thera ey will åå thy letha. haffwi wäldh wådia vnder Näsfha
landztingh. Wädh bonde tree Mark och häradh Syn 12 Mark.

Nw äre landz

HS / B 128 -

Bygninga.

Nu ähr Landz Byn åå komin thåå thett gieltha wara som hon giör
Och ther måå Jnghenn wrädia emoth. wari gildt thett tolff aff By-
namännenn giöra eller flere. Alla bolstadha Byar skullo
haffua emellan Walborga messo Och alla helgona dagh, Alla
the sidhan hollas wari ogildt. Möthas twåå Byia j åkra eller
ängia eller andra äga dela. Och willia the sigh emott gärda skil-
ia. Liggier annor fore mere och annor fore minne thåå giärde then
mera som fore mera liggier, Och then minne som fore minne liggier.
Nu möthas hiordwaller åkra eller ängia aff annor byar, halla
thåå thenn gardhenn vppe som åkra eller ängia ägher. Och thenn
wari saklöss som hiordwall ägher. Möther skogher åkra, eller
ängia annars By wari Laghsamu. Möthas hiordwaller twe aff
sinom By, thåå ath annor fore minne än annor, thåå måå kleff
moth kleff gånga. Och Jnghenn fore annann intaga. Vthan bolsta-
dher annor will om sigh giärdha. Nu möthas bya twe, annor
haffuer hiordwall och annor ey, thåå lyge thenn fore sin hiord som
Jnghenn ägher sielffuer. Nu giärdher bolstadher vppåå
Annann bolstadh eller och Man åå Man. Och witnar syn thenn
the bådhe. nämpna, laghi vp gärdh och böthe iij Marck ℭ.

27. Röör ähr thett som fäm stena ähra, fira vthan och fira Jnnann
fira eller tree stena näär ey Råå hetha. Ey mågh flere stena
Röör eller råå hetha, j hwario tompta. Råå skullo fäm stena
Liggia j farwägh råå. Samoledis Och vpsiels Råå som aff deller
warit haffua emott Röör, gärdh eller wärdh. j åker skiffter
eller tyghe skiffte. ther måga twåå stena Råå kallas eller
staka Och stenn, eller Bern emott Encom stenn, giffz Jnghe witz-
bordh. Nu kann ey Råå eller Röör till wara eller går
them wari thåå bolstadha skäll j midiom åånn eller j midiom
sundom. Hwåå som vthann laghadoma ryffuer Råå Och bortt
kastar warder hann till wunnin medh witna Och Härads
Nämpdh, böthe thåå 40 Marck till treskifftes. Nu ryffuar
hann Och Jnskyttrar åå Annars bolstada warder till wunnin
som sagdh ähr böthe 40 Marck. Och thete tuffuer, Och warder
aldrig tingx bäri eller witnes bäri. Wishet thett honom Och ähr
ey bann Råågnin, wäri sigh emott tolff Mannaedhe, räädhe

halffua Nämpdh ℭ.

Halffuanum.

halffua Rånnydh hwar thera, eller böthe och thetz bäffuer som sagdt är. Nw må ingen bolstadha Råå vptagha eller vndersetta vthan alla Jordhägande wari lagliga tillsagda och domber till giffuin. Nw lagz komptta Råå eller forwrngz Råå vndher ther skulle alla Jordägande j samma By lagliga warda till kallade. Ey tarffwe the doma ther till ää tingh tagha ꝛc.

28. Nw liggher törth byaskiällan, ähr Röör eller stiäll Råå till, wari thett wariet haffuer. Ähra ey the till, ägha thå halffua törth hwar By. Liggher Södrvida skogher Byia mellan wari lagsamma. Nw liggher wäurkallader skogher byia mellum, ähra Röör eller stiäll Råå till wari thett som warith haffuer. Äre ey stiäll Råå till eller Röör thå ägher skifftas till dels och delogh ꝛc.

29. Nw dela tw häradh widher om Almenningia, och sigher hwart häradh sigh ägha Thå skall Syn aff Näsths häradh till Nämpnas och aff them widherdelas. Hwilkit häradh ey nögher the Synamän giöra, haffui wäldh ath wädia vnder landz Synna. Tappi häradh widh tolff Marck och Synamän till 12 Marck till treskiffthis som for ähr sagdt. Och skulu landz Synamen thän merkia som alla andra Jorda delar. Och wari thetta stadugt som han giör. Nw må ingen annars Almenningia fara eller fiska j skoghe eller watne, vthan han hafhe widher laga böther, eller haffua loff eller legho for sigh. Liggher Almenningar byiadar eller Ödebyar thå ägher allh mennighen Brydia och broa hwar efftir sin ägha luth eller bötha laga böther. Ingen må byggia ä häradz Almenningia vthan loff häradz och häradz höffdinge. Hwa som byggher ä häradz Almenningia wärdhe han brotar såå wijth som han Inrädh ähr. Wari thet Inrädh som han haffuer medt gardha griputh, och giffui häradz skyldh aff som them ösämbir. Sammaledis for om landz Almenningia som häradz. Och taghi thå loff aff landhs och Lagmannes. Alla vthskyldher vtaff häradz och landz Almenningia skulle vthgiffuas Innan Thomas Messo hwart åår. Hwa som ey såå giör böthe penningh ää penningh. Och häradz höffdinge medt sex Männ, skifftet vth som annath affradt och sakbruth. Sakören taghi

Byggningia

haffuer Landz eller häradz. Och haffuer Lagmannen eller häradzhöffdinge for mdhe sine. Affradett skiffta som j Tingmålen skils j 30 Capitell. Sidhen man thwar twidhia åår haffuer thå forgiordt Byggning och Arbete sine. Och haffuer Lagmannen eller häradzhöffdinge wäldh ther sama Jordh byggia, och thå medh Landzmanna eller häradz Samtyckie. Haffuer Ingen wäldh them å Almanning boor aff wräkie ee medhan han rätt giör och ey hans arffua om the retth giora.

30. Almenningz Slåtto dagar äre å Nästa Söknedagar effter Sanct Peders dagh. Hwå som slår för j Almenningia, kräfwer någor å han aff ägandom, thå böthe iij Marck och förtt medhe.

31. Nu än them som å Almenningia Landz eller häradz boor kan fattigt hwarda, så at han ey formå Landskyldh vpphalla, eller ligger thett alztingx ödhe for retthe och Merkeligha nödh skull. formå han ey än å andra åra then Nästh sigh rettha och thett boll vpphalla och Affradett vpfylla thett åther stodh. haffuer han Ingen wåldh aff wräka. formå han ey thå skall Lagman eller häradzhöffdinge een Annan thett bolskipa som för äre saydt. Thå skall häradzhöffdinge å bryghe then Mann medt sigh nämpna the skulle mätha Byggning och Åuerwerkan the sama, och fylle förstt ey härads giäldh sig thett åther stodh aff bigning thera än ey äre penningia andra till. Äre the byggning bättra effter Män manna Orthom. Haffuer Ingen wäldh Landz Almenningia eller häradz in till sin kiöpa eller skiffta. Wtham så at ther giffs Landma eller häradma gifft aff och Affradett så som thett war vpgiffit medtt. Nu må ingenn rydhia skogh å Landz Almenningia eller häradz, hwå thett giör haffuer forgiordt Arbete sine och tree Marck.

32 Nu må Ingenn bya hiordspall eller någoth thett oskifft äre. hwarr thett äre wtham gårdh eller Innan, Intagha till Åcker eller Äng eller till humbla gårdh eller några sina nytte för än ther till äre Laga skyfft å Kommin. Hwå thett giör haffuer forgiordt Arbete sine. Nu kunne männ Rydh skogh ägha och han Rydhia willia, thå må hwar thera han Rydhia at oskiffte Sarklistz(?). Och haffuer ther twå sädher vpppå. Och ligge thett sidhen.

Balkenn.

thett sidhann äägher till bya skoghen. haffuer hann thett langer till åker eller andra sina nytt, haffuer forwerkat Arffwe sina och mett iij Mark. Nw sigher een Mannan Rydia for nyttigt och badet till skifftes, thå giffs honom witzordh, att wrela till skifftes. ©

33. Nw kann Mölnastadher bolstada mellan liggia haffuer hal-
ffuann Mölnastadh hwar bolstade, thå langh som hans bya landh ligger. Nw ligger Mölnastadh innan by och bolfasth. thå taghi hwar sin luth ther aff som hann äger j tompton. åker eller ängia. Ingenn maa Mölnastadh andra till skadha byggia. Ey offuan saa att wattn täppas saa att thett gånga vppå åker eller ängh, och ey nedhan forre, saa att thett streffuar for them offuan liggia. Nw saa the wela, sigher annor saa byggdt wara att spilthe åker ängh eller quarn for honom, thå skall ther till nämpnas äganda syn, radhe halffwa syn hwar thera. Nw sämber them ey, thå skulle the till tingz fara, häradz höffdinge nämpna them tolff Män, som the badhe sigia iaa wiidher, the skullo didt koma, och the bygning skoda, och sidhan aa nästha tingz dagh till tingz fara och sigia hwatt ther är sant om. Hwilken thera ey will att thy lytha, thå haffuer waldh wädia som sagdt är. för än häradz syn swerich haffuer wnder landz syn. thon skall them thett skira mellan, wädias ey som sagdt är wari giltt thett som häradz syn giör. Nw haffua synamän swerich att han haffuer olagliga byggdt thå är hann sakeer att iij Mark och åå-
ther allann skadan. thå äger häradz höffdinge bygning hans ny döma, och honom halff månadz dagh liggia forre, sielff nyrifftha. Nw will hann ey wpkastha innan fornämpdan dagh. thå skall häradz höffdinge nämpna medt sigh tolff Männ the skullo didt koma och the sama bygning wpkastha och medt sama manno sex Mark aff honom wttnämpa: 3 Mark till trefskiffte för olaga bygning. och 3 Mark for häradz höffdinge doom brutt. Nw standher hann förre och wäher. giör hann nagon skadha, som didt kombre, hwatt thett är wraak eller nåår wari thett

lurgilt ©

HS / B 128 -

twegildh som han giör Och alt thet Ogildh som hann fåår. Sama lagh
war om wercka och fiska gårdhe om the olagliga bygde ähra. Nw
än flere forse ähra samman Och willia alle biggia, thåå måå ey
then såå biggia ath annars spillas. Och thåå äghe them wäldh
ath biggia som skadalöst giöre biggia androm. etc.

34. Nw än Nytt qwarnwerk kann skadar Gamblan qwarnwerkan, thåå
äghe gambla qwarnwerkann witzordh Nya qwarnwerkan begriffua.
Nw ähra båådhe bygde nedra och öffra y laglighe läghe, hwart the
ähra twåå eller flere. Thåå halla ey the öffra watum for the
nedra Och the nedra stempna ey påå the öffra, Wraghi ey stigh-
boor sina siälffua, eller böthe .6. öra. än han gither honom ther
till wunnith medt tweggia Manna witnom. åå tinghe Och siälff-
nom sigh tridhia. warder hann ey ther till wunnin, som nw
ähr saghdt, wari saklöß böthe och såå offtha .6. öra som hann
warder lagliga till wunnin. effther som för ähr saghdh. war-
dher hann ey ther till wunnin. som nw ähr saghdt wari saklöß.
Nw ägha flere Männ sama qwärnstadh will een biggia och
ey flere, haffui them witzordh som biggia will. thå skall ägan-
dem tillsighas medt twåå bolfastha Män Och bidia them biggia
medt sigh. Biggia the icke medt honom innan tridhia tingz
dagh, thåå skall hann häradz hoffdinge doom till taghä ath biggia
Och sidhann måå hann saklöß biggia. Nw stämpna the
sidhan som ey willia biggia them som bygdt haffuer, Och sig-
gia ath hann bigde thera medt wåldzwerckom. thåå haffuer
hann witzordh medt .6. Männ, ath han bygde medt häradz doomi
Och sidhan skall han haffua quärnena ther till han haffuer såå
mykith vpburith aff them som hann haffuer åå them kostatt
wrthi thet medt sex Männ som the båådhe till nämpna, när
han haffuer fulnidt för bigning, sina Och wari sama lagh om
fiska gårdha. Nw måå ey Man watn eller fiskeri aff
forno wrangha Och for andra spilla, vthan hann bithe wedher
tree Mark. Och fylla åther skadan, effther Märzmanna ordha
lagliga åå tinghe till nämpda. Nw ligger sundh, bya mellan,
landhe eller häradhe; tredh sundh ägher wara tolff Alna breth.

HS / B 128 -

48

Bakstuun.

Almanna bradh eller ogbudz bradh .6. Alnar. som ij Almanna
bradh och then Nästa Dörpeh ähr Sträd som mera täpper vtfför
vp och böthe tree Mark. Nw gräffuer Nya skördher, ar siön
Aar eller bäckier eller och gräffuer dyyk affthy rwmmen
thett forre warith haffwer, sigh till froma eller fordell, och
Andra till skada eller Meen. Fylla ååther thett han gräffuit
haffwer Och lyggr ij samma läghe thett förre haffwer legatt,
Och böthe 3. Mark till treskifftis. Och ååther allan skadan,
Will hann ey sielff ååther fylla wari laghsamma som om andra ola-
ga Byggning forscreffuatt staar.

35. Nw kann saa Ille aatt bäras ath Eldher warther löss ij Byghett
Eller antingia medt Willia eller wangömo forsumelse. Eller
och wådha. Thett förste skils ij högmålenn ij thett Elloffte
Capitell. Sitther bonden Ensamma ij By them som hws och Jordh
äghe, kombre Eldher aff honom hustru eller Barn hans,
Brinner by vp, haffui sielffwer skadan. Ähr hann Jordhägan-
dem någoth skylloghe, betala thett aff Brandstadh sin, Ohan-
natt hwatt hann äghe saa länge thett räckar. Ähr han land-
boo Och äghe sielffwer hwsen haffui sielffwer skadhan. Nw
sitther hann Ensammen ij By Och äghe sielffwer hwartte hws
eller Jordh. Brinner them By vp aff hymelsa eller wangöma
hans, som ähr ath hann sätther lws aa wägh Och gaar ij säng,
Druckan eller Odruckin, eller gaar bortt ij fraan. Eller thwin-
gen lithen eller hampa aa Elgh, eller Ställa, tendher Eldh
ij Egen, eller aa golff och gaar bortt fraan eller Annan sollkin
forsymelse, ther man kunne och måtthe bätre gömma och warkta
wthann skadha, warder them Eldhenn löss Och brinner vp
thaa byggr ååther gårdhenn Jämgodenn, Och aa ij Mark
Jordäghandes then halff. ~~[illegible]~~ Nw skeer thett aff wetha wådha
~~[illegible]~~ Och ey aff wangöma som ähr: Ath Eldher
gaar ygenom legnn ij Wäggena eller kombre aff gnistar som
offwan aa takt falla eller andra sollkin wådha som man kan
ey forsee eller warkta för än skada skeer. Thaa äghe hann
bindha wådha Edh för sigh medt tolff Bolfastha män aa nä-
sta Sokna stämpno Och fylla samma Edh aa Näste tinge Och wari
thaa sielffwer .

Bygninga.

thåå sielffuer ij för edhe. Brinner vp thth huss tw eller flere
bothe aff hwars thera wärdh Jordäganden till bygning ij sama
stadh. Brinner vp allegårdenn böthe .14. Marck wåda both Jordh,
äganden. E.

36. Nu bygger hann ij By mellen andra som eldann slipper brin-
ner vp for androm thth huss twåå eller flere. Brinner/ vp tom
Bårdher eller alle by. Skeer thett aff forsumelse eller aff
vitha wangöma som för äre sagdt, giälle wåther allan skadan
thåå längst hans godz recker löst och fast hwar och een eff-
ther som skadan mäthin wardher. Recker ey ath fulla giella,
bryste såå for them eena som for them andra ij marcka tall.
Nu skeer aff vitha wådha fälla thåå wåda edhe som sagdt äre
Och wådha both for thth huss annatt och tridhia färdung aff
wärde thera. Brinner alle gårdher vp for granna eller Nä-
granna böthe för een gårdh Niw Marck. Och fälle wåda edh
Och såå for annan och tridhia. Äre flere gårdha ij by böthe
40. Marck. for allann by och fälla wåda edh som sagd äre.
Ey wardher the both mera. taghi hwar ther aff effther thy ska-
dann hans mäthin wardher. Och bryster såå för them eena som
for them andra. E. Brinner folck Inne aff wangöme böthis
hwar thera mellen 9 Marck. brinner mellen wådha bothis hwar
thera mellen iij Mark. Brinner kirkio aff wangöma
kaldhen böthe them som eldhen sleffte. 40. Marck till sama kir-
kio bygning. Brinner honn aff wådha böthis mellen 20 Mark
till kirkio bygning Och fälla wåda edh som sagdt äre. Och
wardher såå hwar then eldhe som aff öthrins hwssen och aff
Lado vtkommer som aff andra huss. Nu komber them
skada aff löske folcke eller bygdhiom Och gåår sakenne vp
påå 40. Marck. eller mera haffue them som skadan fick,
om liff thera wåldh, om the orka ey bötha. Nu gåår
sakenn vppåå minder, gänge thåå till arbetes åår hwartt for
iij Mark. såå lenge ath the lösa för sigh såå. eller och lös war-
dha giffuin. Wådha och såå klerkare och präste eldhe sin hwartt
holler han kan komma aff kirkio eller gårdha thera. Härads

Namndh E.

HS / B 128 -

48

[illegible]

Nämpdh ägher medh edhe thera rannsaka och wetha hwat heller tolkum skada skeer medh willia aff wangöma eller wååda och hwäri hwar for sigh. ¶

37. Bär Mann eldh j Qwärnahws annarsmans thet äger Möl narr elle bondhe. Bryna the mäldh eller qwärnn för rätta wangöma skuld, Them eldhenn äghe wårda byggie up hus medh allan andskoppe fänyodh och böte iij Marck. 12 öra Atta äganden, Och 12 öra bondenn, som mäldhenn äatte. Och fylle wåådha edh medh sex Männ. Fäldz hann ath edhe, böthe åther skadann, effther thy hon mäthin wardher Och medh 9. Marck till treskiffts. Sama lagh wara om Wälta qwärn som om Watu qwärnn. I hwart härade tolkum skada kan henda aff eldhe som nw saght äre, thå äre härads bonom brandstudh skyllogre effther thy som skadan wardher mäthin till. Häradz höffdinge skall bonom sex Män å tinghe nämpna the skulle bram till hans komma, Och effther granna witna then skada mätha. Mätha the han till 20 Marck eller mera thå ägher hann aff alla härade brandstudh haffua och taga. Mätz hann till tio mark eller mera. taghi thå brandstudh aff then half dela aff härade, som skadann tunde wethi. Mätz hann till fäm Marck, taghi thå brandstudet aff then fiärdunge han boor, j brandstudet ägher wara, halff span korn eller Ortog Swenska penningia. Alla äghe the brandstudet tagha och giffua som boolfasta Männ ägra, Klerka och leekmän. Och såå thera hionn ther äger Inghenn frälse wara.

38. Nu Bär man eldh j skogh och will brenna Rog Rydia eller Kool eller andra brenna, faar hann widare än haffua tarff thå skall hann ath grannan kalla, giher hin hulpit, wari saklös. giher hann ey thå skall hann följa brinnande brandhe Och rykande Rök och bindhe wååda edh forre sigh. Gither han wååda edh gångitt medh 6. Män thå böthe wååda böth for bya skogh then som dödwidha äger iij Marck, såå for annan och tridhia. wari lyn saak Byamanna. Gither hann ey edhen gångitt wari böth 9. Marck for then skogh, såå for annan och tridhia Äre hann ey baar åtaghen wäri sigh medh tolff

manna edhe. ¶

HS / B 128 -

Byggninga.

Manna edhe. Brinner man bärande skogh y wåda kan wara ek eller book. böte for ek ena eller book 3. öra såå for andra och tridhia och fylla wåda edh, medh tree Män. Brinner fiärdhe böte y ör och fylla wåda edh medh 6. Män. Brinner tio eller flere böte sin Mark, och fylla wåda edh medh tolff Männ. Brister hann ij wåda edh gångit thå böte for ek ena eller Book 6. öra såå for andra och tridhia. Brinner hann fiärde böte iij Mark. Brinner tio böte tio Mark. till treskiffte. Brinner 20. eller flere böte 20 Mark. Ey wardher thet bötth mehra. Nw wrijter mann wthbären da faldher och hen döll och ähr ij åtaghen widher eller lughinga medh witna till wenmin dijli medh 12 Manna edhe. och wari saklöß.

39. Nw kann mann by hitta åå bolstade eller åå skogh thn han ägher luth y wari hans som hitte. Hittar åå bolstada annars ingiärdis, thå haffuer fore tack och finna luth inghen. Hittar wtgiärdis y skoge annars Mans ägha ther tridung, och Byamän alla twåå luth. Nw sigia twåå haffua hin bystork then haffuer them findaluth som först löste. Nw swärmabij och flyghe y skoghe annars Mans, fölgher them som by ägher till stork och stock och merkar såå sama trää. och löser forer Byamännen. haffuer ingen wåldh honom thet fortaga. Kumber hann effther och kennis widh sama by ägher thn för löste. Flygher by och swärmer y aldum trää thåå skall han skorkas och ij spillas trää. ~~[illegible]~~ Huggar man trää nidher och spiller böte sex ör. Flygher hann y ödewida trää bugger nighet trää. och taghi sin by saklöß. Nw kunno skoghs ägande honom skuldh giffua sigia, then swarin ij hans wara thåå wijtsi thet medh 3 Män ath hann war blåsther och bikader y hans bygårdhe. och hann folgde till stock och häls. orkar hann them edh wäghi by sin saklöst. Brisster hann ath edhe. böte woth byan och åå 6. ör. Nw drapa by Bystork annars Mans böte 2 ör for hen them som by åå the som drape eller ~~dyli~~ dijli medh 3 Manna edhe. Dräpe the tree eller flere böte 6. ör eller dili medh 3 Manna edhe. böte ij thes mera ath flere dräpas. Nw gångrer medh

klandet och byger

HS / B 128 -

Balkenum.

blandt och byggar y skoghe annars wardher taghen wedher bothe
3 Marck withann hann gänger aff gärdhe thess som skoghenn äghen, och
ähr ää måäll och medt thonom. Hwåå som sitthen skrufft y skoge
sinom böthe iij Marck. Nw ställ mann Bysters annars och
wardher taghen medt, thåå måå han bindhas och till tinge föras medt
tiufffnadt och ther witna laghe och ogildan döma och sidhan hengia. ℭ
40. Nw kann Nya by byggias aff Samblan, thett thetar affhiärda by han
äghen medt Adelby aff byss Almenningia timber aff dödwida sko-
ghe. och ey aff aldhom widhi. Gårda fång och Eld brändh, Näffra fläng
och fäägång. Torff skyrdh och Lertäkth. och Räämättha flärth
Thre hans swin som fåå hans gåå såå mång som hann födher widher
sin boo. Hann måå Jngenn Toff åå skoge giöra thwartt medt
Låån Eller Lyghe och Dyghe affsällar aff skoghe göra withann luhe
ath thy medt godhe ahr grijpith. Nw will Adelby Jntaghar
giöra; thåå skullo thonom gams byggias, ty Alra till Almenningz
thr skullo gårda wårda som thm willia tagha, ey mågha the såå
biggia ath ther han Jnne täppa. ℭ
41. Nw kann thenn By Udhe biggia som flere ähra äghander y. will
thåå thenn Enna byggia och Åårwerkan sin dell, och the andra willia
ey biggia sin dell eller täppa medt thonom. Näämpna thåå
häradzhöffdinge thonom som byggia will tolff Män aff tinghe. the skul-
lo bidt fara och effther bädzsta skälom thera byggia thonom fran
hoop aff boolstadhenom bådhe aff tingh och åäker såå storan såå som
the pröffua kunne att hans ägodell ähr. y samma bolstadha. thenn
thopnn måå hann sakloss och thindrade Jntagha. byggia, och Åårwer-
ka sigh till gagen, och fänder hans gånga thindrader ur hiran hon
kann. åå samma bolstada. withann ath någor will sin dell täppa och
laga wårum om halla. Nw haffuer hann sin hoop ygiorth
och affredt y Åäker och Ängh, och hina, fara thåå In och willia
byggia hirar sin dell. giora the thåå ey och Rydia lyka medt
thonom, och när the haffua hirar effther äghe sina gierth sin dell
lika godhan widh hans dell om såå witnar häradz Näämpdh,
thåå måå hirar tagha sin dell och luth medt laghenn. y Åäker
och ängh och Alla wägher och skiffthe åäker och tyghe. effther
tompttenn som lag sigia. Tagher någor Eller Åårwerkar hans luth
förstt ogiordher. annor leedes än nw ähr sagdh. böthe 9. Marck
till weskiffthe och åäther Allan skadann. ℭ

K. 1. Molcken kona ℭ

Bygningia.

42\. Moklar kona biertt eller fåår annars Mans wardher taghin widh böthe iij Ör. Ähr ey taghin widh wari Saklöß. Moklar thom twå annars Mans wardher taghin widh böthe tree Mark. Ähra ey witne till dyli medt sex Manna Edhe. ©

43\. Nu lägger Mann Märke åå annars mans tingz Dörr eller gulle Och will sigh såå ägna annars Mans ting. Eller lägger märke åå märke annars Mans och forwiller thett ther medt. Warda hann baar och åå taghin, eller lydhis till honom medt full skäll och witne standhe tuffz räth ther forer effther thy thett wärdt ähr. Nu wither thett honom och hann döll thett. Ähr thett wärth tio Mark eller mera dyli medt tolff Manna Edhe eller böthe 40 Mark. Ähr thett wärth iij Mark eller mera dyli medt 9. Manna Edhe eller böthe tolff Mark. Ähr thett örr wärth böthe iij Mark eller dyli medt 6 Manna Edhe. Ähr thett halff örr wärth eller Mina, dyli medt tree Män eller böthe 6. öra. Nu deela twåå om tingh thet som bygges thera märke påå står, hwart the haffua bådhe i Bolmärke, eller hwar sitt, haffuer hann witz ordh i händen haffwer sigh till wärio withann åå kärandenn medt full skäll bewisa kann, att thett ähr hans, och märke ähr laghtt åå märke. ©

44\. Dråpar mann fåå annars Mans medt willia hwaria hända fåå thett helst ähr som bätter ähr änn 2 Ör, giälle åå ther medt fulla giälle effther twåå Mätzmanna ordha. Männyna [illegible] hwar thera och medt tree Mark, såå for annath och tridhia. Ähra ey witne till dyli medt 6 Manna Edhe. Dråpar flere medt willia sina thett hwar thiorda hug, giälla åå ther medt fulla giälla skadann och åå 40. Mark om hann wardher lagliga till wunnin medt sex Män. Nu dråpar hann thett fåå som minner ähr wärth än 2 Ör böthe nrägilich forer effther Mätzmanna ordhe som saghdt ähr, hwem tolkin sak wither och ähr ey lagliga till wunnin. medt tååsinne witne dyli effther thy som sakenn ähr som saghdt ähr. ©

45\. Kastar mann eller skiuther att fåå Mans, kan wärre taghan än hann wilde, lydher thett dödh aff giälle åå ther gullt för dörr Och swäri att thett war aldrig hans giärdt eller willia,

medt tree.

HS / B 128 -

Walkerum.

widh tree Manna Edhe. Nw bidher man annan faa sina
thielgha bloth lata, eller adhra faa sina, kann annar tagha än
thann wille sem hand äätar. Thaa wäri sich widh Eghen sin Edhe,
ath thet war aldrig hans willia ath thet skada fick eller böthe
faardung aff fulla both. Nw Sargar man eller slaar faa Mans
eller thet ny dödh aff, äthe thet hästar, Oxa, eller thorf, äthe ny
wrekunda förth. tagh thenn sem hug thet sama och talle. Och
faa ath förth faa till dyste sina wardher hint Ochth tagh bon
then sik ngit äätheer, wardher thet thet aff, haffuu then sem hug,
Och faa bondhen Ochth äather, effter Mätzmanna Orda. Hwaa sem
ny will faa äather giella sem nw äthe sagdth Och kärir thet till
thans än tingthe, thaa skall häradzhöffdinge Mätzmänna them
till thans nämpna. Och nämpna ath fulth noch fullo. Och widh
iij Marck. Raster man ath thester thorff eller koo slaar wth
Oxa, thugger aff thorn, eller Romps widh wräätha böthe Ora for
hwartt thera och fylla wräädha widh tree Män. Foldz hann ath Edhe
böthe halff gilde forre. Nyther [illegible] ath baadhe Oxhenn giella
äather fulla giälla och än iij Mark än twaa witna äthra till.
Ähr ny witne till Dyli widh .6. Manna Edhe. Slaar man koo
ath thenn gäther ny wllkarth, böthe halffa Marck. ©

46. Nw wräpar faa Mans Annars faa hast thorff eller thet faa
Mann ny ägha maa, wardher widh witna lagliga till wunnin
gialle halff gille forre effther Mätzmänna ordha. Wräpar Oxa
eller koo annath faa sem ätha maa böthe faardung aff fulla
giälla, och thenn haffuu thet dödha sem för äätthe. Nw
kärir thet till Mann och ähra ny Laa sina witne till, dyli
widh Edhe effther thy thet faa wordas till. Nw än faa sargar
faa thet ähr dyilth. wardher wreknadhe faa sargath aff andre
faa, saa ath bondhe giöher ny Nyttiath andhen doth och fella.
Thaa skall hann sem faa äätthe sem skadan giorde honom fella
fylning faa effther tweggia Mätzmanna Ordha, Nämpna sin
hwartt thera, eller böthe 2. Ör. © ©

47. Nw haffuer mann thundh sem faa bithar eller Annath quikth
j boskapi Annars Bither hann nagoth till dödz tagh then sem
thundan ägher thet dödha, och giälle äather quickth Saangoth lydher
thet ny dödh aff böthe faardung aff thy thet wrandh ähr. Bither

annatt sinne

Bigninga.

annars sinne giälle åårther skadann och åå 6 öra eller forgöra hundan
thenn som ägher. Nw giör hann skadann thett vndir sinne giälle
åårther skadann, Och åå iij Mark till treskiffthes. Och såå offtha som han
sidhann skada giör giälla åårther giäldh och both samuledis. Nw
dräpar mann eller stiäll hundett annars Mans böthe 6. öra vthan
hann fåå hundett eller annath hundar ähr böthe thåå tolff öra. Ey
ther hann såå som sagdes ähr wari thåå both halffua minne
Boo bönder j By saman thåå byggia the widherlagh om hiordhall
48. sich, ther ägher hwar annan rätth giöra. Nw fäller een hiordhall
thera wäri sigh undett tryggia Manna edhe. eller böthe 2. öre, ta-
ghi then hiordamann sielffuer. Nw kann borttagas oxa eller
koo eller hwaria hånda fää ther helzt ähr, kann ej åther fåå giälle
åårther fulla giälla hwars effther thy thett wärdt ähr effther trygg-
gia Mäzmanna ordha. Nw tagha diwr fää fraan hiordhaldz man-
ne ähr sielffuar när fåår aff lather aff wari vakloss. Faar ej aff
lather aff giälle åårther fulle giälla. Kalffuer koo åå Mark vthe
taghas bortt. Kalffuer böthe orlogh. Taghas bortt ~~getter~~ kidett eller Lamb
böthe fira penningia. Nw kann fåå bondans komma j hånda werck
annars mann ther som swaro sakther ähr eller sorkla ähra lagda lidher
död haff. Ähra gildra laghlighe, böthe hiordhaldz mann. halfft gille
igienn then som fåå åtthe. Ähr ej gildra lagligh böthe thåå then som
gildra ägher fulla giälla. Nw taghar hiordinga oxa eller koo och
kann ej ååther fåå mistha laghe sinn. Taghar vnge ok misthe aff lego
sina öra, for giettz eller fåår orlogh Förre kalff kiidh eller Lamb
fira penningia, for gamatz siwin eller förr ingen Owin åårsgamall
orlogh. Råådher bondhe hiordinge sinn, warder ej lamen eller
thiyther aff wari vakloste

Slåår mann bosth eller bryther qwastha aff ek, bryther korss
49. j annars Mans skogh. eller Mark giälle åårther skadann och
åå iij Mark än hann ähr laghliga till wunnin. Hwaa som bry-
ther korss åå Almenninga landz eller häradz forr olöffz mistho
warder taghin widh, böthe 6. öra. Hemptar mann wild humbla
åå thå Almenninga häradz eller landz for Bartholomej bö-
the 6. Mark och åårther skadann.
50 Hwilkin bondhe eller Landboo ej haffuer humbla gårdh med
40 stangar som humbla wegar widher böthe iij öra hwarieska-

hwartt åår.

HS / B 128 -

48

Balcken.

Hwartt äär laght thu them skattenn eller Affradtt vptagher und
rättha j thumbla ~~eller~~ epther thy som thumblan giäller, och j
Vtthi penninga eller Annor wärdöre. Konungx Länsmän skullo
wetha alla vth löna sina thu som j giör som sagdt äår. Och Kunu-
ga them åå nästhe Lagtinga näste epther Michäelis. Wetter j ho-
sbondenn wth förnämpda sakör jnnan Thomas Messo, wetter thå Ko-
nungx fogothe åå lagtinga epther Julenn. Och hussbonden haffuer
fortagartt sin rätth. Nu byggier j Landbonn förste åå nith eller
annath, thett äär tekenn ath hosbondenn tagher j sakör, taghi sidhan
Konungx fogothe, så lenge ath hann bygdtt haffuer. Hwar thä-
radtt höffdinge öffuer Alth Rijkitt skall medt häradz Nämpdt j
sama häradt ransaka och wetha, än någor haffuer tolkith Mann
eller hunder j boole sina ath them j thumbla gardh bygdtt gither
wari thå them saklöste. ⸿

51. Kiörar mann fää åå Öija Annars olofflandes, hwatt fää thett wa-
ra kann, hwaa thett fää jntagher hann skall thett lagliga lösa,
för wetthu tungh kömmer them epther ägande åår, Och budher
räth for sith, hann skall giffua öra för häst eller gamalth Nöth
for vngnöth giertt eller fäär Oxogh forrer kydtt kalff eller lamb
fijra penningia. Nu löser hann j ~~för~~ fää sith som thett ägher
jnnan 3 Synnerdagha, ligger sidhann åå wärdnader hans som ägher
kann thett sijllas eller dödh liggia, wari skadan hans som j
wilde lösa. Nu lätther Mann fää sith wthan alla ägande
loff j Öijar, them han ägher sielffuer jnnan thå wari löstenn
hans halffuo minder än för äär sagdtt. ⸿

52 Kiörar Mann fää aff Vettarby och wrakar them olofflandes gran-
ner sina medt sina wilth, wräka borth eller slåå nedher grinsther
böthe 3 Marck än någor kiär åå honom aff grannenom. Nu
wijli han sigher ath hann thett j wijsthe thå wijli medt 6.
Männa och wräka thå borth ath saklösa, will hann jcke
borth wräka eller nedher slåå böthe iij Marck. ⸿ ⸿

53. Jngenn Mann måå Annars Mans fää tagha skin eller anklöste
eller hwarie Sunda thett äär helzt wara kann, döth eller quikth
sijn till några nijth haffua, vthann haffuer loff eller laghe for-

vsijn ⸿

Bygninga balckenn.

ur sigh aff rätta äganden. Giör thet någor haffuer äganden wäldh at skyllda hann fore Rään eller tiuffte, hwart han heller will liggia thet till häradz Nämpdh, hwart thet Rään är eller tiufflegh aghe eller j andra mäther tagith, ther effther standhe hann j rättin som lagh är han baar och åtagin äghe. Withs thet honom dyli eller binder effther thy thet mäthin är eller wardher. Ingen tagi Mans fää skeij eller Ankoste vthan Bondens Minne. Hwad thet giör kötkt eller tiuffwer heta.

Köpmåla balckenn

1. Kiöpar mann Löösöra, fää wåpen, skrudh klädher gull eller Sylffuer.

2. Kiöpar mann Gull eller Sylffuer och ther findz flärdh eller fals vthi och huru mann skall gullsmidher till giörning fåå.

3. Kiöpar mann Salth, Kötlijh, wax, Smör, tallgh och findz ther falsk eller flärdh vthi. Och hwart hon fals och flärdh skill ärh.

4. Huru them skall sigh vthiuffuar giöra som kiöper åå torgh som sidhen klandas, och om Näste kommer åå thy som klandas.

5. Huru landzkiöp giörs och hwart plichtet ther till ligger och huru man måå sakloss åå landhe kiöpa.

6. Om landzkiöp och at giärningzmännen äghe lofflighit kiöpa thill thera giärningh.

7. Langho fää och Lääna fää skulo skadhlöss åther koma och huru man skall aatha lään gullith.

8. Huru man skall Jnlagz penningia insättia och vttaga och om ther stiälas.

9. Om panther, krijnar, stulo eller röffuas och huru man sigh godz till panth sättia skall.

10. Huru man skall panth kaghsökia om hann ey lösas åther.

11. Borgar mann penningia foraman eller borgatmanne till rätta.

12. Om Mann widh wäldh awarder trängder till at vthfästa penningia eller Annatt och sätther ther borgan fore.

13. Huru man Måå kaghsökia löskadrengier ther som giell skyllogh ähra.

Kiöper man

Kiöpmåla balckenn.

.1. Kiöper Mann såå hoffwärk eller klädhwärk aff androm, skrudh wäpn eller skurin klädhe, biörth gull eller Silffwer, häst huss, och dörach, thet skall medh wijn och witne kiöpas. ¶

2. Kiöper Mann gull eller Silffwer aff Annann än aff Gullsmedhe silffwer, finder then sem kiöffte ath ther är flärdh jnnan. Thåå taghi then sem flärdh saldhe flärdh ighenn. Och wäri sigh medh tolff Manna edhe ath hann ey wisthe ther swik medh wara. Fälz hann ath edhe, böthe iij Mark. Nu dyll han thet ath hann thet ey saldhe dyli medh tolff Manna edhe eller giffui aathern wärdh och böthe sem saghdh är. ¶ Nu giffs Gullsmidhe skuld ath han saldhe falzt j Gulle eller Silffwer, thåå skall thet till hanne och sådh. Finz thet skärth haffui Ewar sem fångit haffwer. Är thet oskärth giffui Gullsmedenn honom wärdh aather sem kiöpthe och haffui silffwer flärdh sith och böthe ther till 40. Marck. ¶ Nu kann Gullsmidher dyllia och will ey aather tagha flärdh ther hann saldh haffwer haffui thåå then witzordh sem kiöffthe medh twåå bolfastha männ hann till sann bindha och böthe sem saghdh är. Nu will mann Gull eller Silffwer sith Gullsmedenn j hendar setia, och såå ath giöra, thet skall hann skärth jnantwarda medh twåå bolfastha män. Annammer Gullsmidher thet for skärth Gull eller Silffwer, kan sidhann then sijn sem gulleth eller Silffwer ååtte ath thet är ey såå skärth aather fångith sem hann thet uthfick, wari thet åå thera witne sem thåå widh wåra. Wäria the hanum, saklöss är han. Fälla the honom thåå gelle tuffwer och böthe tuffnadt effther Mätzmanna ordha.

3. Nu kiöper mann wax, salth, röketse, smör eller talgh eller humbla, ohwar man sem flärdh kiöptha eller saldhe, thåå Nämpna thwar thera sem saldhe och kiöffte twåå bolfasta män the skullo witha hwat flärdh är fälth eller ey, och witna såå for Häradz Nämpdh åå tinghe. Wäri thåå Nämpdenn han sem saldhe wari saklöss. Fälla the honom böthe tolff Marck. Thåå skall alla stadz bötas ther flärdh hittas j kiöp, och taghi then aather wärdh sem kiöffte, och thenn flärdh sem saldhe. Thrää

K: 4. sem falskar. ¶

HS / B 128 -

Kiöpmåla.

Som falskar någoth Godz hwatt thet helzt äre gänger ther om som
än annath kiöpes hwart effther thy som hwart äre och skadan må
thin warden an bryter. Skärdh äre thett, ther man sellia ouh for
Godh. Mångh for Omängdh. Och falss äre thett, ther man skylar
ouh under godho som koppar under Gull, Artter blandas med wax,
Stenar stäas j fatt medt Järnn Eller annann sollkenn falskhett
medt ijnna Godz, som äre Smör, talgh, hånog och annat sollkit. C.
4. Hwaru som kiöpar widh husfru bondans vthann hans wiith
och willia, thå haffuer bonden wäldh thett kiöp åther
kalla än thett äre wärtt fe öres kiöp. Sygher må widh bon-
dans Barnn Eller thion kiöp giöra vthann hans wiith och
willia, hwaru som kiöp giör medt them, böthe iij Mark. C.
Nu Bior man kiöp aa torgh hwatt han kiöper quickt Eller
Dödh, klandas thet kiöp och wett hin ingen hungarman sinn
som klanath äre forre. Thå swäri hin till sin som thet klanade
medt ij Manna witne, Och hin bindha torghs kiöp forre sigh
medt kiöp witnom Bolfastom. Och giora sigh vtbindsslua, Och
taghi sidhan hin åther sitt som klanath haffuer och hinn
som kiöpt haffuer böthe effther wärdha sina. Nu kiöper
man horss Eller koo Eller hwatt thet äre helzt som födhes kan
aff, klandas thet sua som han kiöffte, thå skall hin Aaför-
dha haffua som vp haffuer födt Thy ath ingen må annars
affödher warda. Och löse them sith åther som rätt hafft C.
5. Hwilkin kiöpman Klerkar, Swäna, Hoffmän bondher Land
boo Eller andra Män Eller Qwinnor j landena fara medt
kiöpmanna wara som äre. Öll, Salt, Klädhe, Pepar, Och än-
nat sollkit Och driffuer kiöpmanskap frå by och till by,
Gåll och kiöper ydherlige ther hetar landzkiöp. Hwem konungs
fogothe ther medt finder Eller Lagliga tillbinder medt 6. manna
witne, haffuer forbrutit 40. Marck. Och allan kiöpmanskapen
then han medt honom finder, wari konungs Egensak. bådhe
Gåtzin och kiöpenskap. Haffuer och ingen konungs fogothe
Eller nogor Annar Mann Macht ath Loffgiffua ther emoth giö-
ra Eller nogra thy j laghen forbudhet äre widh 40. Marck.
konungs Egensak. Och them loff tagher böthe effther laghum

vij thy sidher C.

Balckenn.

nij thij sedhen, Well mughe landzmän forthera behoff skall
kiöpa, sälia och bytha theras mellan Annan, korn, nötfää, fiske,
smör eller annath wärkath, Och ätande waru, j Järn, ståll eller
köppar ther wilkit fallar sigh till kösen och nödtorfft eller annatt
thett thet helst är som j bondans boo wexer eller faller, När
hann kiöpar nij till att upprängia och sälia Bonda waru j kiöp-
manna waru eller bywärk vinnoth. Ej skall och landz kiöp heta
thett landzmän bytha korn. och Rugg och annath wärkat j wilka
waru som Nordlenningia, Österlenninga, Göthe och Vplenningia Infföra
j landith ath bytha sigh till bärningh och Nödtorfft. ©

6. Ej mää och mann äälandhe haffua j sith huß, kiöpmanna wa-
ru sala och köpslaga thää ath hann ther medh sigh offtadher faar
widh plicht och böth som för är saghd. Är thet Schatterbonde
som saa giör tagh thäå konungen Saköre, Well måga och girr-
ningxmän som ää landhe boo, kiöpa thett till thera Girningh
[illegible]. giöra och Saklöße och sälia thett framdelis
j thera girning hwem the willia. Ej bör fogotenn eller
andra taga eller kräffua nogon skatt eller girningxöra aff
skräddare, skomakare eller andra sådana Girningxmän,
förre thett the fara bytta mullan, ath giöra ath them som wedher-
tarff. Doch skullo the skatt och Affradett giöra ther the boo.
Och Hylla och rätt j Alla saker som andra Män. ©

7. Nu legger man aff annar hest eller skiutha eller huatt din-
gest thet helst wara kan. tager han thet oskiels thää skall
oskiels äther antwärdas. Nu segher then som äthe ath
thet skiltes aff hans händer wärka som legh haffuer, wäri
sigh medh tolff Manna edher och giffue bondhen ~~[illegible]~~ laghe,
som måth haffde. Faldz hann ath edh, giffue bondhenn äther som
han thet togh och legona medh. Nu tagher man lään aff
annan, Lään skall legiandes heemföras, Ej mää lään mis-
faras thet skall fulla giälla äther giffuas effther som witna
willia swäria the som när wäro thää the welläntes. Nu
Orka the: segher them mera lönth eller bergath wara som wetsick.
Och hin segher Minne wara, Standhe thett till twää eller tree
Manna witna som när wäro, wära nij wetne till eller breff
åå giffuen. ©

HS / B 128 -

Kiöpmåla

åå giffuin. Äre thet halffmarck wärdi sige sielff widh, Äre thet
Marck eller mera och Minne än tree Marck wärdi sigh medt sex
Manna edhe. Äre thet till 3 Marck eller mera wäri sigh medt
tolff Manna edhe. Eller giffui ock thet låångh eller borgatt äre. ©

8. Läggir Mann penning sin till Annars [illegible] att göma
eller hwariahanda thet äre J quicko eller döde. thet skall in-
leggias medt tuiggie Manna witnom Och tage åther ock medt
samma witnom. Äre ey såå witne till Och them segher som
Inlagdt, ath ther war mere Inlagdt än hann wedherkennes, haffui
thåå hin wetzordh ath wedha vtgiffuit wara medt tolff Man-
na edhe. Stiäls thet, faar bort eller brinner eller wåldtagas,
Följis bryggis thera saman, thåå wari thet ogildt, Följis ey bryg-
gis thera saman thåå fåå honom sith åther som Inlagdt hade ©

9. Nu settier Mann wådh Jnne när Manne hwatt thett äre, Min-
ne eller mera, thåå giöre thet medt twåå bolfastha witne
Nu kommer the wådh brinna forre än stämnodagh ähr ute,
Brinner bryggia thera giälle huar åther, Nu kan thet stå-
las eller wåldtagas, thåå skall hann till kirkio fara och ly-
sa ther efftter forre Söknamän sine, [illegible] bådhe efftter sin
Och såå efftter thy som honom wådhsath wara Äre ey bryggia
thera stulith giffua wådh sin äghandom igeen. ©

10. Nu ähr stämnodager thera ute för wådiom och löses
ey åther, thåå skall hann wådh åå tingha ather bioda,
tree, Andro och tridio Will hann tå åther lösa wådh sith
haffui wåldh till, Will hann ey thåå återlösa thåå skul-
le wådh mätas. Äre wådh bätter än geldet, thåå giffui
äghandenom till såå myckith som thet äre bätter eller mera.
Äre wådh Minne ään gäldet ähr thå fille then till som gälda
skulde. ©

11. Borgar Mann Peninga för Annann eller går J loffuan
för Annann tå gelde åther in thz samma tet hann borgatt ha-
ffuer, eller dyli medt tolff Manna edh. tå gelde vtth thet
hann borgatt haffuer, huatt thet ähr, mere eller minna. ©
Nu kann them åå skilla, segir annor ath mehr ähr borgatt
Och Annor minne, giälla thåå wedh, medt tolff Manna edhe
Och segia ath hann ey mera borgath haffuer än nu likkathe.

Sath han aldrig för honom borga-dt. Gäldz han ath Edhe.

Nu segir annor

HS / B 128 -

Kiöpmåle.

Nw sigher annor tw haffwa Mann borgatt och Annor sigher
penningiar, thåå fåå thett fram som hann kann och them borgatt
haffwer åth Och wari saklöss. Komber ey Mannen fram, thåå
giälle them gield eller och Manssens sak som borgatt haffwer
eller wari sigh medt tolff Manna edhe, huartt borgatt åhr eller
ey. Ähr thett ey åå tinghe borgatt, standa åå sina weizordha. C.

12. Nw wardher Man wåldförder bastader eller bunden eller y
någonn måtte andra trångdar eller twingader till ath vtsätha pe-
ningiar eller twänne huartt thett helst åhr. ther ey åhra laga
doma forre gångna Och sätther ther waiszan forre medt lyffte el-
ler borgann, komber hann sidhan till häradz tingh eller lag-
mans eller for een eller twåå aff Rikesens Råådh Och giffwar
sigh ther om y rätthin Och sätther ther borgan forre medt twåå
eller tree bolfastha Män. Nar hann såå giortt haffwer thåå
wari quither och löss the förra borgan. giör han sidhan girningåå
hann, ligger thett alth y twåbothe, och skir thett häradz Nämpdh,
thett mannen bör ther trångder waar, bådhe om sak hans Och
såå huss som honom till borgan trångde. C.

13. Nw wardher man Androm skijllogher penningiar eller wärdh
thuad thett åhr aff låån eller kiöpslagann och flyr sedhan bortt
och bliffwer huarkin stadugher såå ath man gither honom lagsökth.
Nw kann hans Godz någor stadz finnas, thåå måå Målsäganden medt
Lagmans eller häradz höffdinge loffwe Och twåå bolfastha Män
[redacted] witna, thett godz vptaga och twåå bol-
fastha Män y hander sättia och sighe grannt forre them huru my-
kith thett giällitt åhr som hann will sin rätt vppåå göra åå tinghe.
Och fari sidhan till tingz åå nästha tingzdagh och tali sama lagh
till Godzett som han skulle tala till ägandann. än hann när waar.
Och när Målsäganden haffwer bewijst giällitt som lag sighia. lå-
tha thåå häradz höffdinge thett fullofolgia och vttsökia medt laghi.
Nw kann ey Godz hans finnas och ey sielffwer hann någor stadz
stadugher, såå ath man githar honom ey lagsökth, t huar Mål-
säjande kann honom finna y kiöpstadh eller åå landhe, Thåå
måå hann medt Konungz fogetz loff, Och thera som for rätthin
sittia honom gripa låtha och y fängelse sättia Och for rätthin fö-
ra Och sökia såå wedhaff honom penningia eller Arbete efther
thy giällan åhr till. C. C.

HS / B 128 -

Tingzmåla Balkenn ꝛc.

1. Försth huru Lagmand ägher wäliass Och om hans Edh.
2. Huru häradz höffdinge skall wäliass och om hans Edh, och Om häradz Domarens Edh. ꝛc.
3. Tagher Lagmand häradzhöffdinge, länssmann eller Nampdanen någhen forre mutann.
4. Häradz höffdinge haffuer Jnte vtan itt häradz höffdinge dömma, huad hans deell aff sakörenn, Och huru häradz rätten skall vtkraffuas och bevaras.
5. Häradz höffdinge eller hans domare sökia ting hwar tingz dagh
6. Jtt häradz ting j hwario wekw och een tingstadhen j hwario härade Och huru bönder skullo tingh sökia. ꝛc.
7. Om Tingzdaghen faller å helgon dagh.
8. Om tre Lagtinga ~~[illegible]~~ sinnar om åår.
9. Om Räffzst och landztingh när the hallas skullo j Laghsagho hwario.
10. Huru the skullo halla medh rättarom Nämpdh och kost.
11. Huru Lagmandz tingh hallas skullo Och Nämnpas och ther till stämpnas.
12. Huru mann skall annan laghligha till tingh stämpna Och huru man laghfölghia skall, then ey will forre komma om lösöre.
13. Nu stämpnar een twem hwem hann skall försth swara.
14. Ath forfall witne skullo swäria och laga forfall många the ähra.
15. Nu deela the om Jordagodz huru thett ägher slitas.
16. Huru man skall them stämpna som ey boo j sama Laghsagho eller härade. ꝛc. 17. huru landzmen må kiära om ey kiärer Målsägande. ꝛc.
18. Kiärer Målsägandenn Och wender åther, kiära landzmen.
19. Huru them ägher laghfesta och gåå som j vppenbara ryghte kommer for någor brott Och seger ney forre, thett äher dulsmåll.
20. Om een kiärar till annan och will leggia honom thett öffuer medh witne Och vikar eller orkar ey huru thett skall slitas. ꝛc.

Ett witne. ꝛc.

Tingzmåla Balckenn.

~~20. [illegible]~~

21. All vitne för rätthen skullo swäria och Ransakas Och om plicht som sigh Mann swäria Och hwar som Edh skullo gångas.

22. När Will man Edh å tinghe gåå och Målsäganden komber ey. Eller Will ey Edh staffua, staffu thå häradz höffdinge.

23. Om Edwtalo å tinghe. &c.

24. Siffuen Edh ähr såå godh som gången.

25. Huru häradzhöffdinge ägher Doom giffua eller bötha.

26. Om löskerdreng byta huru han skall lagsökias.

27. Huru vttmätas skall thet dömpt ähr Och huru männ Jordh må åter lösas och hwar böte sina Sak. &c.

28. Ey må mäthas för nogrom vthan laghstämpdom Och Laghsökdom. &c.

29. Om bondhenn kärar aff mätidt för sigh och ey laghsökth.

30. Tyon, Affradt, Julagz penningia mågh ey mäthas sama lundz Bolagz penningia.

31. När om mäth åther dömas.

32. Alla Saker och Doombruth y Swerige skullo reknas Och mäthas och bötas effter Stockholms Mynth y Penningom Eller wärdörom.

33. Ess plicht såå nämpdher wardher y stämpning eller y Nämpdh Och will ey gåå.

34. Nämpdenn plicht som ey wäår eller fäller och huruu som ey gåår fästh lagh han ähr fällther.

35. Om Nämpdh ey Åsämber.

36. Om Jäff ähr någonn Wildgann wara J nämpdh.

37. Huru mann må moth Nämpdha wädia.

38. Huru man må moth häradz höffdinge wädia

39. Huru man må moth Lagmanne wädia Och om Doombruth Lagmanz och häradz höffdinga.

40. Huru Konunger ägher sin Rättare tingh hålla och huru the Konungas skullo Och huru ther till stämpnas och wettas skall.

41. Om Nämpd y konungz rättare tingh Och huad thera Macht ähr.

42. Om kosth helder y Konungar Rättare tingh.

43. Om Olund, banner, Vedsägning Och Oqwädnas Och mwätt Wärdzsko å tinghe. &c.

HS / B 128 -

Tingzmåla.

1. Thåå Lagmann wäliaS skall thåå skall Biscoper ij Lagsagu
then Kunnga lätha, och 8 wikna dagh. forre tyggia. Och alla mä-
ga komma som ij Lagsagu boo till landzthingh. Thåå skall Biscoper
medt sigh haffua ää klärka wägna, sidhan skall Almogen wälia
sex höffmän och 6 böndher aff them ther boo ij Lagsagu. som the

The tolff män klärkomm skillo ther män wälia.

willia ~~Almogen~~ answara for Gudhi och landena ähra rättiste
effther thera bedzsta samwett, aff them tree ägher Konungen een
taghe Gudh honom ij hog skiutha och forstår ath Almogen nyttogan
kan wara. Then som konungher till lagman wäll hann ägher
thessa swäria: Thåå beder Jagh migh Gudh hiälpa och allan Jordrijkis 4
Gudher och the helgadoma Jagh åhaller, ath Jagh skall widh rätti-
gam och Rijka öffuer all Lagsagu mina ij domom alla rätt ff
fölgia och aldrigh ~~lag wrängia~~ mot Samwitti mina och lagom
Jagh wrängia eller rätt sirkia for wedr skull, wildh eller
penninga gira, ny for Affwundh eller ffawillia och ny for fränd
sämis eller Mågsämis, fränskap eller wenskap. Såå wari migh
Gudh hiller till liff och Siell som Jag thett obrutzliga holla will.
Och skall effter thett och ~~arinn~~ bäst samwitte nwo aleth freed
see for ähr mälet ij Konungz balkenom. ℈ 5

2. Nw skall häradz höffdinge wäliaS thåå skall Lagman tingh stämp-
na een Månadh för än tingh hallas skall ää wttom tingzdagh
ij samma häradt. Thåå skall häradt nämpna Niu Män skickelighe
willia och Lagman wara Wättande. the Niu skullo tree ij waall
~~haffua~~ tyggia aff them ij häradt boo ther taghi konungen een aff 6
them han will och weth ther till fallin wara. Ähr ij konungher
Inlendis thåå taghi them häradzhöffdinge. som konungher thett ij hem-
ther sätter. Thåå skall häradzhöffdinge samma edh som Lagmann
swäria. Och swäri häradz domare samma edh som Lagman ~~swäria~~,
Och häradzhöffdinge och taghi häradzhöffdinge forre alla doma hans
som han thett sielffuer dömpth haffde. Haffuer och domare sina
rith och bliffuer ij domom falsker funnen, böthe thåå sielffuer
om han Rätth domar.

3. Tager Lagmand, ~~häradzhöffdinge, Ländzman eller Nämpdeman~~ 7
muto for doom eller rätt, giffue Konunge muto och böthe 40 Mark.
och mysthe ~~hun~~ Låån eller ämbitte sit. Fåå thett aldrigh sidhan
äther Tagher häradzhöffdinge muthe wari Lagsama. Tagher.

Fogo the. ℈

Tingbalken.

fogothe eller Landzman nuthe gifftu konunge nuthe och nijthe
Läån sich och fåå thett aldrigh igen och böthe 40. Mark. ❧
Taghe Nämpdena muthe gifftu konunge muthe och böthe 40 m.
Och sittie aldrigh i nämpdh offtare. Hwilken Man gifwer honom
forwnnnigh vnder sullom skälom, ath hann ogh nuthe taghit ~~affthe~~ han
aff the 40 Marck som han böthe skall Målsäganda rätt 13 Mark
och 8 Ortu. Neker thet någon thå wäri sigh medt tolff Manna
Edhe. eller böthe som sagdh ähr. ❧

4 Ey måå een Mann flere häradzdöma haffua än eth Och hann
ägher haffua tiiding aff Alla häradz sakörr. aff thy häradz. Och hä-
radhe rådhe siälff the twåå lutt som äther ähre. Och häradz hoo
fughe ther till ij bonda. Och frälse honom som the twåå dwelom aff
allom härads almenningia aff gielldom Renton och Affradt vnder
Laghen wtsökia och beivara till häradzsens nytte. Och haffua sam-
le delen aff alle för nödo sina konunginom taghit then teena tiidung
aff häradz Almenningiom. ❧

5 Hwar tingzdagh ägher häradzhöffdinger eller then hans doom ha-
ffwer, till tingz koma åå rettom tingzdagh eller böthe iij Mark.
for hwartt sinne hann ey kombe till tingzskifftis. Och åå kiäran-
den Och swarandem haffue sama Antzordh åå näste tinghe somthe
skulle haffua haffth än häradz höffdinger hade åå tinge warith.
Forthe ath all laga Edhe och witner skulle for rätten gioras och gånge.

6 Ey skulle häradz tingh flere wara i een Wellin än ith, Vthan
konungz breff eller Vndh kombe Och i hwario härade skall
ey tingzstadhen wara vthann een och ey flere. Nw ath rät-
tin ey vndherfalla, skulle sex Män ath minste aff hwarian fiär-
dungh i häradena, till hwartt häradz tingh koma eller böthe
hwar thera som ey laga forfall haffua iij Ör. halffth häradzhöff-
dinge. Och halffth Nämpdene. Tingh stall thet skall wara om kring
gåå såå länge laghtingh standhe. Och byria ther som lichtades thå
Näste laghting ååther begåå. ❧

7\. Kombe tingzdagar vppåå helgan dagh eller fasta dagh, Lyse
häradz höffdinge åå fornämpda tingzdagh slikan dagh hann
will tingh han åå. Lyser han ey sitia thåå bonde Saklös. honum
till annan tingzdagh. Och häradzhöffdinger böthe iij Mark till tingzskifftis. ❧

Tree skulle. ❧

HS / B 128 -

Tingzmåla.

8. Tree skulle tingz tima wara om åårith j hwario lagsagu
Förste fråån tiugande dagh och till j. Wikna fasta. Annan fråån
Walborga Messa. till midsommars dagh. Tridhia fråån Michaelis
till advent. ¶

9. Nw forthy ath Konungen Swerich haffwer alla rättwisa och sam-
ning stirkia och alla wrångwiso neder tryckia och frälse Almoge
sin for andhe och wrångwiso Män såå Inlenska som vttlenska,
Thy skall Räffster eller Landztinghe ath minsto then tidh hwart
åår hallas j Lagsagu hwario som äre: j Vpsala daghen effther
Sancti Erici. j Strängnäss Måndaghen effter Santing th. j Lin-
köping Måndaghen effther tiugunda dagh Jull. J Wexiö dagen
effther Sighfridi dagh. Vppåå Ölandh Måndagen effther Sancti
Johannis Midsommars dagh. J Skara daghenn effther wår frw
dagh Assumptionis. j Tingwalla Måndaghen effther midt fa-
sto Söndaghenn. j Westeråås daghen effter wår frw dagh Nativi-
tatis. J Örebro daghenn effther Sancti Henrici dagh. J Åboo
daghenn effther Sancti ~~hin~~ Barnaba Apostoli dagh.

10. Kann ey Konungen siälffwer när wara åå fornämpda landz
tinga eller raffster, thåå skall Biscopen och twåå aff hans
Capitell. Lagmannen och twåå aff Rijksens rådh eller andra
godha frijbornne Männ som Biscopen och Lagmann ther till daghe
j Lagsagu hwario haffwa Macht ath döma Konungz Doom öffwer
all the måål forthen till rätta komma, Doch såå ath Kirkio
Män döma öffwer the Sakerr, Klärker åå röra och ärande. Och
Leekmän öffwer the saker och ärande som them till höra, som aff
Lagsagu thera wrådiath och skulin ähra vndher Konungz doom skul-
lo ther nidas. Ther skulle the tolff j Nämpdena sitia som skre-
wit haffwa effther Konungz Balkenn, rätt styrkia öffwer them
som Konungz Edh bryta. Ähr och Någor aff them borthe thåå sittia
andra j thera stadh. Alla thera förskreffna Koster hallis som framde-
lis skils j Balke thessom Och haffwe till skiffte för mödo sina
all Doom bruth och helfftena aff Sakörenn som thåå falla. Och
andra helfftena bäri Konungen vy. ¶

Hwar Lagman. ¶

Balken.

11. Hwar Lagman y Lagsagu sina ägher Lagmans Tingh halla
y hwario häradhe ena Tidh att minste hwart Åår, än offtare än
thå widher turff, Thå skall han lysa och kunnogha låta y hwario hä-
radhe 14. dagha för än han Tingar, thet ähr laga ståmpningh till Lag-
mans Tinghe, Och så Biskops Tingh. Haffwer thå Någon kära till
annan, thå sighe honom till thå Tingh ähr lyst, medh twå Bool-
fasta Män, Och hwat sak han honom giffwer om. Kan ey thå andra
ståmpningh, Och ägher Lagman vpphalla, sina doma Breff giffwa än
Swenska, hwatt heller wädingh warder vnder honom, eller ey, Och
tagher för Breff Tolff Öre Pänningar.

12. Nw will Man till annan kära, Thå skall han for rettan
sitiher, antingen ståmpna honom sielff medh witne som till kärar
om han så när ähr, Eller få Rååkärandanom twå Boolfasta Män att
han medh them ståmpna ther till kärar, nähar the honom finna
kunne. Kunne the honom ey annars finna, thå fari hem till gårdh
hans Och ståmpna honom, så hwart han ähr hemma eller borta, och
Rååkärandan segia sak, the han honom ståmpnar forre.
Nw komber han ey än försthe Tingh att swara forre sigh medh lagen
eller forfallz witne hans, Böthe Tree Öre Rååkärandanum eghin sak.
Och han nämpna thå witne sin och komu them for rätten än andra
Tinghe, thå skulle the bådhe, swaria och witna, Komber han ey
än thå swarandan forfalla lööss, Böthe han Tree Mark till Tree
skifftes. Och witna gånga alth likawell. Komber han ey än tridie
Tinghe, förfalla lööss wari thå fälth ath häffwande sakena.

13. Ähr thett Jordagodz the träta om thå Nämpna genast
häradz höffdinge Tolff Män än Tinghe som Rååkärandan y godzet
föra, Och swarandan haffwer sedhan Nath och Åår winna thet igien
om han kan medh rätte. Ähr thett annor sak thå fari häradz
höffdinge Eller domare sielffwer medh Och Landzmännen och nämpne
wth sama Tolff Män sakerna. Och medh Sakörenn. Och segie vth
Tagh hwar sin luth.

14. All forfallz witne swäri vppå sama Tinghe som the
witna. Thesse ähra laga forfall for Tingz sökningh: Första
än han än sotta sängh ligger. Annath än han effther Könungz
vtbudh ähr y Rikesens Tiänisth farin. Tridhie än han y fängel-
se hälder ähr. Fierde än han ey forre frijdh skull laghtingha
sökia. Fämpte om han ähr vtham landh Och Laghsagu.

Tingzmåla.

Sitter om hann ij rådhe sinne eller skåla sina. Biurende än thet ähr Jomfrw eller Offuermaghi Och Målsman them ij j landet eller Lagsagu ähr. Rårande än han haffuer eldh fögra än haffua törffuer.

15. Nw stämpno flere Män Lenom till Tingz än Een Mann vppå Een Tingz Dagh, thå skall hann them först stända först swara Och sidhan hwar effther thy hann stämpder wår.
Nu sygher hwar sigh först stämpdt haffua, än annor, Wiste thet stämpnigha Männ, Thå ägher häradtz höffdinge them först rätt göra som högsta kiärona haffua, Och sidhen hwar Och Een effter som kiäran ähr till.

16. Nw enghwar Man skall stämpna annan. ähr hann vthann häradh Och laghsagu, thå skall hann stämpnas för kirkio Dorum å helgan Dagh, Eller å Tinghi, ther hann boor, Och haffua åtta wekna Dagh, till swara koma effther thet hann wår lagligha stämpdher, Ähr hann vthann laghsagu Och Ireke. haffue sex wekna Dagh till swara koma Och stämpnas som för ähr saghdt.

17. Nw giffuer Länsman Någor skull, för hwatt sak thett helzt ähr Och sygher: Hann haffuer hemeligha böt medh Målsäiandann, haffuer Länsman ther sanna witna till ath ~~hann~~ thet wår bötth Och skärskotadh å samu Dagher. haffue sanna wäldh honom wider bindha som Målsäiande. Och haffuer Målsäiandenn fortagath sin rätt. Och them sakir böte Konunge Och härade. Orkar ey Ländzmann thessa witne wari thå swarandenn Saklöös.

18. Kommer Målsäiande till Tingz Och giffuer annan sak wander äghen Och will ey laghsökia. Sökie thå Ländzman som för ähr saghdt. Målsäiande haffuer thå fortagatt sin Rätt.

19. Nw kommer Man j vppenbara Rychte för hwatt Missgierninga Eller sak thet wara kan, Warder han ther om Tingh förder, Thå ägher hann å försthe Tinghe lagh sina festa effther thy sakenn ähr till. Och gånge them å Nästha Tinghe ther effther. Bether hann them såå gångett wari Saklöös, Bether hann ey wari fälther ath sakenne, Och böte effther thy sakenn ähr. Wari laghsama om nogher kiärar till annars, Och haffuer ey witne Eller bewisningh ther till. Och hän biudar Neij för sigh. thå fäste swarande lagh. Och gånge som forskreffuatt står, Eller wari fälther. Ey böör ecklin kiff nyttha, vthann j the saker Laghbokenn thet vppenbarligha vtwijser thett kallas Dulzmål.

Nw will then

Balkenn.

20. Nu will then som kärar then medh witna till binda som honom kärar till, thå nämpna witen sina å samma Tinghe, The skulle swäria och witna å Näsha Tinghe ther effther. Kan thå åklagandenn honom medh fulla witne eller andra bewisningh Lagligha till sakenna bindha, Thå skall ther effther dömas och sökis aff wrath medt Lagum, Hwar sak om sigh effther thy som ähr till. Nu orkar hann som kärar ey eller will ey, them hann kärde till medh witna som sagdh ähr, widh sakenna bindha effther häradzhöffdinge döma

+ ähra Gäär the sak å liff eller + böthe åklagandenn 40 Mark. Ähr annar sak Böthe thå Tree Mark Och them som kärdas till, dömas saklöös Thå ij Enna sak som ij andra. Thet kallas Withesmåål.

21. Alla witnesman förre Konunge, Biscope Och Laghmanne thå Häradzhöffdinge Och för thera Nämpdh skulle swäria för än the witna om bleh thet the witna skulle. Swarande när warande. Och bidhia sigh Så Gudh hielpa Och alla himmelrijkis Herskap som the wilia witna rätt Och santh Om thet måål Och Intedt ther ij dölia för rädde, affwundh, wänskap, Mågsämio eller frendsämio skull. The och å Tinghe ått skrijfis så att Ingenn thera förer hwart them andra witner. Gånger thessan witne äähre lagliga. Böthe hwar thera Nije m. till Treskifftes. Och warda aldrigh Tingz bäri eller Edhe bäri. Och fastha och standha utham Kirkio Och Böthe hwar thera Biscope 3. m. All witne Och all Edhe förre Häradzhöffdinge skulle gångas å rätto Tingzdagh for Konunge, Biscope Och laghmanne å Räffst Och landz tinge ther the hallas. Gånge aldrigh Edhe moot Edhe, eller Nämpdh moot Nämpdh för samma rättan Och ij samma sak, uthann Konungen will sanningh wetha.

22. Nu kombér them till Tingz som Edh will gånga Och Målsäiandenn kombér ey, eller ähr ther Och will Edh staffua, Gånge thå Bondhe Edh sin Och Häradzhöffdinge Och Domare staffu Edhenn Och wari thenn Edhenn lagligha gångenn. Kann någer sådann thenn Edh Qwälia, thå skulle Tree godha Bolfastha Männ, ther å Tinghe thå wåro thet swäria att hann lagligha gången ähr Och haffwi Ingenn wåldh thenn Edh äähter Bryta utha wäldert warder eller Konungen will sanningh wetha.

Talen widredrek

Tingzmåla.

23. Taler widerdeelo man talu sina å Tinghe, kömber thåå ther å andra Tinghe och talar andra Talu, thet ähr Tventalu. Nu wind Mann thet, wäri sigh medh sex Manna Edh. Eller bö- the sex öre Målsäganden Ensampnom. Sidhan skall han medt- sama talu som hann å förstha Tinghe haffde saghdt, sak sina förfölia hwad thet ähr till Talande eller Swarande.

24. Nu kömber Man Till Tingz och skall Edhe gånga Eller Witne fälla. Giffuer Målsäganden Landzmann Eller Häradz höffdinge honom them Edhenn upp, Thå swari så gilder giffuin Edh som gångnenn. Nu skyll them åt, sigher annar Edh giffuin wara och annar ey, Wete thet sex Män å Tinghe wäro hwart thet ähr sant ein. Nu giffuer Mann skuld, thå skall hann wärias eller fällas j thy Härade som gierningen giordes vti och them Böte ther hann Boor.

25. Nu kömber Bondhe till Tingz och Bedis aff Hä- radz höffdinga lagadoma, sigher hann sigh ey wetha lagh om thet måll, thå må hann vpsättia thet och hyrra om till nästha Tingz Dagh. thå ägher Häradz höffdinge honom lagh doma Eller Böte twå Mark. Wiham hann för Tinghe swar medt sin sielffs Edhe, att hann ey lagh wiste om thet måll, sidhann sätti thz vp vnder lagmandz skiem.

26. Nu Bryter han widt Bonda som Inrädtt haffuer Underwäga, Lagsökis hann som annar Man till laga bota Wiham för Dråp, Sår och annan Rån, må han gripas som frandelis skils. Orkar hann ey Bothum gånga till Arfetas, förstha förre Bondenn åår hwart för Tree Mark, som han ähr saker åth, sidan för Könunge och wari saklööss för Härade. Nu kö- per hann Both j thet han skulle Bondenn Tiima, Wari thå thå saker ath.

Scripta Borcholmiæ in Oelandia per Petrum Christiani Serue- stensem.

thåå sakar ath tree Marck. såå offtha som han thet giör, thåå bö-
the ellar bäära ther forre som för äär sagdt. C. Nw faar bonde
effther Och will honom åå ther tagha, tagi honom Vakföse hwar han
kan, Vogh såå ath kirke ellar kloster wiggisell ey spillas, will
ey bonda honom tagha thåå tagha honom Konungz Man. Nw
kombar åå komma åå honom wari thet alt vgild wrhan j drååp
wardher han dräpin böthe åå ther medt 20 Marck och tagi wordh
halffua skriffth wari bondhen Vakföse för konungs Mannz. Nw
löskar Man fråån bondhe löpar. Löper han ey borth, thåå
wari alth j frälse Mans bothum thet han giör ellar honom giörs
Sama lagh wari om legofolk. Om the Innan stämpno dagh ther
borth löpa. C.

27. Warder Man lagfelther forre brut sina thåå skall Målsä-
ianda till tingz fara, Och häradz höffdinge skall honom aff tinge
tolff Män nämpna the tolff skullo j bondhens gårdh fara oc
mätha lösöra och gångande fää kreatur som han äger j
salunna. Findz thett ey till, thåå skall korn och höö mä-
thas, äär thet j husum luth och bondhen will ey vplatha,
thåå brytha dör Vaklösth ey. Findz ey thet till thåå skullo
husi mäthas. Wärkia ey the till, thåå skall aaturvegh hans mäthas
findz ey thet till thåå skall mäthas j bolbyniom som the tolff
sighia Vyrath wärth wara. vtan jordh wirmathas för sak-
ör haffua bondhenn wäldh hona ååther lösa Innan trij åår ef-
ther thy thon mathis äär, Orkar ey han lösa hanna, lösa
thåå hans fränder Innan samu tider. Wäri then skyldh ey
aff jordh som hanna haffuer och slåå thet aff thåå hon lösas, Lö-
sas hon ey Innan trij åår. haffue thåå then som fångith haffuer,
bådhe jordh och affgiäldh. Och haffue Ingen wäldh the Jordet
offtare mera kwälia ellar j byrd lösa. Thåå offta som bon-
dhen sakar wardher thåå skiffte ur husfrwn luther andan,
bådhe j jordh och lösöra Brythar husfrw och fällis bondhen.
medt laghum. böthe thåå aff hanna godz. C.

28. Nw ägher häradz höffdinge ey tingh stämpna them till an-
nars och mätha fore honom för än tolff Män haffue witnat
och han äär lagstämpder och lagfölgder. C.

Tingzmäla.

29. Nw sigher bondhenn sigh ey lagsokdann wara och forwy-kith fraa thenom mäthin. Haffuer thaa Mätzmänn witzordh medt edhe sinom aa tinghe ath the ey mera mäthit haffua ann bruthin war till. Forthy ingom bör osakum bötha och ey töffua sann sak.

30. Haffuer bondhe affradt eller kiöpt sinn medt sigh thaa maa ther skall for thenom, thaa maa hann ey mäthas. Ägha och flere y boo medt thenom eller Jnlagz saa eller bolagz medt witna till hans kiöpt thett skall ey y mäth gånga.

31. Nw kann mäth aather dömas, thaa giffuer hwar gäther som hann toghe medt sinom edhe. och wari saklöss for Ransakne, forthy thet togz medt doom Och ey annars.

32. Alla saker for domebruth skulle mäthas och bötas öffuer allt Swerighe effther ena Myntt som äre Stockholms Myntt, el-ler thess wärdh effther Marka tall och öris tall. Gaar thett och aa liff. Hwatt thett är Raan eller kiffsnader, thaa maa them sakla ey affliffuas wthann kiuth hans räknas effther sama Myntt. Ther effther skulle och edher gångas omgiäldh eller annan tolkarth som borgan eller laanth är som för är sagdt.

33. Hwilkin som lagligha Nämpder warder y stämpningh eller Nämpdh aa hwatt thett helzt wara kann eller warder Nämpdher y thy eller mäth Nekar hann och gaar sidhen wthann laga forfall, böthe trer Mark till trer skifftis. Falla witne Nämpdh och edher skulle bolfaste Män wara.

34. Hwar som tolff Männ skulle tren antingia wäria eller fälla thett skulle the giöra aa sama tinghe eller böthe hwar thera trer Mark. wthann ath the swäria ath the ther aff ey sanning wetha. Och ey thett maall Ransaka kunne y thy sinne. Thaa maa thett vpsettias till Nästha tingh och thaa wäria eller fälla eller böthe som sagdh är. Och hwilkin som lagh eller wärio Maall fäster och gaar them ey aa lagh och stadh, wari thaa fälther ath saken.

35. Nw kan Nämpdh ey sämia thwenn sinn aff nämpdh wäria wari warder, hiernne the ey wäria. wari fälther aa fäll-ne thenom giffs.

Nw kom kiäranden.

HS / B 128 -

Balckenn.

36. Nu om kärandenn eller swarandenn haffuer någon j Nämpdh wildegann wara, thå skall them borth gånge, och Annor j thans stadh settias såå länge thett mål ith slitz. Och haffuer ingen wåldh ath wräkia mera än tree j ena saak.

37. Nu willia män moth Nämpdh, wädia thå wädhi för the som swarith haffuer. Moth häradz Nämpdh wädhi Målsäiande under lagmans Nämpdh moth iij Marck. Och hwar Nämpdaman moth halff marck. Moth lagmans Nämpdh wädia Målsäiande under Konungs Nämpdh åå Rättzsthe eller Landztinge moth sex Marck. Och hwar Nämpda Mann moth ena Marck. Tappar Målsäianden taghi halfft Nämpdena som wädit moth och halfft lagman eller Konungen. Tappar Nämpdhenn taghi halff lagman eller Konungen och halfft Målsäiandenn.

38. Nu dömer Lagmann eller häradzhöffdinge doom, will någor moth them wädia thå wädhi åå samma tinghe eller jnnå näste 14 daga ther effther. Eller haffuer jnnrett wåldh sidhan moth thu wädia. Wädier man moth häradzhöffdinge thå wädhi Målsäiandenn tolff öra. Och tree Marck häradzhöffdinge under Lagmann. Tappar thå Målsäiande taghi häradz höffdinge halff Marck, halff Marck Laghenn, och halff Marck härade. Tappar häradz höffdinge taghi Målsäiande Marck Andra Lagman och tridhia härade.

39. Nu wädiar bondhe eller häradz höffdinge moth lagmans wädhi bonde eller häradz höffdinge tree Marck, och Lagman 6. Marck. Tappar bondhe eller häradz höffdinge taghi Lagmann ena Marck. Andra Konungen och tridhia härade. Tappar Lagmand taghi them som wädiade twåå Marck. Konungen och twåå Marck. Och twåå Marck härade. Moth lagmandz wädias under Konungen eller the som hans doom haffua. Bryther och någor häradz höffdinge doom böthe tree Marck. Bryther någor Laghmans doom böthe sex Marck.

40. Nu will Konungen eller the hans doom haffua rätter tingh halla, thå skall Konungen eller the hans doom haffua kunnoga thett j Landskapi thy moth breffuer sino sex wikor forän thett hallas skall j Androm tinom än som forsegrefft war står. Hwilken thå will till Annan kära thå sighe honom till moth twåå Bofastha Männ forre Dorhem eller åå tinghe. ther Swarandenn boo.

L. 4.

HS / B 128 -

Tingzmåla

dom boor Innam, Nästha 14 dagha sidhan breff läsithäre, kombe(r)
than ey thå till swars forfalla löß, thå skall Konungen eller the
hans doom haffua ey thess sidhen döma om thett mååll som han
sielffuer till swars wäre. Alla wara och the i häradz boo plich-
tige till fornämpda Rättare tingh komma eller böthe hwar tre Mark
till treskifftis, uthan han laga forfall haffua, och them wari
Målsäiandan som till kärar. ℭ

41. Rättare tingh thessa skall häradz höffdinge Nämpna tolff
Män aff häradnu halffte Hoffmän och halffte Böndher. Och
Landboo godha boolfastha Män, thå som widherdrelo män sighia,
han widher. han skall samingia Män j Nämpdh Nämpna och
ey osamingie Män, ey widherdrelo Män. Och ey the willhoge
ähra. Häradzhöffdinge skall sielffuer j Nämpdh wara och
ey annor j hans stadh uthan han laga forfall haffua.
Hwem thessom Nämpdh wär eller faller, ~~hatt~~ skall standha
och ey äther gånga, the Nämpdh måå ingen wädia moth.
Thå måå Konungen samingh wäl tagha, hwan måå äther bry-
tha alla skrock forklinar, och alla afforklinar. Och Laghmand ägher
Laghsöken eller skilia. ℭ

42. Nu them Sinna Konungz Nämpdh skall haffuas, thå skall
Konungz fogothe halla kostham for them som Konungz doom ha-
ffuå medt 8 hestar. Och for them hans doomß Insegle haffuer
medt tre hestar. Och häradz höffdinge skall halla kostham
forer Laghmannen medt fem hestar. Och forer Nämpdena
Och hwarion hoffmanne som j Nämpden ähra medt twå hesta.
Och forer hwario bondhe eller Landboo medt een hesth. Och for
thett häradzhöffdinge skall them kostenn uppehallas skall han
upbära allan them häradz rätt som thå faller forthe Nämpde-
na j sine häradt. ℭ

43. Nu Wör någor märkelig olundh åå tinghe for rätten, böthe
j Ora Rätter sine them saack. Wannar någor annan up-
penbarligha for rätthen, trugher undsigher eller Lughare kal-
lar böthe tolff Ör till treskifftis. Kallar och någor annan
ogudlius Orth medt hastoge modhe thwatt thett helzt ähr och åå
hwlergåå eller ähro. böthe tree Mark till treskifftit. Om
han sin Orth genstan ätthar eller igen kallar, wille han sigh

ey rätha ℭ

Balkanum.

ey wetha latha för hann å tinghi gåår böther effther thy ordhen
äre som forre sthår j thenne balkenum. j 20 Capitell. Wälsa
sthar hann ey å sama tinghi. thå sökie them bruth weth som annor
och ökie saak hans medh färdungz böth. Och Ransaka them nu
sex Männ å tinghi när wärande. Om thett oqwädnis ordh ware ell-
ler ey. Och om hann thett giorde aff hastoge modhe eller länga
wräkth. ¶ Nw taghr mann harff annars mans å hans
Åkra with och harffwer medh ten dagh, förra hann komma åther
j sama stadh som hann thenna togh wari saklös. Taghr han
wethur ijenner böther fyra penningia. Och så for them In till
thenn niondhe, taghr hann thenn niende böthe 3 öra Och såå ny-
lich for harff om hann komma ey åther sithen å sama Åkrenn
eller Oekarenn som han thenna togh, ey wardher the böth mera. ¶
Nw barff mann sina harffwå öffwer åker köra som äre ygångz
Åker thå skall hann harffwå kelka haffwa. haffwer han
ey harffwå kelkia thå böther åther spilnader hann med har-
ffwa giörde och å sex öra. Nw wardher Mans hundrett gal-
lenn thå skall hann thett lysa forre kirkio, forre grannor
Och Nägrannor, Och then Näste å tinghe. giör hann någon skada,
för än laglyst äre antingia å folck eller fää thett skall hann
Aather gielda som hundenn Aather. Bijther hann sidhen Lag-
lyst äre, thå ägher hann thett ey åther gielda uthann wa-
ri saklöss. Kann hann hundenn nedher slå medh försto sinn
thå äre thett well. Lather han honom lengre leffwa eller
skryper Onäffstann, om han gither honom näffsta Och will ey,
Och kann thett bröffwas till honom medh skäll och bewis thå
gielle åther allan skadann hann giör. ¶ Nw will honom
någonn then forre skylla wari sigh medh sex Manna edhe å
tinghe, ath hann honom ey skeffte medh willia, Och ey thett
medh honom wiste. Sither han Edhenn gångith wari saklöss
githe hann ey. böthe som forre sagt. ¶ Nw will Bondens thye-
da medh hunde löpa eller följa flere hunde effther henne,
Thå skall bonde henne hun läggia medh hunde ij. 9. nätter
Giör hann thett ey uthann lather komma löpa löss med hunda
Och bithas hunda j hiell och wåda mykit sart, eller bitha folck
eller fänadh eller harania hunda thett helzt äre the skada göra
thett skall han alt Aather gielda som hunden ägher. Bither han
sidhenn laghäffda. ¶

L 5.

Tingzmåla Balken.

sidhann Laghäffdader äre Och wåår Jnne Erffstadet som forr
sigx wari Saklöss. ℭ. Nw haffuer bunn brott sich som bundr
Hwaå som Draapar bunn hwss hans Eller byr har, böthe 40 Marck.
forr Owilliann, Eller tweskiffte. Och Malsäganden äghe skadan och
Winneth. Tagher man Winneth j Almenningin wari Saklöss Och
behalla them Win som togh. ℭ.

Häradz höffdinge maa budkaffla vpskära for konungz breff
Eller Budh Eller om spileth warder j Bygdenne, warder
draap giordt Eller man Jntagher moth kono Eller kona wål-
dtagz, Eller warder Mann taghin aff kirkio Eller kirkio gårdhe,
them ther Aatthe fridh haffua. Thaa skäri häradz höffdinghe
Budhkaffla vp Och sende j fiärdunge. Then Budhkaffla skall
forr gånga Och ey aather gånga. Ey skall änkia Budhkaffla
vp bära Vthan som haffuer Som älra än 15 aara. Kommer
Budhkaffla Östan j By. gånge wet Westann. Nw kommer
Jn Synnan gånga weth Nordann. Alla ägha the budhkaffla bä-
ra. Landboo bryttia och bönder hwart heller the äghra frälse Eller
Ofrälse. Nw faa the Orsla. seghen Annor Budhkaf-
ffla j By wara komin. Och Annor ey, haffui thaa then Witz
Och Budhkaffla will wethe fraam medt twaa Manna Wit-
ne, Gånge saa them Sedh som Andra. Hwaa som budhkaffla
willer Eller feller. Och ey kombe tingh Eller konungz budh,
böthe iij Marck. Hwaa som willer Eller feller budhkaffla
moth Laghmannen eller häradz höffdinge böthe iij Öir. ℭ.

Försth än någor. ℭ.

Edzöris balcken

1. Förstt Om Någon giör Annan hemsökn och giör någon åkoma åå honom eller hans hion eller giäst.
2. Giör mann åå komo åå them som rymer y trånge och Annars gårdh. c.
3. Ithi huad husom och huru widh bondans hemfridh stander.
4. Fåår han åkoma för än han y gården komber therill Rymer.
5. Giör mann hemsöken och will skada giöra och giöer ey.
6. Om them får Aakoma som hemsöken giör
7. Om them som hemsökn giör löper wgårdh sinom, giör skada eller fåår sidhann, han utlyger åhr. c.
8. Hittas Män sårhe och skillias åth åsåttgh och hin komber åäthen medt wåpnom sinom. c.
9. Hämpnis Mann osat mååll och bööt.
10. Nu hämpnas man effther böther såtha eller thåå någoth åhr böött aff bothom. c.
11. Hämpnas man å Annan och Annan giorde girningena.
12. Tagher Mann Kona medt wåldh.
13. Sitther Man for Annann y kirkio wägh eller tingzwägh
14. Om mann giör åkomma y sielffue kirkio eller åå tinghe.
15. Far Mann frå kirkio eller tingh till Penningz öll.
16. Flyhar mann Annan fråån tinga till måta eller stämpna.
17. Huggar man aff Annann hender eller föther medt wålda.
18. Nu hämpnas Mann eller giör Annan åkoma å domara eller the for rettenom moth honom witnade.
19. Nu wåldförer man Androm wgårde sinom medt fullo wålde uthen doom eller oppenbar girningh. c.
20. Nu wender Mann tiuff saak eller annor saak till. Rasrs och binder och pinas oforwunninn. c.
21. Huad the forwerkatt haffua. Edzöris bryta och ongiäldh thera ey forwerka the Annars Penninga. c.
22. Huru Edzöris Mååll kungas skullo och ransakas for häradzhöffdinge och häradz Nampdh. c.
23. Häradz Nämpdh ägher them waria eller fella förstt om Edzörisb. c.
24. Huru the skullo åå tinghe rykelias swaria och dömas fridhlösa och om thera dagh. c. c.

Bryts Edzöris c.

HS / B 128 -

Edzöris.

25. Bryidz Edzörith åå Landboo Eller Jnnes mann.
26. Om någon söker till Landboa Gårdh j nödh, för dråp Eller sååår
27. Om skröfftas måå för biltogan Mann Och om hann swaras for daghen hans rätte åhr. &c.
28. Hwar som haller Eller föder biltogan Mann. hyser Eller hemmar.
29. Holder någon Byltogan Mann åå Annars skadann.
30. Warder Byltogar man dräpin sidhan daghen hans rätte åhr.
31. Hwarder hann wtrijkes dräpin Eller Inför[d]her och dräpin Ey forbrytar Byltogar hustru sina äghu deelar.
32. Hwru byltoger skall sigh fridh wärffwa Och om han Döör för än hann fridh fåår.
33. Hwru Biltogz Mans Jordgodz skall fara och aff giäldh Må, dhann han byltoger åhr effther hans dödh.
34. Rijmar Byltoger och weilia ey löhöra till giäldh och sack hans, Och hwru thåå skall Jordh hans märkas. &c.
35. Warder thann grepin åå fryska girningh som Edzörith bry-thar, huru thåå skall öffwer honom rättas. &c.
36. Ey måå Kona Eller öffwermågr Edzöra bryta.
37. Om fridha bruth åå Åker och Ängh Om Wåår Och höst.
38. Om Någor wardher Nakhöss forgiorth halßhugghen Eller hengder. Eller steglder.
39. Griper mann Annan briher wth Ogha Eller tändher skäär aff Ören Näsa Eller tunger, huru thett skall ransakas och rättas. &c.
40. Hwar som Rååner aff androm till halff Marcka wärdh Och hwad hans Plicht åhr. &c.
41. Rånar man minne än halff marck.
42. Om skogz tiuffwar och siöröffwar etc. sådanna kallas qwärtt Karla. &c.
43. Tager Mann frucht j Annars Mandz trägårdh luch-tann medh Waldh och giör ägandenom åkomo.
44. Hwar som Budhar Eller leger någon till att göra onda girningha &c.

Sokre man hran.

HS / B 128 -

Balcken.

1\. Söker man heem åth annan thess williande ath han will bondan eller hans hion skada giöra, eller någon them y hans gårdh ähr eller giästh hans, eller them hans gårdh sökth haffuer y thrångh, thå han y gårdhenn kombir och skada giör, dräpar, slår, hugger fullsåra eller slår skråmor, blånader eller blodwitt. Alla the ther medh ähro y flock och såår wore the haffua brutitt Edzörith. ¶

2\. Rymer Man åth annars gårdhe for swåna sins hann som effther hanom, skiuther eller kastar effther honom såå ath han faar dödh aff eller fullsår eller blånadt. Tagher hann sedhan thet, han kom y hans tompth eller gårdh som han will hielp sökia, thå haffuer hann och alla the medh honom wåro brutith Edzörith. ¶

3\. Såå mykitt bonden haffuer intagitt medh hiersth och gårdhe aff sina tompth, ther ägher hann hemfrith aff sigh och alla sina haffua. Nu standher badzstugha vthan gårdh, sinnia, kornlada, hiersth eller ladha, y thenna husom ägher man sama frith haffua som aff tompth eller aff gårdh. Hwaar ther giör gerningh aff annan haffuer forbrutith Edzörit. ¶

4\. Nu kan thett tagha thin som förre löpar för än han kommer aff hans tompth som han skyldde till, eller y hans gårdh thåå ähr ther ey forbrutit Edzörit. ¶

5\. Nu sökia the heem åth manne och willia skada giöra än thåå ath the ey giöra, böthe 40 Mark. för hemgångena eller wäri sigh medh Tolff Manna Edhe ath the ey thess williande komma att the skada wille giöra. ¶ Nu brytha the dör vp, eller komme medh spenntte Armbörste, dragin swärde, eller andra sådana wåpn och söke effther them, the skada willia giöra y bondans gårdh, än thåå ath the ingen skada mera giöra, böthe thåå them som forsthe n start staar, och komme inga dylj wedher. Om sååe witner häradz Nämpdh. ¶

6\. Nu kan them Man heem sökin giöra, warda såårr eller dräpin, eller faar blodwitt y thy ath hann giör hemsökin, thåå ähr thett alth ogilt hann faar. Nu komme the hemsökin giöra vnder fly, alt thett the faa y gårdenna eller tompterna thett ähr alt ogilth. ¶ Nu än the ägab wedher y gärdz lend, faller fetter innan gärdzlend och hoffwndes vthan aff them som

hemsökin.

HS / B 128 -

hemsökin giordt, wari ogildher. Faller föter wthan Dch hoffsundt In-nan, wari gildher, forthy att Vdan fäll som fötter stodh hoffsundet. C.

7. Nw kan then Copa i Gårdhe sinom som the ridu åth Dch drägar, slåår eller huggar, sidhan the komu wthan hans gårdh böthe effther Landzlagenn. Slåår han och slåår eller warder dräpin sidan hann kommer wtaff sin gårdh, thå böthe the honom åther som thet giordt effter Landzlagenn. Wethi thet Häradz Nämpdh. C.

8. Nw Hittas Män j Gårdhen sätthe Dch skylljas osätthe åth ther ähr ey brutitt Edzörith, wthan han gånger åff gården wer-der Dch gånger så åther j gårdhenn vnder wäpn eller hielm, hug-ger, slåår eller dräpar, thå haffuer hann Dch alla som vnder honom wåro brutitt Edzöritt. C.

9. Nw Hämpnas Man å sårmåll Dch Bött. Thå haffuer hann brutitt Edzöritt, thå skall thet Häradz Nämpdh wetha huadt heller Annath skilnader kom thera mellom eller ey. C.

10. Ingen Man må hämpnas effther ath Böther ähra fä-sthe Dch vorgada wthann hann bryther Edzörith. Ähra Böther fästhe Dch ey vorgade, eller ähr så forrt skylt ath böthas the ey innan them dagh then förlaggis, thå må hann hämpnas. Hämpnas hann thå haffuer ey brutit Edzörith, wthan böthe effther thi brutitt ähr. C. Ähro än någott ähr böth aff böthenn, thå moga the ey hämpnas, wthann kräffuie thet som åther står medt lagenn eller haffua förbrutitt Edzörith. C.

11. Nw må man ey hämpnas å Annar Dch annar giör gierningenna. Hämpnas man å annan thå bryther han Edzöritt, thet skall Häradz Nämpdh wetha, huart heller annar skilnader kom them emellom, eller then samma som han hämpdas å giorde gierningenna å honom eller annan. C. Giorde ey then samma gierningen å honom thå skall Häradz Nämpdh we-tha, huart han hämpdes å Annan, huy han hämpdes å annan. Hämpdes hann å Annan thå haffuer han brutitt Edzöritt. C. C.

12. Tager Man Kona med wåldh warder tagin eller gri-pin å färske gierningh, witna så Toff Män, thå skall Häradz höffdinge gnasth Budhkaffla vpskära Dch Tingh stämpna Dch döma honom vnder swärdh Dch ey thet lenger framskiu-ta. C. Tager och någor löösn för honom böthe 40 Marck.

Konungx Eri.

HS / B 128 -

Balkenn.

Konungz then sak Och äghre löse, halffte tughi quinnan Och halffte
Konungenn. Nu äger hann ey baa Rättigen, weiher quinnan honom
that, att hann haffuer med wåldh sin onda wilia främpdh, Eller si-
gher att hann brödh medt henne Och gick ey sin wilia fram kom
mith, Synes thåå kläder riffuin åå henne Eller henne, Och ther
med blånader eller blodwitte Eller hörer roop, eller åkallenn,
That skall häradz Nämpdh wetha Och ransaka, fälla the honom,
haffuer forbrutit Edzörit. Tager Mann Qwinno med wåldh, Och drä
par hon honom y thy, Och wetna såå Tolff Män, thåå ligger ogilder. C
Tager Mann Kono med wåldh och rymer aff landhe medt henne
Och warder hann lagliga ther till wunnin, Thåå ägher han aldrigh
fridh fåå för än Qwinnona laggiffta bondhe, bedar honom än hon
giffte äher Och skeffles hans bodh, Eller näsha fränder henna, än
hon ogiffte ähr. C

13. Nu sitter Man for Annan åå Tingz wägh Eller kirkio
wägh till eller fråå, Och will honom dräpa, sarga Eller bärja
Gör hann något thera, thåå haffuer hann brutit Edzörit. Nu
kommer that aff bådom skilnadet, thåå haffuer hann ey brutit Edzö-
rit. C Sitter man för androm åå kirkio wägh Eller Tingz
wägh, Och will skada giöra än thåå ath hann ey gither, Spanner
Armbörst Eller Bogha, Drager swärdh eller kniff Eller medt andra
wärio, ath hann springer eller åtther honom for sigh medt sten
Eller stångh, Böthe sex mark, till Treskifftis. Ligge thet till wit-
ne som när wåro Och sex Män åå Tinge Eller böthe som sagdt ähr.
Huggar man klåde Eller wågn annars Mans, rycker eller skiuter
åå kirkio wägh. Och kommer ey blodwite Innan, Wiäli medt sex
Manna Edh, Eller böthe. 40 Mark. C C

14. Nu Dräpar man Annan Huggar eller slåår blodwitte
Eller blånadt åå Tinghe eller y kirkio siteffuer, haffuer thåå
brutit Edzörith, Ahan that skee medt wååda, forthy ther ägha
alla fridh haffua. C

15. Nu rydar man fråån kirkio eller Tinghe, till Penningz
Ok före än hann hem kommer Eller annan stadz. Sitther
ther hans Owän for honom, Dräpar honom eller sargar, thåå ha-
ffuer the ey brutit Edzörith. C

Nu åhiar man.

Edzöris.

16. Nw åkthar man annan aff Laga till måla Och kommer ij hug Blodwitte eller Blånadt innan, böthe 40 m. till Treskiffts Och haffwe ij brutit Edzörit, Och thett skall Häradz Nämpdh wetha, hwart hann skilde Trängder eller sielff awilliandes thet giorde. Eller hann åkthe honom aff Tingzstämpno, eller Och annar skilnader kom them mellan, Och ij aff stämpnone. etc. Nw ägher han fridh, hwarna fraån sigh och till stämpnont. Och såå äher Igiem hem till sin, Dräpar man honom, sargar eller Blodwitte påå wäghen till stämpno Eller fraån, ther förr ath han stämpdhe eller sökia wille, Thåå haffwe hann brutit Edzörith. etc.

17. Hämpnas man åå Them som Doom vtgaff eller annamadhe, Dräpar, huggir, hulsårr eller giör Blånadt eller Blodwitt eller hämpnas åå them som witnadt moot honom for rätten, eller och ther förr, ath hann sich ngitt laghlygha wärda for honom ij rätthenom Thåå haffwe hann Och alla the medt honom wåro brutit Edzörit. Thåå skall thett Häradz Nämpdh wetha, hwart hann hämpdis ther förr, eller kom annor skilnader them mellan. etc.

18. Nw leder man annan Till Stock eller annor stadz Och huggar aff honom hender eller föther medt wåldhe, thåå haffwer hann Och alla andra the med honom wåro brutit Edzörit. Thåå haffwe them Bönna som Dräpitt fick eller och hans Arffwinge. etc. Kommer thett ij [illegible] skilnadt them mellan, haar någor aff them faar Dödh eller Blodwitte, ther äher ij brutit Edzörit etc.

19. Nw söker man Heem åth annan Och förar honom mz wåldh vtgårdhe sinom, än thåå hann bryther ij hws, Eller giör Blodwitte ij gårdhenn, Thåå haffwer han brutit Edzörith, wthann Konungz Domber sex förre gångenn eller annars them som Konungz Doom haffwer, eller leder åå honom sannar Tiuffnader eller Brutzli, hann äher åå lifft sich for andra vppenbara giorninga, Folkin böör ij hann fridh Niutha. etc.

20. Nw wendis Mannz Tiuff sak till eller Rånara hända thet helzt äher, Tagz Man, bastas Och bindas oforwunnin Och pinas Och ij vppenbarliga ij händom tagit, Och vthan Konungz Doom eller thenn Konungz Doom haffwer, then som såå giör haffwi Konungz Edzör brutit Och taghi ij. 40 Markk som fordom giordes.

Balkenn.

thy ath hwar man ägher fridh åå sin godz haffua, och Penningia
Och forvalis åå firlfft Zins liff och Carlkamnn.

21. Hwå som Edzöris bryther åå hwru många the sama ähra ij flock
och för nöthe thå gierningann giör thå haffua the forgiorth
alla ij thz ägha. Arffuann Jordhgodz. Och ägher Byllogr awära öff-
ner alth Swerigis Rijke. thera lösa godz skall skifftas ij treen-
lidhi Jordäganden them Jordhenn ägher thenn haemsökenn giörs
för lidh. Annan Konunger. och tridhi härade. Dogh såå ath
giäldh them som the rättelige skyllogr ähra för än the edzöris
brutha, först gieldas. aff oskiffto och sidhan Målsägande rätthin
effther thy saken ahr till. Räcker ey Godzett till, giälle och
Målsägande rätth fälla, thå falla swådhr aff slikt aff Marck
som Marck. Ähr godzett innan gånge thett till skifftis som öffwen
löyer som för ähr sagdt. Ey måga the forwerka barna lodh
eller och huss thz åå hustrune tompt eller Jordh standa, Och in-
genss thess lodh som boo ägha medh them. Thå skall hwar sina
saak för sinnan böta. Och Jngenn Annars lodh forwerka.

22. Nu hwar som Edzöris måål bryther thå ägher Målsägande
Kunnga thett for Rätten. Eller tinghe. ther gierningenn giordes
eller och for Konunger som for ähr sagdt. ij Konungz Balkenn.
ij 36. Capitell. Thå gierningenn såå lysth ähr. thå skall hä-
radz höffdinga ij the härade gensth Budhkaffla vpskära Och
häradz tinghe saman kalla, ther mån them som gierningenna gior-
de. följer forre kräna och följer fråå ij sith behald. Häradz
Nämpdh ij samu härade skall ransakha och ranska hwart som san-
nasth ähr om thett måål. ähro the witna till, tåå gånge the forre
Nämpdh, och swäri hwar for sigh och häradz höffdingen staffui Edhen.

23. Nu ägher häradz Nämpdh åå samu tinge eller åå Nästa ther
effther antingin wäria eller fälla them sakenn giffz. förth
om Edzöris. Wäri the honom om Edzöris wari ther om Saklöss.
Och Målsägandenn laghsökia effther thy brutin ähr hwartt
om sigh ij Laghbook awäre.

24. Nu fälla the honom for Edzöris thå skall häradz höffdinge
åå samu tinge eller nästa ther effther alla them vpstälia som ij
flock och fåår Nöthe medh wåro thå gierningen giordes. Och

thå han then

Edzöris.

thåå hann them vptalth haffuer, thåå skall häradz Nämpdh
swäria them alla bilöghe. Och häradz höffdinge them fridlöss dömа
Offuer alth Sueriges Rike. Haffuer thåå Månada dagh fråå the
gierningin giordt och forlikes sigh medt Målsäganden, om han kan
Konungz råth och häradz oforsuinande. Flyttier hann eller förar
godz sitt vndann, sidhen honom saken giffz haffuer han forbrutet bådhe
godzett thett han vndann fördhe, och fridh sina. C

25. Nw ägher them landboo som hemsökn giördt till eller haffuer
thiuff inlegdt, eller hääm tagith. faar hann eller någott hans hion
såår eller skena, eller warder dräpin thåå haffuer samma rätt
som hann sielffuer Jordhäghande wäre for wthann Bolskifftet. C

26. Nw äär annor Mann them som Landboans gårdh söker fåår
såår eller skena, eller wardher dräpin, thåå äghe Målsäganden bådhe
fridh bönena och såra bötherna, Och Jordäghande taghe tridiung
aff höffdinge. C

27. Nw måå Ingens Mans Godz skifftas för än han Lagvnnin
ähr, till biltughmääll. Ej måå hann och dräpas Innan them
dagh honom forre Lagh ää vtighe thåå han bilögher swärs, vthåå
for honom sackas och böthas som for annan Saklösan Mann,
Och lyke hans j kirkiegårdh graffuas. Ej måå och hans godz
vndanföras sidhen honom saak giffz, thee som till Edzöring giffz.

28. Hwåå som halder och födher Biltogan Mand ithe måål sidhan
thrree Månadhe ähr vthe, böthe iij Marck. Haller han len-
gre eller födher böthe 40 Marck. såå offta som hann wardher
ther Lagwnnin till eller dylj medt tolff Manna Edhe ath
ath nij biltogann Mann hyste eller födde eller ath hann nij visthe
att hann biltoger wåre. thett skall häradz Nämpdh Ransaka. Samma
Lagh ähr om them som hielp them till någott illdt att göra sidan
the biltogan ähro, eller fåår them någon hielp till wärio eller
kostnadh. Om han thett wiste ath the biltoge wåre. C

29 Hwåå som halder biltogan Mann ää annars skada wari såå
sacker som biltoger Mann om hann någre gerninga giör,
böthe thåå biltoger effther sin brutt nij thess sidher. Thett skall
häradz Nämpdh wetha hwatt ther ähr sannt om. C

Wardher någon

Balkenn

30. Wardher Någor aff sak= giffuin eller någor dråpin Jnrikis
Sidhann han biltogher giorin äår. och laga dagar hans ute
äre, ligge ogildher bådhe for kirkio och Konunge. uthan hann
haffui dagh lagliga aff Konunge. &c.

†om han några giernniga giör.

31. Nu än Någor äär biltogher lagdher aff Rijkino och wardher Jn=
rijkis dräpin eller han wardher och vtagin och medh wåldz
werkum åther j Rijkith förth och sidann dräpin Thå skall
för honom bådhe böthas och sätias som for Annan Saklösan Man.
Och Lijk j kirkio gårdhe fordas. thy ath ey måthe han j fle=
re landha biltogar wara eller fridh sin mista, uthan j samalan=
de giernningen giordis Jnnen. Ey skall och for Edzöris bruth. Sin=
gerna thüs som åå hemma tomptt standa j skiffling ganga.
Thy ath j wår lagh. Sifftis hwarken Man j Adhla Jordh
huss eller Adhla watn werka hüstru sina. och ey her j hans
uthann j alla andra lösa Penningar. Ey skall och Almen=
ningz Jordh j skiffling ganga. thå ath hon reknas för löösöra &c.

32. Nu ägha the biltoga wara ther till them bidher for them som
the brutith haffua wider eller hans Arffua. Thå the bedia
for thes som the brutu wedher, thå ägher Konunger them fridh
giffua eller then wolldin Konungs wåldh haffuer ath hanthu=
fridh må giffua, thå skullo the lösas widh 40 Mark, thet
wari Konungx Egenn sak. Döör them som biltogher äär förr
hann fridh fåår giälle thå Arffuinge hans aff Godz hans
saga böther hwart thet äär heller dråp eller såår Målsäga=
de Konunge och häradz. &c.

33. Biltoghz Mandz Jordagodz ägher lagmann och häradz höffdinge ha=
ffua medh så skäll ath the skullo sättia ban Umbutzmann then
ther for them rekna skall, ath thet affgiälleth till Jngens an=
nars kom. än hans giäldh giällis. the som hann Retzliga skyllo=
gar wår för än hann brötth Edzörith. hwatt ther öffuer löper
giffua för hans siäl fattige folck eller till kirkio eller klo=
ster ther thill hann fridh fåår eller dödher äär. Thå hann dödher
äär thå haffui hans ratta arffua Godz hans. &c.

34. Nu kann biltoga Mann aff Rijkena Rymma them så liith
haffuer j löösöra widher hitta ath ey kunne giäld hans betalas
och sakhans &c.

Och skall hans böta. Och haffuer thå Jordagodz j Rijkeno. Gör hann ij Innan nath och Åår effther thett han Rymder äär medt Målsäägandom såå ath hann honom fridh aff Konungx skipar, thå skullo 12 Män Jordha Godz hans mätha. Och försth gieldh hans betala. och Målsäägande rätth bötha. Hwatt öffuer äär gange till skifflinge och skiffte som för äär sagdt. ¶

35. Nw kann man Edzöör brytha och wardher fångin medt ferska gierning Innan samu dygnn. thå ägher Häradz höffdinge budh kaffla vpskära, och tingh saman kalla j the härade gierningen giordes. Häradz Nämpdh ägher wetha hwatt ther äär sannth om. Haffuer han dråp giorth j heemsökn thera. Och witner såå Häradz Nämpdh thå skall Häradz höffdinge honom vnder swärdh döma. Och alla the medt honom gengin wåro. Och j samu gierning haffua blodwitta eller blånadt giorth eller andra Råkoma ther Edzörith röra, Miste högra handena sina. For Råån böte som framdeles skill effther thy thett wårth äär. Och for Edzörith Hwartt the liff miste eller ij ägher löst gotz thera j skiffling gåå som för äär sagdt. ¶

36. Nw måå ij Kona Edzörith brytha thy ath honn ij måå biltogh wara, ij måå och öffuermaghi edzörith brytha. Kärar thett till barns, thå skall Nämpdhenn swäria ath hann äär ij 15 åår gamall, wthan böthe effther thy som j Dråpumålum skilz ¶

37. Nw gångr Man j Åker eller ängh åth androm om wåår eller höst och dräpar thå äär hann ogilder, Och all hans hion och thett ogilt som han fåår som till hans gånger. Samu lagh wari om någor älther annan aff sinom ägodelom påå annars och giör ther gierningh åå honom. ¶

38. Nw Wardher man åth sina saaklösa Olagliga forderffuader. Halsshuggenn, hengder eller steghlader, them thett giör skulu tholin samu rätth som hann honom giordhe. ¶

39. Tagher man annan och leggher medt wåldh åå Jordhenn vndher, snöpper honom som någott fää, bryther vth öghon eller tänder vt slåår hans, skär aff tungo, Nääsa eller örom, hugger hånd eller foth eller och bådhe aff honom. Then thett giör och alla the medt honom wåro, haffua brutith Edzörith Och swåå som ther äär ¶

Balkenn.

som ther äghe ~~medt~~ Målsäganden till eller hans arffua hann ägher bådhe skötflingen och såra böterna och fridh bedia, Och ij thwars huse thetta giört ij thesse måål, wardher han fången åå ferska girninga haffui Målsäganden wåldh Och hans frändher honom till tingh föra. och witna låtha. Sidhen haffue Målsäganden wåldh honom till löfen låtha om han will eller ken for ken tolkin han mistha låtha eller och liff aff honom tagha Och ligge ogilder för girningia sina. Nu kommer thett ij wåpna skiffte, thera mellan. och nij ij aff slika wälde, som nu äre sagdh. thaa äre nij brutin edzöris, withain böthe som ij Råramålenn skils. Nu kan Mann tolkin saak withas. Och äre nij fången wedher, thaa skall Häradz Näffndh aff thet härade som girningen wäre giordh ij. honom wäria eller fälla. Fälla the honom wari fälther. Wäria the honom wari saklösth.

40. Hwaar som aff Annan Råänir medt fulla wålde ij törföra hwath thett helzt wara kann till halff Marck, eller mehra wardher taghin widh ferska girning, thaa skall hann till ting föras Och witna låtha medt Häradz Näffndh. ath hann fuller Råånsman äre, witna the saa, thaa skall han åå tinghe under senrådh dömas. Wardher hann wärdher, wari saklöss. Och then böthe 40 Marck som honom wåldhförde. Neker thett honom och äre nij baar och otughin legge thett till Häradz Näffndh, wäri the honom wari saklöss. fälla the honom wari fälther. och böthe 40 Marck.

41. Råänir Mann till iij öre eller mera och Minne än halffmarck wardher thett sökt till honom medt full skiäll eller withis thett honom och kann nij wäria sigh medt sine boolfasta, nu böthe 20. Marck. Nu Råänir hann till 2. öre eller mera och minne än tree öra böthe sex Marck. eller wäri sigh medt sex Män. Råänir hann till een öra och minna än 2. öra böthe iij Marck eller wäria sig sielff tridhi. Råänir han minne än een öra böthe sex öra eller wäri sigh ~~medt~~ sielff Annan. Falla thenna Rån sakenn böthe som sagdh äre till treskifftis Och Målsäganden åågher thett som Råånth äre.

HS / B 128 -

Edzöris.

42. Nw legger man sigh j skogh eller skiw eller annor stadh
Och legger sigh till ath röffua. Rääner them liwth eller myk-
klith och wardher thet wppenbarith, thåå måå huar mann
honom och alla the j skogh och fåår nöth medh honom ähra
ath saklöösa griipa och till tingz föra. Ther skulle tolff män
till näffnas aff häradith som thet målith ransaka skullo.
Böynes ath gerningen ähr wppenbar thåå skall häradz höffdin-
gen them alla under Edzöris dööma som medh wåro j flock och
fåår nöth. Ähr ey gerningen wppenbar wthan nekes them eller
ähr ther om twngen j wppenbaara ordh (?), thåå skulle the tolff
thet ransaka. Fälla the them thå böthe hwar thera 40. Marck
till treskiffthes. Hwilken ey wilkar böthe miste huffwudet
sith. Wärias the wara saklöse såå som grijpna wåro som the som
grepo them. Nw findz ath the haffua någon aff liffuat till
landh eller watn j thesse måle wardha thåå saklöse. Hwil-
ken wthan Mån höser eller hägnar medh willia och wetskap
sina wara såå godher han som the. Slika the hetha Stråta (?)
karla eller Siöröffuara. C.

43. Nw gåår Mann j annars trägårdh som hwilkhet ähr tagher
äpla eller andra frucht medh wåldh. Bondhen eller hans hion
ähr fore och willia wäria. Kommer slagh thera mellan,
såå bondhe eller hans hion dräper, såår eller blodwita, ther
ähr brutith Edzörith (?) såår them som till kom dräpit (?) såår eller
blodwitter wari ogilth. C.

44. Hwaa som biudher annan Mann eller legger till ath slåå
dräpa eller några gerninga giöra åå annan Mann thåå
skall han standha samma rätt som han sielffuer thet giordhe. C.

Åårom effther Gudz byrdh 1407. Sancte Catharine dagh.
stadgadhe och stadfeste, then Stormyctige högborne konung
Erick Månsonn och alt Rikesens Råådet forsamblat j
Stockholm. Ath then Mann som giör flock eller sammenagh
på fougdenn, häradz höffdinge eller the tolff som saman j
Nämpdhen ähra eller och een thera sinnan ting stadh eller wthan
miste liff än thåå ath ey kommer gerning j dräp, såår eller
blodwitter. C.

HS / B 128 -

Balkenn.

blodwite, blånader, kläde räff eller hůsbroch, än till ähro
sin Manna witne eller wäri sigh medh tolff Manna edhe,
Giör han drååp, såår blånader eller blodwita kläde räff
eller husbroch miste liff och godz, Köningen tagh godzett, och
Målsäganden laffwith än till ähro sin Manna witne, Skalla
the ther nedher ij florck och samqwädhe medh sama willia, standhe
sama räth eller wäri sigh medh tolff Manna edhe. Tresligast
wari medh alla the them hysa, herberge eller wäria willia.
Och skall gånge öffuer them Köningx hämdh och wredhe. etc.

¶ Högmåles Balkenn. etc.

1 Mördher någor annan huru thett skall ransakas och Grättas

2 Dräpar fadher eller Modher Barnn sitt eller Barn fadher eller Modher. etc.

3. Nu kann thett skee aff wååda, ellor oförwarandes

4 Om någor Menniskia forgiör sigh sielff.

5 Om någor fästher eller häffder andra kona, mädhan hans förra och laggiffta hustru leffuer. Och han fästher och haffder andra. etc.

6 Forgiör någor Annan medh trulldom.

7. Forgiör någer Barn sitt for Arff

8. Resar någon här moth Köningenn eller landz herra, eller giör for sath eller wåldz girning vppå honom.

9. Om någor lader å foster land sitt wtlänskann här, eller förer awogan sköldh mott sinom rätte herra.

10. Om Landboo bryta Mölnarr, troskylder sinom eller hustru dräpar sin rätta herra eller hůssbonda.

11. Om man bäär Mordhbrandh åå Annann.

12. Huru then ägher sigh wäria som tolkin saak witis.

13. Vndsäghe någor ännan och then vndsagder äghr fåår skada och wäth aff honum.

14. Om them som tidolagh haffuer medh fää eller andro diurom.

15. Om någon bär forgiorning åå Annann.

16. Tesse Måål ähro werbotha måål. etc.

Högmålis.

1. Mörder mann annann eller kona thetta som annan mördher
och leggher aa lönn och bär ij frälsa, thå skall Man steglas
och kona brennas. Thet skall häradz Nämpdh aff thy härade
som gierningen giordes uti, vetta hann eller hona sannan eller
osannan. Och häradzhöffdinge edhenn häffda. Och sidhen svärii hvar
sin lotsom som ij edhenom standha, Thå skall om alth Mordh
göras och them måll som lijff forer gånga.

2. Dräpar Mann eller kona medh willia sinom eller Mördher
barnn sith hedin eller Cristin eller bani fadher sin eller Moder
sina eller husfru Mann sin, hwilkit thera thetta giör thå skall
man steglas och kona brennas än thet alla vppenbart är.
Nu hwilkenn wtkin sack wäghas och är ij vppenbarth, thå
skall han wärija sigh medh häradz Nämpdh som för är sagdh
wärdh hann wari sacklöss. Fälts hann thå skall Mann steglas
Och kona brennas. Och then thera som Mörder eller dräpar medh
willia, skall mista arff thess dödha, och så hans vtlegger allir.
thy ath Jnghenn må till arffz dräpa.

3. Nu om thet äre aff wådha till kommith, thå böthe som ij
dråpmålen skils, Konunge Målsägande och härade, treggildhe
böther. Och miste hwarken liff eller godz for wådha thenna
thet skall häradz Nämpdh vitha hvatt thet war medh willia
eller wådha.

4. Kann så Jlla athbäras ath någor Manniskia forgiör sigh siälff
hwilcken thet helzt henda må thå skall hann till skogz
föras och ij bååle brinnas vthan ath vppenbarth wär, ath han
förr så Råwetha vardenn wär ath han inghen wådha
wågha wiste. thå må han ij Jordh gräffuas vthan kirkio gårdh
Och när wthin skada skeer thå skall grannsch häradz höffdin
ge budhkaffla vpskära Och häradz tings stämpna, häradz
Nämpdhenn äghir thet mååleth ransaka Och häradzhöffdinge
doom å giffua. Arffua thess dödha taghi godzet.

5. Hånger Mann fråån kona sinn laggifftu och fästher sigh
andra kona lagliga. och haffder thenna andhen hin leffuer
som hann förr medh lagen haffde fångith, wardher thet sken
liga medh vppenbara ~~willia~~ witna In till hans brath och
wtz kirkiona.

HS / B 128 -

Balcken.

nij kirkiona rätt, haffuer forwerkatt liffuet sitt och kona sammu
ledh. än kungiöra thet, hann skall halsshuggas och kona steenas
eller j Jordh. Lägher man och andra kona medhan the förr laghli-
gha lefuer, än thå och han thij sidher nerv hiffder böthe 40 Mark
till fyre skifftis Målsäganda, konunge, bisope och härade.
Ligger thet till häradz Nämpdh hwart hann henna haffde eller
ey. Wari lagsama om kona giffter sigh androm Manne.

6. **Förgör** Mann Manne eller kona kone medt trulldom såå att
hann eller hon fåår dödh aff, miste liff sitt for sölika gerning-
ga. Mann skall steglas och kone brennas. Och wiþi thet häradz
Nämpdh som för äre sagdt. C

7. **Forgiör** Mann eller kona siuffkaren sine medt willia och för
satt, och will barna sina arff ägha. Wari lagsama om liff-
uith. Och standhe om arff som lagbokenn sagher j ärffda B. 12 cap.

8. **Hwå** som Rijsar här mott konunge eller Rijkesens herra
eller forsåth giör, att hann wille hanom fånga eller drä-
pa; eller giör någre wåldz gierninga eller Råuth med wåffnu
Rådhe gierninga eller hielp, thå äghe hann miste Jordh godz
och liff. Om hann fången wardher medt vppenbara gierningh.
Wer kann honom thet neckas och ey medt vppenbara gier-
ningh wardher fången stande thet till konungz Nämpdh. Och
sidhann swäri hwar thera som j Nämdenn standa sitt laghson
som sigh j ähr thera. Fälla the honom haffwe forgiordt allo
thij som förre äre sagdh. Wäri the honom wari saklöss. C

9. **Nw** än Mann ledher åå fosterlandh sitt vtlenskann här
och bär äffwogan sköldh mooth sin retta herra. Och härriar
sitt egith fosterlande, wether hann följer them som rätt äre
kommith till Rijkith. Thå haffwe hann och alle the med honom
wäre forgiorth bådhe liff och godz under kronone ewerdeliga
ägha. Nw än någon wethis sölika saak och äre ey vppen-
barth, thå skall konungz Nampdh honom wäria eller fälla.
Wärs han wari saklöss. Fäller hann miste bådhe liff och
godz som for äre sagdt. C

10. **Nw** än landboo, Mölnare eller wårskylder swän eller tie-
nare. Eller någors thera hustru dräpar sin rätte herra eller
hossbonde, eller hans hustru wardher han fången widh samu

HS / B 128 -

Högmålis.

Gierning eller them. thå skall hann eller hon till tingz föras
och ther Mann till stegla döma, Och kona brennas. Jordh och lösa
penningar thess saka skulo till treskifftis gångha, toghi tre luth
Konungenn, Annan Målsäganden och tridhi häradt som hanna
gierningen Jnnan skedde. Dogh så ath Affradet och Jordh, gäldh
Bolagz Penningiar Och Barnn penningia undan skifftas. Hwarn
tollin saak Withis Mann eller kona och äre ey uppenbar-
liga taghin widher. thå wäri sigh medh häradz Nämpdh ther
gierningen giordes, Och häradz höffdinge häffde edhenn. Och
sidhann swäri thera sins läston som ij Edhenom standa. Och
bidhia sigh så gudh hullan till Liff och siäll, Och helgadöma
ther hann åhaller ath hann will eller hans kona dräpo ey
sin rätta herra eller hosbonde. Och thå ähr hann ey werder
Liff eller Godz mistha. wärr hann wari saklöss, fälles hann
haffwe forgiorth allo thy som för ähr sagdt. Nu sagher then
som dräp, thet aff wådha wari tillkommit Och ey medt wilia
sina, thå skall hann rättha Arffwinga wengilda bogher böta,
och ey liff mistha. Och Konungenn Och häradt ligga böther som
ij dråpmålum skils och ey mera. Thet skall häradz Nämpdh
witha. som för ähr sagdt. hwart thet wår medt wilia eller
wådha giordt ¶.

11. Nu setther man eldh ij huss annars Manns Och will brenna
bådhe by och bondha, Brännes up ith huss eller flere eller
gårdher allan eller by. wardher taghin medt blåsandhe Munde
eller och brinnande brandh. Thå må han bindas och till tingz
föras. Sidhann ägha tolff Män aff härads skedha och sanning
letha. om thet Måål. wärir the honom, thå böthe them 40.
Marck. som saklösan bandt och bastade Och haffwe forgiorth
frijdh eller bosskiffte. fälla the honom thå böthe alt thet han
ägher till treskifftis tughi tre luth Konungenn. Annan Mål-
säganden och tridhi härade. Och gälle än bondan försth skadan
sin åather. Och wichi bondenn, huru mykin skada han fån-
git haffwer. Finz ey mera äth thå ägher bondhenn försth
folk haffwa for sich. Och thå skall ij båle brennas, som for bonden brändt
haffwer ¶. Nu kann ¶

Balkenn.

12. Nu hwem tolkin sack withas Manna eller kona och warder ey taghin medt wärie sigh medt häradz Nämpdh then gierningenn giordes Innan och wari Saklöss. fällas han giälle äghen skadan, och än 40 Mark till treskiffte. Orkar han ey böta och skadan äghen gielda. Innan Näspa sex Månada, sidhen han sakfelther äer, thå skall ogilder wara for alla huart thett äer Mann eller kona ther till han haffuer rätt giorth. ⁊c.

13. Nu Vndsiger någon bondhe eller boo hans, sker bonden sidhen skada aff Eldh, Dråp, Mordh eller andra åtta gierningarwenda, Och äer ey vppenbarth aff hwem skadan skedde. haffue thå bondhenn Witzordh ath Saklöss skylla them till wetha som vndsegning giorde. Ligge them till häradz Nämpdh, wärie the honom wari Saklöss. fälla the honom wari laghsama, som nw äer sagdth. The och them äer Illa troandes som kennan Vth loffuar eller Färgher. ⁊c. ⁊c.

14. Huilkin Mann tolkinn Vhyffuelskaper hendar ath han tidelagh haffuer medt fää eller Andra Oskäliga Creatur eller diur, warder han medt ferska gierning widher taghin eller tillbundhen medt skälia witne och häradz Nämpdh, thå äger häradz höffdinge döma honom qwick j Jordh, medt samma diur gräffues eller j Eldh brennas, ey mågho the än Jordenne haffua. Nu withs thett honom och äer ey baar och ååtagin, Ligge thet till häradz Nämpdh som annor högmäle, wärie the honom wari Saklöss. fälla the honom thå skall han Järnbärs, Och aff Biscops skrifft taga och liff sith behalla. ⁊c.

Anno Domini 1403. Om vppenbarliga gierningar ther vppenbara skrifft skall fore, Svetias hwru wordt wäldh må sigh medt them bewara eller ey. Ther om äer Riksens rådh Prelater, Ridderskapith öffuer heel wordhenn, Oenkeliga aff the gierninga ähra aff sigh sielff olofliga och forbudna, Och somliga aff tolka gierningar haffua sin plicht vthsagde j laghbokenn, som äer tidelagh medt fää, Mordh. och Andra Mandråp Öffuer them må wordt wäldh sigh wetha Effther laghenn bådhe fore skrifft och effther Och kirkiones

swara thu Intedt ⁊c.

Huarachtin Jnnrätt, ath han ey kome vndher kirkionne friyhet:
Sombliga aff tolka forbudhna giärningar, haffua wij theras plicht
j Lagbokenne vthrycht, som ähr ath fadher häffder sina dåttra
eller Son sina Modher, eller och fadher och Son ena quinna we-
tandes eller och Modher och dåtter medt en Mann, han wärdz
waldh gripa them för än the haffua tagit skrifft thå rettis
öffuer them Effther Rikesens sedhuanne Lagh och råth medt the-
them, ath han sedhan the haffua tagit skrifft måå wardz waldh
medt them sigh Jnnrätt bewara eller befatta. Somblige aff
tolka giärningar haffua fordom warith liffliga och aff kir-
kio skapelse warder Olöffliga. som ähr ath Brodher häffder
Systher sina. eller en Man twå Systrar eller twå brödher
ena quinna. eller annor fränsämis späll eller gudzsiffua lag
späll. medt them måå wardz waldh sigh Jnnrätt bewara eller
befatta. Huarsskin forre skrifft eller effther som lagbokenn
kånsliga vthwijser wedh kirkio Balkenn j thett 16. Capitt. C

15. Bär Kona eller Mann några forgiärninga, warder baar
och åtagin, thå skall hann eller hon taghas och j fiätur
settias och till tingz föras och the samma forgiärninga medt thu.
Thett skulo tolff Män witha, huatt han eller hon haffua the
forgiärninga giorth eller ey, wäria the them wari saklöse.
fälla the them fällis till 40 Marck till tre skifftis. Konunge,
Målsäiande och häradh. Haffuer ther någor dödh aff bidit,
och kärir sidhann. Withi thett och tolff Män, wäria the han
eller henna wari Saklöss. fällas the thå ägher hon j bååle
brinnas Och Man steglas, Och lösöra thess sakla skifftis. Och
Arffuinga taghi Jordh effther thu: Withis thett någon Och kann
sigh ey medt Häradz ~~häffdinge~~ Nämpdh wäria, böthe som j
Dråpmålenn skils. C

16. Thessen Måll som ähra saghdh ähro Orbotha måll, som forre
gånga bådhe liff och godz. Huormm tolkin wihas och ähr ey
baar och åtaghin, thåå wäri sigh j heraris sanct som för ähr
saghdh. Och äå skulle giälth hans bethalas af godz hans Oskiffthe,
Och Jngens Mans Penningiar måå han forbrijtha vthan
sin eghn. C C

Kombra skilnader. C

Dråpmåla Balcken medh willia.

1. Komber skilnader Manna mällan och hwar dråpar [Camman]
2. Wardher dråparenn fangin åå färske gierningh. Innan dagh och dygn. ℮
4. Dråpar Målsägandenn dråparen medh wäriande handh om någor will honom hindra.
3. Dråpar Målsägandenn dråparenn vthan doom och innan dagh och dygn. ℮
5. Wardher han dräpin vtham wäriande handh. ℮
6. Om dråparenn Rymer till kirkio eller klosther huru thå ähr giörande. Och will ey Rymma huru han skall gripas.
7. Om dråparenn will ey Rymma huru han skall gripas.
8. Om någor will dråparen wäria och skerma then skada.
9. Rååne man dråparenn aff them i händom haffuer tagit ey löse för dråpare laghligha fangin.
10. Om dråparenn dagh till konungz och fråån och konungen tagha proffua huar han will dråp trängder war eller ey. Then effther böte. ℮
11. Thå dråparenn haffuer bötth Målsägandenn och han bidher för honom thå ähr konungen honom fridh giffua. ℮
12. Om konungz rätt och häradz Rätt. dagzbreff och fridzbreff i dråpom. Och om dråparenn wardher dräpin sidhan fridh hans ähr wnthe. ℮
13. Här talar ey Nidingzwerck och plicht thera.
14. Dråpar vtlenskar Mann Inlendskan och Rymer borth.
15. Huilka som haller eller föder dråparen fridlösan.
16. Warder dråparenn fangin och sigher ney för dråpit.
17. Nu wäret them som dråpit vthat. ℮
18. Nu komber dråparenn till siwars huru häradz skall thå Ransaka nu lich och Målsägande bindher till saaban och haldzbana huem han will.
19. Om haldzbana botth.

Döör dråparen ℮

Dråpmåla.

20. Döör dråparenn för än böther ähra sätha huru thåå skall böthas. c.
21. Huru böther ägha böthas eller dödhen fader eller Modher eller frändher. c.
22. Huru Målsäganden bör Annan till dråp bindha Jnnan nath och åår.
23. Kennis Jngen widh dråpitt Jnnan nath och åår böte thå häradt 40 Marck.
24. Huru Dulgadråp och Mordgiäldh böthas skall.
25. Om dråp j skiöön eller skårar ther ey findz dråparenn.
26. Om Kona dråpar Man och wardher fången.
27. Huru Kona skall till dråp bindhas om hon ey fångas. Och ath hon måå fridlöös leggias. c.
28. Om dråpare fången skall hälltas och till tingz föras.
29. Dråpar Präster eller Annan klärker leekman.
30. Dråpar Leekman klärka.
31. Wardher någon dråpin och Målsägande ähr ey j lande thåå sem åkäres. c.
32. Huru man skall wertha dråp fästh och böth.
33. Om någor wardher kennis ther giärning åå liff gåår.
34. Om Löösker Mann dråpar annan.
35. Om Löösker Man giör affhugg eller fullsåra och orkar ey böthenn.
36. Om Löösker Drängh giör skeene och haffwer ey till 3. Marck.
37. Nu giör någor försååth för annan j skoghom och hwart försååt ähr och skall hetha.
38. Wardher man dråpin j konungz Ledung, och huru the saker skullo skifftis som fåå j werbothenn. c.

1577

Nu kombn sårmaalen c.

HS / B 128 -

Balken medh Willia.

1. Nu kommer skilnadher Manna mellan. dräpar hwar thera an-
nan ther ligge Man gen Mann och böthe bughia thera konungz
räth. 8 orth. och 13 Marck samuledh häradz. ⁊

2. Nu dräpar man annan och fångas å färske gierning widher
thykkith, Eller å flyandhe foth å samma dagh och dygner som han
gierningenne giorde. thå giffue liff for liff. Och haffue Ingen
fredh wtham j kirkio eller klosther än ther kan pröffuas ath
hann giorde gerningen medh löstt och wthan all liffz nödh. Och
ligge ther till häradz Nämpdh ther som gierningenne giordes
Innan förre än man liff aff honom tagher.

3. Kommer thes Mans Näste arffue som dräpin warth Innå
dagh och dygher Och dräpar han dräparenn medh bråda
wthann doom, thå böthe hann och sakir som annor dräpare
Och Rymma ij landh och ij liff miste, wthann böthe konunge
8. örtugh. och 13 Marck. och samuledh häradz. ⁊

4. Kann thet så wara ath Näste arffue thes som dräpin warth
Eller annor Mann will dräparenn hindra for Gudz skull
Eller for herrebudh skull. Eller och them som hwarra ämbitz-
man äher. Och warder dräparenn dräpin j wäriande hand
thå pröffuas hans måll så dödz som qwikz och dömes
effther sina bruth. Och ligge ogildher och böthes Inte for ho-
nom konunge, Målsäiande eller häradz. ⁊

5. Nu wardher Mann dräpin annorledis wthann wäriande
händ, böthes for honom fuller räther konunge, Målsäiande
Och häradz. Och ther skall ligge till häradz Nämpdh. ⁊

6. Rymmer dräpare till kirkio eller klosther eller annor stadz
Och warder ij taghin å samma dagh och dygher, thå skall
häradz höffdinge budhkaffla vpskära och tingh stämpna Och
them som gierningen giordhe kunna fologa till swars och
fråå j sich behald. Kommer han gierningena och wardher
laglija till wunnin thå ägher hann Månada dagh haffua
förre konung komma Och 14 Nätter fråån konungz fara, Och
ij laughen ⁊

HS / B 128 -

Dråpmåla.

ey lengher vtham hans Konungz Nådh ythan medh fridzbreff hans. Hwaå som gierningh giör åå ham Innan forscreffna tidh haffuu brutith Edzöre. Nu will han ey till swars komma åå thz samma tinghe, thå haffuu Målsäganden samma wåldh han till dråpz biudha som han till swars komma wäre, Och haffuu Jngenn dagh och Jngenstadz fridh vtham y kyrkio eller kloster. etc.

7. Nu än fridhlöß Man sitther quar och will ey rymma, Och Målsägandhe formåå ey taga honom, Bidie thå Häradzhöffdinge till och Konungz embitzman the ägha honom fånga vtha medh Målsäganden.

8. Nu Kunne några Män Dråparen wilia wäria forr thz han fånga wilia, antingen hemma aff sich eller annor stadz, thå wari thett tréägildh som the giöra som honom wäria willia, Och ålth thett ogilth som the få, hwart thett äär heller dråp eller såår. Nu än nogor Mann aff them dråparen aff them som honom y händom haffua, hwaå som thett giör haffuu forbrutith Edzöris. etc.

9. Nu än hwar dråparenn warder laglica fangin, hwaå som lösn tagher for honom giffuu Konunge losen och åå 40. Marck. hwart thett äär heller Målsägande eller länsman eller hwart Mann thett helzt äär. etc.

10. Nu kombar Dråparenn for Konunge eller then hans Wold haffuar y Swerighe och segher sina gierninga, haffuu thå ham dagh till hans och fråå som för äär sagdh. Konunger ägher honom breff giffua y thy samma härade som gierningen wår giordh y. Och y the samma breffuer nämpna them ther skall när wara, åå Konungz wägna. Och thett måål skäliga pröffuas. Och medh honom wari Häradzhöffdinge och Häradz Nämpdh thett samma måål granneliga skodha. Nu kan thett pröffuas att han giorde thett dråap trengder eller och medh liffz Nödh, thå ägha the fornämpdha böther leggia Målsägande som the willia for Gudhi answara och Konunge sino och skodha. etc.

Balken medh willia.

Och skodha thess Vodha bruth Och undt hwart skall han trän-
gde Dråparenn sigh dräpa. Och Dråparenn wari thå frij
for köningz sakt och häradz. Nu kunna the fornämpda prö-
fua nedt full skall ath hann thett dråp owängher giordhe,
thå ägha the ey Målsäiande böther taghia, vthan Rymma
thå Dråparenn landh och fåå aldrigh fridh för än han bödt
rätt forre sigh. Och giffuer Målsäianden såå fulla böther som
honom åth nöger. C

11. Nu haffuer hann böth och Målsäiande bedher for honom,
thå ägher Köningen honom fridh giffua Eller och hans än-
bitzmann them wtlän köningz wäldh haffuer ath han måå
honom fridh giffua. Och böthe ther effther köningen 8 orth.
Och 13 Marck. Och Häradh samuledh. Wthan trängh och
Nödh pröffuas kunna som för ähr saght. C

12. Nu ägher ey köningz räther högra wara än 8 Orttj och 13.
Marck Och samuledh häradh. Dagz breff löses aff köningz
Cantzler for halff Marck. Fridz breff forre Marck. The breff
skulla åå Swenska skriffuas Och alla andra som doma röra
Fåår hann ey fridh aff köningen Eller will ey bötha eller
fly. Och wardher hann dräpin sidhan dagar hans ähr wthe
thåå ligger ogildher, ey ägher Oedz hans skifflas hwarsken
Loföra Eller ännath Och böthe köningen och Sithe Målsäiande
Eller häradh. Wthan han Nidingz werck giordt haffuer Eller the-
ra widherlikka.

13. Thessa ähra Nidingz werck: Dräpar nogor fadher Eller Mo-
dher, Sonn Eller dåtther, Broder Eller Syster Eller öffuerma-
gha minne än sine åra, vthan thett sker medt wådha: eller
Dräpar man Offuande Eller åå Bundet Sijmande. Eller träl
bär man ath han fåår aff bana. Hwaru som tolka gerninga
ga giör som nw ähra sagda, standha räth som forre skils
j Edzöreth och j Högmålen om han warder fången. War-
dher hann ey fången thå Rymma landith som för ähr saght
Och thess minder Nådh ath han minder wärdh ähr. C C

Dråpmåla

14. Dräpar wtlendzskar Mann någon wari såå om honom som Inlenskar hade thet giorth. Wthann aff Rykena flyr. Rymer hann Rykith, gäldes thåå gällis giäldh hans aff Godze hans Och böthas bruth ther wthaff Målsäiande Konunge och häradz. om såå till wrkar. Wrkar ey till fulle giäldhe. och böth, brista för Konunge och häradz. Målsäiande hann laghi sin räth. Äghe och godzett mera än giällen och sakt hans, standhe thett Nath och Aår och gånge sidhan ther om som lagh skillia om annath wtlenska Manna Godz.

15. Hwåå som fridhlösann Mann haller, såå ath han födher honom Jth måål eller nath thes länar sidhan hann fridhlöss giorth äre och hans dagar äre wthe, böthe 3. Marck eller dylia medh sex Manna Edhe ath hann ey wiste ath hann fridlöss wåår, Hwåå som lenghre haller eller och födher än nu äre saghdh. böthe 40. Marck. till treskifftis. Och ligge thett till häradz Nämpdh hwart ther äre santh om. Böthe och såå offta 40 Marck som han wardher ther till wunnin ath then lenghre haffwer honom hallith eller födh.

16. Fångar man någonn för dråår Innan dagh och ~~Nath~~ dygne sidhan dråpith wåår giordh, Och faar till tingz och will till dråpz bindha, Och hin sigher ney forre sigh ath hann thett dråp aldrigh giordhe, thåå skall häradz höffdinge them 12 Män nämpna aff tingena ther som the sidio bådhe Saa widher, the skullo ther sanning om letha som the wilia för Gudhi swara och Konunge sinom, hwart han äär wijgwaller wåår thes williande och wallande ath hann dödh fick eller ey. Fälla the honom haffwe thåå wtffra thes dödha wåldh honom till dråpz bindha och räth hans giöra lekha som för äre saghdh. Och ey böther för honom tygha.

17. Nu wår them dråpith wthaff wari hann saklöss och the böthe 40 Marck. som Saklösann wååldfördhe, äre hann och såår eller slagenn thåå böthe som y Sååramålen skils, haffwa the och fångitt honom y husen hans eller hemma thåå haffwa the brutith Edzörith.

Nu äre han

HS / B 128 -

Medh willia.

18. Nw äghe hann dhängin till sinars konu och sigher sigh ther haffua warith och williande eller och wallande ath han dödh fick. Eller sigher ath hann ther nij wår, thå skall häradz Nämpdh thett wetha. them som the sighia bådhe Jaa widher, ath hann åå wighwalle wår thess williande och wallande ath hann dödh fick eller nij Och them som honom undan bygher ath nij åå wighwalle wåro eller och ther wåro, Och nij thess wil- liande eller wallande ath han dödh fick thå wari saaklöse Och sidhann haffuä then wåldh som sin haffuä mist. ath binda them sarbana som han will Och till haldzbana som han will. hwar thera medh edhe tolff Manna åå tinghe. Aff them som åå wighwalle wåro och nij wåro undhann tagnes aff Nämpdann warder och han till dräpz wunnin. thå haffuä dagh till Konungz konu och anther fråå som för ähr sagdt ©.

19. Nw äghe haldzbana böth 9. Marck. Wiss Mannen skulle for rådz bana wäri sigh medt tolff Manna edhe Eller böthe sex Marck. Målsägandes then saak ©.

20. Döör dräparenn förra än böther ähra wtfästha. böthe thåå arffua hans 40. Marck till wtskiffts dyllia the drå- pith. lygge thett till Häradz Nämpdh. Wärie the honom wa- ri saaklöss, fälla the honom böthe som sagdt ähr. Ähra böther wtfästha giffua thåå arffua hans Målsäganden thett wtfästh ähr. Och Konunge Och Härade laga böther som forsthe- ffuatt ähr Döör och hann sidhan Dagher hans ähro ute thr, Och för än hann fridh fåår. Och Målsäganden böther fä- sthe. böthe thåå arffua hans aff Godz hans 8. ortugh. och 13. Marck. Och wari frij for Konunge och Härade ©.

21. Nw thett som böthas skall for fadhers gierninga som haffua brwith Eller Modher. Eller andra frändher thera. giälla nij giällann och saklerna aff luth thess som bröth, hwatt thett ähr heller löösöra eller jordh än thett till ähr. Ähr thett nij till thåå wari arffuarna saaklöse bådhe for Målsägande Konunge Och Härade ©.

22. Hwar Mann skall annan till dräpz bindha effther thett dräpith war giordh innan Nath och dåår hwatt han will heller brådan ©.

HS / B 128 -

Dråpmåla.

hellre brödare eller smare. Nu bindher han hond
ey till dråpith innan Nath och åår effther thet gierningen
wår giordh, haffui sidhan inghe wåldh nagon till dråps
bindha, wthan haffui then saak sigh kunna om nagot
åhr them till.

23. Nu kanne inghen widh dråpith Och ingen wardher
laghligha till wunnin innan Nath och åår effther thet dråpith
wår giordh, thå ägher härade saak åå 40. Marck wthan
härade samän dråpare wisar thet hetar dulghadråp. Aff thy
40. Marck taghi konungh halffth Och halffth thess arffwa som
dräpin warth än the inrikis åhro. Åhra the inrikis och
kombr ey breff eller skäll aff rätta arffwa innan Nath
och åår effther thet dulghadråp wår wdömpth. som för
åhr sagdh, thå skiffte the 8. ortu och 13 Marck som y ar-
ffda balkenom skils y dana ~~balkenom~~ arff y thet 23 capit.

24. Nu giffs härade saak for Mordgiäldh skall häradz nämpd
thet witha ath hann doo af sorh och ey aff Mans hända
werkan, eller och ath ther gaffs witha arffwa saman saak
medh sämpdo inghen innan Nath och åår eller the wisa samä
dråpare medt samma witen, haffwer hann inte aff thenna wiz-
orthum för sigh som nu åhr sagdt, thå skall ~~thett~~ härade Mord-
geldt böthe 40 Marck, taghi konungen 20 Marck, Och Mål-
säganden 20 Marck, som för åhr sagdh. Thå skall effter Man-
tallet wtböthas hwar them Man som 15 åra åhra, karls
könn eller och mera. For alla them som Mordgiäldh ägha bötha.
thå böthe fulth Mordgieldh än the mörder warda, Och ha-
ffui thet inghen Man frälst. Nu mördher och nagor them
ey böther Mordgiäldh som åhr quinnor eller offurmaga,
yngra än 15 åra wari thå böth halffwå minder. Nu
ägher häradz nämpdh. Mantall ath nämpna, Och hwar them
ägher Mordgiäldh göra som the nämpnat. Vithe nagor quar
och gör ey böthe ~~Marck~~ öra. Sitther aller hersk-
ap quar gialla thera Orell waff Mordhgiäldh och åå 3. Marck.

25. Nu warder Man dräpin y skoghar eller skiärar finder
härads dråparenn innan Nath och åår, eller thyss och wppen-
barth åhr ath wtländske här haffwer thet giorth thå wari
härads saaklöss.

Medh Willia.

Härads Vaarklöst Äre ey fåå gialle ändher härade ther forre
Dulgadråp 40 Mark och ey mera. thå ach likuna som flere
komme ~~Eller~~ än Ith ach enom some.

26. Dråpar Kona Mann och warther fången åå färske gierning
Eller Innanm Dagh och Dygher, thå skall hon till tingz förat
weta och döma liika som annan dråparr. Haffuer sidhan Mål-
ägande wäldh hwatt hann will heller böther tagha eller henne
halshugga låtha. Tagher Målsäghande böther for henne, thå
böthe och Konunge 8 örtugh och 13 Marck, samuledh och häradz.

27. Wardher ey Kona fångin Innan Dagh och Dygher thå skall
han henne till dråpz lindhå åå tinghe som annan dråparr och
böthe Målsäghandenom 40 Marck Konunge 8 örtugh och 13 Marck
och samuledh häradz. Ey måå man Kona fridhlösan göra, än
hon förmåå thetta böta. Förmåå hon ey böthe thå haffuer
Målsäghanden wäldh, hwatt han will heller minner böther
taga eller liff henne. Och ware fridhlös for Målsäghande
Konunge och häradz som annor dråparr. Och böthe thå Ingen
them som henne födher eller samwist haffuer medh henne.
Wtham han henne wäte for thy som henne fånga wilia.
wäte och han henne ware tråghildh thett han giör. Och alt ogildh
thett han fåår som för äär saghdt.

28. Hwar som dråpare warther lagliga fångin hwatt thett äär
Mann eller Kona, thå skall målsäghanden honom j hen-
der fåå Konungz foghotha. Foghothen ägher honom j Konungz hech-
telse sättia och ther göma, låtha ther till tingh äär stämpdt och han
rätther skall göras. Och foghote skall honom till tingz föra och
ther j rätthen Antwardha. Och sidhan skall Målsäghandenom ho-
nom ther till sakamanna winna och döma låtha. Och Bödhelenom
giffuis een Marck Penninga aff häradz Saakörr.

29. Dråpar Präster eller klärk lechman ther tagher Biscoper
~~Konungz~~ rätt. Och arffua the dödha Målsäghande luth aff böthen.
Och Doom Kirkione häradz rätt.

30. Dråpar Lechman klärk taghi ther Konunger sin rätt
och arffua thess dödha sin luth aff böthenne häradz Kirkione
rätther som för.

N. 3.

Lechman eller

Dråpmåll.

31. Kann Lechmann eller klärka dräpin wardha och äre
ey räther Målsägiande Inlendis thå skall thet kiäras,
wäre thet dräpith forre them som ä kiärar medhan Målsäg
ande borte äre/ Kommer han sidhan och kräffuer böther,
wari thet warith forre thy som wardet forre thy som först
wåkiärda eller åtalade, Och så for alla them kunno
framdelis åtalla. ☾

32. Nu will man wetha dråpsak och böth. kiärar Målsägian
de effther böther. Konunger eller häradt, hwilken them helzt
effther kiärar, Och hin segher the böth gulle haffua thet
skulo tolff Mään wetha hwart thet gulle wäre eller ey. ☾

33. Kommer Mann till tingx och gånger widh sack sina the
han agher dödh forre lutha: thå skulo tolff män thet
wetha hwart han giek widher the sack eller ey. the tolff
Mään agher Landzmann Konungx, Och ä hwart sack helzt
äre som han haffuer widher gångith. Och gånger ä tiff
Mäns thå swäri thet tolff Mään ath han widh the giärning
giek för än domber ä honom gånga. ☾

34. Dräper Lösker Madher Mann thå agher han fångas
aff Målsägiande, Konungx Landzmanne och häradzhöffdin
ge hwar han äre wtham ij kirkio eller kirkio gårdh.
thå agher han till tingx föras Och ther liff aff honom döma
lutha. Och hwarsken fästas eller böthas for honom. ☾

35. Nu kann Lösker Mann hug eller fulsåra giöra och
orkar ey fulla böther, thå skall han fångas som sagdt
äre, Kommer ey them Innan Månadz dagh, lutha böther
budar for honom, föras thå till tingx och dömes handh
aff honom. ☾

36. Kann Lösker Man skenes giöra och orkar ey till tryggia
Marcka, thå skall han fångas och hållas thenn Månadt
giäller ingenn thå böther for honom. thå skall han
till tingx föras och kniffuer stinges giönom handh hans. That
äre Lösker Mann som äre ey boolfaster, Och ey orkar
fulla böth uppehalla. ☾

Nu giör man ☾

Medh willia

37 Nw giör mann forsåth for annan j husa skiula, skogha skiu-
la, grinda skiula, bya skiula eller hwar thett helzt wara
kann, kombe Mann farande them som forre sitther vtan
wåpn eller giör åttkomo åå them som till kombe. faller thå
som forre ähr ligger ogildher. Wtham han hämpnas thes dödh som
han ähr rätter Målsäyande till eller wachter effther then
som fridhlöss ähr. effther laghum wordenn. ligger thå j laga
giella 40 Marck. till treskifftis Målsäyande konunge och
härade. Ey warder thet böth högre, thy ath hwar ägher
hämpna lag och ey slagh weder annan. faller then som till
kombe ligger. ligger han j treböthe 80 Marck. Wtham
them som förre sitther hämpnas som saghdt ähr. böte thå 40.
Marck till treskifftis. och taghe fulla skiefft. Nw si-
tther annar, forsåth wara giorth och annar ey. Withe thett hä-
radz Nämpdh. hwart thett ähr santh om. Ey må forsåth fe-
tha. Wtham them som forre sitther vtan wåpn. ath hi-
nom eller giör åå koma som j Edzörenn skill.

38. Nw bruthar konung Edzörath, och skil ligger j laga
läght, och skiöller j stämpne. warder then man drapin
ligger j treböthe. J thesso måålle som nw ähro vptaldh. thå
skall thå bådhe saakbana och halzbana widh bitela. som
för ähr saghdt. J andra wåg thå ägha treböther skifftis
ath Målsäyandenn taghe 40. Marck. Och sidhan gangir 40.
Marck till treskifftis, taghe ena lut konungenn annan
Målsäyande och tridie härade.

M

15 9. Nouemb. 77

HS / B 128 -

Dråpmåla

1. Förstt skrifs hwarr willia werk eller wådha ägher
Och om någor drager kniff eller annath wäpn will
skada giöra och gither ey. ¶
2 Om til dödz sår warda aff then hygger hwem thet Ran-
sakas skall mellan Mänyskio och edhe, Och ath Konungz Landz
mann Och Målsäganden När warr. ¶
3. Skiuthar mann eller kastar ath Annan ath Manniskia
wardher förre stadh. ¶
4 Nu skiuthar någor dödh aff gildre y skoghe Och hwem
the hysa skullo. ¶
5. Hugga twåå träå eller wältha sten, och döö bådhe
eller annor thera.
6. Faller någor y brö eller brun och döör aff ¶
7. Klifwer man y träå sielff williandes bidhin eller bi-
dhin och faller till dödz.
8. Faller Mann aff träå och thu andre ägha sår skadan.
Faller hus åå Mann ¶
9. Faller ... hus åå Mann. ¶
10. Dräper Offwermyghi Mann medt willia. ¶
11. Dräper Offwermyghi Mann medt wådha. ¶
12 Huru Offwermyghi skall till dråp bindhas. ¶
13.
14. Om Owinna dräpz medt wåådha som sigz med bar wara.
15. Om thet folck som Lårwetha ågra giör dråp eller
Annan skada och hwem hysas skall ath the Lårwetha ägra.
16. Dräper Fadher eller Modher Barn sith medt wådha.
17. Dräper fåå Mann eller diur foghla the man hema
födher. ¶

1. Hwaar som swärdh eller kniff drager spennar Armborsth
Eller Annor wäpn kastar ath Annann Offwerdher och
Oswådder hugger stinger eller skiuthar ath honom, Och ingen
Annan hwart ther timar dråp eller sår aff, Koma aldrigh
wådha lös eller ~~loch~~ wådha bothe forre. ¶ ¶

Nu kan någor ¶

HS / B 128 -

Medra wååda.

1 Nu kan någor aff liffz Nödh sigh wärien willia eller will
fånga then Man fridhlöß är, eller annan then under lagen
gripas må, huggar eller och skiuthar ath honom eller them
han wärien willia. Och ligher annan thet må wådha re-
knas, Dra han wådha Edh under tolff Män fylla kan.
Vogh bär ey anthen och hugg eller skuth ey på een Man till
wådha räknas. Dragher och någor kniff eller swärdh
ath annan eller resar skuth och will skada göra ändoch
han ey giter, böthe tree Marck. Saker thet ä Kyr-
kio Wägh eller tingz wägh böthe som skils j Edzöris.
Ligger allen thessan ärande till witne som när wåro och till
häradz Nämpdh.

2, Nu Kunno aff the huggr j wådha fira saman wåndha
ther man dödh aff bliffher, thet skulo tolff Män aff samma
häradt under witna om någor när wåro ransaka och fråg-
na hwar sins lustom, hwart heller thet war wådha eller
ey. War thet wådha böthe 20 Marck ä(n) wådha both
Målsägandes Egen saak. Thenna Edher skall gångas å
Nästa lagting ther effther Och Konungz Ländzmann och Mål-
sägande ~~skall~~ läthe thenn som dråpith giorde medt tree
Boolfastha Män till sigia. Sää the thetta bidh, och komo ey
forfalla löse. Thå gånge hin Edher sich for häradz höffdinge
Eller domare hans. Och legge gruusth fram eller forwiße
Målsägandenum 20 Marck. Och wari saaklöß for Konunge
Och häradhe. Ähr ey Konungz Ländzman och Målsägande
thå till sagdh, stande Edher then quar till Nästa tingz dags,
effther thet ath Målsägande och ländzmannen ähr lagliga til
sagdh. Och gånge thå hwart the heller när ähro eller ey. Och
ä hwar man bindher sigh till wådha Edh och wådha both
och fälz ath Edhen wari thå wådha j willia werka.

3. Skiuthar Man ath oskäligha diur eller tillmåls medt
Boghe eller skiuthe eller kastar steen, stang eller kniff.
Eller annath hwatt thet helzt ähr ther skada må aff blifua.
wardher Menniskia fore stadder och får dödh aff. Kan han
wåda fylla.

N. 5.

HS / B 128 -

Dråpmåla

Wåådha fylla medt tolff Mään böther 20. Marck. Målsägar, och them saak. fäldt han och them wari thå wåådha ij wiliawärka ©

4. Nu giör Mann gildre ij skogh medt spiuth strängh eller stagge, eller graff for älgia eller andra diur, thå skall hann thet lysa een Synnadagh för än hann gildre sätter widh sokna kirkio ther hann will them giöra och twå Synnadagha sidhen thet giorde åhra. och kunnogha giöra ther ligia. Fåår någor ther dödh aff och ölyst wari böthe 40 Marck Nu seger annor lyst wa-ra och annor ij Witni ther 12 Män aff Soknena thet lagliga lyst och skeer ther sidhann dödh aff wari böthe 9. Marck ©

5. Nu hugga twå trä eller wälta steen, fåå bådhe bana aff ligge bådhe ogildhe. Fåår annor bana aff giälle them som lefwer igiänn medt $4\frac{1}{2}$ Marck © ©

6. Ähr Brunner ij By hann skall lyckia och hyllia. faller ther Mann ij och fåår bana aff böthe 10. Marck them som brunnen äghe. Äghe flere brunnen böthe thå som äller och ij flere eller them som bygger. som ij Byginga Balk skils. Äghe flere saman bro thå böthe the som fälla och ij then som byggia. ©

7. Klyffwar man ij träå sielff williande, faller nidher och fåår bana aff ligge ogildhe. Klyffwar Man ij träå budhin faller nidher och fåår aff bana wari böth tio Marck. Nu segher arfwa thess dödha effther börin eller budhin vpklyffwin wa-ra och hin nekar, ij vpklyffwin wara effther budh, wäri medt tolff Manna Edh. eller böthe som för ähr saght. © ©

8. Nu faller Mann aff träå nidher och fåår hann skada som underståndir, wari ogildh. ©

9. Nu faller huus åå Mann annars handawerka Mann och fåår aff bana, wari böth $4\frac{1}{2}$ Marck ©

10. Nu faller Lass åå Man wari ogildh ij thenna handa lass ther ähr. ©

11. Nu kann öffwermagha mera än siu åår och minner än 15 åhra man dräpa, medt willia wari thå öffwermaghs willi giärdh som myndughs Manns wåådha. giärdh. böthe hann ather medt 20 marck

Medh wådha.

medh 20 Marck, aff them 20 Marck tagher Målsäganden tio
Marck, samuledh och härade. ©

12. Dräpar öffuermaghi Man medh wådha, böthe 9. Marck
och tagher hwarthera konunger eller härade. Äär han siu åår
eller minder och dräpar medh awilia, böthe 4½ Marck. Drä-
par han medh wådha, böthe 3. Marck. Målsäganden
ägher sack. Kombær säår och ey dråp i, wari säår ogilt ©

13. Nw dyls dräpith, bindher han sää till dråpit som annor
dråp. Nw sigher annor öffuermaghi wara och annor ey,
wäri thet tolff Män aff härade, rädhe halffua Nämpdh hwar
thera. Wari kona i samu som Man i wådha böthrom, hwart
hon dräpar eller dräpin wardher. ©

14. Nu kan kona medh wådha dräpin warda, och sigs hon medh
Barna wara thå haffue barnsens Arffuinga thet Näsh äär
witzordh at witha medh ~~hennæ~~ twå Quinnor witnom och tolf
Manna Edh. at hon medh barne war och ökes thå böther 4½ aff

15. Nw wardher Man eller Kona åwerkha thå skulle näsha
frändher hans eller henna, såå brath thet wardher såå, lysa
thet fore Grannom och Bolkamannum, och han eller hon
i helgelse sättia och haffua om thet them fångit giffa. Nw
kan them åwerkha at helgelse kona och dräpar Man
eller brinner By, Liggir them by i wådha, giällom 9. Marck.
Ey äär them böthrom högra än thå at ther brinner bådhe by
och bondhe. Nw kan then Man eller Kona dräpas aff
them i wådha böthrom, 9. Marck. Thå skall hans Ar-
ffuinga eller henna bådhe tagha och giälla them. Äro ey lös-
ninga awer till wari thå both thera som lysa bwdhe halffua
böter, ochwat grenningar them åwerkha giör. Ern Arffuinge hans
wiste at han åwerkha war. Säår och them åwerkha dräp
eller säår eller andra åkomu, wari both halffua minne. ©

16. Dräpar fadher eller Modher Barn sith medh wådha, haffua
thet bådhe, Näran annat thera till thess som dräpit haffuer thå
fälle wådha och wådha both. Och qwäli thet ingen högra
hwarsken till laga ~~eller till botha~~. Näre hwarghit ~~till~~
thera ©

HS / B 128 -

Drapmåla medh wååda.

thera till annars Arff thå bådhe Warck löss for Edh och böte. ©

17. Nu dräpar thå Mann Oxa, galtar Borkar Hestar hundar Nött eller Bryras thå thet helgt ähr, böthe fyrre 9. Marck them som thet thå ägher. © Skiuther Mann diur hemma eller fogla, Kunne the skada göra wååda thå for thz som for annars thå i alla saker ©

Nu dööll hann thet som thå ägher, thå bindhe thess dödhe arffua honom till medh tweggia Manna witne Och tolff Manna Edhe. ©

Såramåla medh willia ©

1. Förstt huru Mann skall Annann till Såramåla bindha
2. Nu giör Man sändher såår och Dråp.
3. Om Man huggar Annann i wåpna skiffthe, fullo såår aff Näsß eller öra. Ögom wthe ©
4. Huggar Man aff annan finger eller fott framan wristha.
5. Huggar Mann Tåå aff Annan.
6. Huggar Mann eller stinger annan full såra ther nij kombher aff thy i. ©
7. Huggar Mann annan i Rygh, Arm eller Been, såå ath han wardher Lamer eller lyther aff. ©
8. Huggar Mann eller slåår åå hånd såå finger krumpnar
9. Huru wtslagen tändher bötas skall och huru bötas skall och skiffthas ther bådhe kombher saman såra both och lytess both. ©
10. Om kötsåår skrumo och minder såår. ©
11. Huru såår skulle skodhas. ther wåtta kombher ij.
12. Wardher Mann såå huggenn eller lambraden ath han orkar nij till tingz eller kirkio ath laiha såår sin skodha. ©
13. Slåår Mann Annann pusth medh stångh eller stene.
14. Bäris Män och fåår annor dödh aff och annor såår.
15. Warj kona såå giedh i såra borthum som Man wrhann hon födher dödh Barn. ©
16. Huru man skall såår wårdha Marck och Åår och tinger om såå widher bör. ©
17. Dräpar Mann Annan eller sargar åå Åker eller ängh, om wåår eller höst. ©

Huru öffuer ©

Såramåla Medh willia.

18. Huru Offuermagh böta skall såår och hugg. &c
19. Om the Männ som slå och illa handla thera hustrun. &c
Sargar hundar eller fää Mans annann. &c

1. Wijl Mann annann till såra budha, thå seghen them som kiärir till sigh haffua warith och ey thes williande eller wallande ath hann skada fick. Eller sigher ath hann wår ther ey. Thå skall thet häradz Nämpdh wetha them som ther sigia bådhe Jaa widher hwart hann åå wijgwallen wår thes williande eller wallande eller ey ath han skada fick. Och them hon undan tagher ath hann ey åå wijgwallo wåro och ey thes williande eller wallande ath han skada fick wari Saaklöse. Haffuer sidhann them wåldh som såra fick ath budha them till Sååramåla som hann will medh sex Manna Edher åå laghe, aff them som ther wåro och ey wåro undann tagne aff Nämpdena. &c &c

2. Nu Giörs bådhe i sändher huom Manne, Såår och Kåån, budhe hann widher bådhe medh sex Manna Edher och böthe thå hwar om sigh. &c

3. Komma Män samman i wrågna skiffte medh wredh willia och huggar annar annans sulka såra, Näsa aff Manna eller ath öga eller aff öra, eller i sitt ansichte, så ath han haffuer ewerdeligit lyte ther aff eller huggar aff hånd eller foth, then som thet giör böthe tolff Marck Målsägandenn, for lytis och 20 Marck till treskifftis for Sååramålenn. Nu wardher limmer aff hugne twåå aff thessa fornämpda limmar wari thå both halffuo mera bådhe i lytisboth, och 40. Marck till treskifftis i Sååramålenn. Nu wardha flere limmar aff huggna än twåå aff them som för äro nämpda, wari så gildher limmer som lem bådhe i lythisboth och Sååramåla.

4. Huggar Mann aff annan tumoll fingher eller foth framan wristha, wari 9. Marck for lytis och tolff Marck till treskifftis for Sååramåla. Forthy ath Tumoll fingher ähr halff håndh, och häll halffuer fother. Huggar Man them

Näste ähr &c

HS / B 128 -

Såramåla.

Näsths äher Tumoll finger böthe 3 Marck. för lyting och 9. ör(?) for Sååramålet. Längsta finger wari j sama bothum. Them Näsths äher litzla fingrath wari tree Marck for lyting och 6. Marck till treskiftis for Sååramålen. Litzla finger wari j sama bothum.

5. Huggar Mann Täå aff Manne hwari hwar thera så gieldh j Sååramålenn som finger och halffua minne j lytha.

6. Wardher Mann huggenn fulla sååra ther nij kombe afftha(?) j. Wardher huggenn eller stungin j hooll widh swärdh eller spiuthe eller hwaria handa thett helst äär, eller stungin giönom Låår eller Arm eller hwar helst han giönom stungin wardher eller huggenn j huffwudet arma eller Bein, ant-/ tösal och uttaghas, eller warda Been eller arm sundher slagna, eller hugna thessen äära fulsåra ther fylghe(?) j lytisboth.

7. Nu kann Mann warda huggenn j thy(?) Arm eller been. så ath han wardher krumpin Lamer och lyther. wari thå lytisboth sex Marck. Wardher hann nij lyther krumpin eller Lamer thå skall nij lytisboth fölghia.

8. Wardher Mann huggenn eller slagin j hand så tumoll fingar krumpar och omjttkias(?), böthe 3 Marck ath lytis-/ boch. Och tolff Ör for them ther äher Näsths. sex Ör. for them ther äher Näsths, tree Ör for them ther äher Näsths. Och $4\frac{1}{2}$ Ortog for them ther äher Näsths eller for litzla fingrath. Och såårin bötas effther thij the warda miärghi till.

9. Wardher Mann uttslagen fram tändher eller andra tändher fyre ä höse(?) thwarum thå äher thett fuller limmer, wa-/ ri lithe tolff Marck och tiughu Marck ath såramålenn. Wardher fyra tändher uttslagne böthe sex Marck. för lyting till treskiftis. for Sååramålen. Warda twåå uttslagne böthe tree Marck for lyting och sex Marck for Sååramå-/ lenn. Wardha Ena uttslagen böthe tolff öhra för lyting, och tree Marck ath Sååramålenn. Hwar som wåå-/ dha kombe j Sååra both och lytisboth thå gånger sååra-/ both till treskiftis, taghi Ena luth Målsäganden. En-/ nan Konungr.

HS / B 128 -

Medh willia.

nan konunge och twidhi häradz. Och kyrkiobonde Målsäganden thre saak. Hwar som kyrkiobondhen skullo bötha for affhug thå gånger Jn kyrkiobondhen wegh undher Skäramålom, then som affhug ägh konung och thå skall then sandha Mark och åår thå Mark och åår ägh wedher thå skall häradz höffdinge Nämpna sex Mään aff häradhe the skulo skodha hwart hann ägh sää krunugsum eller lyther, at hann ägher kyrkiobonde ligga eller ey. C.

10. Nu wardher Mann huggin kött såår eller slagin fullo skrena böther ther forre sex Marck. taghi Målsäganden tree Marck Och tree Marck gånger till treskiffte. Wardher Man slagin eller skurin Minne såår än nw ähr sagdh Och synas dogh blåth eller blodogh böthe tree Marck till treskiffte. C.

11. Nu seghes åmor Minne såår och annor mera, thå skall häradz höffdinge sex Mään till Nämpna at the mätha the sama såår och for thu bötha lagha som the segia lagh och rätt wara C.

12. Nu kann Man warda huggin eller hambladen såå at hå ähr ey för till tingz eller kyrkio sigh at klaga. eller skåår sina Syna lätha, Thå skall häradz höffdinge budh såå, han skall honom sex Samunga Mån Nämpna, the skullo idet koma Innan Nätthe 14 nätther effther thet skadan giordes och mä- tha ~~[illegible]~~ såår hans. Och såå ther forre bötha lagha som the willia. sin Edh opåå giöra, Och såå som såår och åå koma ähr till. Hwilkin aff them sex, som häradz höffdinge lagliga till Nämpnar ey will koma. och ähr forfalla löss, böthe 3 mark till treskiffte, taghi Måålsäganden een luth Annan konungh Och tridhia häradz. Fåår häradz höffdinge budh, och will ey Nämpna, böthe sex Marck till treskiffte. C.

13. Nu skåår mann Annan Siuth undher stångh eller strenn. Och synas ey Ååkoma, wardher giordh for Sochen eller till kyrkio eller annan stadh ther samfundh ähr. Ähra till twåå Manna witne som när wåro och åå sågho, böthe tree Marck till treskiffte. Orkar han ey tryggia Manna witne som nw ähr sagdh. Och synas ey åå koma, thå wäri then sigh.

som saaken giffz. C.

Såramala.

som saaklenn gifz widt fyr Manna Edher, och wari Saaklöß.
Och then Edh skall hann åå tingher gångha. Hwar som
Kusther warder slagin som nu är sagdh. Och synas ey åå.
Kona ther måå Jughenn effther Käära uthan wittne Målsegiande. ©
14. Nu kunna männ saman Kona wid wredz werkann och fåår
annor dödh aff. och annor såår. ther äghe dödher gildher och såår
ogildher. Effna the baadhe och fåår hwar såår aff annan. fåår
annor fulsårr och annor minne åkoma wari thåå hwar gildher
ath sina såår som the wardha mäthin till. ©
15, Nu wardher Kona fargatt fulla sååra eller minne sååra,
eller bardh. Såå wari gildh Kona j Sååra bothenn som Man
uthann honn wardher såå bardh eller huggenn ath honn födher
dödh barn. thåå ökis both henna widt 9. Mark. Och ther äghe
j hwarsklenn Karll eller Konunghe. Barger Kona Mann
Hwaria thåå såå fulla böther som Mann Och sökis henna Måls-
man Och böthe aff sina penningir Och ey aff sina. ©
16; Nu wardher Mann huggenn hoffunda såår eller hwaria
handa såår thet helzt ähr. som man måå dödh aff fåå, thåå
skall thenn som girningen giordhe the saina såår wärda. the
till Narh och åår wthe ähr. effther thet girningenn wåår
giordh, Och ey langher, uthann häradz Nämpdh witne och
swäår åå tinghe hwar sin Edhom, ath hann aff handa wer-
kan hans ~~kan~~ dödher blaff. Fastha thåå och böthe som andra
dråpare. effther som saktenn ähr. Nu warder Mann
såår aff annan eller slaghin, Komber thenn thet giorde. Och
böther widh Målsegiande Konunge Och Härade Och Målseg-
ande giffwe honom såkh ennotth. Nu döör hann aff the
såår sidhann böther ähra böthe. Och fore än wthe ähr Narh och
åår effther thet girningenn wåår giordh, thåå äghe Mål-
segiande ey häämpnas, uthann han skall laga böther böthe.
Och standha the/ förshe j böthenn som ähr upburith.
Sidhann skall thet widt lage kraffthas som äährer stander
Och Konunger och Härade liha ath then böthenn sy the up-
burith Hafftwåå the ökas ey thera both. ©

Nu gånger Man ©

Hääramåla medt willia.

17\. Nu gänger Mann ath äman thess williandr ath han will bon-
dan skada giöra eller hans hion, å Åker om wåår, eller
åå hans Åker och Äng om höst. Dräpar huggar eller slåår
blåwadt eller bloduttr bondhem eller hans hion, thå äre thett
alth träghelth som hann gior sen till kombr, och alth thet ogilt
som hann fåår. Nu än thett kombr medt bräädri skilnader
them emellan, å Åker eller Ängh om hyrda tima, thå bötht
som skrifs y Våramålen om hwars thera åkomma, Och Intet for
fridbruth, Och thett skall häradz Näffdh wetha hwat ther äre
santh om.

18\. Nu giör Offuermaghi fulsaar eller bloduttr them som wara
äre änn siw åara Och minne än 15 åara bötht tolff Öra for
hwar, än the thr och äre. Giör hann minne åkomo som äre
blåwadr eller bloduttr bötht tree Örr. Giör öffuermaghi
såår eller bloduttr, siw åår eller och Ingen wari ogilth ther
skullo ey böther forre gånga y then bothen som öffuermaghi
skall bötha forre toghi thet Målsäganden och hwarske Konunge eller
häradr.

19\. Ähn thå ath Gudh haffuer giffuitt Mannen quin,
man till hiälp Och underdan. Och ey till trall eller fothe trodh,
Och hwar thera bör annath elska. hon honom som giffuitt
haffuidr Och han henna som kun. Och thy hwilken Mann som
aff hatt eller ondsko y drunkenskap eller for andra Qwinnor
skull han elskar. slåår sin hustru blåå eller blodoga, lama
eller lytha, wari thet alth y tree bothom.+ Näffzar han henna
for brutth henna skäliga. wari saklöss. withi häradz Näffdh
Och Näghranna hwat thet äre santh om. Nu slåår Man ogo
hion sith såå ath thet warder aff lamth eller lyth, liggr thet
y laghen. bothen som annor folck. Näffzar hann henna for
forbrut skäliga wari ogilth.

+ Och fränder hen-
na nytha wari
Målsäganda ther till.

20\. Nu kann hundren bitha Man giffui ägandren vith hundren
eller bötht sex Örr. Kann annath änath fåå mannen såår
giöra hwat såå thet helzt äre, bötht ägandren sex Öra. Warder
them lyther som skaden fick thå skall lytisboth wara såå
stor som såara both. Nu will ägandren dyllia ath hans
såå haffuer thett ey giordh thåå ägher han witzordh. som skadan
fick witna thett medt 2. Manna ath hans såå haffuer thet giordh.

Huggar man.

HS / B 128 -

Såaramåla.

1. Huggar Mann ath ännann och annor misther Näsa, Ögon
eller huggen fullsårr ther nij kombrer affhug ij. C.
2. Huggat annar medt wåda fullsårr ther nij kombrer
affhug ij. Och om man huggar fingher aff en annann. C.
3. Huggar Mann Tåå aff annan. C.
4. Kastar Man eller skiuthar och tagher annor stadz än
för än thett skada giör. C.
5. Nu kasthar Mann och kombrer hwargin nidher for
än skada skeer. C.
6. Om handalöst wådha och ther lyte skeer. C.
7. Hwaa som Nägennätz Ryting eller wedhamätz maa
wara.

1. Huggar Mann ath Annann och warder annor forre stadder,
Huggar aff annan Näsa eller Öra, ath öga. eller huggar
honom ij Anlethe. eller hals. såå ath han haffwer wanerlighe
lithe aff. eller huggar aff hand eller foth böthe ath wådha
böthe, sex Mark for såår och 9. Mark for lyting. Nu
huggar man annan fullsårr medt wådha som nij kombrer aff
hug ij. eller lyte. och nij Kunnigen eller kama warda.
böthe sex Mark for såår ith ther följer nij lytisboth. Wansa
ka häradz Nämpdh om thett wådha eller willia werk
äre. Efftherthy som skils ij draapmåla under wåda 1. Capitel.

2. Huggar Man annan ij Ryggh eller sundher Arm eller Been.
medt wåda thet som fullsårt äre och kombrer nij aff hug ij.
Ath hann warder kunnigann eller lamer, såå ath han haffwer
ther aff wanerligitt lyte. böthe sex Markk. for såår och
9. Mark for lyting. Huggar man aff annan tumml finger
eller foth framan wristha böthe tree Mark. for såår och sex
Mark for lyting. huggar man then ther äre Näsh böthe toll
öre for såår och tree Mark for lyting. Litzla fingher ara-
ij samma both. C.

3. Huggar Mann Tåå aff Manne medt wådha wara såå gäldh
tåå som fingher ij sarmålen och lytisboth halffwo minne. C.

Nu kastar C.

Medh wåådha.

4. Nu kastar Mann steen eller skiuthar stångh eller hwariu handa thett helzt är han kastar, Och kombir annor stadz nidher för än thet skada giör. Brothen aff steen eller hws eller stock. Eller kaster öffuer hws och seer ey hwar thet tagher thett thetta handalos wååda, Wardher ther Mann forrstadder, Och faar aff skada eller hwatt åkoma thett helzt är, sö formyndha ära böthe for saar halffua minne än saak är. Nw kunno lyther ey wara, bötes thz som i andra wåådha effther thy, som thz äro till. ©

5. Nu hyggar Man annan eller slaar skena, kaster eller skiutar saa ath hwargin nidher kombir för än thet skada giör, Ligger thett till häradz nämpdh hwart thet skall wååda räknas eller ey och böthe them saker hwart som thett är till och Nämpdhenn thett wägher. ©

6. Nu ther som handalos wååda tiinar som annor stadz tagher för än thet skada giör. kasther öffuer huss och seer ey hwar thet nidher faller, eller hwariu handa löss wåådha thet helzt är, ther må then som gierningen giordhe. wååda edh fram biuggia och wåådha böth. Och wåådha edh gånga, än thå ath målsäganden will ey böther wptagha. ⁊ hwar som thz är i wåådha böthenn. saa ath ey kombir aff hug i. thå skall kyrsboth quar standha. ther till ath werthe är mark och åår. Ligger thett till sex Män aff häradhe hwart han agher kiörsboth vptagha eller ey. Slijkt skall unga böthas som gambla ath kiörsboth. ©

7. Hwilken frälses Mans hion som ära bryttia landboo eller thera swänna, Mölnare eller Inries Män, ladhodrengar eller bondha sönner, bondher eller thera swänna arthan thz. eller tiänistr Män eller fastha, thz som sin hosbonda tiäna eller fölghia som frälst tiäna Bär Ryghmäz, Rytting eller andher Mäz, wardher widhett wäpna till wåpnin böthe tree Mark Konungi, häradhe och Målsäganda. Och them anan Målsägande som honom tagher ther widhett. Orkar han ey böthenn thå skall häradzhöffdinge aa tinghe stinga kniff gienom handh hans. wäthis thett honom awärie sigh widh sex Manna edh. ©

Om saak thes. ©

HS / B 128 -

Tiuffua.

1. Om saak thess som husfru bondans fraa bondan stiäll eller Lokkar. Och om löskona köper bortt medt en gifft Man. C.
2. Om gårtiuffuer stiäll noth fåår sitin eller annarß. C
3. Om gårtiuffuer haffuer bolagzman eller stuffbarun. C
4. Om gårtiuffuer ägher gifftur och gifft hans husttru skuldh. C
5. Om tiuffuer warder ny taghin widh ferska gierningh. C
6. Stiäll tiuffuer till halffua Marck Och warder fangin medt. C
7. Om Mannr witas tiuffnader och ähr ny y hundrent taghin. C
8. Om Mann stiäll twe öra Och ny till halffua Marck. C
9. Om Mannr wighis triggia öris tiuffnader. C
10. Stiäll Mann Rydhlauß eller gåß och om huatars both. C
11. Stiäll Mann 2 öre Och Mindre än twe öre.
12. Them som fånger een tiuff Och slepper honom eller tagher löser for honom. C
13. Huru Mann maa Ransaka effther tiuffnader. Och om tiuffuer sandher till wärun Och ther bryther dörrer. C
14. Om man faar them till annarß medt lag kallade tingher Och bondhen stadher forer medt wäpum. C
15. Huru Man skall allerhanda köpa medt win och witner. C
16. Om någor klandrar haffuatt eller kloffuatt thet man haffuer köpth och fälls hann ath witne som tiuffthr. C
17. Nu griper Mann till hysninga witne Och huru mä skall fram komme sin hemuls Mann innan twe wikur. C
18. Om hemuls Mann eller witna kommer ny fram. C
19. Om någoth klandas for Mannr huru thet skall medt win och witne forkoma och wingart. C
20. Nu wäll witnen, sägher sigh ny wingart haffuer. C
21. Nu ähra ny witne widh köpitt och klandas thet köp. C
22. Them som klandas forer, sigh, haffuer laggh eller lauartagit. C
23. Hwatt hann skall ägha som tiuffuer fanger. C
24. Stiäll Mann aff annan y kirkio eller kirkio gårdh. C
25. Om them som stiäla äpla y annarß trägårdh. C
26. Om Mann hugger ekol eller andra bärande trää.

Om them som stiäla C.

Balkenn.

27. Om them som stiäla lösa klädh eller androm koffuer, boor c.
28. Om thunbla tiuffuer y dyrr. c.
29. Om fiska tiuffua och näta tiuffua. c.
30. Om Mann giffuer annan sak for boodrätth. c.
31. Om Landzman skryper tiuffuer vr thyrelse. c.
32. Om fundher hittas / åå wäghen huru the skullo skiffthas. c.
33. Huratt man skall ägher aff fundh som hitter eller gri-
par them till lysninga witne och feldz ägha hun. c.
34. Om Mann hittar fundh vtham häradt. c.
35. Om Man hittar annars fää thet tamptgh ähr. c.
36. Om Mann hittar stranda wrak åå salte watne eller
ferske. Eller hitter Mann butten fundh. c.
37. Huru Mann skall giöra sigh vtiuffuer som hitter. c.
38. Hwaa som tagher annars tingh vtham lään eller lyghe. c.

1. Bedzsta tingh som boodhe j Boo sina haffuer thet ähr
hans laggiffta hustru. Hwilkin henne j fråå bondan
stiäll hann ähr wärsta eller största tiuffuer. Thy thiruu bon-
dans hustru lockar j från honom och löper borth medt henne,
wardher hann fangin widher ferska gierningh, thaa skal han
till tingz föras och dömas och vphengias öffuer andra tiuffua.
Will ey bondhens hustru sina liff vnna. thaa föras och hon till
tingz och dömas quick j jordh. c. Nw kann tolkin sak
witas någom och ähr ey gripin widher och ey fill tyga
eller witne till, ligge thaa thet till häradz Nämpdh,
wärie the honom vara saaklöst. fälla the honom / böthe
40. Mark. halfft Målsäiande Och halfft Konunge, Och bö-
the thera thera Bishope tree Marck, och gänge vnder skrifft. c.
Haffuer och Målsäiande fulla bewisning medt sigh aff hä-
radt. ther the bäätth läyo Och witha öffuer thu som för ähr
saght. Tagher någor löösen for them giffuen Målsäiandenn
löösn och åå 40. Mark. Konungz thenn sak. war lag-
sama om löskona löper borth medt een gifft Mann.

Tiuffua.

2. Stiäll Mann ämnars fää nöth, swin, fåår, gieth, eller hwatt hann stiäll y hüsum hans, Jnne eller åå Markenne som åårs gamalt ähr, vragar y skiull eller skogh och nögher thet ther eller ath sielffzins hüss eller ännors Mans. Them welkith går hann thet går tiuffuer wardher hann fångin och tiuffuader medt honom, thåå skall hann bindhas och till tingh föras medt tiuffuade och ther awitna kärha medt tolff Manna. Och swäria ath han ähr sannar tiuffuer åth then tiuffuade som medt honom didt fördes. Sidhann sää ähr giordh thåå skall hann dömas till gren och galga. Och ligge ogilder for sina girningh. Aff hans Lösöra tughi Målsäganden tridiung, Annan Konunger tridia häradt. ¶

3. Haffuer tiuffuer bolagzmann, stiuffbarnn eller sin Ekthin barn som Penningia haffua Jnne medt honom, ey maa han thera forwerka Vthann thett pröffuas medt full skiäll ath någorth thera haffuer gömyth stulith och Nödt medt honom, ähr ey thett thåå skall thera Vrall förss aff skiffties. ¶ ¶

4. Ähr Bårtiuffuer giffter thåå skall hans hüstrus luther förss aff skifftas, Vthann thett pröffuas medt full skiäll ath hon haffuer stulith gömydh och Nödt medh honom. Nu kann thenn som skadhan fick eller Konungz Ländzman hüstruna skuldh giffua, thåå ähr hon till witzorda komin wäria sigh medh tolff Manna Edher, ath hon alldrigh gömde eller Nöthe thett hon wiste ath stulith wåår. Vthan honn ey then Edhen gån gitt, gånga thåå hennas Lösöra till skiffties som hans. Vthan hon Edhenn gångitt wari Saaklöss. Nu giffuer någor thi skuld som y bolagz wåro eller Penningiar haffde Jnne medh honom thåå wäries sigh medt samma Laghum som hüstrone. Thi som ähr går tiuffuer som nu ähr sagdt, hann haffuer forgiorth bådhe Liff och Lösöra ¶ ¶

5. Nu wardher Mann ey fångin widher ferska girningh Och withas honom tolkin Saak, thåå skall häradz Nämpdh anthingia honom wäria eller fälla. Fäller hann giälde åther bondhann thett hann ställ och åå 40. Marck till tre skiffties Och ey Liff mistha och ey boo hans skiffties. Wärs hann wari Saaklöss ¶ ¶

Stiäll man ¶

HS / B 128 -

Balckenn.

6. Stiäll Mann Bull, skeppur, reda Penningia, Häst, Klädh wåpnn Eller herrwia handa tuffuuart. thett helzt äär sum minna äär än halff Marck, wardher fångin medt sama gierningh och tiuffnade j handarantaghin thåå skall hann bindas och till tingz föras Och ther witna sacha sum för äär saghdt, Och doom till tagha och honom vphengia sacha och Liggi ogilder for sina gierninga Och ey boo hans skifftis. C.

7. Nu Withis Manne sakker tiuffnader och ey j handerne tagith, Och ey medh rätta Ransakan j hans huse funnith, then som hann äghe swara forer, Och ey laglega ää hans hender korth. Thaa skall Häradz Nämpdh honom antingin wäria Eller fälla. Fälla the honom, gialle ääghe bondhenn thett hann misthe Och ää 40 Marck till treskifftis, Och ey liff mista och ey boo hans skifftas. Wäria the honom wari saklöss.

8. Nu Stiäll Mann tree Örer Och Minne än halffua Marck. wardher fångin medt Och j händom tagith. Thaa skall hann bindas och till tingh föras medt tiuffnade, och mätha sacha hann skall sökias medt tolff Män och swäri hann ther saman wara, Thaa äghe häradz höffdinge aff honom döma hiudh och bäådhe öron. C. C.

9. Nu warder ey fångin widher Och ey j händom tagith, kiäras thett till hans wäria sigh medt tolff Manna Edhe, Eller gialla aagher thett hann stall Och ää 9 Marck till treskifftis, Ey mää hann hengia for Minne än halff Marck. Och ey baak bindas wthann bindas hendar for honom. C. C.

10. Nu Stiäll Mann 2 Örer Vreh, kydh, Lamb, gäss Eller hwarnia handa thett helzt äär sum Minne äär än 3 Örer wardher taghin widher och witnader medt twää Män Målsägandens vydia. Thaa skall hann bindas widher gårdh Eller stock Och hiudh mistha. Withis honom thett och wardher ey fångin medt, wäris sigh medt sex Manna Edhe, Eller gialle aagher thett hann stall Och ää 3 Marck till treskifftis. Stiäll Man thett halff Öra äär wärth Eller Minna wardher ey fångin medt, wäri sigh medt tree Manna Edhe. Eller böthe sex Örer Målsägandenn thett heter Quartera borth C.

D. 4 Stiäll man 2 öra C.

HS / B 128 -

Tiuffua.

11. Stiäll Mann 2 Öre Och minna än tree Öra mistir hudet och annath Oräth. hann skall witnis medr sex Män. Witnis thz honom Och wardher ey fängin medt wäria sigh medt 9 Manna Edhr. Eller gielle aather thet hann stall Och ää sex mark til wtskifts.

12. Hwaa som fångar warthann tiuff Och slepper honom för än hann Lagaräminn ähr böthr 40 Mark. / Wardher och tiuffwr lagaräminn thaa taghis ey löson för honom wthan ryghngias. Wiffnath någor för hann löson tagha, thaa böthr 40 Mark Konungz Egin saak. Eller slepper hann tiuffwen Oräffstann böthr thaa 40 Mark.

13. Wardher stulith aff Bondhr thaa skall hann thet för sina granna lysa, hwart hann haffwer misth. Nw haffwer hann waan aa, hwart thet ähr komin, thaa skall han dedit fara medt sijra Män Och bedhis lagliga Ransakan, thaa maa ey honom Ransaka wynnias. Thaa skulo the twaa Män till tagha sin hwar therra Thaa skall hann som Ransakan bedhis sigia hwart hann misth haffr. Thaa skall hann sigia hwart Innr ähr förre them. Thaa skulo the lösgiordadr Ingånga Och såå Ransaka ath bondhr haffwer ey waadha aff them. Ähr thet och Innr som stulith ähr aff honom thaa skall man skodha än Windoga ähr aa wägh såå storth ath tolkith mätthr Inkastas ath. Eller ähr glugger wnder Syllr ath tolkit mätthr Ingånga ath. Thaa ägher bondhenn witzordh ath wäria sigh medt tolff Manna Edhr. Ähr ey windog till eller gluggar thaa ägher han ey witzordh. Nw som hann honom Ransakan thaa bäthr widh tree Mark, thaa ägher wärdhr öffwer dörenn hallas, Och bondhr skall bindskaffla Och näsths granna till stämpna.

Nw kombr bondhenn äther medh sina Grannar thaa standher hin förre medt wäghn och wärnn. Såår hann wååy Eller Såår som förre standher medt wäriande hånd ware ogildh, Såå the wååy Eller Såår som till kombr ware tvägildt.

Nw bryta the hans dör och gånga In och Ransaka. Hittas ther them tiuffnadh the efftherletha, thaa måga the honom tagha Och till tingz föra och stämdha ther them råth som för ähr saghdt. Hitta the Intht som the Ransaka effther wara thaa

saklöse före the.

Balkenn,

saaklöss for the skyldh honom giffz. Men the thet Jnte hetr och them som Ransakade böthe tre Marck forre husbroth Och the wari alle saaklöse som till wäro stämpdhe. Läsa hus ägher bondhe wärda och ey Oläste, wäghn och alla the ting som hann haffwer lås och Nöklar till.

14. Nu gäär Mann heem ath Annan medt Lagh kallade tingh Eller Lotzmn Och Ransakan. Standher bondhe heem medt wäghn, Och will ey vpläthe Och ey börthen fram budha. Thåå skall bonde hallas medh ann vplåsas. Giör hann Några giärningh åå någon Mann, thåå ähr thet y tweböther Och ärlik Oghelth hann fåår. Hwatt thet ähr heller bardagh såår Eller Bana. C

15. Kiöpar Mann aff Manne fää hoffwatt Eller kloffwatt åå hwaria handa thet helzt ähr thet skall medt win Och witne kiöpas. Then som Winn skall wara, hann skall wara bolfastir Mann Och Jnländz Eller y thet landith kiöpit giörth ij. Och wordha att thet rätt fångith ähr som han wingar honom. Ther skullo när wara ath minstha twåå bolfastha Männ som witna ath thet kiöpith giordes. Biorn Birk, Silffwer och annann giordann Malm, Skäpth, wäghn, skurin klädhe, Lås hws och Dorrath thet skall Man medt win och witna Kiöpa, som för ähr saghdt. Tagher hann doom ath thet sama tagith wär och wingath thåå ähr Lagligha kiöfft. C

16. Klandrar Någor for annan hoffwatt fää Eller kloffwatt, Bull, Sylffwer wäghn Eller boo Penningar, Eller hwaria handa thet helzt ähr, Seghir sigh wara, thåå ägher them witzordh y handom haffwer, witha till heemföda än thet quikth ähr, till heem gardh än thet dödh ähr. Ähr thet halff Mark wärth Eller mera, wäri thet medt tolff Manna Edhe. Orka hann bådhe witne Och Edhe wari saaklöss. Fäldz hann ath witnen och Edhe giffwi vth thet klandatt ähr och åå 40 mark till wreskiffte. Ähr thet tre Ore wärth och Minne än halff Marck wäri thet medt twåå Manna witne och tolff Manna Edhe. Fäldz hann att Edhe giffwi vth thet klandatt ähr Och åå 9. Marck till wreskiffte. Ähr thet 2 Öra Och Minne än 3. Ore wärth, wäri sigh medh twåå Manna witne Och

sex Manna Edhe. C

Tiuffua.

sex Manna Edh, eller böthe wth thet klandath ähr och än wee
Marck till wrediskiffts. Ähr thet minne wärdh än öre wäri sigh
medh 2 Manne witne och sielffs sins Edh. Orkar han ey witne
giffwi uth thet klandath ähr och än sex öra Målsägandes them sack.

17. Nu griper then till hemdh som j handenne haffuer, sigher
sigh köfft haffua eller wadsatt eller lecht eller lånt utigh
eller under kysninga nytugith och sigher sin hemold wetha. Ther
skulle 2 bolfaste # Manne forre koma innan tree wikur än
han ähr innan häradh. Ähr han ~~utrijkis~~ uthann häradh
och innan landh och lagsagu och thå inrikis haffua thå
tree Månada daghs sin hemoll forre koma. Ähr han uthrij-
kis thå koma hemold sina forre innan Nath och Åår.
Nu kommer Man sina hemols Manne fram j thenna tijdum
nw ähr saghdh, wari saaklöss, dömme thå sak sem til ähr kiärth.

Män j tagh forre gånga, och skall han sina hemols

18. Stämpnar Mann sino hemolth medh win och witne och
kombr han ey fram j laga stämpno dagha som nw ähr saght
thå will han forfallz witna bära, thå ähra thessin laga
forfall: Ett ähr att han j sotta sängh liggir, Annath än
han j Rijkesins tiänisth ähr, Tridhia är än han formåå
ey koma for sina owänner. Fiärde än han haffuer eldh högra
än haffua turfft. Fämpte än han kan uthrijkis wara fa-
rin. Thå skall han thet witha medh twå bolfasta Män
än han till några thessa forfalla griper han. Kombr han
hemuls Manne fram thå wardha han bädhe lidho och
köffwe och thå wari saklöss sem fraån sigh gifwer kiärth.

19. Nu gifwer han sinom hemuls Manne ey forre komith thå
skall han sin win och witne forre koma. Kombr han
forre thå ~~skall~~ ähr winnen saklöss, gifwer han ey sidan
forre komith, thå ägher winnen witha ath han wår win
ath thet köpe. Thet skulle witnes Män swäria, medh edhe
sina, ath han wår win och the wåre witnes män budhna
åå bryggias thera wägna. Tughi thå wth thet klandatt
ähr for honom och wari saaklöss. Och winnen gälle honom
åtther medh fulla giälla såå mykith thet wårth ähr sem
han wingatt haffdr.

Nu dyll.

Balkenn,

20. Nu vill: wanerra segher sigh ey wingart haffua gether
thå them som köffte fik sin kiöp witne vndtt twåå bool,
fastha Män som widher thera kiöp wåro, gånga thå tolff Män-
na edh, och bidia sigh såå gudh hullan ath the warit win-
ut thenna herstom, eller hwarin hända thet helzt äre, thå Jagh
honom köffter, och thesse wåro witnes Män till. och thy
ägher the nigh hemull halla eller fulth forre giälla. Vilia thå
ey witne och fylla them edh, lathe wåh thet klandath wår och
wari saklöss, och gialle honom Råther fulla giälla thet han
wingart haffuer. ¶ ¶

21. Nu äre ey witne till som widerkiöpith wåro, och winne
skulle widher bindha, ägha thå winnen witzordh, dylia med
tolff manna edhe, ath Jagh wår aldrigh win ath thy kiöpe, och
thy ägher Jagh ey ij Jngen hemull standha, gånger han them
edhenn, wari saklöss, och them som ey gath fråån sigh lecth
gånger tiufftt in till hans och giffuit wåh thet klandath äre
och åå .40. Mark. Äre thet minne än ½ Mark wärth
gånga ath samma ledzum. och böthe som för äre saydth. J thenn-
na tiuff wådsteningh skall man vndtt tolka samma ledzu-
fråån sigh ledha. ¶

22. Sigher then som klandas för ath hann haffuer kiöpt
eller läner tagitt aff några Männ eller qwinno, thå skal
thet ij tack koma, kann then som hemulle sigh till segher
sigh ägha och honom lånth haffua eller lagho Sälth, thå haffue
then bijrdha sigh åå baak tagher, gånger thå laghe eller ledzu
Jn till hans, och then wari saklöss fråån sigh ledher.
Nu segher then som till äre ledet aldrigh thet ägha, och
aldrigh honom lånth haffua eller lagho Säldh, ligge thet
till häradz Nämpdh. ¶

23. Nu tagz ath samman tiuffuer och tiuffnader thå äger then
som tiuffuen togh, ath thet som tiuffuenn åått, the med
sigh som hans egith wår, och taghe sich Råther wham sin-
ningar som nith hadhe. ¶ ¶

Nu skall Man ¶

Tiuffa.

24. Nu stiäll mann j kirkio eller kirkio gårdh aff ännann
eller aff sama kirkio thenna eller thett j kirkio wäri åhr,
eller bijthar kirkio. wardher hann haar åätagin haffra nij
ther mera fordh än annor stadz ther men medt tiuff taghin
wardher, Och Lagbindhas till sama saak, Och taghi tiuffz rätt
som han forskyllat haffwer hwario saak. effther sin bruth,
Äghr rätter Målsägandenn forre, rädhe sinom tiuff. Äghr nij
han till thå rädhe kirkio wärande och Socknamänn.

25. Stiäll Man j ännars trägårdh äple eller andra frucht
komber borthenn eller hans hionn. Och taghi honom ther wi-
dher, tagh aff honom klädher eller annor tingh. till widher-
mäle. giffher hann thett pröffwat medt tweggia Manna
witne thå böthe hin iij Mark. och äather skadan och kenna
nij dyli widh. Nu komber dråp, såår eller blodwite
ther mellan, wari thett trögelth them såår som äghandenn
tillhörer, Och alth dylth hin såår som till komber.

26. Huggar mann Apell wedr eller annor bärande träå j
trägårdh annars böthe .6. öra, om han wardher taghin
widher medt sannwitna. Nu wändis thett till hans
dyli medt tolff Manna Edhr eller böthe som för åhr sagdt.

27. Nu gånger Mann j ännars örtagårdh eller kåäll gårdh
stiäll lökenn. Icther. eller kåäll wardher taghin widher
böthe iij Mark. och äather skadan. wardher hann nij taghin
widher dyli medt tolff Manna Edhr. Nu stiäll mann
äcker, Roffwor eller bönor wardher taghin widher böthe for
bärda eller lass, eller bytzfarm, eller klöff försla iij Mark
till treskiffte. for bäda Målsägandenn Konungen och hera.
wändis thett honom dyli medt tolff Manna Edhr. eller böthe som sagdt åhr.

28. Nu stiäll Mann humbla ur humbla gårdh, j öijar, skiärar
eller hwar thelzt hann wexar, wardher taghin widher, binde
honom och föra till tingh, Låthe döma till liffz hirdt att mistha
eller lön effther thy som saakenn åhr. wändis thett till hans
dyli effther thy som saakenn giffz eller böthe som för åhr sagdt.

112

Balkenn,

29. Stiäll Mann aff ånnan fiskia aff nättia j miärder, kro-
ker Eller aff andra fiske rhedom wardher tagin widher, bö-
the tree Mark. Stiäll hann Näth Eller fiske thell standhe
tuffz räth, effther thy som theth wärith ähr. C.
30. Nw giffuer man ånnan sack for boo dräth, dyli medt tolff
Manna Edher Eller böthe 40 Mark. C.
31, Hwar som man Lagliga fåår taga sin tiuff Thå skall han
hannwardha Köningz Länsmanne, skyyer han honom fran,
ra tolka sack for honom som bondhe skulle swara. C.
32 Hwaå som findh hittar åå Wägh Eller awtham, hwart findh
thett helzt ähr hann ägher hanna lysa åå Wäghenn, nehr
fare Wägfarande Manne ther honom fölgia Eller mötha, ähra
the ey till, lysa thå j Nästha by, Och for Sochnn sina hä-
radz tinghe och Landztinghe. kombe thenn som misth haffuer
for än lysth ähr Och seyher till merke och Van Jär tekna, thå
swäri till sin medt twå Man sielffi tridhia, Och taghi sith
åäther wtham lösen. kombe ey thenn effther som widher
kännes, Innann Nath och Åår, taghi thå, Köningen twåålutti
och tridung som hitte. C.
3; Nw kann thenn som hitte witne haffua ath hann Lagliga
lysth haffuer, thå swäri thenn till sin som tapatt haffuer,
medt twå Män och sielffuer tridhi och taghi sith åther Och tri-
dung aff findh thenn som hitte. effther thy som Mätzmän segia,
nehwatt findh ähr bätter Eller wärre. Wijssar man till
lysninga witne Och fälle ath them, thå böthe och tiuffuer heta.
swaria both effther sin bruth. C.
Nw hittar man findh ~~effther sin~~ wtham sin häradz thå skall
hann hona föra till Nästha by och lysa Laga, forthy ath Ingen
findh måå aff, häradz föras thy som hon wäår funnin j för
än lysth ähr Nath och åår. Eller räther ägande effther kombe. C.
Hittar mann ånnars fåå hest tamydan Eller tampn Oxa
thett ägher äganden till sin swäria medt twå bolfastha män
sielffuer tridi. Och taghi sidhan sith åäther wtham lösen. Och
thi giöra sigh wtluffuer medt lysninga witne, medt hest

Oxa Eller. C.

HS / B 128 -

Tiuffa.

Oxe eller horse maa man icke medt och andra sina tar-
ffuer giöra och sin ärande medt fara innan häradett och icke
vthan sidhan laghlyst äär. Och ää tingh laga doma till taghen
att saklösa till thess rätther ägande komber. Hwaa som icke
tar medt thy eller några sina tarffuer giör för än laghlysth
äär, böthe tree marck. C

36. Hittar man strandawrak i salt watur eller fersska, ther
rätther äghandhe äär när eller hans budh, och wet i hwart
hans äär kommitt, lysar han laghliga thaa äghar han ludingh
sin hitter och äghandhen twaa luti. Nu komber then som
misth haffuer medt sandh jartekna och tryggia manna wit-
ne taghe sith äägher. Komber han i innan natt och åår,
thaa taghe konunger twaa luti. Nu hittar man bårtefindh
och lysar laghliga thaa äghe hann halffwa findh. Komber ingen
then som laghliga widher kennas som för äär sagdt, thaa äghe
konungh halfft widh honom. C

37. Alla stadha ther man findh hittar, thaa skall hann sigh witnu
ffuer giöra, förstt medt lysingha witnu, och sidhen hwar
thett till sin som misth haffw medt twaa män, och sit effwer
tridhi, och taghe saa sith äägher. Alla the godz hwilka widan
ledhz eller siöö eller haar, waari man saa mykit bätter, och
taghe saa mykith aff the godz som äghandhen will honom vnna. C

38. Nu tagher mann withann lään och lowe hest eller annars
mans skiuth, åker eller ryder eller giör några sunda åå
werkan medt thy han taghit haffwer, komber rätther äghanden
effther och tagher alth saman, thaa äghe hann till tingz föras
och haffwe sidhan wåldh hwart han will heller wima honom
till tiuff eller rånsman effther thy som lagh sighia. C
Nu stiäll man korn aff åker och stiäll thett vndan gudz
lusth, och bär medt sigh byrdha i ladu eller i skoghe och
och tryskier eller skiär ax aff halm i aakra eller aff
wrlor. Hwilkitt heller han giör, thaa ~~äghe~~ hetar han ångna
bakre, wardher han ther widher taghin och ää tinghe laglighe
till wunnin medt ferska giärningar eller ånnor ladhs till
wunnin medt witne till hans tresh, thaa haffwer hann for-
giört liff och äghe sina. C C. Vndiskre lifft C

HS / B 128 -

Dominicus Parr Architectus
Me bono Jure tenet

Om Them som Edh wille Gånge.

Hwilkin som Edh swär påå Book, hann skall swäria ij Tryggie hånde mathe.

Försth sygher hann.

Allt Thett God som schriffuitt ståår ij Book, ij the helge Läst Och Euangelium, bådde ij Gudz gamble Lagh Och såå ij the Nyie. Kome migh aldrigh till hielp eller Tröst, Om Jagh falskett sygher ij thessom Edhe.

Annan Tid sygher hann Och lägher hånd påå Book.

Allt Thett God som Jagh Giortt haffr kome Migh aldrigh till hielp, för Jhesu Christi Anlethe, om Jagh falskt sygher ij thessom Edhe.

Tridhie Tid swär hann Och sygher.

Alle The gode Ordh Och Böner, som gienom Min Mund äher sagde Och bidin, Och sedhann förste sinn Jag kunde Tunget aff Mund röra, kome min siäll aldrigh till hielp eller till hugnadh, Om Jagh falsklet swär ij thessom Edhe, som Migh nu äher förlagdh.

Hwilkin Man som falskt swär påå Book märke här sin wådhe. Thenn Tid thåå hann lyffter Mathenn ij sin Mund Giör han thett medh Diefuls Hånd, Och then Tid hann Dricker Giör hann sammeledis, Och alla the giärningar them hann giör, Giör hann medh Diefuulsens hånd, till thess hann haffuer uppenbar schrifft tagitt och fullkompnatt. Bewar Gudh hwar ferre swär Och hwar Menniskionn.

HS / B 128 -

A

Ballker.		Capittel.
Såra: med vilie.	Affhug medh willia	3.
Såra mz wåda.	Affhug medh wååda.	1.
Köpmåla.	Aa födha hafftu them som födde.	4.
Jorda.	Afflinga godz will man sälia,	4
Ärffda.	Afflinga godz huru the skall skifftas,	9.
Jorda.	Affradt ägher them Jordh winner.	14.
Byggninga.	Almenningia gatu wari Sex alna bredher,	6.
Ärffda.	Amma ligger barnn j hiäll.	13.
Tiuffua.	Aple Tiufwer.	6.
Tiuffua.	Apell warder huggen	7
Konungz.	Arff faller manna till j stadenn och bor uthlendis.	15.
	Arff om Bruthgomen eller Brudh dör barnelöß	9.
	Arff reknas att medh gifftt uthann bröllops kosther them som fadher giör barnenn,	18.
	Arff om barnn segz wara döth födt.	4.
	Arff om hustru tagz fråån bondhe och faar barnn	5.
	Arff j fem wååda faller.	6.
	Arff Sönder Kulla och Sambkulla	7.
	Arff Hedin och Cristen går fråån	8.
	Arff huru thesa skifftas skall	10.
Ärffda.	Arff om Jäfft ähr j Ättzskap	11.
	Arff nijtas uthann ombodz innan Jämlånga	11.
	Arff efftir frillo barnn	14.
	Arff tagha ey hoorbarnn	15.
	Arff klandas.	16.
	Arff skifftas ey för än giäldh ähra goldin	17.
	Arff tönis undan thå giälldas,	
	Arff efftir utlenningia kallas Dana arff.	
	Arff efftir Inlenningia them ey haffua arffwa närstadde.	19.
Konungz.	Ambetz Mästar j Stadhenn	16
Köpmåla.	Aiande warur måå ey bortföras.	31.

HS / B 128 -

Balker		Capitel
Ärffda.	Ärffuar rechta barnn fadher och Modher.	1.
Jorda.	Återlösninga Jorda hwad näther ähr lösa	2.
Högmålis.	Affwgen skielsch förar	8.
Rådzstuffua	Åsonn	12.
	B.	
Ärffda.	Backarff och Brist arff Iorla	13.
Edzöris	Badzstugu fridh	23.
Giffto.	Barnn afflas j festning och lönskelage	2.
Tiuffua	Badzstugu Tiuffuer	3.
Giffto.	Barna Målsman om bonde dör	9.
	Barna Godz skall medan skifftas	11. 13. 14.
	Barna Godz måå ey förga	10.
	Barna förmyndare skrifi räkning	15.
Högmål.	Barn mördher fadher eller fadher Barnn	2.
Ärffda.	Barn förderffuas aff ämne.	13.
	Barns giffuas penningar och ther ökas huru thå ärffuas och skifftas skall.	21.
Jorda.	Barns födher fadher och Modher.	15.
Edzöris.	Barns warder näffst att thett dör	18.
	Barn liggias j hiäll.	
	Bastas man och bindas vthan sak	21.
Tiuffua	Bath annars brukar vtham lään.	18.
Ärffda.	Bisroyer ärffuar horbarn guds soffua och frändsemis spiäll	15.
	Bisrops Vall	2, 10.
Kiöpmål.	Bisrops skrifi köpmans rätt ogiälldh	30.
Konungz.	Bya Man will någer wardha	15.
Byging.	Bygninga Mestare wan were	1.
	Byggar then veder och annor offuan	9.
Kiöpmåll.	Bär annar thems andrum skada	24.
Edzöris	Budar man någrom giöra gierning	20.
Rådzstugu	Bysetning hwam man måå bysettia	18.
Konungz.	Bo~~kenfe~~ läses then idt hwarett åår	22.
Jorda.	Bonda måå ey förgiöra hustru Jordh	15.
Konungz.	Borgamestare och Rådmanna vaughe	20.

Balker.		Capittel.
Edzöre.	Bär Man stämpling åå then.	27.
	Borgamestare wäliande och Edh theras	2.
Konungz.	Sämbie then ey om walach	7.
	Borgamestare och Rådmanne tall	2.
Rådz Skip.	Borgamestare och Fogte budh	
	Borgamestare budh hallas ey	7. 14.
Rådz.	Borgare köpe for giäste om olaga Köp	34.
Kiöp.	Borgar Man Penning for annan	8.
	Borga tvenne under samknade hans godz	17.
	Borgan settias for brudh aman ther åå lifft gåå	25.
	Borgan bedhis thysan Mann	19.
Rådz.	Borgar Man for thes Mans Edh ey äga belfasthe	28.
	Borgar Man for annars Sak	8.
Kiöp.	Boolegget wighis Manne	10.
Tillfft.	Börge hwar sielffwer sin brudh	
	Bötha will man giöra och orkar ey	16.
Rådz.	Bötha ther man boor	12.
Tiufft.	Buthen findh	15.
Kiöp. Rådz.	Bondans hion under kiöpslagen	3. 2.
	Breff påå Burskap	17.
Konungz.	Breff påå feligheet	23.
	Breff påå Jordakiöp eller skiffte	6. 11.
Jorda	Breff påå umbudh	9.
Bygning.	Broo Bygning i stadhenn	8.
Skip.	Broo skipan i stadhenom.	19. 20.
Bygning.	Broo Bygning i Stockholm.	23.
Dråp med wåd.	Faller Man i broo Vör aff	5.
Konungz.	Brödher måå ey wara i rådhe	4.
	Bröllops kostar hwru han skall hallas och andra kostar och reknas i arff.	18. 7.
Giffto.	Bröllops klädhe.	7
Konungz.	Brudh wigst skall mann haffwa.	16.
Kiöp.	Brenna haffte Godz.	32.

HS / B 128 -

Balken		Capitell.
Giffte	Brudgoma äghe Mälsmann åå Hindradagh.	8.
Rådz.	Brutzligen gåår aff Rådzstugu och ohelgho.	14.
Dråp: mz wilia	Brun faller Man j och döör aff.	5
Konungz.	Bruch aff stadzens Grännom.	20.
	Bruskap will man fästha.	
	Bruskap hwarm thett bör festa.	

D.

Balken		Capitell.
Ärffda	Dana arff.	18.
Konungz.	Doombruth Konungz.	10.
Rådz.	Dömas måå ey uthan fougtans när warande.	2.
Giffto.	Döör fästh kona för än hon säng gångin äghe,	6.
	Döör fästheman förre.	
	Döör brudgoman sidhan och brudh lefftwe effther barnlöös.	9.
	Döör bonde och husfru segher sigh haffwanda wara.	17.
Ärffda	Dödz Mandz gieldh bethalas.	17.
Edzöris	Dödz Mandz bruth bötas.	7.
Rådz.	Dödzmåll och Witnesmåll,	24.
2 Edz. 4. tillf. 12	Dödmåll och såår j wåpna skiffte.	3.
1 Såår: mz wilia	Doombruth,	
Kiöp.	Drickar huru the skolla tappas och sällias,	25.
Bygning	Drotzens Bygningh.	1.
Dråp: mz wilia.	Dråpare ärffwer ey then han dråp. Hög: 2. Edzöris.	18.
	Dräpar Man annan dränghder.	1.
	Dräpar drängdar.	
	Dräpith kannis ingen,	3.
	Dråparen döör för än han lagrunnin äghe,	4.
	Dräpar Qvinna Mann.	6.
	Dräpar Präster Mann,	7.
	Warder Präster dräpin	8.
	Dråparen wäris for Målsäiandenn,	9.
	Dräpz Man j Konungz ledungh.	14.
	Dråparen Rånes fråån Målsäiande,	15.
	Dråparen wardher dräpin.	13.

Balken.		Capitell.
Dråpmåla mz wåda.	Dräpar Öffurmagi Mann.	8. 9. 10.
	Dräpar Galen Mann eller Kona.	14.
	Dylt öffurmagh Dråp.	8.
Bygning.	Dräpar Mans fää.	16. 18.
	E.	
	Edher Borgamestare och Rådmanna.	1.
	Edher Byamans.	1. 15.
Konungz.	Embitzmanna Edher.	16.
Giffte.	Edher Wijs Mans som kost giör j Stadhenn.	7.
	Edher j Rådzstugu.	25.
Rådz.	Edher wäg farande Mann.	27.
	Edher giffuen.	29.
Kiöp.	En aff Konungz rådhe och Een aff Biscops Capittel komma j Stadhen twå tima om hwarett åår och skipa Köpmannen Rätt aff Landzmanne och Prästher.	29.
Bygning.	Eldh må ey haffuas j kroger sedhan ringht ähr j wärdh. Eldh slekkia somblige, somblige rädde Godz, Och hwå ey hielper thå eldher gåår uppå. Edher Wardher löss.	22.
Konungz.	Embitzmän stadzens wälias.	16.
	Embite må man ey haffua wthan ith.	15.
Rådz.	Enkia må besittias.	18.
Kiöp. 23.	Ey Watt Konungz. — Konungz.	10. 13.
Konungz.	Erffua Gudz haffuer mann j Stadhenn Och bör wtkrävias säliaborth.	15.
	Embitzmestare skola twå wara.	16.
	F.	
Hög.	Fadher eller Modher mördher Barnn sith.	5.
Kon: 16.	Falsker någor Måtth eller Wights Pengiar. — Kiöp.	6. 20. 21.
	Falsk j Gull eller Sölff.	2.
	Falskare stadhz Tufftz rätt.	3. Bygn: 15.
Kiöp.	Falsker man giärning sina.	19.

Balk			Capitell.
Konungz.	Falsker man Pyndare hwar märch.		16.
Bygning.	Falsker man märke ämnar.		15.
Kiöpmåla	Falsk j Kläde Kiöp.		31.
	Falsk j Krydde, Salth.		32.
Kiöp: 4	Fångeman skall man forre Kona.	Jorda	7. Tiuff. 1.
Jorda.	Fatigdom Mans ägher skodhas.		16.
Dråp mz wilia	Fånga Konar man aff ändrom.		10.
Hög.	Fästar Man twå Konar halsshuggas.		3.
Rådz.	Fäster Man lugh och gåår ryy.		25.
Skip.	Festhe legger man åå bro mans.		20
Giffto.	Fästa man will bryllop giöra och söns brudh honom.		4.
	Fästa Kona Råans aff Manne.		5.
Bygning	Fästha Penningia åå hiwss leghe.		21.
Kiöp. 1.	Fästa penninga j Kiöp.	Tiuff.	1.
Bygning	Fästa Penninga åå Leghefolck.		21.
Kiöp.	Fää saliass åå torghe.		15.
	Fiske saliass åå torge.		
Sår utan wilia	Förgiör Man såran.		7.
Sår utan wilia	Finger huggas aff Manne.		4
Tiuffa	Fiske tiuffnar.		9
	Fundz Vall.		11.12.14.15.16.
Bygning.	Fordersfnar giästar bondans huss.		14.
Giffto.	Fordell husen och bondans j giffte.		9.
	Förfall fästa Konå.		4.
Skip.	Fogothe Kiöper j Skipen.		1.
Giffto.	Forninga till brudh sex Mark.		6.
Kiöp.	Forkiöp giör man ämnar.		14.
Kyrkio.	Forsäth j Kirkio wägh.		12.
Hög.	Forrädare.		6. 8.
Kiöp.	Flärdh j Kiöpmanskap och j Bulk.		2. 3.
Dråp utan wilia	Flotta förtiger Konungen.	2. Wara.	1.
Giffto.	Formyndare for Barnan och Godz.		15.

Balk.		Capitell.
Skip.	Frendher j skipum.	2.
	Frijllo Barnn födhe Modher j 3 åår.	13.
Arff.	Frijllo Barns arff.	14.
Går. mz wal.	Frendher om Kirchiodaga, Jwll, Påscha.	
Jorda.	Fridskillingh.	6.
Går: mz wilia	Fullsäre med wilia.	3. 7.
Går mz wåda	Fulsäre med wåådha.	1. 2.
Dråp mz wilia	Flock och fårnöthe standhe all Een rååth.	1.

B.

Bygn:	Båårdha krygho.	10. 11. 12. 13. 1
	Bam hurú bredh then bör wara.	6.
	Bam måå ey förbijggias.	7.
	Bam broas och Renßas.	8.
Jorda.	Bårdh tompth och hws skall Pantsettias åå Radzstugu.	9
	Bårda Kiöp skiffte eller gåffwo.	6
Köningz.	Biäldh bevijsas gullin medh Vitne kraff.	11.
Arff.	Biäldh giällas aff oskiffte.	17.
Jorda.	Biäldh hwart Een kommer påå sin ijtersta.	17.
Radz.	Biäldh ther ey kombes Kan j dömas ivth.	16.
Köningz.	Biäldh thess Mans som brydader awardher.	24.
Kiöp.	Biäldh huru man skall them affwäria än ey åthra witne till.	8. 9. 12.
Radz.	Biälde will man girrna och formåå ey.	16.
Kiöp.	Birrninga Manna girningh sätes hwartt åår.	19.
	Biästa gudz antwardas Byamäns siälia.	33.
	Biästa Kiöpslega ey åå Landh.	30.
Bygning	Biäst skodha hwar hws han Intagher.	22.
Köning.	Biästa Godz skall skattas aff.	19.
Radz.	Biästa båra ey witne.	26.
Kiöp.	Biästa godz föras ey till Markuadtz.	32.
	Biästa Köpa ey ixthan medh Borgaren.	33.
Giffte.	Giffte Man Kona.	1.

P. 4.

HS / B 128 -

Balk.		Capitell.
Kiöp.	Batha frumlaghum ij kiöp.	32. 33.
Sår mz wåd.	Bodz råddar man undan eldh här &c.	17.
Dråp mz wilia	Brigar man annan for dråp.	3.
Tiufſua.	Brotn bitchar man aff bärande träå.	7.
	H.	
Sår mz wåd.	Håndalöſs wåådha. Giff	4.
Sår mz wi.	Hårdragh.	12.
	Häll huggar man aff annan.	4.
Högmål.	Här uerſar man moth konunge ſinom.	6.
Högmål.	Här utlendzſkar förar man åå ſidherniſ landh.	7.
Kiöp.	Helsinga kiöp.	15. 33.
Edzöris	Hämpnas någor åå konungz doom.	8. 9. 10. 15.
	Hämpnas man åå sakh och böth.	15. 17.
	Hemfridh ij Gårdh, Badzstughu.	4. ~~26~~
Kiöp.	Hennels Mann.	4. 16.
Bygning	Hennell hiss byggr hyggium till gatu.	2.
Konung:	Herbergare.	13.
Tiuff.	Häst annars brukas Vtthan leghe lann.	18.
Bygning.	Häst wardher huggen rumpo aff.	18.
Edzör.	Hittas Mån ij gårdht ſåthe.	7.
Tiuff.	Hittar man något hysa ther.	11. 12.
Gifftо.	Hörkona hittas inne medt wätne.	10.
	Hoor giör ogifft kona mz gifftо.	
Arff.	Hoor barn och präste barnn arffua Intedt.	15.
Ez.	Höött äghr medt Inghe böth.	13. 15.
Sår mz wi.	Hoffundt ſåår.	
Ukiv.	Huggar man ändere ſtrång ſönder.	4. 5. 6.
	Huggar man toghs drågrep.	6. 18.
Dråp	Hug talias ey mera än ith till wåådha.	1.
	Huggar Man trä och faller åå annan.	4.

Balk.		Capitell.
Dråp.	Hug och såår worder vlath och åår.	16.
Edzör.	Huggar man aff annan hånd eller foth.	3. 4. 6. 14
Tiuff.	Humbla tiuffuer.	8.
Sår vtn wå	Hundar bitha Mann.	7.
Bygn:	Hundz both sex öra.	16.
Rådz.	Huso loghe dömas genstan vth.	15.
Edzör.	Husbroth.	4. 12. 25.
Jorda.	Husa köp skiffte eller gåffuo	6.
Skip.	Huru godz skall vtskrayas.	1.
	I.	
Köp.	Järnn, Koppar, Smör etc. wågha för än thett kommer j Stockholm och såå thett än thett wagher företh etc.	21.
Jorda 10.	Jomfru Jordh öffuer waghi. ~~Konung~~	2.
Jorda	Jordh skall man vpbiudha och them biudha och lagh standha.	1.
Jorda	Jordh måå lösas widh thessa wrdörr.	5.
Köp	Insatth godz huru thett skall vttagas och om thett forfaras.	5.
Jord. 1.	Jordh sälias ey vthan frändor eller nästha Naborr. ~~Bygn~~	9.
	K.	
Tiuff.	Kåål Tiuff.	5.
Konung.	Kämnnera Stadzens.	17.
Konung.	Kärar någor åå Borgamestarens Doom j andra Landh.	10.
Konung.	Kiärar man sigh för Konunge och giör giernninga åå Honom.	9.
Konung.	Kiära måå Borgamestare åå Borgare på Wägfarande Mans wågna	11.
Rådz	Kiära mål måå Inghenn Nidderleggia.	9.
Rådz	Kiäramåll tre påå Een dagh och ey mera.	1. 11.
Skip.	Kastar man annan öffuer bordh j siö.	3.
Skip.	Kastar man godz j siö.	11. 13.
Dråp mz wå	Kastar man offuer huss och råker annan.	3.
Sår mz wil.	Kastar man annan j Strömmen.	14.
Sår mz wil.	Kastar man stång eller Steen j annars gårdh.	13.

Balk		Capitell.
Dråp m. wil.	Kunnas man thet sak åå liff går.	11.
Sår m. wilia	Kindbens Såår.	7.
Tiuff. 3.	Kirkio Fredher. — Edzör. 1. 12	13. 14. 24.
Konungs	Kistha stadzsens wari 2 Nökla ärg.	3.
Skip.	Kistha Godz kastas j siöö.	13.
Rådzstugu.	Klagomåll skall affrättas förstha, andra, eller tridia rätto dagh.	13.
Arff.	Klandas arff.	16.
Bygnin.	Klocko ringas thåå Eldher wardher löß.	22.
Dråp m. wådha	Kliffwer man j träå och dör aff fall.	6.
Dråp m. wi.	Kniffwen drager man ath annan.	
Konungs.	Konungz Fredher brytar någhor.	12.
Dråp m. wi.	Konungz Ledungh.	9.
Rådzstug.	Kosth penningar dömas genstan uth.	4.
Kiöp.	Korn penningar.	16.
Jorda.	Kiöp och skiffte aff Stadhenom och uth påå landhenn.	11. 12. 13.
Köpmå.	Kiöpe Jnghenn Wedh bondans hion.	3.
	Kiöpa och sälia hwarett effther thi thet ähr.	
	Kiöp j bätha eller skip.	15.
	Kiöpe Jnghenn uthan Stadhenn.	
	Kiöp skullo alla j stadhenn giöras.	
Konungs.	Kiöpa Jngen för än Burskap ähr fått.	23.
Köpmå.	Kiöpa måå man kalck och tegell påå Malman.	
	Kiöp mångare kiöp.	
Sår m. wilia .8.	Krumpen eller Lamer wardher någer aff annars hugg. — Sår m.	4.

L.

Balk		Capitell.
Rådzstu.	Lagsaman j alla kiöpstädher.	14.
	Lagboken will man lätha läsa for sigh.	16.
Arffda.	Lagh häffdh j arff.	11. 12. 18. 19.
Bygnin.	Låner man häst eller Oxa aff annan och läther fordersffwa.	20.
Köpmå.	Låner man penningia aff annan.	9.
Rådzstu.	Lön taghe hwar aff samyda hand.	15. 17.
Kiöp.	Landzkiöp forbudh.	18. 23.

Balk.		Capitell.
Köpmål	Landzman måå ey köpa eller sälia y stadhen och mänga thz vth igien.	23.
Skip.	Landsagare.	14
Bygnin.	Lyghes man hiss och will ey halla.	12. 13. 21.
Jorda.	Lyugha sigh till penningen.	2.
Konungz	Lyughar någor påå Rådman.	2
Rådzstu.	Lyughar man thett åå åhro mans gåår.	32
Edzör.	Ligger Modher sich Barnn y hiäll.	18.
Giffte.	Lysninga for giffiomåle.	2.
Köp.	Lysninga effther stöldh.	6
Sår m. vil.	Lånar man annan giffuin lin for lin.	3.
Arff.	Lönas arff thåå giälles skall.	17.
Konungz	Lönas godz undan skatt.	20.
Bygnin.	Loffte måå ey byggias öffuir gatu.	7.
Giffte.	Lockar man möö eller fränd konu.	3.
Konungz	Lydde breff.	23.
Bygnin.	Legofolks rätthar.	21.
Edzör.	Legger man ännan till ath slåå eller dräpa.	20.
Bygn.	Lockar man legofolk annars.	21.
Sår m. vil.	Locka skärat aff Möö.	21.
Köpm.	Loffuar for annan penninga eller annor sak.	8.

M.

Köpm.	Marknadt måå ey wara Söndagher.	20.
	Marknadt y Helsinga landh.	22.
Konung.	Mått skullo alla werkias.	16.
Rådzstu.	Målsäiande Wänder åtther aff sin käre.	9.
Konung.	Målsäiande rätt måå man ey fråå sigh e	14
Giffte.	Målsman fores Barnum.	9. 15. 16.
Konungz	Mäthis man och huru mäthis skall.	10.
Bygnin.	Märke annars forfalskar någor.	15.
Köpmå.	Märke skulo tunnabindare och kannestöpare haffua.	21.
Giffte.	Möö tagher man moth fadhers willia.	3.
Giffte.	Möö wardher lockatt.	3.
Bygnin.	Molkar kona ännars fää.	15.
Konungz	Mutor for Doom.	15.

Balk.		Capitell.
	N.	
Sår m. wil.	Näsor huggas aff Mann.	3.
Konungz.	Nekar ey man att Borgare eller Rådzmans doom och kärar annath sinne vetlendis.	10.
Dråp. m. wil.	Nödwärio giör mann.	1.
	O.	
Jorda.	Ohemult siäll man annan.	7.
Rådzstu.	Ockrer kiärande haffwer minsth Räth.	16.
	Oquädens ordh kallar man annan.	31.
	Oliudher giör man åå Rådzstugu.	3.
Byggnin.	Öll sälia måå ey wara i krogen sedhan i wår äre ringt.	22.
Edzör.	Ögha stinger man uth eller slåår öra aff annan.	14.
	P.	
Arffda.	Panther effter dödan Mann.	17.
Jorda.	Pantsättia will man Jordh.	1.
	Pantsath Jordh skall vpbudas.	
Kiöp.	Panth will man frändelig vthsättia.	10.
	Panth måå man ey nötha eller läna.	
Rådz.	Penningar vndhe dömas genstan uth.	16.
Arffda.	Präste Barn ärffwa ey.	15.
Kiöpmå.	Präster löse effter stöldh.	
Rådzstu.	Präster måå ey besättias.	18.
Konungz.	Pyndare måå ingen haffwa vthan stadhen.	16.
Sår m. wilia	Pusth slåår man annan.	12.
	Q.	
Dråp m. wå.	Quinna wardher dräpin medh wååda.	11.
Sår m. wilia	Quinna dör aff hug.	20.
Tiuffwa.	Quinno stiäll.	3. 4.
Edzör.	Quinno wardher wåldtagin.	11.
Arffda.	Quinna witnar om Barn för 2. Män.	4.
Dråp. m. wil.	Quinna dräpar Mann.	6.
	R.	
Konungz.	Rådigh wari alth swenskt.	2.
Rådzstu.	Rådh Konungz måå ey besättias.	18.
Konungz.	Rådh Konungz fortalar någon.	8

Balk.		Capitell.
Rådzstu.	Rådzstugu dagar twå i hwario wiku.	2
Edzör.	Rådzstugu fridher.	12. 13. 14.
Gifto	Råna man fästa kona annars.	5.
Dråp mz wil.	Råna man fånga aff annan.	10.
Rådzstu.	Rådh bedz man aff Borgamestare, fogothe och the andra.	13.
Bygning.	Renna skall man gatu.	8.
Edzör. 22. 23.	Roff. — Gifto.	5. 21.
Edzör.	Rijmar man ath annars gårdh.	2. 3.
Dråp mz wilia	Offurmaghi dräpar man.	8. 9. 10.
Sår mz wilia	Offurmaghi i Sårom.	19.
Sår mz wilia	Offurmaghi böther kyrkiobot som annor och halffwa minder i såra botum.	6.

S

Balk.		Capitell.
Rådzstu.	Samqwams hand.	17.
Konung.	Sanna Vätt standhe then annan withar.	16.
Sår mz wil.	Såår will man annan tillwitha.	1.
	Såår och Råån saman.	2
	Såår i wåpna skiffte.	15.
	Såår wordhas Nath och dår.	
Köp.	Säll man twem ith.	14.
Rådz.	Sände bodh Rådzmens gör någoth.	32.
Bygn.	Skola fylningh.	19.
Köp.	Säll man Ohemult.	7.
Jorda	Säli ingen Offurmaghi eller Jomfrw Jordh uthan till bätringh.	7.
Köpmå.	Sex Marka sak medh många skell wärias.	
Konung.	Skriffuare statzsens wara Swenskee.	6.
Sår mz wil.	Skiutar man annan aff Broo medh Werde.	14.
Edzör.	Schriffta mål.	20.
Dråp mz wil.	Skiutar man Diur och rakker man.	2.
Gifto	Skilnader i hionalaghi.	2
Jorda.	Skiffter man Jordh aff Köpstadh åå landh.	11. 12. 13.
Köpmå.	Skipa Köp.	15. 16. 20.
Skip.	Skip seglher som gårdz fridher. — Edzör.	1.
Skip.	Skip redskapet huggar sönder.	8. 9.
Skip.	Skip legz till broo legger annor medan.	10.
Skip.	Skipar man Godz i annars skip oloffwandes.	12.
Rådzstug.	Skipz legho dömas genstham retth.	

Balk		Capita
Bygnin:	Skada giörs om Ekh.	
Skip.	Skip skada.	24.
Edzör. m. frid	Skötslas måå ey man för än han åhr laghwunnin.	
Kiöp:	Skota skall mann effter kiöpslagan.	33.
Köpung:	Skott lagz åå stadhenn.	13. 20.
Såår utz wilie	Slåår Man sitt egeth hion.	6. 17
	Spin hug aff qwinno.	20.
Konungz.	Spann Stadzens.	16.
Rådzstug.	Stadzens Tiänare giör nogott.	32
	Stadzens tiänare wari höffwiske.	30.
Rådzstug:	Stämpnas man till Rådzstugu.	27.
Dråpmz wå:	Sten farlicha liwe.	4.
Kiöpmål:	Stiäls bryggis Mans Godz.	6.
Skip.	Strand Wrak. 13.	14. 15.
Arff.	Synda kulla och Dankulla.	7.
Konungz	Swänna i Stadenom taghi widerkyningh wtlandh.	15.
	Swäna skatta som ägha 3 Mark.	19.
Sår utz wil.	Swärdett Eller kniff dragar man åth annan.	12.

T.

Konungz.	Talar någor åå Konungh Eller Rådh.	8.
	Talar man åå Fogdten och rådith.	12. 15.
Rådzstu.	Talar man till annan Oquädens ordh.	31.
Konungz	Tala annars taghi Ingenn till sigh.	14.
Kon: 16	Talionis pæna in lege Ciuilium. Tiuffua.	2. 9. 19.
Kiöpmål	Tappar man Win wthann loff.	25. 26.
	Tappar man Dråth måth.	27.
Konungz.	Täffwerare i hwarie Kiöpstadh.	13.
Bygning:	Täffwerare salia ey öll sedhan i ☾	22.
Sår utz wilia	Tåår huggar man aff annan.	4.
Sår utz wil:	Tänder slåås Manna wth.	11.
Arffda	Testamentt giffuas aff oskiffto.	19.
	Testamentt huru myckitt giffuas måå.	17.
Bygning.	Tecklia loffuar bonden giestenom.	14.
Rådzstug:	Tiänsth lään domas genstan wth.	15.

Balke.		Capita.
Edzör.	Tiuffuar måå gripas.	19.
Tiuffua[balk]	Tiuffnader bedis till annan.	1.
	Tiuffs Kiöpmann.	2.
	Tiuffnader wördas.	3.
	Tiuffuar slyppas.	5.
Giffto.	Tridia penning giffuar hwar annan.	9.
Kiöpm.	Tree Marka sak medt många skall.	8.
Rådzstu.	Tridzska.	7.
Edzör.	Trägårdz Fridhgerd.	23. 24.
Högmå.	Trulldom.	4. 11.
Kiöpmå.	Toll om hann ej schriffuas ordeliga.	32.
Tiuff.	Trägårdz tiuff.	5. 7.
Konung.	Tompth eller gårdh haffuer then j stadhenn som utlendis boor såli borth eller mistir.	
Jorda.	Tompth kiöps & pantsättias.	9.
Sår mz wilia	Tumme finger räknas halff hand.	4.
Skip.	Togh slyppa skippare eller bryta.	17.
Rådz.	Twå å tala for Rättenom.	9.
Sår mz wilia	Tunga skäres aff Manne.	3. 5.
Skipmå.	Toghe liggia åå Broo dagh och Nath.	19.

W

Dråpmål	Wååda both högsta both 40 mark sak.	1.
Sårmål	Wååda böther Målsman Ensskylt.	1.
Dråp: 1.	Wååda räknas ey j Dråpom ther han bådhe fria haa widhgerd.	~~Sår.~~ 15.
Edzör.	Walltökt quinne.	11.
	Wåldförning bastas och bindas.	19.
Kiöpmå.	Warum Måth j Dryckiom.	26. 27.
Bygnin:	Watten fyma stiga köpa.	22.
Rådzstu.	Wågen måå bäras j stadhenn eller ey.	34.
	Wåhtwerka. — 7. — Konungs	13.
Högmå.	Wåldz gierning moth Konunge.	6. 7.
Dråp mz wå	Wältar man sten åth androm.	4.
Konungs.	Wårdh och Wakn.	15.
	Wårdh lygger under böthe 3 öre.	

HS / B 128 -

Ordinantienn som giordes y Wester åås. Ano. 1527.

1. Biscoper besörgia söckna kirkior thåå the lösa ähra, Dogh hwar the besörgia
them medt obequämliga Klärkar, Mandråpare, Drinkare eller the som icke
kunna eller willia Predica Gudz Ordh, tha må Konungen någon annan
besörgia som bequämligare ähra, haffua wäldh ath driffua then obequämeliga
aff, och besörgia kirkion medt them som bequämlig ähr. &c.

2. Ther småå giäldh ähra kann thåå till fälle wara ath leggia twe giäldh widh
ith, måå thet well skee, Dogh såå att ther medt Ickie nedderleggias Gudz
Ordh, Och ath ther Jw Ickie thess minder Predicatt wärdher. &c.

3. Biscoperna skulle låtha W. N. Herra &c. fåå Reknuskap opå alla theras Renta
hwatt thett helzt ähr, Affradt, Tiondh, Penningar, Smör, Järnn. Ochsom
skall hans Nåde seija them forre huru myklith the skulle giffua honom till
Cronones bedzsta. &c.

4. Sammeledis skeer och om Doom kirkiors och Canikers rento, Tåå thett hans
Nåde måå kunne förslåå hans Woll, hwatt ther aff kann warda, effther
handelenn som nw her y Westeråås skeedt ähr &c.

5. Uppenbara schrifft settias såå her effther som her till dagz, Och för
Penningerna som tagas for Iulerdingar giöra Konungenn Reknuskap &c.

6. For the Penningar som plägha bötkas for bandzmåll giöras Konungs Re-
kenskap aff, Och wari Ickie Biscoper eller hans ämbitzman för låth ath
bruka bann for ringa saker som her till dagz myklith skeedt ähr. &c.

7. Bliffue icke lengre wegh en tweniu Munkar, än fäm wikur widh
Olaus tidt om sommarenn, Och y fäm wikor widh kindermesso tidh om Winte-
renn, Och taghi breff aff Fogothenn eller Borgamestare när han vtgår,
och Presentire sigh åtther for honom när hann igen kombe. &c.

8. Munkar som Renta haffua måghe y tiggia, Och afflegges them sidhan
ath när Kråster Döör, skall icke Biscoper hans äghodeler tagha, rätta arffuin-
ga till forfångh, Och giffui y Kråster annerledis Testamentt än som Laghen
wtwijsar Och som andra goda Männ

9. Ingenn vpphalla Sacramentt for någon om Påska for hoor, lönskeläger
eller Jomfrw Krenkningh. &c.

10. J Ålla skola stugor skall läsas effther thenna daghenn Euangelium eller
andra böker effther thett ähr nw ken kristenn schole. &c.

11. Biscoper wigia Ingenn till Pråst wthenn thenn som kan forkunna Gudz
Ordh for folkith Reenth och Klarth. &c.

12. Om Giffter måls saker handle Biscoper som ähr hwatt rätth Echtenskap
ähr effth Gudz Lagh eller y, faller ther någon saköre giöra Konungh Reknuskap. &c.

Brudr Penningar. &c.

13. Brude Penningar. Kirkio gångz Penningar, Likstols Penningar taghi Prä-
ster effther Kirkio laghenn, och Jckke ther wtöffuer och bortlegges then sedhan,
ath Jngenn mera taghi än Kirkio Balkenn seghr och Jnnehaller.

14. Effther Handelenn Jnnehaller ath Konungenn skall tagha alle Sakörre
och Jckke Bisperna. måå och Prästerna ther effther fullfölia samm saker
som Bisperne plåga handla, Och giöra Konungen Reknskap for samma sakörr.

15. Dogh for helgadagz Bruth taghe Jngenn Penningar for thett någor arbetar
om helgadagar j Andenn och j Sillelackenn, ey heller for thett han skiutar
then fogell j skogenn, Dogh for slag böther som wanth ähr.

16. Prästar sökia tingh och stämpnor effther sin Räth bååde Påå Kirkiones
wägna och sina j werdzliga saker, som ähr om Jorda Wärter, slag, wåldh,
Kiörslagenn, Och böthe Konunge som andra Män. Hwaå som haffuer någor
Klagamåll till Präster j andelig saker som ähr: ath hann Jckke redelige vp-
pehallar thett Präste ämbite tillhörar som ähr: ath Predica Gudz Ordh,
Messo. Döpe Barnn, forsiwara Sokna Bönderne thz klagas och rettas for
Bisperne.

17. Ther som Präst eller Lekman slåår hwar annan, wara Jckke mera j
Bann then ena än then andra; effther thett ath Gudh haffuer forbudith
then ena slåå som thenn andra, wthann böthe hwar sina sak. och Bruth
effther Landz laghenn.

18. Effther ath j sanningenn finnas ath liggia Munkar och Stålare fara
om kringh landett myklit bedraga, liuga och Earla [?], ther forre taghi fongten
then wara vppåå.

Register Påå Kirkio Balckenn:

1. Om Kirkio Byggning om the dagzwerke vnder fåller. Och om
allt thett Kirkio Bock rörar.
2. Om Kirkio Jordh. Om Prästens laga hwss. Och ath Präster skall
siälffuer lätha byggia, Låka åå husenn och döör eller forderffuas hwss
for Prästens wanrykt skull.
3. Om Kirkio skrudh som ähr Böker och Klockar.
4. Om Kirkio Wigningh, om Bisperz gengiärdh aff Prästenom. Och
Hwar Bisper ahr skyllegre Kirkiona for sina tiondh.
5. Bisper ågher hwor Kirkio giffua som han vnna will, och ath
Soknamän ågha Prästanna j handar setia. Kirkio. Och Präster Klockmann.
6. Om Kirkio warder stulin. Eller brenner Kirkio aff thy eldh
Klockare Jnbär, Och om hans wrda Edh och Boott eller sämber j Sokna.

HS / B 128 -

Kirkio.

männ Eller Präster om Klockare, Och hivart hann ägher skyllogre ath ringia Eller Lösa bandh ij Klocko och faller nidher, hwaa thy skall aather börgha Eller slaar Klocko ij siäll Klockare, Och huru myckith soknamän ägher Klockare skyllogh om åårith, Och thy som trugha ägha war for Klockare måål etc.

7. Om rättha Tiondh, Om laga wärn om tiondh Eller warder tiondh äthin Eller stulin, Eller tarff Kirkio bonars arudher, Och huru man skal tionda bäädhe aff qwicko och dödha, aff fiska ler kom och Notadrätt som om Wintrenum dragas, Och huru myckith girningz män Eller thiwff folck Eller lögho kona ägher Prästen om Påska, Eller withar Präster någrom ath hann tiondh stu=lith haffuir. etc.

8. Om Prästens Likstoll och huru myckith Präster ägher effther fat=tigt folck haffua, Och smaa barn thaa the döö Eller ägher barn till åårz komath, Eller ligger wägfarande Mann siuklar ath bondha, Eller döör staff=karll Eller Kirkiungh ij Sochnn, Och granna skullo Lik till Kirkio folghia etc.

9. Huru Myckith Präster ägher lagha for hiona wijgning Eller haffua the hionn siellff wijgninga Lööst, Och fattigt folck maa wijgias widh Kirkio=na kirss, Eller huru myckith hustru Eller fattig quinna skall Prästenom giörg thaa hon ledhas ij Kirkio effther barnn, Eller ncklar Präster quinnone Inledningh. etc.

10. Huru många Offerdagha Präster ägher haffua om åårith aff Bondhenn och aff hustrun. etc.

11. Nw tarff man barnn Cristna lätha, Och Präster ähr borter, Och huru Man Eller quinna maa siukt barnn hemma döpa. etc.

12. Om Präster faar bäädhe ij sandher budh aff siukom Mannr och lik ath wijgia, Eller förar någor with owijgt lik, och om Prästens Laga forfall etc.

13. Om Prästenn Giör Messo fall Eller arethar Sochnan Prästen nå=gra fall. Eller warder mann dräpterliga aff Kirkio satter, Eller warder man ij forbudh satther for rättha fall. Och han wonder thet ij Innan Nath och åår etc.

14. Huru myckith Testamentt Man Eller quinna maa giffua Prästen Eller Kirkiom, Eller giffuir någor mera än laga gäff, Eller klandas ~~Präster~~ gaffuon Innan Nath och åår, Eller Dorlar Präster och Kirkio om gäffuor, Eller warther Jordh Pantsath Kirkionr, Eller giffuir Jordh Eller Lösöra Präste=nom antingenn heell Eller siukr, Eller wäll någor laghr stadh arithann sokna, Eller komar thenn Man ij Kirkio som borth ähr sathar aff hanne. Eller komar Biltogar mann ij Kirkio, Eller ähr fundt kar sondar. Eller warder Siskr brekker om Påsha Nath, helgha torssdagz Nath, Eller Pingisdaga

Nath Och ath etc.

Balkenn.

Nath, Och ath hwatt man måå giöra om Söndaga eller andra helga daghar.
Eller tagher någor j hunklar, Eller bygger man åå klädtt, altan wäghen eller
Wanta Eller hatt. &c.

15. Hwadh man skall bötha for dräp hionalagh eller forre fästningh thåå
hann ååther brijdz, Och huru hann skall böthas for hionalagh, Eller quäll
någor hionalagh dråttelige, Och hwatt böthas skall for Einfalet hoor Eller
tweefalt Eller frändsämio spjäll Eller giffuer bondhe hustru sina sak for hoor. &c.

16. Om Hustru giffuer sinom bonde sak for hoor, Eller wardher Man
taar draghin medt weitur j hoordoms, Och hwåå som döma skall öffuer
Ekter och Banzmåll, Och hwåå som j kirkio gårdhe Eller kirkio haffi
sam blandh medt Qwinno, Och hwåå som giör kirkio eller kirkio gårdh
oskäran Och om någon Man haffuer bidolagh medt fää, eller giffuer
någor annor sak for sollka girningar. &c.

17. Om Biscops Länssmann giffuer någom skull for helga dagz
bruth, Eller seghen ath them Man gick j kirkio som vethe skuller
ståndha. Eller seger ath hann är ~~skriffter~~ kiört j skriffth. Eller seghen
ath Mann eller Qwinna haffuer farith medt Wiskepiels, Och å skall
Biscops Länssmann haffua tweggia Manna witner for sigh, thåå
hann giffuer någrom skull. &c.

18. Om mann särias eller dräpis åå helgon dagh eller Wokunne
Eller dräpar man fadher eller Modher eller sina hustru, eller dräpar
man, Präst om helgan dagh, Eller bijr kirkio gårdhe widher. Eller
åhr baarladh eller swina singa åå honom, Eller stiäll någor j kirkio
Eller j kirkio gårdhe, Thåå äghen them kuffuer vy ther fridh haffuer.

19. Om någor gångz Edher, Och om Offuer maghi, Edh eller gån-
ger Mann hwåå Edher han dagh. &c.

20. Om Klärkar brijthar moth Leekmän Eller Leekmann
moth Klärke, Eller brijtha kirkiona ~~[illegible]~~ thienn moth andra fol-
ker, Eller annath folk moth them &c.

21. Om fridh medt Gudz Leekamu, hwåå hann brijthar eller
taghar någher gudz Leekamu j forbudh. &c.

22. Om the Männydher som bådhe skullo offuer rådha kirkio-
män. Och Cronone, Och haffue them the wilia sielffue. &c.

HS / B 128 -

Kirkio

1. Å Krist skulo alla Cristna män troo ath han ähr sannar Gudh, Och
ey ähra gudar flere än hann ena. Jngenn skall affgudar Dyrkia,
Och Jngenn skall åå Lundhe eller åå stenna troo, Alla skulo kirkia Dyrkia
Didt skulo alla bådhe Quicke och dödha, komande och farande y thenna Werld
och aff, Christus Budh kirkio byggia, Och Tiende giöra. Adam och hans
Söner giorde försthe Tiende Och Salomon förste kirkia. Nw wi-
lia Cristne Män Cristi Budh halla och kirkio aff nyia byggia. Thåå
skulo Byamän till Biscops fara the som ther y Sokna ähra, Och sin
Sokna Präst medh sigh haffua, Och aff Biscops loff bidhas, ath the mu-
ge kirkio byggia. Sidan fara Byamän heem och stämno dagh forre
leggia allom thw som Jordh ägha y the sokn. Thåå skullo the dagzwerka
til lagha efftther bonda tali, och ikke efftir Jorda tali. Fäller Jordägan-
de kirkio byggning undher, Thåå mäge kirkio wärande tagha hans
Panth for Ith Dagzwerka fyra Penningia, såå for annath och såå for
thrydia och full Dagzwerkan medt, thatt måga kirkio wärande ath sak
söka giöra withann Doom. Thrysklab någor och faller Dagzwerkan undher
flere än fyra, thåå fylle ååther Dagzwerkan och medt trer Mark
the 3 Mark ligge till samma kirkio byggning. Din ath thett kirkio
byggning och kirkio boolle wärder. Tredzsklab ther någor undher Och
will ey rätt giöra, thåå måå Präster Gudz Lickamma for honom
uppehalla till thess han haffwer rätt giorth, än såå ähr ath Soknamän
thera han ey sökia. Hwilken Präster som kirkio byggar aff Nyo utan
sins Biscops loff och Soknamanna godh wilia, böthe. 9. Mark. 3 uff
Biscopenn. 3 uff till the samma kirkio Och 3 uff Soknamännen hans,
Nw ähr kirkio Byggning böriath med Grundwalle och kyrktaa med haffua. @

2. Thåå kirkio ähr bådhe well böriath och kyrkstatt skall hon thåå boolk
haffua. Präster skall åå byggia thett skall wara Marka landh Jordh,
under hwario hundaryds kirkio, Och halfft Mark landh Jordh under
Tolffta kirkio, the boolk haffua å lidug warith aff allom utgiärdom,
for the Jordh ägha bönder utgiärder giöra. Haffwer kirkio mera Jordh
ständher y alla utgiärder withann Konunger giffwer the Jordh frälsa.
Nw ägha Byamän sin laga huss åå kirkio boolk föra: Stuffwu, Stegers
huss, Ladw, korenn herberghe, witzhuss, Boenyghuss, Och fää huss. @
Nw Dela Prästenn och Soknamänn om laga huss. Prästen seghir thy
färre wara än hann widher torff. thåå skullo the aff andra soknar
tagha twåå Präster och twåå Böndher som rätt ägha skodha. Och hwatt
the fyra segia, såå skullo bådhe Soknamän och Präster ath lytha.

Thåå Prästens huss.

Balkenn.

Thåå Prästens hws ähr well bygdt, thåå skall Prästen ath husen göma
ath the ey forderffuas aff wanrykth. Prästen skall byga läka åå husen
och bör låtha forre giöra, thåå giöra thett åå sin egin kosth. Nw
farffuas husen nyklin bonadt wordher, thåå skullo Soknamän bonadt
till föra och kosth forre halla och husen vpbyggia. Nw kunno kirkio
hws vndher falla aff Prästens Wanrykth, thå äghe hann siellff vpbyggia
åå sin egin kosth, och böthe kirkione tree Mark. Nw seya Soknamänn
ath husen ähr forderffuade aff Prästens Wanrykth, och Präster nekar.
Thåå skullo thett weta twe Präste och twe Soknamän aff andra soknar,
Ingenn Präster mää kirkiones gårdh thenn Prästen y boor aff stedh föra,
och y annan stadh vthan sins Biscops vrloff och soknamanna godh wilia.
Vthan ath hann föra åå sin egin kosth och ey åå soknamanna eller kir-
kione kosth. Alla Präste och alle kirke landboo, the ägha broo byggia,
gärda gärda, wäga ryddia eller ryma eller bötha effter landzlaghenn &c.

3. Nw skall kirkio skrudh haffua, thett ähro Messo klädher. Altare
klädher, Kalkar, Corporale och alla tidhböker. Ingenn Prästh mää böker
kiöpa eller schriffua låtha vthann sins Biscops vrloff och soknamanna
godha wilia, vthann ath han will betala thett aff sin egno. Nw
schall kirkio klockare haffua for thenn skull ath the skullo sokn till
tida kalla, Brister någoth y kirkiones skrudh, thåå skall Biscopen medh
soknamanna rådh åå leggia. Och till ath bätra thett åå fatt ähr vnder
kirkione tiondh, thåå stander kirkio byghatt läst och well bonnt &c.

4. Nw farffua Soknamänn kirkio wygia låtha thåå ägha the Bisco-
pe budh senda. Biscopen äghe didt koma och kirkio wygia, Thy ath aff
Ordenn warder gierdher Christenn och kirkio helligh. Biscopen äghe
stämpno dagh forre leggia, när hann koma will. Soknamän skullo
giengiärdh mott honom reda, eller tolff Mark reda Penningar hwart sokn-
män heller wilia än soknamän ähra flere y sokn än 30. Ähra the
flere än 30 thåå giffua the 13 Mark. Komber ey Biscopen till gien-
gärdh, thåå ägha soknamän till hans fara, och honom stämpno dagh
forre leggia, säghe han ey thera stämpno dagh, thåå nöthe soknamän
siellffuer sina giärdh, Och Biscopen wygia kirkio när hann siellff will,
thåå ägha soknamän honom ingenn giengiärdh sidhan giöra, vthann
ath hann haffua laga forfall. Will ey Biscopen kirkio wygia, thåå
käri soknamän sigh till Konungenn. Biscopen äghar for sina tiondh
krisma wygia och klärka, klocka, Messe klädher, kirkio och kirkio gårdh,
Altar och Altare klädher Och engo Penningar eller giengiärdh aff sokna-

männan tagha mera än nw sagth äghr. Tolkin tima hann will till Sokn
koma, thåå ägher Präster honom kosth halla och giengiärdh Och ey sokna
eller thja män. Thåå ägher Biscoper wara for godom siälom som een
godher fadher for sin barum. C

5. Thåå kirkio ähr wygdh, thåå komber Präster och bedhis till henne
thåå ähr thett räth hann ath tagha som alla åå sämber, Soknamän ägha
medh honom till Biscopz fara, Biscoper ägher skodha hans könsth och
hans wygsle breff, Sämber Soknamän ey om Prästh thåå ägha the
till Biscopz fara Prästh ath bedhas. Thåå ägher biscoper them kirkio
giffwa som hann vnna will, Och thåå them som fadherlighen räth till han,
ra som åå Latine kallas Jus patronatus. Nw ähr klärkar taghin båå,
de medh Biscopz och Soknamänne wilia, thåå ägha soknamän sina kir,
kio och hennes skrudh Prästenom y händer settia, Och Prästen klockarans. C

6. Nw wardher kirkio stulin ath öpnom Dörrom, thåå giälla thenn
skadan åather som klockare togh, än ey sama klockare sielffwer åather
giällar. Jngen Präster schall thess wäldh haffwa Masso skrudh y
sochen föra vthann ath godher bonda eller hustru siuk ligger. Forder
ffnas nagor aff them skrudh, thett ägher halffwe Prästhen åather giälla
och halffwe bondhenn eller hustrunn som Prästhen war till farin. C
Nw kann kirkio vpbrinna aff then eldhe eller liuse som klockarenn tendär,
thåå skall Soknamän till hans tala, Klockarenn ägher for sigh 18 Manna
wåådha edh bindha och wåådha bötha sin Mark. Och the siw Mark sett,
ias y taga händar Och föllia såå them wåådha som alla andra brånd wåå,
da, Bryster klockare ath edhe böthe 18 Mark the sama kirkio till by,
gning. Komär mann till kirkio och bedis wara klockare, thåå ähr thett
räth thim tagha som båådhin åå sämber, Sokna Manna och Prästens
Sämber thy ey thåå taghi soknamän tolkin the wilia, Misther kirkenn
nagoth aff sin skrudh for klockarens wågöme skull, hwilkalundh
thett helzt ähr, thett ägher thann åather giälla som klockarenn togh
än ey formåå klockare sielffwer åather giälla. Thåå kirkio ähr + Klockan
klockare y hender satthe, thåå ägher hann ringia laga Ringning till
Ottasång, Masso och alla tidher och genn lika. Will bondhe latha rin,
gia Månada moth, giffwi klockare fyra penningia. klockare ähr
och skyllogher bära book och stook y Sochen medh Präster. Kosmar
bandh åå klocko thåå skall klockare om een söndagh y kirkio dörram
standha och om annan söndagh och tridhia och soknn till sigia, Och bidhia

Balken

Kirkio wärande Rädh åleggia. Faller klocko nedher som lagwarath ähr
och slåår klockarann y thiäll, thåå ähr hann giller ath siex Mark. Allan
thann skadhan klockare fåår aff klockom thett ähr alth y wåådha bothum
Och the böther skulle kirkio wärande bötha aff thera eghen Penningia ©
Bryster klocko sedan lagwarith ähr wari gilth ath 3 Mark them böthe
och kirkio wärande och liggia till sama klocko kiöp. Nu ähr
ey forwarnath åth, och klocko slåår klockarann ihiäll eller fåår han
såår aff henne wari ogilth. © Bryster klockan sönder böthe klocka-
rann 3 Mark ©. Hwåå som ringar klocka obidhin, böthe klockarann
3. ör. Brythar hann och klocko böthe henne åther såå godh som hon
forre wår. och ther medt 3 Mark. Slåår och klocka honom ihiäll som
ringer, eller slåår honom till skadha ligge ogildher. © Hwåå som
skada aff klocko klappe fåår wari thett ogilth © Nu seghar klocka-
renn eller hans arffua lagwaratt wara ath klocko löss wår, Och kirkio
wärandenn nekar thett, ligge åå tolff sokna Manna witne, them the sigia
alle jaa widher. Nu ägher klockarann haffua span korn haffua
aff allom them präste giöra korn Och Quicktiondh efftir Vpsala spann
Eller och såå många Penningia som halffwer Vpsala spann giäller. Om
hwila tima, thett skall han sielffwer saman henta. Hwåå som wil inte
klockarann Rätt giöra om thett nw ähr sagdt, Thåå skall redskapen for
honom vpphallas, Alla the Prästanom giffwe een ör, the giffwe thå klo-
karen twåå Penningia om Pasha. Them ähr och Prästhen och Klockarann
såå mykin Rätt skyllogher som them Prästenom giör bäädhe korn och
Quicktiondh, The som minder giffua Prästen än een ör, the ägha ledughe
wara for klockarann. Nu tarff bya Man Prästhen heem till sin,
Eller och barnn kristen lätha, thåå seghi först klockarann till Och klocka-
renn seghi Prästhann till ©

7. Tiondh skall åå åkrom aff settias, hwar tiondhe skyll eller hwar
tiondhe bundenn ther ägher Prästhen tridiung aff. Laga wärn ägher om
tiondhe hallas 14 Nätter effther thett ath alla wärnalaga haffua bur-
gith. Will ey hwar sedhann sin luth göma, thåå haffwe them skadan
som luther Och bönder wari saklöse. © Ingha åålo giöri bönder hwar-
kenn biscope eller Präste, vthann ath böndher siälffua willia. ©
Nu kan Man såå och minnre än hundratt aff såå, fåår een skyll eller
twåå eller flere, huru många han fåår minder än hundrade, thåå ägher
han tionda hwar tiondhe skyll eller hwar tiondhe bundenn, och wari
saklöss for Målanom. © Nu leghar leggie drengiar sigh Jordh

eller annor

Eller annor köpster Mann Och sitther ey siälffuer åå the Jordh, thåå gio-
ra tiondh aff the Jordhenne ther hon ligger. Och Måla giör sielffuer ther
hon boor, hwart hann ähr Innan sokn eller ey. Boor hann åå the Jordh gio-
ra tiondh och wari saklöss for Målenom om han haffuer ther disk och duk åå. ¶
Hwåå som rettan kiornn tiondh will giöra hann skall giöra hwan tiondhe
skiöll eller hwar tiondhe bundh, biria widher Renn Och lychta widh andra.
Tällia vp ath Aakra och wth ath androm, Och ey kornn mellan Aakra båra,
Boria förste åå them skyle eller bundhe som han förste aff Aakren bär, Och täli
såå till thess ath tyo ähre. Tiondh schall qwar åå åaker standha, Och laga
wårum om hallas som for ähr sagdt, Wardher tiondh äthin eller stulin, spilt
eller Rottin Innan laga wårum, hona ägher böndher åtter gialla. Kirkio ägher
och skrudha sigh medt sama tiondh till Altare Kläde, Messo Kläder, Kalkess
och wax medt kiöpa. ¶ Nw tarff Kirkion byggning widher thet ägha
soknamän till föra, Kirkio ägher sielff Män till leggia och kosth forre halla.
Och äghom wy tiondt aff Lyn, hampa, ärtter, Roffuer, Böner, Rogh, hwete
och humbla, som gambla sedhwane haffuer warith. ¶ Prästhen ägher
alla Qwick tiondh for sina tiänsth, Kalff och griss skall man tionda Nyo Nätter
gambla, Killing, Gåss och Lamb Om Olåffs Messo, wärdha sidhann Präster
sielffuer sina tiondh, Sokna Män skullo siälffue Qwick tiondh till Kirkio
föra Och Saklöss for them wara. ¶ Nw kann ey fosther till födas såå
myklith ath Präster måå tiondh aff fåå, giffui thåå bonda fyra Penningia for
hwart föll, twåå Penningia for hwan kälff, Een Penning for hwan griss, Een
Pennings for hwario gåss, Een Penning fore hwart Lamb och Killingh.
Och äghom wy tiondt aff alla fiska larka, och aff alla Notadräth, thw som
om Wintrenn dragas och aff alla grå skinna. ¶ Sitther giärningzmann
y sokn them som Intedet såår, hann ägher Prästhenn giöra halffuan Öra,
än han Ensammen ähr, ähre the tw samman eller flere thåå giffui Een Öra och
ey mera ¶ Sitter them Mann y Sokn som huss haffuer leyth, Och
såår Intedet Och haffuer Intedet såå, hann ägher Prästanom ath Paska såå som
Lyghörenger thet ähr halffuan Öra. Lyghskona Ortogh ¶ Sitther thya
Mann qwar medt Tiondh och Weth ath hann ägher tiondh giöra, thåå måå
Präster for honom vpphalla Gudz Lekamen åå Paska dagh. ¶
Nw segher Prästher inga tiondh haffua fångit aff honom Eller och minder
tiondh än han åatthe haffua, thåå wäri thya Man sigh medt Eene sine Edhe
och wari Saklöss. ¶ Sygher Präster ath hann haffuer stulith tiondh aff
honom sedhan han hona rätteliga affsatte, Thåå wäri sigh thya Man såå for
them tiuffnade som thyaman wär sigh for thya Manna om wlka sak, hwart

effther sin bruth:

effther sin Bruth eller böthe effter Laghenn. ¶ Prästher hann äghar och ha-
ffua Jth Marskluth om hwart åår såå godh som fyra Penningia eller fyra Pänninga ¶

8. Thåå Prästher Lik Jordhar, thåå skall hann haffua Lik stoll for sitt Arbeta the ähro fäm Öra Penningia, thet äghar hann ey forer bedhit än lik ähr Jordath, för the fäm Öra äghar hann och skall sijna tree Siäla messor, ena att Likfärd utfärdh, andra om siuende dagh, trydie om Trettiende dagh, will ärffuinga the döda nysse haffua om Jämlangha mothe sidhe medt Prästernom som them budhenn åå sämbre. Äghar them dödha till tijo ~~Mark~~ Öre eller minder, ther äghar Prästhenn tridung aff, och thess döda arffua twå luthi. Äghe them dödha mere effther sigh än till 10 Öra thåå äghar Präster fulle fäm Öra. Dhenå Barnn som Jngher ähra än tolff ååra the ägha Jordhas vthann all forfall, för the Barn äghar Prästhenn inghe Penningia tagha. Äher barnith till ärffz kommath thåå taghi ther Prästhenn fäm Öra än thet Barn äghar mera än tijo Öra. Äghar thz Barnn tijo Öre eller mindra thå taghi Prästher tridhung. ¶ Nw ligger Wägfarande Mann siuker, them hosbonde hann ligger åth hann skall klockare budh såå och klockare Prästernom, Präster äghar till hans koma, skriffta, olia och lik wyggia, till graffua följa och graff wyggia, och aff thess Mans tingom fäm Öra tagha. Om än såå ähr till tree siäla Messor, ähr och Präste honom skyllogher for the Penningar. Haffuer then Wägfarande Mann ey såå myklith till, thåå taghi Prästher tridungh aff thy hann åtthe och sijna honom ena siäll Messo. ¶ Nw döör stafkarll y sokum sama tjänisth ähr Präster honom skyllogher som bondha, doch ath hann ey mera äghar än Lik och skräppo. Bondha som hann ligger åth, äghar grannom till sijna och Nägrannom, the skullo Lik till Jordh följa, och när wara thåå lik Jordas. Hwem som budh såå och will ey koma böthe tree Öra, them tagha the som lik till Jordha följa, Eller wäri sigh medt tweggia Manna Edhe ath hann ey budh fick, eller och ath hann laga forfall hade. ¶

9. Nw äger Jngen Prästhar mera tagha for hwstrw och Bondans Jnled, mijgh än örtogh Penningia for hwart kuß, och offra såå myklith the sielffuir willia. Haffuer Bondan sielffur kuß, thåå äghar Prästhenn then wyggia vthan alth hindre, åå hwilkin kuß the haffua. Och offra såå myklith som the wilia. Skall fattigt folck wyggias, thåå ägha the honom uz kirkio kussom wyggia vthann alth hindra, och offra såå myklith som the willia. ¶ Fattigt folck kalles fyra husåto folk, Malakarla, Legohion, hmmuhiön och stafkarla, Skall qwinno y kirkio ledhas effther Barnn, giffui Prästernn een Öra for kuß. Haffuer hon sielff kuß thet äghar wara halff mark wärd, thåå offra såå myklith honn will, och ledhas Jnn y kirkio vthan hindre. Äher hon fattigh qwinna thåå ledhas hon Jn medt kirkio kusom och kirkio ägha sidhan sith kuß såå som forr.

Såå som förre. Komber Qwinna medt flere laga Inledningh, Och Prästenn will
hona ey Inleda, Och mister hann forthy sitt sungalago. Thåå Dyli Präster medt
twåå andra Präster sielffuer twydhi ath hann hanna ey sönde Inledningh,
Eller böthe tree Mark bena Biscopenn Och twåå Bondhann ⁊c.

10. Nw haffuer Prästher tilläger Och tiondh fångitt, thåå skall han Wacth,
ta sina tidher och wetha hwart hann åhr soknamännen skyllogher, hann äygher
alla tidher wactha. Hann åhr skyllogher fämm högtidz Dagar om åårith vppe,
halla: Juladagh, Kindell messo dagh, Pascha dagh, Kirke messo dagh, och alla hel-
gona dagh. Thesse fämm äghra hans rättha Offerdagha aff Bondenn och husfrwån.
Sitther bonda eller husfrw hanna fråå Kirkio om rättan Offerdagh, thåå offra
them helga dagh som ther åhr Näste effther och wari saklöst. Nu wadh skiab
the och willa ey Offra thåå giälle hwartt thera twåå Penningen for henn ⁊c.

11. Nw will Bondenn Barnn Kristna lätha, Prästhenn åhr borthe och ey medt
loffwa aff sokn farin och haffuer ey laga forfall, Och mister thett Barnn Cri-
stendom böthe Prästhenn 3 Mark thw som Barnitt åtthe. ⁊c. Warder Barn
sukt födt, ath thett kan ey till Kirkio föras Och the kunne ey Präst fåå,
thåå Döpa thett y watn och y Inghe andra. Thett ägher Mann Döpa om han
åhr till. Åhr ey Man till thåå Döpa qwinna thett Barnn och seya såå:
Jag Döper Tigh (Nämpna Barnith) J Nampn faders, Och Sons Och thens
helga anda ⁊c. Döör thett Barnn såå åhr thett Döpt. Thåå må thett y Kirkio
Lyggias. Leffuer thett Barnn såå åhr thett Döpt. Och komber till Kirkio
qwickt, thåå ägher Präster Barnet Cristno till fylla, kann thett Barn ey
wexa och iäffuer om thett haffuer fångitt Cristendom eller ey Innan Jämn-
lunga ther effther ath thett arur födt Thåå ägher Biscopen thett Ransaka
och ther medt giöra thett rättista hann finner. Nu lygger Karll
och Kärling y Torpe Ensamann, Och hans kona födher Barnn, warder thet
sukt födt, för än thett hedit döör, Döpe thett fadher eller Modher. Thy
ath the hade Ingenn annan tillsetia Ther giffte ey hiona lagh for Gudzsoffua
lagh skull. ⁊c. Nu byggia flere y By saman, Och bondhe gånger till
hans eller sina granna, och badhe Gudzsoffua lagh, hann sör och will ey,
Och Barnn döör thy hedit, thåå böthe thenn som sönde tree Mark, Eller
Dyli medt tyo Manna Edhe ath hann ey Gudzsoffua lagh sönde. Feldz hann
ath Edhenom thåå tughi Biscopen tolff Öre, Och tolff Öre Barnsens fadher
Fåår thett Barnn Cristendomen thåå åhr Ingenn fore Gudzsoffua lagh ⁊c.

12. Ligger Bonde suker Och sender Prästhe Budh, Prästenn läther sigh dunath
mödhare wara, Döör thenn Mann och fåår ey Redskap, böthe Prästenn Bon-
dans arffuom tree Mark. Fåår Prästenn båådhe sender Budh, Barnn
ath Kristna. Och sukom redzskap giöra, thåå ägher han förre hielpa sukom

ään barnn.

HS / B 128 -

ämn barnn. ℂ. Nw läther Präster sigh nödhast wara om barnn än them sielfs,
döör tham sielka oskriffstader thåå böthe Prästenn bondans arffwingom 3 Mark ℂ.
Nw fåår bondhe Prästhenom budh lijk ath wijgia, han komber ij, och eij
Nath thet standher Inna then Nath oduijgdt äth bondans twåå eller tree nät,
ther, böthe Prästenn tree Mark. Eller withi laga forfall mellen twem
Prästom sielffwer trijdhia, ther aff taghi Biscoper 3 Mark och then Målsäian.
de. ℂ. Förer någor owijgdt lijk wth för än thet haffwer såå lenge Inne
ståndith, thåå äghe han sakrer ath tree Mark then Biscope, andrum them alla
som Jordanna åå ther som likatt öffwer fördas, Tridhia then om. ℂ. Thåå
lijk haffwer Inne standith 3 Näther, thåå måå bondan thet saklösth vnföra
och sielffwer ij kirkio gårdh jordha. ℂ. Nw giffwer bondhan Prästhenom
sak for sin wårdnath ath hann ey andzskap fik, äghe ther Präster wäldh
wita sin forfall mellen twem Prästom, sielffwer trijdhia. Försthe forfall
äghe äth hann ey bodh fik. Annath ath Biscoper hadhe honom stämpnath.
Tridhia ath hann ij sotta sängh lågh. Fiärdhe ath hann messo sadhe thåå
han budh fik. Brijster han ath edhe böthe 3 Mark thess dödha arffwom ℂ.

13. Nw Giör Präster Messa fall åå helgon dagh som förhelgdth för äghr. böthe
3 Mark sina soknamänn, vthann ath hann withi laga forfall: Ith äghr ath han
siukrr äghr. Annath ath Biscoper honom stämpdh haffr. Ther äghrr hann
wärtha mellen triggia Präster edhe. ℂ. Bondhe äghrr om söndagh till kirkio
koma. ℂ. Prästhen äghrr fastha daghar och helga dagar lysa och biudha.
Glemmer Prästher och brijthar bondhenn thåå böthe Prästenn 3 Mark ℂ.
Biudhar Prästhenn och glemmer bondhenn, och brijthar fastadagh thåå äghr
hann sakrr ath tree Mark ℂ. For alla the sakrr Prästenn withas, thåå
skall hann kallas for hans forman, ther äghar han antingen wärias
Eller fällas, wårs hann wari saklöss. fäldz hann böthe efftherr landz
lagenn. ℂ. Ejj måå Biscoper eller Prästher Männ ij forbudh sättia vthan
for thesse måäll: för skrifft, för Tiondh, för kirkiones tillägor och Prästens
och för all andrligh måäll, för all fägiäldh. ℂ. Hwilkin Präster som bon
dhen sätther oråttrliga aff kirkio, vthann sins Biscops orloff böthe tree
Mark. halfft Biscopenn, och halfft bondhenn. Warder Man ij forbudh
satther för rättha sak, sitther hann ij forbudh Nath och åår, thåå måå
Biscoper honom ij ban sättia, will hann ey rättha sigh och Nådher tig
gia Innan Nath och åår, thåå skall Konunger till sijas. Konunger äghrr
öffwer honom rättha lagha mellen swärdh. och vthann kirkio gårdh döma
Rättha arffwa taghi godz hans och sielffwer liggi ogilth for sin bruth ℂ.

14. Nw giffwar Mann eller Quinno sina ägha till kirkio, kloster
haffwi wäldh hwart heller hann eller hon will then Prästen till födha

HS / B 128 -

giffui eller kirkione till skrudh. Nw seghier Prästher eller kirkio wäran
ey mera wara giffwitt och thett ecklas. Erffuer them som gaff, thåå äghar
hann witzordh wetha huru myklit hann gaff. Ähr them dödhar som gaff
Och hans arffua frija ney, thåå äghar kirkian thett medt fästhom wetha,
them ther när wår, Szåå mångha fastha ägha wara widher gäffuo
som widher kiöp, hwar gäffuo effther thy hon ähr till. Giffuer Man
eller Quinno sina ägha for sina siäll, kirkio eller kloster, ähr ecthar
arffuinge när stadder och till Samwith komin, Och seghier ther Jaa till,
ähra fastha och full skäll till standhe fasth och fulth ee huru myklith giffuit
wår. Nw sigher arffuinga ney, eller ähr ey när, eller ähr Offuer,
maghi, thåå måå han eller hon ey mera giffua än hwar tionde penning
aff sina gamla byrdh, hwatt hann äghar merr eller mindra thett ähr
laga giff. Alla äfflinga Jordh måå Mann giffua huru hann will, Szå
och for sina siäll. Giffuer Mann sigh till klosther eller Spitall, thåå
ägha ey wäldh mera giffua än arffuinga willia wthan som för ähr sagth.
Giffuer nagor mera än laga giff standa thy throb ath arffuinga willia.
Nw giffuer nagor Man och klandas thett Innan Nath och åår, gånger
åtther alth thett offuer ähr laga giff. Nw kan arffuinga
fången wara eller ähr vtlandis eller Offuer maghi, thåå standhe gäffuor
y tagha hander till thess ath hann kommer, eller och till sin rätta
äldher. haffua sidhann arffuinga wäldh, hwatt hann will gäffuena
halla eller vtgiffua Innan Nath och åår, effther thy skälom nw ähra
sagdha haller kirkionn thett fulth och fasth hon fångith haffuer.
Giffuer Mann någrom androm godz, fränom eller främmom standher thett
till thess ath arffuinga will. Giffuer någor gäffuor medt rätta
arffuinga willia, thåå haffuir sydhann wäldh till ath åther brytha, än
thett ähr medt fasthom och fullom skälom giordh. Nw giffuer
nagor kirkio eller Präste Lösöra ther skullo twåå boolfastha Män widher,
wara som witna skullo om thett klandas, Ejj måå klockare therom
witna bära. Nw Deelar Präsan och kirkian, Prästhen sigher
sigh till födho giffuitt wara, Och kirkian sigh till skrudh. Erffuingan
som gaff, thåå haffuir hann wäldh hamla hwem han will, Ähr ey thu
till som gaff, witha thett tolff Män hwilkin thera thett äghar medt rät
ta haffua; Och råådhe halffua Nämpdh Präsrum och halffua kirkian.
Alt thett kirkion giffuitt warder hwatt thett ähr: Jordh eller Lösöra,
Szåå och huma, affradt som hon fåår aff Jordhenn, eller och thett som
hon kiöper medt sina tiondh, ther äghar hon sigh medt skrudha.

Och ther måå Intedt.

Balkum,

Och ther måå hutrett annatt medtt giöras vthan sama kirkio till tarffua. ∽
Nu warder någor Jordh Panthsath kirkione, githr bondan sina Jordh åågher
Löösa eller sina fränder innan fämpno dagh wardi Jordhen thera, githr
hann eller hans fränder thet ey wari tho the Panthsetningh ij landz lagum.
Giffuer bondhe Prästhe Jordh eller löösöra, hwatt thett äghr ij soth eller vtha
soth, thåå äghr thett Präst effther Präst, hwar effther annan, vtham
såå giffuitt wår, ath thenn Präster som thett giffuitt wår måtthe aff thy
giöra, hwatt hann wille. Äghr honom Jordh giffuin thåå skullo thett fastha vi-
tha. ∽ Nu döör bondhe eller hustru och wrakas sigh lägher stadh vthan
Sochen, thåå äghr Prästen aff honom eller henna allan fulnatt haffua
som hann eller hon ther ij Sochn laghe. Thåå äghr och Präster honom siälff
Messa sögia som han ther henna åå kirkio gårdhe laghe. ∽ Nu
kombir thenn Man ij kirkio thåå Messa sögz som aff henna äghr bortt satther
kombar hann förra än Offratt äghr, thåå måå Präster aff klädhom föra än
han will ey eller och aff kirkio gånga, Ther böthe hwarskin Präster eller
Böndher. Messa fall vthan böthe hann som thett giör. Nu kan thenn Man
koma sedhann thande messo böriat äghr, thåå måå ey Präster åågher wanda
thåå måghe och Böndher saklöösa Messa fram föra. ∽ Nu kann
Biscops Länsmann giffuin sak, ath hann hörde Messa medtt them Manne
som aff kirkio wår satther, wäri sigh medtt tyo Manne Edhe eller böther
tree Mark. ∽ Nu kömber Bysiogner Mann till kirkio, ey måå han
Nödogher vtdriffuas hwarskinn aff kirkio eller kirkio gårdhe, ther
måå Präster och Saklöösa Messa sögia, Och Soknamänn åågöra. ∽
Äghr sundtklar söndre thåå skall Präster soknamannen till sögia tree
Sym̄edagha, råådha the ey bötha ij siw Nätther effter the tree stämp-
no dagha, thåå böthe Soknaman Biscops tree Mark thett äghr hans egin
sak. ∽ Nu wardher fiskir krakar om Påsha Nath, helgha Torsdaghz Natt
Eller om Pingesdagha Natth, Thåå måå man märdha och Nätt vpta-
ga och aff brenna for än sungitt äghr om the sama dagha. Sama helgd
åågha männ om alla Söndaga halla, såå och om andra helgha daga, Om
söndaghar måå man saklöösa effther fiskom fara ij fiskekrokom. Och måå
man ända werk och wår werk ath saklöösa om helghadaga giöra, for
vthan söndaghenn. Och thåå ey för än Messor ähra sagda. ∽
Nu taghar Mogande Mann eller quinna ij sundtklar böthe sex öra,
Eller dyli medtt tryggia Manna Edhe. Giör thett Offuermaghi wari
Saklöös. thy ath han ey bäther wisthe. Enggin Man hatt, wantu eller
wåpn åå kläda Altare, ther wygder sten åå ligghar, böthe Präst and
3 Penningia Eller dyli thett medtt sielffsans Edhe. ∽ ∽

Offuer the måål: ∽

15. Offuer the määll nw vptällas ther ägha Biscoper ransaka och
Offuerdöma, Om Hionalagh, fräändsämis spiälds. Sidzskap spiälds, gudz
soffua laghs spiälds. Och om hoormääll, ther ägher Jngen annor Domare eller
soknare äätalla, vthan Biscoper eller thenn Biscopz Doom haffuer hän
da emellan, Wardher Man sanner for nagor thesse määls, thåå böthe Bi
scopen sex Mark. Och Biscopen Rådhe hwart thett Hionalagh skal ståå
eller ey. ⁊c. Gifther Mann sigh koinu och brydz thenn festning medh kir
kionnedoma, thåå böthe hwarth thera 3 Mark. Såå böthe och the som
laghlica saman koma och skillia sigh åth vthan kirkiona doom, thåå taghi
Biscoper åå sex Mark aff hwariom skilnade, 3 Mark aff hwarth thera
om the bådhe skilnade walla, Waller annath thera thåå böthe thett sex
Mark Och thett thera wari saklöst till Hionalagh bedhis. ⁊c.
Nw segher Man sigh Quinna haffua fästh, Och quinnan nekar, kom
ber kirkionne formans kraff och forbudher thenn annath bandh ath bin
dha for än hint lösth ähr medh kirkionns Doms. Bryther annath thera
thett Budh böthe tree Marck, såå böthe och thenn som bandh giorde
medh henna, eller dyli medh Tio Manna ath han ey wisthe ath hon
fästh wår. ⁊c. Will Man och Quinna saman wijgias, thåå ägha the
sinom sokna Präst till sigia, Präster ägher thett tree Söndagha y kir
kio lysa ath the hion ähr fästh medh landzlagh och the willia medh kir
kionns råth saman bliffua och wijgias, komber nagor Jnnan fornäm
pda stämpne dagh som forfall vethj y the määle, medh frändsämj gudz
soffua lagh, eller ähr hann eller hon androm förre fästh, eller annor vethi
nagra handa tingh som thera hionalagh måå hindra, thåå måå Präster them
ey saman wijgia for än the määll ähra weth rönthe, Thåå måå Präster
thett hionalagh tala. Thenn thett hörde ath Prästher lyste thett laghlich,
Qwäll nagor thett hionalagh sedhan the ähra saman wijgdh böthe
sex Mark. 2 Konunge, 2 Biscope och 2 Målsäiande, än thett sama
hionalagh dömas fasth. ⁊c. Hwåå som giör Enfalth hoor medh
oskyldha quinna, böthe bådhen 6 m. Såå skall och böthas twefalth
hoor. ⁊c. Nw komber alth saman hoordom frendsemis spiäll,
Och Sydzskap spiäll Och gudz soffua spiäll, the böthas hwar om sigh Och
wärie medh Edhe än wäriaas skall. ⁊c. Nw giffuer Bondhen hustru
na Sack for hoor, thåå skall bondhenn till thenn man tala åå Radzstugu
som hann hoor wither, ther ägher hann bindha lagh for sigh Tio Man
na Edh, faldz hann ath Edhe böthe 3 Mark. Quinna wäri och sigh

medh tio Manna ⁊c.

medh Tio Manna Edhe, fälldz hon ath Edhe böthe 3 Mark, Och thet
thera gånge under skriffte ath Edhe faller, Och böthe sangeråån, effther
thy som sägz j giffthermåla Balkenn. Vitha the och Edhin gångitt thåå
wari the bååthenn saklöse. &c. &c.

16. Nu giffuer hustruen sak sinom Bondha åå Rådzstugwgenn for hoor
thåå ägher bondhenn ther fästha Tio Manna Edh. Vigher hann Edhen gån
gith thåå wari bååthenn Mann och Qunna saklös, fälldz bondhen ath
Edhenom böthe 3 Mark. Qunnan som hoorett withas wäri sigh medt tio
Mannom, fälldz hon böthe 3 Mark. &c. Jngenn måå androm sak for hoor
giffua uthann bondhan hustruna och hustrun Bondhanom, uthan thij
inn ath hoorkarlenn och hoorkonen wardha bååde Jnnetagne, eller och
ath tueggia Manna witna ähra till som seeth och synth haffua till
gångitt och från gångith, Ther fåår Bisoppz Länsman antingen lagh eller
kenningar. Vigher man lagh for sigh gångith som hoorett withas thåå wa
ri bååthenn saklöse Mannen och Qvinnan. Szåå och witnes Männenn.
Nu wardher Man baar åtagin medt wlka witer som sägz j giffthermålen
uthan, thåå böthe hwarett thera Bisoppen som ther fåår. Bisopper ähr
Domare öffuer Okeer. hwaå som thet giör böthe Bisoppenom sex Mark
et hwaria hånda Bandzmåll thet helzt ähr, ähr thet rättheer Målsäian
de forre, thåå skall böthas thett måall effther sannaste witnom ther man
finna kann, Och effther thy döma han sannast hittar. Ähra ey witne
till thåå skall dömas for then sakenn, giffz Edher effther landzlagen,
Vigher hann Edhenn gångith wari j fridhi han och hans godz. fälldz hann
ath Edhe böthe sex Mark, for Bandzmåleth Bisoppenom Och sidhan sin
Bruth effther Stadzlaghenn, Konunge, Stadhens och Målsäiande. &c.
Häffder man hionalagh j kirkio eller kirkio gårdhe eller giör ther kön
skeliga, haffuer Bisoppz Länsman twåå Manna witner till thåå böthe
3 Mark, Och Qunna wäri sigh medt laghenn Tio Manna Edhe än hon
orkar, fälldz hon böthe tree Mark. &c. Bisopper ägher ransaka hwaå
som giör kirkio Oskär eller kirkio gårdhe, then thet giör han ähr saker
åth sex Mark. Och halle kosth for Bisoppenom thåå han kirkio eller kir
kio gårdh skärar. &c. Haffuer Mann Tidolagh medt fåå, häffder thett
som Qvinno, wardher hann åtaghin baar, thåå skall hann bindhas Och
åå Rådzstugu föras, thet schall Målsäianden som thett fåå ägher, sedhan
skulle tolff Män Nämpnas åå Rådzstugu som thett skullo wetha, hwart
thet ähr sannt om, Wäria the honom som saken giffz thåå böthe them
40 Mark som Sacklösan bundh och bastadhe, fälla the honom, thåå skall

båådhe Man och fåå &c.

HS / B 128 -

baadhi Man och såå Erffwandes y Jordh gräffwas. Will Målsägandanom honom
Liff vna, thåå böthe Biscopenom twåå Mark, twåå Konungenom och twåå mark
Målsägandanom. ¶ Nu giffwer man androm sak for tolka giörning, hann
skall till haffwa tweggia Manna Witne, och hin wäri sigh medh 18 Manna
Edhe. formåå han Edhen ganga, wari saklöß och såå witnen. Felds hann ath Edhe
böthe sex Mark till wrefsiffes(?), Biscoper rädhe for hans skriffte. ¶ Nu
ähr Man bortt aff lands skriffstadher, och bedhes Breff aff Biscope, och budher
Breffwen såå twåå Sir(?), Will ey Biscoper honom Breff såå Innan Nath och åår,
böthe Biscope 40 Mark, Målsägande, Konunge och Stadhenom. Budhar Bi-
scoper Breff weth och bedes breffwen såå, och hin will Inte wedhgiffwa Innan
Nath och åår, thåå böthe 40 Mark. ther ähr Biscopen Målsägande ath. ¶

17. Nu giffwer Biscops Länsmann Någrom skuldh eller Någon Mann
sak for helga dags brudh(?), seghir hann haffwer giorth Arell wercknatt åå helgan
dagh. Eller och seghir ath hann haffwer brutith sättan, helgadra fastadagh, ägha
tweggia Manna witne till Dijli(?) medh Nijo Manna Edhe. Fäldz han ath Edhe
thåå böthe Biscope tree Mark, och witne wari Saklöß. ¶ Nu seghir
Biscops Länsmann ath skrifftader Man gick y Kirkio then ey ähr skulle standha.
Eller och seghir ath han samwarw hade medh Bansattom Manne, Eller och
seghir ath hann åth kiöth y skrifft. Eller och seghir ath Man eller Qwinne
haffwer farith medh tryskrepilse(?), ägha ey tweggia Manna witne till, thåå
wäri sigh medh Tijo Manna Edhe. Fäldz hann ath Edhe böthe 3 Mark och
witnen wari Saklöß, hwargin ägher Biscops Länsman Laagh eller Penningia
Vthann ath hann haffwer vthan Målsägande for sigh eller tweggia Manna
witne. Vither bondhe Lagh gängith thåå wari å witnen Saklöß hwart La-
ghan fyllas eller fallas. ¶ ¶

18. Nu Bärias Män åå helgan dagh såå ath man helgdan skärdes Antingen
medh fullsår eller Dråp ther taghe Biscopen tree Mark, githar han warith
sigh for Målsägande, thåå wari wrädhe(?) for Biscope. Bäria twe eller tree
Een Man åå helghan dagh, ther böthas ey vthan enga böth forre hwart thett
ähr tweggia marka sak eller sex Marka sak. Dräpar Man annan åå
söknan dagh böthe Biscopenom tree Mark. Dräpa twe Eller flere Een Man
om söknan dagh böthe alle Biscopen tree Mark. Dräpar man annan om
helgan dagh böthe Biscope sex Mark. Dräpa twe eller flere Een Man om
helgan dagh böthe sex Mark. ¶ Dräpar Man fadher eller Modher eller
sina hustru, eller någon Innan sengia Aeter(?) böthe Biscope sex Mark, etc.
hwart thet giör åå helghan dagh eller söknan. Dräpar man Präst eller
annan Klärk eller sargar fullsåra åå söknan dagh böthe sex Mark Kirkionne

forre bandzmålett. ¶

HS / B 128 -

Balkenn.

forre Bandzmålet och tree Mark for hans Manhelghet. Dräper man kräst om helgan dagh thaa ökes ther till 3 Mark. ¶ Alla the sigh githa warth for rettan Målsäiande, ther ser warda for alla them ther åatala, Och ther åather Bot ij än han fälles. ¶ Ligger kirkio gårdher under thå äghe Biskops Länsman sokna sin till nämpna. Ähro barlidh åa kirkio går, ute och witra såå Sokna sijn, thaa skall böthas for hwärt lidh 3 Mark. till thess ath thy ähro, swari hwar for sith ledh och Sokn wari Saklöss. ¶
Nw ähr Swina smoga åa kirkio gårdhe, ther såå måå thu löya. Och ähr thufftir aff fallenn eller kirka nedher fallenn, thet ähr byggia Vta both girdhe them som tilbör, Och sokn wari Saklöss. ¶ Stiäll någer aff annan ij kirkio eller kirkio gårdhe ther måå hwar Man taga sin thufft. Och Thuffwir böthe Biskope tree Mark for kirkio fridzbruth Och sidhan böthe effter Landzlaghenn. Ey ägher Thuffwer ther fridh haffua, thy ath hann bröth mott ehe sama kirkio ¶

Alla the sigh githa warth.

Thet ähr thenn Allmännelica Regla ath ther Aåklagarenn intedt kann winna nedt rättenn, ther winner ekke heller Konungen eller någhon. Ther byggia Parterna ursätes een Nämpdh haffua hwar thera Och thenn sama Nämpden kan ij draga öffwer een om sakenn Vthann somlica willia wär ia och somlica fälla. Ther såå skeer thaa skall man gilla thenn Partenn som wäria willia, for thy aff thenna Capitell her till forenne ähr klart nogh: Ath Lagsens ursåt ähr mera till ath hielpa än till ath stiälpa. Vprätta än Nedderslåå. ¶

19. Nw seges om sakören the Biscoper ägger Edhom tagha the åather gångz war Dha, for enns Mans äthergångz Edh ägher Biscoper 3 Mark. ähra the flere ämn een, thaa taghi sex Mark tree for Edhwitar Och 3 for höffwndz Manne. Gångas flere Edher for sama måål, gångz Edher eller Tagh Edher och tingz witne, Och brytas the Edhe åather, thaa gialde the alla ninga Biscops both sex Marck, tree Marck aff höffwndz Manne och tree mark aff Edhwitta än the samman halla. Skillias the åth, thaa böthe hwar thera sex. Äre ther till Edwith haffwin fölth 3 Mark och höffwndzman 3 Mark. Sedhann haffwi ingenn wälith qwälia eller hans Edwitta mera. Vither Edhwitta warth sigh for höffwndzmanne thaa böthe höffwndzmannen sex Mark.
Hwar som edh gängher och bryter honom äther, thaa gänge höffwndzmannens böthenn ij Biscops sakömet och höffwndzman gänge in till Edhwitte. ¶
Hwar som till Rådzstugu komar och segher edh haffua gångith. Och will ther medt winna sin drelo brodher och dömas thet vgilth thaa böthe 3 Mark än ij ähr Edhwitte till. Ähr Edhwitar till thaa böthe Edwitte

3 m. och 3 m. höffe:

R. 1.

HS / B 128 -

tree Mark Och tree Mark höffwdzmannenn, Och gånge vnder skrifft
och böthe hwart siwär eller vij. Bångher öffwermaghi ledh thenn yngre ähr
än 15 åra, eller ganghe skrifftadher Man ledh thenn oldder ähr y kir-
kio, thenn ledher ähr ogildher och kirkian taghi ther sex Mark. ¶
Bångher Mann kwaa ledher om daghenn wari thenn ledher ogildher sunner mere
gångin wår ther taghi och kirkian sex Mark. ¶ Dömas ledher vt aff
Domare eller Lagmanne och trädz skal bondann widher, will hwarkin
wädia eller wärda eller domen standha eller och räth giöra, komber kir-
kiona formans Breff till hans och manar honom räth giöra, wädia mott
Domare eller vnder skrifft gånga, Will han hwarkin giöra, vthan gånger
y kirkio sidhan honom forbudith ähr. Och giör Messo fall böthe 3 Mark
for Jth. såå for ånnath såå och for tridhia, vij awardhar the botha mera
Doch ath Messo fall sin flere, Wägher han kirkio eller kött ärho wari sak-
löss. ¶ Dömar Domare någhon Man fallen eller vnder skrifft, Och tagher
kirkian ther Penningia aff, Dömar Domare sidhan thenn samma Mann
wardnan och annan faldman for thz samma måål thåå skall kirkian thenn samma
sina Penningia åäther såå som warder dömas, Och giffwa honom Ladhan
for the samma ~~Penningia~~ skrifft som åäther ståår Och kirkian taghi sina
Penningar vt aff thenn. thåå Dömas fallin, och domare böthe 3 Mark for
Doom wille sine, 2 Biscope, halffua Konunge och halff Mark thenn
som wardher Dömas. haffwer Lagman såå dömpth thåå böthe sex, vt
fyra Biscope, twa Konunge och twa thenn wardher dömas. ¶

20. Bryther Clärkär widh Leekman hwatt sak thett helzt ähr thåå ägher
Leekman kalla Clärken for sin forman then kirkiona doom haffwer.
Bryther Leekman mott Clärkar, kärr thett åå tinghe, Leekman swara
the samma kiära, antingenn mett Laghenn eller mett Borghenn. ¶
Bryther kirkions thion åå annath folck, eller annath folck till thenn, thz
ägher vnder Landz lagh standha hwatt bruth thett helzt ähr. Thåå och om
man deelar widh kirkionne om Jordh, ee hwatt Jordh thett helzt ähr, stan-
dhe vnder Konungz Doom och lagmans skyllu. ¶ Alla stadher ther
Biscoper will eij räth giöra thåå ägher bondha wäldh ath kiära sigh
for Konunga. ¶ Alla Jordha deelo, och alla Jorda åäverkan, hwatt
thett heller rörar Clärkar eller Leekmän thett ägher till Landz lagh standha. ¶

21. Alla ägha y Gudz fridhi wara, Och y the helliga kirkio fridh the som
Gudz Lekoma följa, Och ther ähra mett y flock och fåårnöghe. hwar
som thenn fridh bryther antingenn y kirkio gårdhe eller vthan kirkio
gårdh, thåå ähr thett såå giltth som thett wäre giordt y sielffwe kirkio,

Dogh hwartt effter sin Bruth. ℭ. Nw sigher annor haffua skadha fångith y them Kyrkio Ogh annath vthan, thet wäri tolff Män som the bäädhe nämpna, Och the tolff skulo wara aff samma Orthum. ℭ. Hwaa som stiält till att tagha Gudz Ekklama sedhan honom thett ähr forwunnith böte Bisroppe tree Mark. ℭ.

22. Nw Offuer Alle the måått nw vptäkias ägha bäädhe Rääthe Nemdh och Krona. Bryther Mann fridh om S. Laurentij dagh. Dräpar eller Sär-gar Mann om sancti Erici Dagh. om wår frw dagh them jöffra eller om skär-Torsdagh till vpsall farande ther warande eller tedhan farande. Thaa bö-the 20 Mark, Kronone Och 20 Mark Kirkione for fridh brutith. ℭ.

Bryther Man fridh om jöffra Mari Messo y Sightuna, Eller ther Bisroper wigiar, ~~[illegible]~~ kirkio, böthe 40 Mark. halffu Kronone och halffu Kirkione. Them fridher nw ähr vptalidher, gånger Jnn om affton sångz tima åå aff-tonnen, Och vth annan daghenn. thåå dagh sätt ähr, och ägha bäädhe rää-de, Nämpdh, kirkio och Krona än Bäzörith brytz y kirkio eller y kirkio gårdhe hwatt man hittas säter eller osäter. ℭ. Hwar som man warder nödogher draghin aff kirkio eller aff kirkio gårdhe, hwatt ogirningz Mann thett helzt ähr, withan ath hann haffwer brutith moth samma kirkio som han ähr y stadher, thåå taghi kirkian 20 Mark, for fridzbrutith Och 20 Mark Kronone. än girningar ähr liuss och vppenbar. Ähr ey girningan vppen-bar thåå rääthe halffua Nämpdh, kirkio Och Kronona Och halffuo than the fälla willia. Fällis them som saken gifz thåå skiffuis fridzbrutith som för ähr sagdth, Och alth ath kno for bandzmålett sex Mark, Och ther ny taghi Bisropen sin kosth än han skira skall kirkio eller kirkio gårdh, Thåå man helgdenn ähr skändh y kirkio gårdhenom, thaa böthe thett effther Landzlaghenn Och åå sex Mark for Bandzmålett än thett giörs y kirkio eller kirkio gårdhe. Widh thessa Nämpdhe nw ähra vptalde skall bäädhe Köningz Länssman när wara, Och räädhe halffua Nämpdh, kirkio och Krona, Och halffua them the fälla willia om någor sak. ℭ. ℭ. ℭ.

Register Pää Koningz Balcken.

1. Hurw Borgamestare Och Rådhmän skulo wäliias Och y hwatt tima Och om thera Edh. ℭ.

2. Hurw många Borgamestare Och Rådhmän ~~[illegible]~~ skulo alth wara Swenska Och ey vtlantzska, Och ath ey måå thy Rådman wara som ey haffwer Gårdh. ℭ.

3. Hurw Stadzsens Bock, Stadzsens Jnsegle, Och Stadzsens Priui-legia skullo gömas. ℭ.

4. Hurw många Borgamestare Och Rådhmänn aff eno slecht skullo wara. ℭ. ℭ

HS / B 128 -

Konungx.

5. Um Borgamestare Eller Rådhmänn taghu Muthor for Doom sin. ⸗

6. Om hwatt Landzskapman skall wara stadzsens Schriffuare. ⸗

7. Um Borgamestare Och Rådmän wardha kiffuande sin emellan Om thett walath huru the skall medas. ⸗

8. Om någor talar Olofflige åå Konung Eller Konungz Rådh, hwatt Rätth han skall haffua, Eller hwar öffuer han skall döma. ⸗

9. Hwaa som giör giruning åå then som konungen tagher y sin fridh medt sine Öpne Breffuer. ⸗

10. Om någor bryther Konungz Doom eller hans Ämbitzmans, hwatt Plåga han ägher wärdher, Eller huru thett skall bötas eller hwaa som kiärar åå annan y nidrom landom effther döndan Doom. ⸗

11. Nur ägher någor Wägfarande som haffuer Breff, Och kommer forre forre Fougdenn Borgamestren Och Rådhmän. ⸗

12. Om någhor talar Olofflige åå Fougdenn Eller Rådh. ⸗

13. Huru Tafflerenar Eller Borgamestare skullo wara y hwarion Stadh, wägfarande Mannz nödtorfftt skiya Och thera plicht som ey såå giöra. ⸗

14. Hwaa som giffuer Målsäiande Rätth y fråå sigh, hwatt plicht han skall haffua, Eller thenn som hann till sigh tagher. ⸗

15. Huru många åår ath minsthe thenn skall Byaman wara som Burskap windher, hwatt Rätth hann skall giöra, hwatt Edh han skall swäria Och huru hann skall Burskap aather seyia, Och om wärdh. ⸗

16. Hwatt tima årsens Ämbitzmän skulo wäliass, hwilke Ämbitz män thett helzt skulo wara Och hwatt Edh the skulo swäria. ⸗

17. Um thess Mans Bruth som falskar Byisman, Tunnan, Alnn, Span, dar eller några wigth eller Måth eller thett withar annan som han ey orkar fullkomna. ⸗

18. Um thenn Rätth konungen ägher haffua aff allom stadhum Ingiellom. ⸗

19. Um skott och Ålagningar åå stadhen leggias huru the skulo utgiöras ⸗

20. Om Bruth thera som såå ey giöra skott som segz. ⸗

21. Huru mång Ärbete een Man skall haffua och vppehalla. ⸗

22. Aff Vaktöre och Wäghann, Klädes huse och androm stadz Ingiällom, hwatt Borgamestare Och Rådhmänn skulo haffua om åårith for sina mödha. ⸗

23. Huru offta stadzsens Book skall läsas om åårith y hwarion stadh Och y hwatt tima. ⸗

24. Um leyde Breff huru the skulo wara. ⸗

25. Um någor bindar Fogothan och Rådhens senyordningh eller Giör samnadh åå thing. ⸗ ⸗ ⸗

Nur skall man Borga

Balken.

1. Nu skall Borgamestara eller Rådhmän wälia thåå skullo alla Bor„
gamestare Och Rådhmän all åår for S. walborga dagh. Åtta daga till Rådz
stugu koma. Jnghen thera undantaghenom eller bortt warande widher
hans tree Mark, Fogtanom och Borgamestaranom ena Mark till tree„
skifftis som om thett åårith ähra, Konungen Och Stadhen twåå mark
till treskifftis, åå S. Walborga dagh schall man thm Lysa som waldhe
ähro y Rådzstugu effther gambla stadga. Thenn som Borgamestare
eller Rådhman skall wara, hann ägher thenna Edh swäria: Szåå *
bedher Jag migh Gudh till hielp, Och the Helgadöma som Jagh åhaller
ath Jag schall Minom Konunge troghen wara Och widher fattiga eller #
Rika y alla domar Råth fölgia Och aldrigh wrängia moth samwithi mi #
na eller och Lagh om Lagh. Och aldrigh Oråth stirkia for wdde skull, #
wäldh eller Penninga giri, ey förre Affwund eller Jll willia, ey förre #
frändsämis eller wänskap. Szåå hiälpe migh Gudh hullan som Jagh santh
sygher etc. Och åå the Rådhmännen skullo wäliaes, thåå skall fogotan när wara. &c.

* Szåå bedher Jagh Migh etc.

Szåå som Konungen bör göra sin tryggia Edh, thett ähr ath när han haffr
giorth sin Edh, warda hans Undersåter säker och tryggia åth honom, ath
han ey skall göra them öffuer wåldh och Oråth, uthan skaffa hwarionn
Lagh och Råth: Szåå bör och Borgamestare och Råådh göra sin tryggia Edh.
Thett ähr: ~~Ath~~ Menigheten eller hwem som helst for them haffuer
nagon sak y rättha, wardher aff thenn Edhen trygger och säker, ath
the skullo friya honom aff thett räth ähr, Och Jntett annath, forthy
hwar man thett icke formodhe, såå ginge man Jntett for thm. &c.

* Helgadoma) Thett ähr thenn helga rätten och laghenn som y Bokenne
schrefftuen ståår &c. Och såå bör honom leggia händana påå Bokena,
Och Jcke påå körsett eller någoth annath sådant. &c.

\# Minom Konunge) Försth bör thm swäria Konungen troskap, forthy
the kunne myckith fylgith och Onth åå stadh koma, hwatt the icke ähre Konun
genn rätrådige. &c.

\# Lagh om lagh) Thett ähr ath the icke skullo wridha laghenn utaff sin
rätta meningh. Såå som offta sker klägeer beswärerliga aff the Juristar
som ther studera vppåå, ath the skullo kunna tagha ena orättha sak och
forbloma henna såå under thett ena stycket her y laghenn och thett
andra ther. Och leggia ther mångha glosar vppåå emoth laghsens rättha
forståndh. Påå thett the skullo koma samu orättha sak till ath synas
wara Rätt eller och tiränth. &c.

Ey for wdde skull. &c.

R. 3.

Ey for redde skull.) Här ähr merkiandes athom Rikesens herra befa-
lar Borgamestare och Rådh döma mellan sigh, Och någhon them hann
hade klagemåll till, Och för än the något döma therom ath the befraga my
honom om the skulle döma them emellan Proppertt effther laghenn eller
rätthenn, Intedes åchtandes hwem ratthen faller vnder ögonen, fornimā
the ath han äghr ther till fridz medet, såå döma rätth och achta intedt Per-
sonen. Menn hwar the fornimā ath hann äghr ikke ther till fridz medet,
såå begiära the strax ath han fåår sigh andra domare. etc.

Motth mina samwetti.) Thetta styckett kräffuer ath man skall
brukka beskedelighennt och skäll medt laghen, thett äghr ath han skall
achta sakenners omständigheett Och ther vtaff hwatt vrsak sådana skedde
Ssåå som ther twåå hända komā for rättha, Och hade bådhe stulith
Then ena aff wan artigheett, then andra aff rätt fattigdom. Om thessa
twåå äghr ikke ena domandes, thy ath the äghro ikke bådhe lika brutz-
liga ändogh ath the hade bådhe giorth ena giermingh, Vppåå sådana bör
Domarenn haffua ith goth vpseendhe, såå framptth the willia göra therae
Eedh fylleste, Och thett kallas Æquitas.

2 Borgamestare skulle wara fyra swenske Mäńn Och Rådmäńn 24
swenska Och ey vtlendzske. Ey måå eller skall någon tidh någhor vtlendz-
skar, Borgamestare eller Rådhman wara, Och ey heller haffua åmbite
y stadhenn, som äghro Tullschriffuare, Stadzskriffuare, Wårdhschriffuara
Döma, Eller någoth annoth åmbite som Macht påå ligger, Och skulle
twee Borgamestare Och tolff Rådhmänn sittia hwartt åår for rättha, Och
hwilkin stadh ey haffuer såå ämgna åå Mannom han haffui mindre tall
effther thy hann formåår, Aldrigh måå och någor Man y Råådith waratha
som ikke haffuer liggiande grundh y stadhenn etc.

3. Athy hwse, skåp eller kistho som stadzsens Indsegle, Book eller stadz-
sens Priuilegia skullo gömas Innan, ther ligga twee Nöklar åth wara, Bor-
gamestarena som om thett åårith sittia och döma haffua hwar sin Nökell. etc.

4. Ey skullo eller någha Borgamestare eller Rådhmän y Rådeno wara
aff ene schlechte flere än fyra hwatt thett äghr Mågsämio eller annor
* skyllskapor. Aldrigh skulo och twee Brödher Borgamestara wara eller
Råådhmän y sänder, vthann ey äghr annadet wall till. etc.

* Mågsämio.) Thett äghr thann kallade y kirkio
Balkenn Swidzskap eller Swågerskap. etc.

5. Tagher Borgamestare eller Rådhman Mutthor for doom sin, giffui Konun-
ge mutthor Och böthe 40 Mark till tree skifftis, Konungen 8 Ortu Och 13 ul-

stadhen och såå my etc.

Balkin.

Stadhenn och sää myklith, Målsäganden samulikth, Och gånge vthu Rådhus än hann wardher till wunnin under sex godha Män. ⁊

Nuthor.) Nuther taghi Kounungenn thy thett ähr forbrutit Godz men thett ähr han kan fordriffuas aff Rådzstugu, thett ähr och Råth thy hann ähr een Meenedare Och Ärelösman. ⁊

6. Hwilken Stadzens Schriffuare skall wara och ther till kann wäl- ias, hann skall wara Swensker Och aldrigh vtlendzskar.

7. Kann thett sää wara ath Borgamestare Och Rådhmän kiffuande war- dha sin emellan om walath, thää skulo Borgamestare eller Rådhmän wälia thää skola the råådha som flere saman halla. Och bättre skäll haffua och fougtan medh haller, thää skulo the pröffua och råådha all måll för än the någon sagha ther åå giöra. ⁊

Bättre skäll haffua.) Kann hända them minder höyr haffuer större skäll, sää skall man bliffua ther widh, Och låthe the andras röst fara ä hun mång the ähro. ⁊

8. Talar någor Wooffliga åå Kounnge eller Koungz Rådh thett åå thera hedar och ähro gånger, Och ähro sex goda Män till witne. Thää skall hann j Stadzens Göma settias och halshuggen wardha. Finnas orden an- norledis thää skall fogothen, Borgamestare och Rådhmän öffuer honom Döma effther thy them ähr wnderkunnlighitt forre Kounnge eller hans Råådhe, Eller skall han j stadzens Järn settias eller till Kounungen sielff ther öffuer Komer och Dömar, Eller Fougtan ~~eller~~ och Rådhmän effther Kounungz Budh om hann gither ey borgan for sigh fåtth. ⁊

9. Hwåå som gierningh giör åå then Man som Kounnger haffuer tagith j fridh medh sino öpno breffuer forre thett ath han kiärde sigh for Kounnge, Wardher han fångin, Och medh sex Manna fulla witer till wunnin, han haffuer forgiorth liff sith och lösöra, Och arffua taghi Jordh hans eller gårdh Och aff then lösöran taghi Målsägandenn een tridiungh, een Kounungenn och een stadhenn. ⁊

10. Hwilken som Brythar Kounungz Doom eller hans ämbitzmans Doom, Och ther ähra Doombreff åå giffuin, böthe 40 Mark, Och thett wa- ri Kounungz egen sak. Thessa 40 Mark vthmätas medh tolff Manna aff then som brutzligen ähr. Först aff lösöran hans Räckar ey lösöra till thää mäthas hus, Räckia ey huss thää mäthe tompth hans eller Jordh, Och å sää ath frändher hans Och skyldemän haffua Macht the Jordh eller tompth åter löösa Innan Manath och åår som sägz j Arffda Balkenn. ⁊ Nu nögher ey them Mann som kiärar åå annan, vthan kiärar åå honom j annar landh eller Köpstädher böthe 40 Mark till treskiftis, Mål- säganden, Kounnge. ⁊

HS / B 128 -

säiande, Konungs och stadhenn, Och ther till böthe honom sin skadha äther. Nu orkar hann ey botenn gälda, thää ärwodhe for Konungs, Målsäiande och Stadhenn. &c. &c.

11. Nw kömber någor then for fougtan Borgamestare och Rådmän som wägfarande äthr. Och haffuer Breff aff ännan omgälldh, Äthr swarandenn till thää skullo fogotan Borgamestare Och Rådhmän genstan aa kiärandenn räth skipa, efftther thij framdelis skrifwit star ij Rådzstugo Balkenum om rätta dagar äthr, eller och för än the mågha, Kunnu ey hann thää widhergellith som äklärat wärin sigh medt quitto breffuer sine eller fulla witne, ath hann thett gullith haffuer, efftther thy som skils ij Rådzstugo Balkenum. &c. Äthr ey thenn närwarande som äklärat, thää skipi Fogothe, Borgamestare Och Rådhmänn Enn aff sigh som hans kiäramåll forrar Och hans Breff tagher, som han medt skall tala till swarandes, Och haffui sää fulth wåldh till ath tala till hans som han sielffuer äkiärande wäri. Forsittber hann thett som kiära skall, böthe tree Mark till treskiffthis, Enn them som Målzman äthr annan Konungs Och tridhia stadhenn. Och sää offta han sidhan thett forsitther. &c.

12. Hwilkin som talar Ooffliga åå fogothen och alla Rådhmennena, thet åå thera hwar gånger, Och äthra ther tweggia Manna witne till, böthe 40 Mark. Ther taghi förstt fogothenn aff 3. Mark Och hwar Borgamestare samuledh, thett andra taghi halfft Konungen och halfft stadhenn. Äthra ey witne till wäri sigh medt sex Manna Edhe. &c. Talar någor Ooffliga eller giör lasth Enom Borgamestare böthe 20 Mark till treskifftis, Målsäiande Konungs och stadhenn, än till äthra tweggia Manna witne eller wäri sigh medt sex Manna Edhe. &c. Giör och någor thett till Enn Rådhmann eller och stadzens schriffware böthe tolff Mark, till treskifftis, Målsäiandan, Konungs och stadhenn, än till äthra tweggia Manna witne, eller wäri sigh medt sex Manna Edhe. &c. Talar och någon Lastliga till fogothenn, Enn Borgamestare, Enn Rådhman, eller till Stadzens schriffware åå sittiande rådhe, Böthe 40 Mark. till treskifftes än till äthro tweggia Manna ~~Edh~~ witne eller wäri sigh medt sex Manna Edhe. Orkar hann ey botenn warda slagin ståpena, Szää for Ena sak som for andra ij thesso Målenn, Och forswäria stadhenn, mistha tungo sina. &c. Lugar någor äthro aff thenna fornämpda Mannom, Szää ath Rooy kom ber åå honom, antingenn inlendis eller utlendis böthe 80 Mark till treskifftis Målsäiande, Konungs och stadhenn eller mistha lifft sith, än till äthro sex Manna witne eller wäri sigh medt sex Manna Edhe. &c.

Balkenn

13. Twe Herbergare eller Taffuarnare. ägha och skullo ath minsthe y hwariom stadh som wägfarande Män skullo söki mat och öl Och hästha foder bädhe höö och korn, effther thy thet wärth ähr, och thet gäller åå rättom torgadh. Och annat hwat the widh tarffua, y hwilkom stadh thet icke giörs, bödhe Borgamestare sin om thet äär ret sitia hwar om sigh 40 Mark. Och hwar Rådhmann 20 Mark som medh them sitia for Rättanom. Taghi Målsäganden ther aff 3 Mark. aff hwariom Borgamestare och twa aff hwariom Rådhmanne Och thet andra wari Konungz Egin sack. Sälia ey the och herbergha som ther till skickadha wardha, böthe hwar thera 3 Mark. till wärskifftis. Målsägande. Kö-ninge Och Stadhenn, såå offtha som thet åå klaghas, wthan större broth falla. Nw kan nogot brytas y thesom herbergom, bödhes alth effter stadzsens Rätt. Och haffui Ingen wäldh som till kommer någhon sith afftagha wthan wedhe Eller rätt wedhergiäldh. Om han will nogoth aff Taffuarna haffua eller beställa y hans minne wthan han giör sith wäldh åå hem eller Roff.

14. Hwåå som giffuer Målsäiande Rätt y fråå sigh haffi forgiorth sin egin rätt widher thenn sake, Och them som Målsäiande rätt tyghar aff annan honom hwars hwarskin medh laghen eller Konungiar. Och Ingen taghi annars Mans talu till sigh, wthan som lagh sigia, hwåå thet giör böthe 40 Mark. till wärskifftis. Målsäiande. Koninge Och stadhenn. Eller och wäri sigh medh sex Manna Edhe. ath han ey aff them laghen wisthe. Fäldz hann ath Edhen fälles till saknum Dirfar hann ey böthe, gånge till ärffuode for Konunge och stadhen och the köse Målsäiande Rätt till sin.

15. Nw will någor Byaman wardha y stadhen giästar eller Byamans Swän. Legge hann for foghten och Borgamestare fäm öra Koningia, ther aff taghi foghtan twåå öre, hwar Borgamestare som thåå for rätthen sitia een öra Och stadsens schriffuare een öra. Thenn som Byaman wardher hann schall haffua een Borgaman for sigh ath hann skall sex åår ath minsthe Byaman wara Och allan stadz rätt vpphalla Jämpt widher sin Byaman effther sine formåghe y allo the stadhenom kan henda. Thetta skall Edher hans wara som Byaman skall wara: Swåå hielpe migh Gudh hielpa, och all helgon, ath Jagh will och skall minom Konunge trogen wara, Och effther min formåghe allan stadsens rätt y sex åår ath minsthe vpphalla Och min Byaman forder Inlandes och vtlandes.

HS / B 128 -

och Vtlendis, Och haun theragin nidhra eller forderffua, vthan bruth. C.
Sidhann köpe han och sälia som annor Byaman, effther thy j laghbokenne
skriffuit står j Köpmåle Balkan. Och ey fore widher 40 mark till wer.
Skiffte Och wari them giorningzman som ther fore winner ~~vthan~~ Bur
skap vthann hennen kunna Penningia wrya ath han will Köpman war-
dha, gånga thå fram forre foghtan eller Rådmän, Och taghi ther widher
och andra sina giorning wedherstija, Och winna Burskap aff Nyo. Alla the
som Burskap winna ther skullo tenkianerligha j stadzsens Book skriffuas
effther thy till bör. Alla skullo Burskap winna som ey äre Barnfödde
j stadhenom hwart haun äre Jnlendzsker eller vttlendzsker. C. Byrtis
Man aff annan Köpstadh eller landh widh the konu som äre Barn födt
j stadhenn. Och haffuer gårdh j stadhenn, eller fader for henna, giffui
Jntett Burskap. Äre thet ey så eller haffuer ey wareth giffui thå Bur-
skap vth. C. Alla the som sigh festia nidher j stadhenn, Och ey äre någon
Mans swänne, Och haffui till tree Mark, the skullo giffua Burskap. C.
Tagher och Någor Byamans som eller Swän widerleggning wttlendis,
Och will sidhan wardha Byaman eller Byamans Swän, giffui Burskap
vth aff Nyo. Jnghenn må haffua twå wedherlegningia andra j stadhenn, Wederleggningia
Och andra vthan Stadhen, vthann böthe 40 Mark. Och the wedherlegnin- forthy amd twå
ga haun haffuer vthann till taghith. Och sina sielffs ther till wederlagda, wederleggninger
the sama wedherlegninga och 40 Mark taghi Konungen och Stadhenn kan han bedriffua sina
till treskifftis. C. Haffuer någor Byamans Som eller Swän årff j wedher lags Män
någhon Stadh , j Swerrige årfft eller Köpth, Eller hwru thet äre och sin egen forwill
till kommith, som äre gårdha eller annor Jnghäldh. Och will byggia vthan androm till stor skada
Rikit, Säli thet borth Jnnan Nath och åår effther then dagen han Bur- # Samma lagh och
skap vpsegher, eller man thet skälgha wetha, fåår ath han will vttlen- skall synas wara
dis, fara och byggia, eller ägha thet Konunge Och stadhenn halfft hwar om bönderne och an-
thera. Äghe och någhor Byamans Som arff j stadhenn, Och byggar vtt- dras herss och gårdhe
lendz, Säli och thet bort som sagdh äre, eller haffui och thet Konungenn som icke besittia them
och stadhenn. vthann haun fari hödet j landith ath byggia eller wedher- sielffuer. C.
leggningh taghe Jnnan Nath och åår, aff them dagh ath bokken wår lyst.
Och åå hwar som någor Man byggar vttlendis Och haffuer j landena
arff årfft eller köpth eller kan än årffua, Säli thet borth som sagdh
äre, eller bygge her j landith eller wari ther lagh om som för äre sagdh
om Köpmanna sönner. C. # Alle the som tiäna j stadhenn och haffua sigh
och sina wedherlegningh till 20 Mark, the skullo winna Burskap. C.

Skullo the winna Burskap så skullo Alla the Män som C.
the och gå vndher stadzens tunga så
som och strax her effther följer. C.

Balcken.

Alla the Män som widertarffua sin ärinde fara eller sigla skullo bure breff
haffua och läta them förnyia hwartt åår. Och skriffuarenom giffua han hal-
ffuan öre Penningia. Alla skulo the och wårdh och wakt halla j sta-
dhenn som Byaman ähro och Burskap haffua uthgiffuitt, hwatt han
ähr hussbonde eller Swäinn, Och hwatt the ähra flere eller färra thes
Mans Swäinn. Hwilkom Mannom warder nagoth with aff the Artiklar
som forscreffuade ähro, Och ähra ey tweggia Manna witne till wäri sigh
medt sex Manna Edher.

16 Nw ethen tidh Borgamestare Och Rådhmän skullo wä-
lias thåå skullo och alla andra åmbetzmän wäliäs och kiösas åå sama
dagh som Borgamestare Och Rådhmän. Twee goda Män skullo wäliäs
som till stadzsens merke skullo haffua, Och medt them skullo merkia
såsom: Span, Pundare, Skällum Bisman, och hwatt stadhen widher
tarff j Måtth eller Wigtt. Och Ingen annan skall medt them merkia
Ther skullo the tagha lönn före, effther thij Borgamestare och Rådhmän the
stadga, Och haffua åå sith merke åå hwario medt stadzsens merke, Och
hwar stadhen haffua sith eghitt merke. Ingenn Mann, Byaman eller giä-
star måå några handa måtth eller Wigtt, som ähr Pundare, under sigh
haffua, ath hann måå medt them nagoth wägha, uthann stader sit effther
widher 40 Markt Könunge och stadhenn till treskifftis än thet war-
dher medt honom funnith. Twee goda Män skullo skickas och settias
till hwartt åmbete som stadhen tarffuger ähr, Szåå som till Byggning
Wåndhsömning, Brödz wigtt Och alth annatt hwatt stadhen widher
tarff, som skullo see och skodha ath hwariom Manne, ginar lik och rätt.
Thetta skall wara theris Edher: Szåå bedher Jag migh Gudh
hielpa och all helgon som Jag will och skall wara rätter j åmbete mi-
nu Och allom rätt följa Och ey wränger wara for wänskap skull
Eller lönn. Hwilkin aff thesse forscreffne ey ähr rättferdiger,
j sino åmbete böthe 40 Mark. till treskifftis. Målsäiande, Ko-
nunge och stadhenn, än han warder ther till wunnin, medh sex goda Män-
na Edher. Szåå böthe och then thett annan wither, Och orkar honom ey
ther till winna. Nu orkar hwarkin thera bothenn, gånge till ärffuo
Och före Könunge och stadhenn, Och löse Målsäiande rätthan till sighe.
Fälsker och någor aff them, Bysman, Span, Pundare, Siäll, Åm,
Eller hwatt thett ähr j Wigtt och Måtth then som thett merkia skall
Och warder bann.

HS / B 128 -

Konungz,

Och warther baar åtaghin vndir sex Manna ~~Edhe~~ vitne warda heng-
h dar vthan all löso. etc. Nu warther hann wijth och ey baar åtaghin,
Och warther thå fälther, gånge ey liff hans före vthan böthe 40 m. Eller
Wäri sigh medh tolff Manna Edhe än ther ey vitne till. Them som that
ta annan vithar Och ey orkar vndherbindha böthe 40 Mark. Thessa treanna
40 Mark, gånge till treskifftis. En lodung taghi Målsäiande, Annan Kö-
nungh Och tridhi stadhenn, Orkar hwarkin thera bothen thera, ey thesso
Målane warther slagin widh stupen Och flyi stadhenn. etc.

h Då sith Marke.) Thet äär een warnagell för falskhett
för thy hans Muther kann myckitt giöra och åstadh
kōma ath een fem dratt sijan. Wan merkiat medh stadz stål
merke. etc.

m Medh sex godha Männ.) Forthy them som någon
Befalningh fåår hann skall formodhe sig många
som tala illa om honom. etc.

h Warda hengdar.) Äre klarth nock alla
stadz aff sigen ath then som bliffuer vppen
bara befundann med een Oudgierning står hår-
dare straff före än hann som thet wthat och
ikke kan wäria sigh ther före. etc.

17. Hwilkin annar mann som falskar Bismankun-
dare, spann, sällåne eller nogott Måt eller vigt eller hwatt thet helst
ähr, Och giör Eena Mark skada ther medt Och warther åtaghin widh för-
ska girningh, thå skall han hengia vthan all löson. Giör hann ther
minder skadha medt, thå gånge ther om som om annan Tiuffnatt, War-
dher thet till honom vitth Och ähr ey vidertaghin, Wäri sigh medt
tolff Manna Edhe, felds han ath Edhe böthe 40 Mark, till treskifftis
Målsäiande, Konunge Och stadhenn. Hwåå som annan wthar Och orkar
ey till bindha böthe Och 40 Mark till treskifftis som nu ähr sakth. etc.
Nu Orkar ingen thenna böthä warda slagen widh stupena och flyi stadhen. etc.

18. Jalla stadzsens Jngiellom hwilkin the helst ähra
såå som aff wäghenne sakörr, Och klädes huus, ägher Konungen halfft,
Och stadhen halfft vptaga. Och the Jngiällen taghi vp stadzsens Kämaner
medt stadzsens schriffuare, Eller andra twå Rådhman, Och giöra ther
aff Fogatan och Borgamestaren hwartt åår Reknskap, Åtta dagher
för S. Walborge Dagh, Och thet schriffua stadzsens Schriffuare, Och haffuj
ther Reknskap etc.

HS / B 128 -

ther Rikenskap öffuer Och stadzsens Ingiäldh skullo ij sirar om åårith
utgiffuas, halff om Paska Och halff om Michaelis. ☙

19. Nw kann skutt eller åålegningia åå stadhen leggias thå
schall hwar Mann som ij stadhenn byggher, Och gäster ther om Jwll och Paska
ij stadenom eller Jwrikis liggia, eller the thaas Godz undher händom haffua
giöra såå aff Mark som aff Mark, Uthann thessa undan taghas, såå som Kö-
ningz Myntare, Köningz [illegible], Köningz Läkiare och Inghe andre. Uthan
Köningen will them aff slåå, Och ij sin Rekenskap taghen. ☙ Forskutt
skall wara halff Mark Penningia och aldrig mera åå thenn stort skutt
kan wardha, Kann och Päffuas undhe thin Mannom, som aff Almogan[illegible]
till taghas skutt ath leggia, ath forskutt mäå minre wara, thåå skulo
the forskutt likka och leggia effther thij åålegningerna äre, Dogh såå ath
aff fattige Män och Quinnor, skall forskutt taghas effther thera Marght,
Och ey effther thij forskutt warda lagdh. ☙ Hwaar then som Boner ij
stadhen Och haffua till tryggia Marku rör ligitt Godz sith och sins hosbonda
han skall såå giffua aff sine Mark, som annor aff sine Och Jnthet forskutt ☙

(Aff Mark.) skott och utlegningiar giordes
aff Markenn ena twåå eller flere Penninger. aff
hwario Mark een åårtigh, effther som skuttatt
eller ant legningen wåår sor till. ☙

(Ij sin Rekenskap taghea.) ther aff kan merc-
kias ath Köningen eller Rikesens herra, haffua
haffuit skuttatt, såå äre thatt härkomen till, Och
äre wth stadhenn till forkoffringh.

(Forskutt.) Forskutt och skutt them skill sigh
åååt, for thij forskutt äre thatt som thz som the kiöpa
sigh till och man ferre, Och hwatt them behoffgiordes
såå lange the sathe forskutt som än nu skeer ij wy-
städerna, ath the leggia Ordinis Penningiar Och
the komma rätta skuttatt hwath ardh. ☙

(Tryggia Marka Rörligitt Godz.) them skulo
likare wara 30 Marka rörligitt godz. ☙

20 Nw then tidh skutt åå stadhenn lägz, thåå skall hwar
Byamann sigh och sina giäster och siraena låtha schriffua, hwatt the heller
ij stadhenom äre eller ey, eller och utlendes, Och hwar schall räth aff
sins godz giöra, för än han nagor stadz sygler och faar wedher hans 40 [illegible]

Nw löner nagor ☙

HS / B 128 -

Konungz.

Nw lönar någor sin giäst eller swän vndan, thå han skall skiutas
böthe och 40 Mark. Och wari ij Man thess bättre. Lönar och någor
giästa godz vndan thå han skall skiutta, Och haffuer thet hafft ther till
Eller haffuer thett vndher händom sinom, Och wardher ther med fången
haffwi forgiorth Godzett Och böthe 40 Mark. Och gielle äther gestandz
Godzett. Vndher och giästen thett giöra Och wardher ther till wunnin
medt tw tronna Mannom haffwi forgiorth godzett och medt 40 Mark.
Och thå böthe them 40 m. som thett vndher händena haffuer eller hade
Och thet könte som för ähr sakth. ¶. Nw kan thet talas ath
skiuth skall aff stadhenn byggias Och ähr ij än aulagdh, Och Byamän
Och giäster willia någor stadz fara, thå skulo the Reknenskap giöra aff
sin Godz for sinom hosbonde, Och them vdh hossbondenom budh sendas
om hans skiuth, thå skall han giöra skiuth for giästen eller swänom
Och så giöra sin budh efftter, ath han haffuer bäuthe giorth räth for
sigh och så forre giästen eller swänom, thå så ath hwars thera skiuth
skall giöras om sigh, wardher ij så giordh och giästar eller swän fara
borth, böthe giäster eller Swen 40 Mark. Och hosbonden 40 m. ath
hann lath henom bort fara eller wäri sigh medt tw Manna Edhe
ath hann ij wisthe ath hann bortfoor. ¶. Nw thå någor Byamän
will någon stadz sigla eller fara, Rekna forre hustru sine än han hafw-
ua haffuer eller och för androm Och seya å Byamestaren till medt
them hann räkner forre, Och fari sedhan hwartt han will, Giör han
ij så och farr borth, böthe 40 Mark. ¶. Nw kann skiuth omgånga
Och Byamann eller Byamäns Swäner vthlendis ähre, thå skall
Hustru hans eller them hans godz förestår, så Byamestaren eller
skottemannenn Penningin aff Reknskap än the ij athlyngre hans godz
wetha Och giöra Edh som hann sielffuer thå han hemm komber. Och
sammeledis giöra Hosbondenn for swänen widher borth som for ähr sakth. ¶.
Nw kann och någor Byamans Swän wara vthlendis, så lenge ath
eth skott vmgånger, Eller och lenger, Och haffuer Inghenn ij Stadhenn
them som räth giör for honom, giöra thå Byamän hans Penninga wth
for honom aff Reknskap än hann formåå, Eller böthe 40 m. så for
Ith skott som for annath. ¶. Ähr hann ij magandhe giöra sielffuer
thå han hem komber så for Ith skott som for annath widher borth
som för ähr sakth. ¶. Nw thå skott vngår, thå seya Byamän aller
theras swäner sith Godz vthlendis wara, Och ij wetha hwru godh thet
ähr. thå skulle the ¶.

Balkenn.

äghr, thå skulle the ther forre skiuta så myklith som thet wär thå
thet bort sendas. Nu kann thet wara j Skipbrygh skiutir thå ther
forre så myklith hann wille kenninga ther forre taghi, och giöra sin Eth
ther efftherr. ¶ Nu kann thet och tima ath thet godzet aughir kome
oskada, skiute thå ther aff efftherr thy tilbör och godzet myklith äghr. ¶
1 Och skall skiutas aff thy gärdher Mans skuldher om åwith än han war
orr lago saldorr, så som thet wdi kenningia eller Godz wåra, Och hwå
som skip äghir storre eller minder han skall ther aff skiuta som thet wdi
godz wåro, så offtha som skott åstadh ligg. Och aff alla Jnsatte godz som
äghr siölffwer Eller annor köpmenskaper som plägar aff skiutas, skall
thenn ther wäth aff giöra som thet hända mellan haffwer, Och hwer
Mann skall skiuta aff thy godz hwem wtsr standher, Och hwaris
sinne han ther aff skiuttar, thå skall thet skottmannu kungiatt giöras. ¶
Nu thå någhrom budh sendas hen idh och annan idh om skott eller
hiaman kungias ther om, Och kommer ey tydhia sin ath giöra thenn
wäth han skall, eller wedsklas thå böthe 3 Mark. Giör han ey
wäth jnnan 8 daghar ther näst aff them wdhia budzdagenom böthe
40 Mark. Will han ey än thå wäth giöra, Måhas thå wth aff godz
hans hwatt han will eller ey wndet Sakörenom, efftherr thy man kan
hans Godz kröffwa, Och then idet stadzins Herren budhar någon till
Rådstugu koma om skott, thå skall wreggia Manna witne widher wa-
ra, Och hwilkin man ey gaur wnitt swornenom om witne, thå han
honom tillfrya böthe .3. Mark. ¶ Hwilkin Man som ey giör wäth
aff sin godz thå han skotta skall Och döll någott wndan, haffwi forgiorth
thet han wndan döll Och böthe ther till medh 40 marck Och wari orlöffthe.
Döll och någor sigh wndan och giör ey som sakth ähr, antingen ath han lå-
ther ey skriffwa eller skiuta ey wäth, böthe och 40 m. Och wari Man
thess wärre Och thå giöra wäth aff alla sina Godz som han skulle skiuta
forre. ¶ Aff hwario 40 Marka, som j thesse Målama, taghi Skottmänne-
na tyo Mark. Och thet andra Köninghen och stadhenn. till wreskifftis,
Och samuleeis thet som wndan wär dolth till wreskifftis. ther taghi
skottmän Jtwdet aff. Och aff hwario tiughu Marka sall taghi hen lotth kö-
ninghenn, Annan stadhenn, Och tridhia ~~könung~~ skottmännenna. ¶ Fram- No.
delis ähr merkiande ath alle the hwärner som haffwi till 40 m. wärlight
godz sith och sina wedherlegning the skullo giöra forskutt, Och the som haffwa
till 20 Mark sith Och sina wedherlegning skullo giöra halfft forskutt,
Alla the som minne haffwa skullo ingit forskutt giöra. ¶ ¶

HS / B 128 -

(Skipbrott) Ther synas wara oskäll ath skiuta aff thet godzett som bortkomer, Men mengen äghr ath forkomen godzett wari hans skada som thet mijste, Stadhen bör intedet mijsta sith. Och sier man j all thenna Capittell om skiutt huru nogha man bör laghen wara skå Kronanes och stadzsens besta. ⸿

(Löner någon giäsla godz vndhan) Till ath vndan dölia sith eller hans annars godz haffua många stortt till fälle, Men thess störr till fällit äghr, thess stöhrr bör straffat wara och böthen, såå som man sygher om gärdtuffk och andra tuffter. Tiwe ähr tiuffter. fornämde j Östgöta laghen: Szom giffuer Rådh till ath stiäla, som stiäll och then som söniar. ⸿

21. Jngen Gierningzmann måå eller skall flere ämbite vppe, halla eller bruka än ena hända gierning och Jngha andra kiöpslagan, vthann hann böthe 3 mark. såå offtha hann thett giör halffte Konungs, Och halffte stadhenn. vthan hiuer lathe sigh nöghe ath sine ämbete, vthan han will hiw widherseija och annath vpragha, som förr ähr sakth. Sama lagh wari om ämbitzmanna hiwer. Nu vthan hann nij böthen ganghe till ärffuodes for Konungx och Stadhenn. ⸿ ⸿

(Ena hända gierning) Ther ämbeiten ähra well widh macht, ther ähro och städerne widh macht. Szåå som Man seer Nörenbergh och andra städher. Men brukar ena ämbitzman mång ämbiter till likia. thåå skeer thett hans sielffue och flerom till skada, Prouerbium: Ena sine hånda wercksman ähr sällann Rijk ⸿ ⸿

22. Aff Wågenne sakore. klädes husens Och andra stadzsens Jngiäller som halffte hörar Konungen till, och halfft stadhenn skall hwar borgamestare om sijth j hwariom stadt hwarett åår haffua sex Mark Penningia. Och hwar Rådhman fyra Mark, till Rådhmanna kläde. Och thett skall vthgiffuas halfft åå Konungz wägna Och halfft åå stadzsens wägna ⸿

(Sex Mark Penninga) Thessa sex Mark Penninger, wåro j Konung Birgers tider såå godan som twåå lodogha Mark siuth böeff. Thett ähr och tillbörligit, thy the driffua Konungens ämbete och befalningh. ⸿

23 Stadzsens lagbok skall läsas j hwariom stadh hwartt åår näsgtha daghen effther S. Johannis dagh om midsomaren, thy hwar Borgare bör wetha stadzsens lagh och rätthet. ⸿ ⸿

Balkum.

24. Aff thom Eijde breffuom skall standha schreffuatt forre thiradt hann bijdader wardher. Thåå ath will hann räth aff någom haffua, for giäldh eller någoth annath, thåå skall han räth giöra, them till hans kiära eller godz hans bijsettias. ℭ.

Thåå som han bör wara frij for them hann ähr bijdhatt forre, såå bör och hin andra wara frij for honom igien ij samma sak. Mann igien thera ij andra saker. ℭ.

25. Them stadwägh ähr thåå skall han wara keuffwägen och Pundarenn förlikter widher wåghenn, then Pundar, then sham Jech Bijsman skall gångh öffuer allth rijkith. ℭ.

Hwar som wäll ath thet ähr Jcke såå stor konsth ath giffua een godh lagh, såå som thet ähr ath koma thenna pää gångh och driffua, for thij om thenna Pundare och bijsman skeddhe aldrig än her ij Swerrige, ändogh thet aff månge Rijkesens Konunger och Herrer haffwe warith tilbudith. ℭ.

26. Nw om någor giör samning åå fougten Borgamesta, re och Radhmän, såå ath han will them skada göra eller och såå ath Rådher na bindz Swörningh, Alla the ther medh ähro effther sex goda Manna witne, the haffua forbrutith thera liff, thera godz tagh thera barnn, eller thera arffua. ℭ. Nu kan och såå wara ath ther kan skada aff koma Alla the thett medh ähro, haffua forbrutith liff och godz, kan thett och såå wara ath the kunna till Nåådhe koma, liggr thet till fougten och Rådith, huru the willia medh thij giöra. ℭ.

(Swöörningh:) Thet ähr forachtelse forthij när the forachta som lagh och räth föra, såå wardher ikke heller lagh och räth nöijkteligh achtatt, och bindz thette stijckett och her till former Capite 12 och ij Edzöör Capite Ultimo någott ijterligare fallat widh Machtt än thet nu skeer wthi Rådzstugu Balk, Capite 21. Mann när the som for lagh och rätt satte ähro for achta hwar annan ähr föga widher ath underdånerne och them menniga Mann forachta them alla samann. ℭ.

1577. Decemb. Die 2.

HS / B 128 -

Giftomåla.

8 ## Register på Giftomåla balken.

1. Huru eller hwilkom kundom man skall sigh konu bidhia och fästha.
2. Huru kona skall fästhas.
3. Om Möö tagher Mann moth fadhers willia.
4. Fästhar man sigh konu och will Bryllop giöra och får ey.
5. Huru Giftomann ägher konu eller möö vtgiffta.
6. Dör kona fästamans forän hon hanum kommer.
7. Huru fästninga öll, Bryllops öll, Barnsöll, Kyrkiogångs öll, vtfärdz öll effther then döda, eller ärffwis öll skullo giöras.
8. Hwåå som hustruna Målsman skall wara.
9. Om Morgongåffuor och om then fördell som Bondhe schall haffua eller hustru aff oskiffthe Godz hwartt effther annath.
10. Huru kona måå forbrytha Morgongåffuo sine och om hoor.
11. Hwåå som Barnagodz skall förre för thå bonde döör.
12. Om kona gånger åå andra giffto huru Barna godz skall undan skiptas.
13. En Bondhe gånger åå andra giffta, hwåå Barna godz skal forestår.
14. Nw än flere kulle äghra inne medh Bondanom än een.
15. Hwåå thera Målsman skall wara thåå thera fadher och Modher äghra dödh.
16. Än Barna Målsman ägher ey fallen ath för Barnom forre, för fåå witzsko skull eller åldher skull.
17. Dör bondhe barnlöss och hustru kennner sigh ath wara haffuande.
18. Nw än fadher och Modher giör Barna sina Bryllops kosth, och andra medt gifft, giffuer medt honom eller henna, Både som Bröllops Klädher och annor tolkin, huru thet schall räknas Barna mellan eller thet och Witzskan giffther annath aff oskiffthe Godz.

1. **Nw will man sigh könu bidia eller fästha thåå** skall hann hanne skyldaste frändher åt bidia och Bön sin böria: **Fader och Modher wari Giftoman** ath döttrer sina, Äghra ey the till thåå äghra henna Nästha frändher till som vthsköllig Ärffua Balkom, eller them som fadher eller Modher till formyndare tagher for henna, och henne Godz y sin gömsta tima, medt fulla witne.

Thenna Balk begynnas såå y Östgöta laghenne: Han budher som karff, han giffuer som haffuer. Menn Konung Birger begynner såå: Hustru skall med laghom bidias, och ey medt wålde tagas.

Och ähr merkiandes.

Balken.

Och ähr merckiandes y thetta Capitell, ath her räknas icke såå månge ny som kunne wara Målsman for Pigone hwar effther annan som y Landzlaghen, forthi y Städhernar bliffwer Jcke allitidt een slecht sittiandes som pååå landeth hwar effther annan, Och ther forre seyher han her Eller them som Fadher och Modher mwe hilla wither. ⁊c.

2. Nw will man sigh konu fästa, thåå skall giftoman henna när wara Och tolff withne, sex åå Mandz wägna Och sex åå Qwinno wägna Och thåå ähr lagliga fästh. ⁊c. Fäster naghor annur Man eller giffter vthan rätther Målsman som nw sagtt ähr. böthe 40 Mark, till werskifftis. Målsä: Konungh: Och stadhenn, Eller withi loff aff rättom giftomanne henne vndeth sex Manna witne Eller dyli vndeth sex Manna Edhe ath hann thet ey giorde. ⁊c. Hwilken Mann som twenn fäster Ena konu böthe 40 m. halfft konunge Och halfft stadhenn. Och then som hona sidher wara tigger, böthe 3 Mark Bisoppenn, Eller dyli vndeth twegghia Manna Edhe och sielff fiwre tridhi ath hann wiste ey ath hon förre fästh wär. ⁊c. Nw sidhann hon lagligha fasth ähr, thåå skall Sokna Prästen ther hon byggar lysa tree helgadagan for giftomålen henna Och sidhan måå han henna saklöst wigia ⁊c. Affla the Barn y lönskeleghe Och taghen ~~thett Barnn~~ sidhan the samu konu sigh till Adall konu, thåå taghar thett Barnn ärff som Adalkonu Barnn. Thy thåå han bättrade konuna, thåå bättrade han och Barnedt. ⁊c. Nw skillia Bisoppe fästningh ath, thett thera som skilnade walldher böthe Bisoppe 3 mark. walldha the baadhen böthe hwartt thera Bisoppe 3. Mark. ⁊c. Nw prekar han ey bothenn som. 40. Mark böthe skall gånge thåå till Arffwodes. ⁊c.

(Rätter Målzman) Hwaar såå hender ath een haffwer een legopige, som Jcke haffwer vthan Målzman ath till ath giffwa henne vthi påå. 40 Eller. 100. milar när, thåå skall hennes huß bonde achta hennes bedsta och giffwa henne vth medt Borgamestare Och Rådz loff. ⁊c.

(Thwem fäster Ena konu.) Thet skeer siällan när them förra fästningen ähr laglighen skeedt, forthy som tolff withne ähr till witnebyrd, thett kan Jcke länge bliffwa vndeth mindra thz spörs Jw ath hon ähr fästh. ⁊c.

(Afflar man Barnn) Ther man affler Barnn y lönskeläghe, Och hann vfftergiffwer sidhan henne Och hwartt thera bliffwer gifft påå sina sidho, Och thett kan hända ath the sidhan komma till samman y Echteskap, thåå bliffwer thett Barnn som the till forenna y löskeläghe afflade, Adalkonu Barn, Thy som her ståår, thåå han bättrade Qwinnona thåå bättrade han och Barnedt medt. ⁊c.

Giftermåla.

(Arffsuodes) Vtaff Östgötte laghenn och Samell
Lagh, haffuer Mann klarth werk ath man hade trä„
lar köpth och såldhe, szåå här ij Swerighe som annor„
stads, och thet finnes wara grunden thill thetta
förklarat ath hann skall gåå till arffsuodes, Thij hå ähr
icke annath än een träll såå länge han betalar. ©.

3. Hwilkin Möö man tagher moth faders eller Modhers willia
Hwart han taghr henna till laggifftor eller lönsker lägr haffuer for„
giortt fädhrene och Mödhrene och Jngho andra arffua. ©. Will fadher och #
Modher henna forlåtha sak sina, taghi fullan arffua luth. ©. Nu
Vrlas theron hwart thet war henne forlatith eller ey, thåå skall hon
thet witha medt sex Manna witnom och swäria ath thet war henne for„
latith. ©. Hwaa som lockar Mans dåtther som ähr Möö eller hans
fränkonu, såå ath hon skämdh wardher Quinsko sine, Lösa Näso sina #
medt 40 Mark till treskifftis Målzäiande, Könunge och stadhenn, och
fly stadhenn, vthann Målsäianden beder for honom eller wäri sigh
medt tolff Manna Edhr. ©.

(Andra arffua) Östgötta laghenn haller: forbrutith
alth arff. Mænn Könung Byrges haller såå som thenna la„
ghenn, Om fader eller Modher dödh wara och hann sigh
Mann moth theß willia som lefftde, thåå haffuer hon icke
forbrutith mera, än antingen fädhrene eller Mödhrene.
Ähr och fadher och Modher båådhe dödh och hon tagher sigh
Man moth theras willia som hennes Målzman ähr, ther
haffuer hon Jntedt arff forbrutith medt. ©.

(Lösa Näso sina) haffuer sin grund ther aff ath gam„
bla laghenn halla: hwilkin som werff vtaghin medt
hoor, thåå skulle han mista Näsonna och örona, szåå som
än nu skeer ij Ryszlandh. ©.

4. Nu haffuer Man sigh konu fäst och will giona„
lags ~~hallen~~ byggia, thåå skall hann giffto man henna till swia, sex
wikur for än hann will Bröllop giöra. Söks hon honom forfalla löß,
thåå börhr them 40 Mark till treskifftis som thet giör och fylla
honom åådher kosthenn, effther som fyra godha Män han mätha, twe
aff hwars thera wägna, Thet ähr laga forfall ath henne sjuk ähr eller
någor the quäll till komin ath the måga ey giona lags byggia medt Guds
Orloff och Kirkione rath. ©. Nu kan hon honom än thåå sömias, thåå gånge
for Hougtan eller Borgamestare och Rådhmann och taghi doom aff them

ther till ath stämpra ©.

Balkenn.

ther till, ath stempne vänner och frendher sina, Och taghi vth festa kone
sina, J hwilkin stadh hon skall vthgaas j sama stadh skall hann twå
rådhmän medh sigh hafwa, som skulle see och witha hwart thet giörs. &c.
Hwaa som till warder Nämpdh och ey will medh honom gånga böthe. 3. m.
till treskifftis, Målsäiande, Konunge och stadhenn. Kann han henne
ey annars fåå, vthan hon brythas effther henne wari sakløss. Komber
ther och någor skadhader aff thy hann will henne vtagha. Och komber ther
dråp eller såår j, wari thett ogiltht the fåå henne wäria willia. &c.
Nu wardha the dräpna eller såra henne tagha willia wari thett alt
j twebothe them giors. Och hete sidhan the kona laghtagin och ey wåldh
taghin eller Rånth. &c.

5. Nu bedhis Brudhgomen giftomål thå skall giftomanneN
honom fästha kono hans giffua och j hender fåå medh thenna ordum.
Jagh giffuer tigh thessa mina dotter eller frendkono till hedher och hustru
och halffua sängh, till låss och nyckla och till alth halffta wårdnath och ö-
wänmith j lössören och hwart thett heller ähr. J namppdh Faders, Sons
och thens helgha anda Amen. Hwart thett ähr fordh eller lösöra
thett ä landz ähr, skipthis effther landzlagenn. &c. Rånir man fästhe
kono mans lagligha hann haffuer forbrutith. 80. Mark. till treskiffthis
Målsäiande, Konunge och stadhenn. Och fly stadhenn och koma aldrigh åther
j han, vthan rätter Målsäiande bidher for honom. Eller dreffua henne
än fästhe man hennes dödher ähr. Nu orkar hann ey bothen mister liff
sith. &c.

(. Rånir .) thett haffuer man Jcke offta hört
dogh måtthe henda, ther hon bliffuer såå betan-
ghin, som her ståår j Capitellett till fornne,
ath thenn som thåå misthe, kan forsamble ther
en hoop och tagha henne medh macht igien,
men thett kallar han for Rån, thett ähr röffuer. &c.

6. Nu haffuer Brudhgomen Brudh sina fångith och will hen-
na henne föra. Kann hon döö for än hon henne komber till hans, eller
och for än hon komber j sängh medh honom, Thåå skall hennes lik åther
föras till henna fadher eller arffuinga och såå thet medh henne war
giffuitt aff fadhers gårdh eller nästa frendher. Och Brudhgomen taghi
åther föring sina ther hann henne förde. &c. Ingen må högra föring
än sex Mark wärdh sina. 40. Mark till treskiffthis Målsäiande, Konun-
ge och stadhenn. &c. Döör och Brudhgomen wari laghsama vthan brudh
haffuer föring sina som han henne förde. &c. Nu ähr Brudh henne
kommen heell och helbrigda. thåå skall Bröllop giöras och Morgongåffua
giffuas och sidhan skall hon medh sinom Brudhgomen j sängh gångha. &c.

Hwilkin man eller &c.

Giftomåla

7. Hwilkin Man eller kona fästningz öll, Bryllop, Barnsöll, Kirkiogångz öll eller vtfärdz öll effther någhon dödhan, eller erffda öll will giöra, han skall thenna stadhgan halla som nw sygz. ¶ Tree Män och twå konur skulo wara som folket skulle budha, till thessa fornämpda öll giärdher. Män skulo buda Män och konur kona. ¶ Jngen må giöra fästningh öll medt någon kosth, Bryllop skall hallas twå dagha, then dagh till kin dagh … och ey mera, Och ther till budhes 30 diska mått Män och qwinnor. Nw will någer mera folk budha thå må fougten och Borgamestarenn loffua honom 20 diska måth Män och qwinnor, Mera må han ey haffua vndantaghin Embitzmän såå som Borgamestare och andra them ther forer standa, och ärffvudha ther till giöra, ¶ Jngen må flere Bryllopz klädhe lagha skära till sich eller om sith åår än tw par widh thens tree Mark till twskifftis, Konunge och stadhen ¶ Barnsöll må hallas till sith måll ther mågha well diska måt tilbudhas Män och qwinnor, och ey mera. ¶ Kirkiogångz öll haffwe samma lagh. vtfärda öll thå … skall. ¶ Jordas och ärffuis öll som kallas ärffuoth, 20 diska måt medt klärka och alla andra folk. ¶ Thå thesse öllgiärdher äre giordhe, thå skall then thet haffuer vpphallit, gångha åå Rådzstughun forer fougten och Borgamestarenn, Och swäria åå Budh hielpe honom såå som hann haffuer thenna fornämpda stadga hallit och ey … giorth. ¶ Giör någer annorledis än nw äre sagdh och wardher ther till winnin böthe tolff Mark till twskifftis, Konunge och stadhen. Äre ey witne till och witthas thet honom wäri sigh medt sex Män. Fäldz han ath Edhenum feldz hann till saken. ¶

¶ Diske mått) Diske måth skynas wara all sith och och merkins ther medt the hion som till bordz sittia såå äre nw 30 diske mått 30 hion Män och qwinnor som till bordz sittia, Pigor och drengar the räknas her Jnthe medt, thy the sittia Jntet till bordz skulle ståå

8. Nw sedhan bondhe och hwstru giffte äre och haffua nath samman legath j sängh thå äre hann hennas rätta Målzmann, och ägher sökia och swara for henna och ey för. ¶

9. Morgongåffuor Hwar som giffuer sina brudh Morgongåffuo skall wara 24 marck och ey meer och Må hon minne wara än Brudhgomen will och ey må … såå stora Morgongåffuor giffua. ¶ Aff hwariom diska Måt skall giffuas 2 öra Penningha och ey mer, widh tryggia Marka sak till twskifftis, Konunge och Stadhen. ¶ Jngen Brudhgome eller Brudh må någon giffua några slijka gaffuo, thå theres Bryllop. ¶

HS / B 128 -

Balken.

thå tharas Bryllop giörs, Och ey förre eller effther widh tree Marka sak
Och gåffuona mist, till treskifftis Konungs och stadhenn än han wardher
ther laghlika till wunnin. C. Morgongåffuor och alla andra gåffuor skulle
vthgiffuas åå rättom Bryllops dagh C. Morgongåffuor mågha giffuas j
redho Penningar, Jordh, gårdher eller j hwario man will. C. Döör brudh
gomm och leffuer Brudh efftir Barnalöss, taghi Brudh Morgongåffuo sina
Och ther till Kyrkio Klädher sin the bästa, Mantill, strik Och hwatt Kyr
kio bånade tillhöra. Smidhe tagas vndan, bälta och annor tekkin, wthan spri
gar som Kyrkio klädher tillhörar. Ther till taghi Brudh sengh sina the bäs
ta aff Oskipthe widh skifftis lagha sina. C. Döör Hustru Barnlöss för
än bonden, taghi hennar ärffuinga alt halffet widher bondhen, Och Jnghe
Morgongåffuo eller annor tingh någor som förre waro sagdt, Och thå taghi
Bonden aff Oskipthe sengh sina the bästa, Och kläde bonatt sin then bästa, sadel
wagner sina och kista sina. C. Nu fåå the fornämpda Barn tillhopa,
Och Hustrun leffuer efftir bondhenn, taghi thå ingen Morgongåffuo, wthå
Dödh wari, thå taghi sengh sina the bästa, Och Kyrkio bonatt sin then
bästa, aff Oskipthe som för ähr sagdt, Och sidhen skiffte hon till halffz
widt sine Barn. Samaledis taghi bondenn allan fördell efftir hustru
sina dödh som sagdt ähr, än thå ath Barn leffuer efftir, Och skipthe si
dhann j två widher Barn sin. Taghi Mundzens arffua hans dell j Må
lana thesse, Och Hustruna arffua hennes dell. C. Morgongåffuo skall vt
giffuas först aff alla Oskiffte, än thå ath bondhen hade henne eller någo
anna hwar tiendhe Penning giffuit eller mera, som sagdt fransdelis och v
skils j Testamentens, än han hadhe ther till rätt till. C. C.

10. Nu kåmm kona giöra hoor. Och Mannen henna inne tagher medh
hoorkarlenn widt sex Manna witne, Och bondhen haffuir wåldhom bryggin ✝
theras liff Och hon haffuir thå forgiort Morgongåffuo sina. C. Wardher
hon aff daghum taghin, taghi arffua godz henne. Samu lagh wara om
hoorkarlenn, wardher hann aff daghum taghin, arffua hans taghi godz hans.
Will bonden böther taga, bötha thå halff hwart thera, hoorkarlen och
hoorkonan sextijo Mark till treskifftis, Målsäiande, Konunge Och sta
dhenn. Och 3 Mark och 8 ortt Biscopenn. C. Jnghenn måå hustrona
Eller bondan hoor witha, wthann hwartt thera adhe widher both. som vr
skils j Rådzstughe Balkenn. C. Kiör och Ogifft kona hoor medh giffrom
Mann, thå haffuir han forgiorth then fördell han skulle haffua aff
Oskipthe godz, efftir kona sina dödh, Och böthe bådhe konungs. Biscops
Målsäiande Och stadhenn, bruth sin som för ähr sagdt. Och Hustru hans taghi

Målsäiande rätt. C.

S. 4.

HS / B 128 -

Giftomåla.

Målsäiande rätth. Vtklar hann ij borthen, thåå skall hans laggiäs omskäp hans, Och ä thera stadzfens strena. Och såå skall hon honom om stadhenn leda och sedhan stadhenn forswåria. Borgher och annath thera sin bruth som för wår sagdt, wari saklöß. Och stadzfens Siråna ledha kona eller honom om stadhenn, som ij bötha måå och fogoten eller Radhmän, giffwe honom ena halffwa Mark Penningia forre ärffwodr sith.

(Wåldh) Jcke ath hann them sielff dödha skall uthan medt rättan klaga thenes halß straff. forthj ij then saken ägh hann ikke rättare eller domare, vtha han är klagare. Dogh såå ath rettan ståår hoß honom ij thenna sakenn.

(Botheum) Ther före man well ath thett kyrkio straffet ähr vpkomnit sedhan thenna laghen dicktades Och skreffwas, Och ähr thetta Jth straff som föghe nyttigo haffwer medt sigh. Och straffas Jcke heller ij all landh. Huru.

Nw böör Bondhe medt hustru sine, Och affla Barn saman
11. Dööre bondhen haffwe hustru arffsgodh, sees för Barne Godzett med näste fränder wåndhe medhan han Ogifft ähr. Ähr hon sedhan fallen ... till, wåndhe såå sedhan som för medt näste frändha willia och Jaa eller nej.

Nw går kona åå andro giffto och Barnena fädherne ähr
12 Jnne medt henna, thåå skall thet vndan skifftas, thåå skall hon taga först aff Oskiffto sängh sina the bädzsta medt all thj ther till hörer som för ähr sagdt. Sedhan skiffta ij tw, tagi halffet hon Och halffet Barn henna, hwat thet ähr heltzt gårdher eller andra ägor, Och haffwe Jnghenn wåldh giffwas ij barna fädherne, för än thet ähr vndan skifft.

13. Giffties kona ij Mans Boo, Och äghra ther barnn förre, thåå skall vndan skifftas thera Mödherne, Och giffwas aldrigh kona ij barna Mödherne, Thåå tagi förre Bondhen kirkio klädher sin the bädzsta, Och all annor the ij Morgongåffwena stodho, sedhann tagi halfft fadher Och halfft Barn hans som för wår sagdt.

14. Kann ej Barna Godz förre wara vndan skifft som för ähr sagdt, ähro flere giffter Jnne medt bondann än een, hwat the ähra twåå eller flere ägha all halffta wndher bondhann, Och tagi sligt barn som barnn, Ähr och flere giffter Jnne medt hustrwn wari lagh samma.

(Halfft) Thenna lagh synas haffwa föga skääl medt sigh. Thj thet måtte henda, ath när som första hustrun dödha som han hadhe Barnn effther ath hon thåå waare fyra eller fem tusende Mark Rik. Och när then sidzsta dödde och arffwet thåå skifftas skulle, ath hon thåå Jcke åätte till Jth hundrade Mark. Såå skalle the första Barnen fåå Oskääl.

Nw ähr sedher och

HS / B 128 -

Balkum.

15. Nu ähr fadher och Modher dödh, Rååde thå then som skyldester ähr som förr ähr sagdt om gifftermåll för Barnen, Och hwår som Barnagodz haffwer händhe mellan them fadher Och modher hans skall thet medh wisso fullo wadher giälla och borgan för sätia, ath thet godz skall såå goth och såå myckith Barne omen åther antwardas, eller Barnsens arffwinga som thet wär thå han thet tögh till sigh. Och thet Barna godz j thera formyndere wälde och gömo, som såå tagith wardher thet måå ey sänka eller brinna, förre Barnom, vthan alth såå åther antwardas. Hwilkin som Barna godz ey will såå till sigh taga thå giöra näste fränder hwars åår Arfwskap aff hwart Barnsens godz skyldar eller hwatt ther aff gifft. Ähra ey fränder till, thå skulo Borgamestare Och Rådhmän till skipa twå godha Män aff stadhen, eller såå mänge widertorffs som Barnomen eller Barnagodz skullo förståå, Och giöra Borgamestare Och Rådhmännens Reyknskap hwart åår, hwat the aff hans godz vpbära eller vthgifftuit haffwa. I hwilkom stadh thetta nåågon budith wardher aff Rådhmanna wägna Barnomen Och Barna godz förreståå som nu sagdt ähr, Och giör thet ey, böthe thå thre Mark till wärskiffte, såå offta hann thet giör, Konunge Och stadhen.

(Barna Godz måå ey brinna eller sunka.) Thet ähr medh Beskedh sagdt, Nämbliga om hann haffwer thet vndan Hwndar och Brukar sun fordell ther medh, skall thet hwarcken sunka eller brinna. Mehn haffwer han thet icke såå sådana näthe ath han ähr insatt till hwren, thå gånge ther om som om annath hwart Godz kann thå wäll bådhe sunka eller brinna.

(I hwilkom stadh.) thet hann skall ther böthe förre thet ähr j vrath, forthy han bör Öffwerhetenn och sina formän hörig och lydughaktuga, effther thenn Edh han giort haffwer.

16. Nu ähr then litith wetande eller aff gamelle wanförr, eller Barna widherdeelo Man sum Barnomen skall förreståå, thå skullo fränder thera till fara Och doom taghe, sittas ther samhom, thå äghar han förre Rååda som giter och kan Och wäll will aff fränder ther nästhähra skyllaste.

(Widherdeelo Man.) Thet ähr om han äger een medh arffuin ge medh Barnen, thå skall han icke ståå thera godz förre, Ey hann wändher thå sin fordell Och skötter Jutidet om Barnens deell.

17. Nu dör Boudhen Och ähra ey Barn effther Och then kom her till gårdhz som arffua will skipha och råådha, Swarar thå hustrun förre sigh, Jagh ähr medh Barn och bärer bonda mins, Thå ägher Bodz sönias och ey Jämnada hwndher sättias. Och thå rådhe hustrun förre födha sina, thå skall thom sex Månada dagh haffwa, Synas thet åå henne ath hon haffwan.

de ähr thå skall

S 5.

Giftermåla.

de ägher, thaa skall thenne forr kyrgias än fira Månnda, födes barnet innan tijo Månada och för Crisendom, thå toghi thett ärff effther fadher sin. föd hes thett sedherne ägher thett ey ärff taghe, och giälde sedhan hustrunne äther thett som hon haffr forgiordh aff thy godzena. ℭ. Nu sighri thom sigh haffua warith med barne, och thett forfors, thå wiith thett medh 2 quinnor och sex Manna edhe. Fälles honnath edhenn, gille äther kosthenn, Citter hon edhen gångith wari saklöß for kosten och thå äskildes widhar ärffwit. ℭ.

(Skiptuorck)

Ŧ (Räädhe.) J gamble laghenn ståår skära och rädha, thett är thann will skära luth och kasta, och rådha sedhan offuer sin dell. ℭ.

Ŧ (. Jämpnada thendar) Thett är ijken Mans thendar som rätter och Aperlighenn ähr, Jämpnada är såå myketh som wittha. ℭ.

Ŧ (. Ägher thett ey ärff tagha.) J gamble Lagen står: thå ägher ey hoorbarnn ärff tagha, thy thett skeer sällan ath hon quinnogår medt barnn ij tijo Månader men aldrig ther utöffuer. ℭ.

18. Nw kan fadher eller Modher Bryllop giöra ath sinom Sonn eller dåtter then kostenn ägher ey till Reyenskap gånga syskenna mellan, thå the framdeles effther fadher eller Modher skulle ärffua, uthan all annor tingh som kostandhes åå han eller hona, som klädher, Smide, gårdhe, och annor medhgifft som fader eller Moder henne eller honom medt gaff, skall hon eller hennes Man medt sex Manna edhr wedhergånga, an Syskene hans eller hennes willia sigh ey ännorledhes lydha ath ändrom thera neya och sedhan Jämkas thett thera mellan. Thett skall man såå understandha, ath fädherne och Mödherne skall jämkas thera mellann. ℭ. Haffuer han eller hon mera upburith än hwart Syskene hans eller hennes fåår aff fädhernn och Mödherne, giffuith with, och ähr mera Godz till än han eller hon fick taghi thett thera luth Jämpnan widher ännath som minne haffuer fångith och bätrah såå, och gånge såå ey till skiptes thera mellan aff nyio. Boo syskene saman ij Boo oskiffthe giffter, Jth thera aff thin eller flere, thenn kosthen ägher till Reckenskap gånga. ℭ.

* (. Boo syskene.) ther bör Bryllops kosther räknas thy thett hörar them allom till som hon giör medt, uthan fadher och Modher the rådha giöra såå mangh giestebudh som the willia och tackes thy thett hörar them sielffuom till. ℭ. ℭ.

Register påå Arffda bal.

HS / B 128 -

~~Ärffda~~ Balken

Register påå Ärffda Balkenn.

1. Om någor Byaman Döör eller Hustru hans hwruledhis
Bryst arff ågher skifftas eller undherfaras.
2. Om Bryst ärff.
3. Nu Vrelas widh Bryst arff och Bakarff.
4. Om Vödburith Barns ärff.
5. Nu laggipt Köna wardher wåldtaghin från bondha sinom.
6. Nu kann Man eller Köna aff Missfallom döö.
7. Om Sunderkulla och Samkulla ärff.
8. Om Bonde Döör från hustru sine för än hon wisster sigh haffua(n) de wara.
9. Nu Boo Syskena saman ij Boo Oskipthe.
10. Huru Syskene skulo ärffua skipthe.
11. Nu deelas om ärff Och kalla sigh bådhe medt retta arff ägha.
12. Nu ågher någor skyllare än thenn som arffuett haffuer.
13. Huru frillo barnn ågher ärffua och ärffuas.
14. Huru frillo Barnn ågher vpfödhas.
15. Standas thett ij skipth ågher komith.
16. Om hoorbarnn Och annor lokin huru the ägha ärffua och ärffuas.
17. Huru Dödzmans giäldh ägha giäldhas.
18. Om Dana ärff.
19. Om Testamentt Och likföns vtfärda Dell.
20. Om någor giffther skyldman sin eller Oskyldett medt Godze sino
Och Döö Barnlöss.
21. Om the Penningia som Gudfadher Och Gudhmodher giffuer Gudh
Barn sino.

*. 1. Nu döör Byaman eller Hustru hans Och leffua Barn effther
Sonn ~~eller~~ och dåtter, ärffua halfft Sonn Och halfft dåtter, Och taghi sliget sonnar
Barn sen Sonn, Och sliget Dåtter Barn som dåtter, än thåå ath nagott liffue
åather aff Syskenom.

*. Döör Byaman) Naturligh skäll giffua them medt ath
threr och hon ågher flerlegh födha sina Barn och åå födha, thett ~~åghr~~ som
man Icke allenast medt Menniskionne wethen och medt all Creatur,
then forre ågher rätt ath barnet ärffuer fadher Och Modher, Och thett
kallas bryst arff, när arffuett går till Barnen fraa Barnen till
therra Barn Och såå alth fram åth till fiärdhe Ledh, Men fämpte taghen
intedt arff. Ognas ille amor skäll wara ther till ath när hon affaller
som bryst arffuett faller förstt effther plägar fämpte Man sillan eller
aldrigh finnas.

Nu äffra nij the

Ärffda

2. Nw ähra ey the fornämpda thill thåå ähr Fadher Och Modher, thåå taghi Fadher och Modher, Fadher halfft Och Modher halfft aff ärffwe. Ähra ey ther till thåå ähr Brodher och Syster, taghi thåå brodher halfft Och halff Syster. Och slijkt Brodher Barnn som brodher, Och slijkt Syster Barnn som Syster. aldh Innan fämpte Mann, än thåå att antingia lefwer Brodher Eller Syster. Än ey thesse ähra till thåå ähr till Fadher Fader, Och Fadher Modher, taghi Fadher Fader halfft aff ärffwe Och halfft Fadher Moder. Ähra the ey till thåå ähr Moder Fadher och Moder Modher, the taghi halfft widher fadher fader aff ärffwe Och halfft Modher Modher. Ähra ey the till thåå ähr Fadher brodher och fader Syster. Ähra ey the till thåå ähr Modher Brodher Och modher Syster, taghi halfft hwarthera aff ärffwe. Ähra ey the till, thåå ähr Brölunge Och Syslunga taghi halfft hwarthera. &c. Ärffwar man widerdelas aff Fädherne Eller Mödherne, ochwart thet ähr Man Eller Kona Och ähr bäädt Jämskyllt them dödha, thåå taghi å halfft åå Fädherne Och halfft åå Mödherne. Ähr annath thera nämer taghi alth saman Och giffwe Jnthet utaff ärffwe ij andra slächt. &c.

Nw ähra ey the fore till.) Her gåår hann nw till Bakarff Och kallas Bakarff när thet faller frå Barnen till Fadher, fråå Fadher till Fader Fadher, Mann när arffwit kommer till näsdha fränder kallas thet ij Östgötha laghenn Nidia ärff ther aff ath thet ähr gåått nidh om alla them som närmest hade till ath ärffwa, warith. Ähr thåå Fädhernis och Mödhernis arffwinga lika när till arffwit, thåå ståår ther såå, ath hwar skall gåå till arffs, Och hwfwda ij fråå. Mann när arffwit komer till Syskanna, eller och ath thet warder skrifwet emellan Fädhernis och Mödhernis arffwingar kallas thet ij gamla laghen skillia ärff &c.

Taghi alth saman Och giffwi Inthet.) Thetta stycket haller sedhan arffwit ähr kommeth till Fadher Fadher Och Fadher Modher, Modher Fadher Och Moder Modher, Om the inte ähra till. Ähr naghor aff them till thåå taghe han arffwit. &c.

3. Nw deelas widher Bryst arff och Bakärff bäädhe Jämskylla, gånge thåå bryst arff till och Bakarff frå. thet ähr Bryst arff aff Mannen komath ähr Och Bakarff åtgher ij slechtenne. &c.

4. Nw segia Barnsens Fädernis fränder, Barn wara dödh födt, thåå seghir hon som widher sinnar ståår ath Barnn wår quickt födht, och fick Christendoom, ther bär quinno tryggia Manna witne, Och thåå komber Modher ath ärffwe Barnsens. &c.

5. Nu kann kona medh wäldh warda borttagen fråå bondha sino, kann hon fåå Barn Innan 40 wikur från thy hon wår ij sängh medh bonda sinom thet Barnn skall arff taggha. &c.

6. Seffias all saman ij skip Man Kona och Barn thera medh, drwnkna alla saman, weth Ingen hwaå först dödh bleff eller sidast. thåå ärffwa Man ärffwa Mannen Och Quinnona ärffwa Quinnona. &c.

Seghias ij skridha all saman &c.

HS / B 128 -

Balken

Bärias y sleda all samma och Aaka y wakanna, Och wardh Ingenn theraff förste
döchen bleffuer Eller swarath wari lagsama. Bonger thär aa land y Dräp
par Eller brinner, wardh Ingenn theraff längre leffuande wari lagsama.
Brinner alt jnne, bonde hustru och Barnn thera. skilias män leffuande
och spörias Dödha, wardh Ingenn theraff längre leffuer wari lagsama.
Liggia twee siuk y Enu hus och äre hwar thera annars arffua. Döö the bäädhe
y sänder wari lagsama. Leffuer annor thera effther annan, sää länge hann
mää Gudz lekamen taghet wari han arffua hans än thää han githet ey
fallath Eller Gudz lekama taghith. Lägge thatt till tweggia Manna witne som
thää när wåro.

7. Nu äre Fadher Och Modher Dödh leffuer effther bäädhe syn-
derkulla Och Samkulla, Döör Ith aff Samkullom taghi thää samkuller ter-
luthi Och Synderkulla fiärdungh aff arffua, hwart thet äre Syster eller Bro-
dher, Och ä hwatt the äro y kullenom flere Eller färre, thää fää the ey
mere än fiärdungh. Äre kuller twee och äre all Dödh effther annan, thää
ärffuar kullar kull Och Ingen annor Man Eller kona. Döör Barn och le-
ffuer effther Fadher Eller Modher Och halff Samsyskenn, Döör Enda Barn
Och leffuer effther Fadher Eller Modher, taghi alsaman, än thää ath Synder
kuller äre till. Äre ey samsyzkene till thää ärffua Fadher Eller Modher
Och giffue Jntet vtaff vthann Bryst arff äre till Och thetta wari laghi. hwart
heller Fadher Eller Modher äre Ogifft Eller gifft effther annath.

8. Nu giftas bondha och boor med Hustru sina Och afflar Barnn
medh henne. Döör Bondhenn för än hon wisthe sigh haffuande wara. Nu
fara till arffua Bondans, Och taga aff henna, Och sija ath the ey Barna saman
haffuit Och thy mää the ey arffua hann. Nu wardh hon ey ath henne haffuande
äre Och giffuer vth arffuitt, Och leghet thett twlas ath henne haffuande äre Och
fää henne thett göra som arffuitt haffuer taghith Och fara till och drägar henna,
Och will Nödogen arffuitt mistha Eller forgiör medt forgiörninga. Nu Jordas
henne och wardher sidhann vppenbarth, thää hon Jordatt äre ath han forkom
liff henna. hittas ther till sex Manna witne, thää skall hon vp aff Jordh ta-
ghas Och henne liff vpskäras, hittas ther Barnn Eller någor likwelse till
Barnn thää ärffuar Barnn Fadher sin, Och Modher arffua Barnn sith, Och
henne arffua hona, Ther ärffuar dödhar Och hedin, Juckten Och Christen ga-
ngen ey fraa. Thy att Ingenn mää annan dräpa sigh till ärffz.

9. Nu Boo syzskene saman y boo Oskipthe hwatt the äfla medt
ränsthe Eller andra sögdan, taghi sligt Brodher som Broder Och sligt Syster
som Syster. Nu sidhann skifft äre them mellan, taghi thää hwer som han
wrinner medt ränsth Eller sögdan.

10. Nu willia syzskene Eller andra arffuinga ärffua si-
na skiptha. Thää skulle ther sex thera Nästa fränder när wara le-

kra och andra goda

HS / B 128 -

ler och sex andra godha Byamän som Borgamestare och Rådhmän skipa, ther till åå Rådzstugu, och thenn ledt skipt äår thera mellan, Och then sigher sigh läta nöga ath sinom luth, thåå skullo the sama arfftinga till Rådzstugu gånga for Borgamestare och Rådhmän kunogt giöra, ath såå äår skifft, och sidhan taghi ther till stadzsens Breff åå och Insegla forre. Thy ath ther effther måå Ingenn thera annan annan Eller skall offtare om sama skipthe. Qualia, Kånn thett och såå tima ath the dela sigh emellan om luttenn Eller skifftett, och seya thett ey Jämpt wara skipth thåå skullo ther twe Rådhmann till skipas som skullo skoda och se luth thera, och Jämka medt the sex som ther wåro till taghne. Willia the ey än thåå låtha sigh nöya som the 8 haffua thett likatt och lagdt thera mellan. Thåå skullo the 8 swäria thett åå Rådzstugu ath the kunno thett ey Jämnare thera mellan skiffta. Och haffuä sidhann thett hin fångitt haffuer, Och giffuas sidhan ther stadzsens Breff åå, ath såå äår skifft och likath thera mellan, Och sidhan gånge Jämkan aldrigh emellan Eller thera Barnn om thett sama Godz.

11. Dessa några om ärff och seya sigh bäådhe medt Rätt äga ärffua, thåå äår thett bäådhe räth och lagh ath thenn som vppenbarare skylskap haffuer effther kyrkiona räth och lagh han skall arffuitt haffua. Äår ey vppenbara skyllskapare till, thåå skall Fogothenn, Borgamestare och Rådhmän lätha ransaka och räkna thera skyllskap forre sigh åå Rådhstuguner, Och them till döma, som nära skäll och bäsista kunskap haffuer, Och sidhann skullo the fulla Borgan forre sätia, ath ey komer någor arffua rättare än the ära, thåå såå forre Jäffuens skull ath thenn som arffuitt taghit effther Rådhmanna doma, skall wetha sin skyllskap vttan och ey Jnnan, och saman medt alla wiße medt sex Manna witne och Edhe. Twee aff them Innan Fädhernet, Och twee aff thenn Innan Mödhernith, Innan fiärde Mann. Haffuer hann ey the frändher, taghi thåå andra twåå godha Män, som ther aff wetha, welatha kunno hwart thera skyllskap för än Enn ååre häffd ther åå kommer. Eller och haffuä them ärff y händer haffth.

12. Nw äår någor skyllare än then som ärffuitt haffuer tagitt Och talar ther olagliga för än Enn ååre häffdh ther åå kommer, effther then dagh thett fallitt äår, taghi ärff sitth effther lagha doma och witnom, än thåå ath thett sie framdeles y arff fallith thy ath thett äår återgångz ärff som oskyllare tagher än ther lagliga åå tallas som nw äår sagdt.

13. Modher skall frille Barn sitt födga ther till thett äår try åår gammalth, sidhann födhe thett Fadher ther till ath thett äår siw åära gammalth, liggia thåå bäggia thera wådhnadt åå Barnom ther till ath thett äår siw åära. Nw leggas Barn foster Modher och forderffuas thett Barn aff wanrychtt, ther äghe Bisopar skodha, hwat thz Bär skall äther fastha.

Balken.

14. Kan frillo Barn penningar wexa falla then Barn fråå / Och äghra the Penningar effther, taghi halfft Fadher Och halfft Modher / aff ärffua. Ähr annath thera effther taghi altsamman. Ähra ey the till. / thå gånge om thet ärff som alt annath ärff. ☉ Ey måå frillo Barn mera / ärffua effther sin Fadher än 3. Mark Och 3 Mark effther Modher. Thå / Adellkonu Barnn till sex Mark, taghi frillo Barnn 3 Mark. hwart the ähr / flere eller färre. Ähr arffuitt Minni taghi alt Jntedt. Thå Adellkonu / Barnn mera än sex Mark taghi thå ey frillo Barnn mera än 3 mk. ☉

15. Afflar Man Barnn y hoordoom eller y frändsämio # / spiäll eller y Gudz sifftra lagh eller y Otzeftom spiäll The Barnn wa- / ri skiledh widher alth ärff. Um Präste Barnn wari samma lagh. ☉ Nw #
kan them Penninga arffua, thå giffue han kyrk for hans siäll, then kyrk / taghi Konungen annan Bisoppen. Och han fadhern, effther hans dödh / kann någor aff thenna Barnom giffuas Och Barnn affla, gånge såå thett / ärff som all annor ärff. ☉

Afflar Man Barnn y hoordoom.) Thett ähr skillnatt emellan frillo Barnn Och hoor Barn. thy frillo Barnn ärffua, hoor barn Jntedt. frillo Barn ärffuas. hoor Bar Jntedt. ☉

Um Präste Barnn.) Thett seer man then drätth Bisopperna brukatt haffua, y thetta styckett y thatt. ath the haffua taghitt all samann. ☉

16. Nw kan någott thett klandas som y ärff komatt ähr. / klandas thett for them thå klandas thett for allom, hwart heller arffuin- / gena skullo thett behalla eller vtgiffua. Och wäri thes Arffuingar / vnder fadhrens Rätt eller vtgiffua. ☉

17. Döör Man Och ähre giäldh effther thåå giällis giäldh / aff breggias thera Oskipthe Och sidhan giffuis wedh Morgongåffuo. / Testamentt Och thett ther till hörer skall aff Oskipthe vtgiffuas, sidhen / skipte ärffua thet ånghr ähr, effther som tilbör. ☉ Ähr ey Godzett mera / än giäldh ähr, thå giällas giällen Och Testamentett. Och Morgongåff / komi ther till Och giffuas them ther Jntedt vtaff som thett giffuit wår. / Rekkar ey godz till, thå ähr Ondett ther Penningar till som Jngha ähre. / Och arffua wari Saklöst. Och haffui Jnghen wäldh någott ärffua för / än giällen ähre gullin effther theras dödha. Rekkar ey godzett till fulla / giälla, thå fällis aff allom giällom sliget aff Mark som aff Mark. ☉ / Ähr någor Panter förstånden, effter någers Mans dödh, thå äghe thes / som Panten ähr satther, haffua wäldh han ägha eller sälia effther laghen. / Och Jntedt vtgiffuas eller fellas aff honom hwilkom han bätter ähr, / effther godha Manna wittzorda. Thå skall thett han bätter ähr ärffuo / hans antwardas eller them ham skyllogar ähr. Ähr och then samma / Panther ey forstånden äghen thå alla the hanom skyllogar ähr, wäldh ägha / eller sälia såå fasth ☉

Eller sälia såå fasth som them han vnder händom haffuer, och fälles sliger aff Mark som aff Mark. Kunna och någon arffua thess dödha aff arffua haffua tagith, för än thet skiptht eller och sedhan, och komer thet thå gäldh kräffuas, och warder till wunnin, giffui wthaldh gälligh än nu byggia thera verkas, och wari å ny man thess bätre. ¶

Ath Gäldh skulle betalas aff oskipto och ochyrann deell then ägher Rätth. Men om Testamentt Icke såå thy them som efftherleffuer bör Intett twingas till ath giffua Testament aff sinom deell whan han thet giöra will aff sin godh wilia och synes thet förklett wara Insatt aff kirkiones forsumd. ¶

Panther.) Panther bör wara satt medh forordh och beskenningh på sin tidh eller bestemmdh dagh, elliest gåår avell till byzhas aff åfflinig ij gäldenarn. ¶

18. Nu döör then Man som ey haffuer arffua Innrikis, komer ratha arffua Innan Nath och åår medh full skäll och breff ath ham hans rätta arffua ähr, taghi thå arff hans. Kommer hann ey Innan Nath och åår, taghi thå Konunger arff hans. Hwart thet ähr, Jordh eller löösöra thet kalladis fordom Dana arff. ¶ Nu än gärdha, Jordh eller andra ägher ähra giffua honom, thå taghi then them äätherstadz, sina breff och Insegle som them vtgaff, thå såå ath rettwerligitt ähr ath hann thet vtgaff ¶. Nu än man Inländz ähr ägher eller hans arffua. Thå skall arffuitt standha såå lenghe ath han kommer som ärffua skall. Nu om man wrath ey hans arffua och kommer ey budh aff honom eller sin wisse hwar han ähr, eller kommer ey sielffuer Innan Nath och åår effther thet arffuitt föll. Thå taghi Konungen halffet och halffet giffz för hans siäll ¶. ¶

Taghi thåå Konunger.) Nakrn for er hwar Konungen skall taghit synes then waza, ath Konungen ähr såå som een Almenneligh fadher öffuer sine vndersåter och Rike. ¶

Innan Nath och åår.) Ähr thet han till forner kallade Nath och Jämlangg, och merkar icke ann ath ther medh än Itt Jämpt åår om kringh ¶.

19. Nu will någor man eller kona giöra Testamentt heel eller siuker, haffuer hann barn effther sigh, haffui thå waldh giffua hwar Tiunde Penningh aff allo sino godz rörligitt och orörligitt. Haffuer han ey barn vthann haffuer thå andra arffua Inlandes, haffui thå waldh giffua hwar nidhia Penning aff allo thy som hann ägher som för ähr saghdt. Haffuer hann eller hon hwarken barn eller Inlendzska arffua, vthann haffuer thå arffua vttlendis byggiande, haffui thå waldh giffua alt halfft thet hann ägher som för ähr sagdt. ¶ Haffui och Inghen

waldh giffua vthan barn. ¶

Balken.

Wäldt giffua huilken Barnen sinom, Eller Inländzskom arffuom eller vth-
ländzskom, Hws, Jordh Eller gårdha än the willia Jnj landeth fara byggia
och boo ther, vthan såå ath arffuamen mughu thet åtther lösa vnder sigh
Innan Natt och åår. ☉ All Testamentt och giäldh, Och alla likfärdz vthfärdh
åhr, Graffööl, Offer och alth bekitt skall aff Oskyffte godz vtgiffuas och giällas. ☉
Nu all effther giärder effther thenn dödha, giffua the ock som arffuith vptogh
såå som Månadz moth Ööl, Årsmoth Ööl Och andra sodana vtgärdher. ☉

20. Giffuar man skyldemanne sino Eller Oskylde aff Godze si-
ne, Och döör sedhann Barnn löss thenn som giffuit war, gånge åther godzett
till thenn thet vtgaff såå myckith som vtgiffuit war medt honom Eller henne
Thett öffuer aff sitt Godz äghr thet ärffua nästhe frendher Och thenne gåffuor
fästas medt Stadzsens Breffuer Och Jnsegle. ☉

21. Nu kan Budh fader Eller Budh modher giffua sina Budh
Barna Penningia Eller annatt någhott, Och fadher Eller Modher senda the Pen-
ningia till sigh. Offta the Penningar eller andhra thet wari Barnsens. Och
taghi thenn Barnith först aff alla Oskiffte Godze, Och sedhann skiffte syzkanen
fädherne Och Mödherne sins. Kan någer trätta mellan thera komma om godzett,
Och annar thera sigher thet såå wara och annar ey. Ligger thet till thera Man-
na när wara, Eller och till fadhers Eller Modhers Breffuer än the dödh äre
ath såå wår giordt. ☉ Nu sigher en wara thet meer Och annar minne
Giwari thå then som hända mellan haffuer thet till sin medt sex Manna Edher
ath thet Godz wår såå myckith, Thåå skall thet pröffuas, huru ther äghr
medh Köpmanskap öffuan. Och thet giffuit Godz och såå afflatt, gånge såå
till arff, som all annor arff än thet Barnett döör. ☉

Register påå Jordha Ballken

1. Huar ärffda Godz skall vpbiudhas sälias Och skiptes
2. Huru Byrdamän måga tompth gårdh åtherlösa. ☉
3. Seger man ey Jordh wara lagliga vpbiudhin. ☉
4. Huru åfflinga tompt Eller gårdäghan sälias medh huart
wärdöre Mann måå tompt åtherlösa. ☉
5. Huru man måå affhända sigh Jordh medh Köp Eller skiptht. ☉
6. Nu än Köpt Tompt Eller Godz klandas. ☉
7. Nu än thenn som säll gither ey hemuldett giordt Köp Eller skiptht.
8. Huru man måå sälia annars Mans tompt Eller Jordh. ☉
9. Huru Offuermaghi Eller Jomfru tompt Eller gårdh måå
sälias Eller åtherlösas. ☉
10. Om tompth Eller Gårdh skifftes åå landh ey Jordh. ☉

11. Nu gior mann bådhe kiöp och skiffte aff stadhen och å landh.
12. Om laga Jordh häffdh tompt eller gårdh. C.
13. Nu faar man Jordh förre affradz dagha. C.
14. Huru Barnn ägha fadher eller Modher födha. C.
15. Huru Bonde må hustru sina tompt förgiöra eller sälia C.
16. Um the forfäll skall Mann eller Kona giör i sinom ytersta
sinna medh fulla witner. C.

1. Nu will någor sälia tompt eller gårdh sin then han haffver medh arff fångit, thå skall han them sama gårdh å tree Måndagar å Rådzstugu lagliga vpbiudha, Och sidhan biudhe them gårdh nästha fränder, fädhernis frändher fädhernis gårdh, Och Mödhernis frändher Mödhernis gårdha eller tompter eller hwart thet helzt ähr willia the for them gårdh eller tompt giffua *som then annor ther forre biudhar thå ähra the Nästha, willia the ey thå säli han borth ehwar som helzt hann kann, Och å skall them sama gårdh eller tompth oqualdt wara, fiortondagha, efftehr thet the ähra lagliga vpbiudhna Oskyllom Mannom, ath skylda Män mågha sigh vm tröffua hwar the willia them gårdh eller tompth kiöpa eller ey. C. Nu will någor ärffda godz till pantz sättia, biudhe thet först nästa frändher än the Jnrikis ähro, fädhernis frändher fädhernis gårda, Och Mödhernis frändher Mödhernis gårdha, som för ähr sagdt. willia the ey them Penningin låna på thet godzett, thå sätte thet weth hwar han kan. Vilhe han ey löst thet åther å them dagh som the forre leggia, thå skall them som the Penningia vppå lånthe, thet vpbiudha, tree Måndagha, sidhan biudhe thet Nästha fränder hans thet åtherlösa än the Jnrikis ähra Och halla thet effther them 14 dagha willia the eller han som thet vtsatte ey åtherlösa thå haffue walldh hann. Olet till thet arff sigha till talu, Och them som Penningin ther vppå lånthe lösa thet till sin än han thet ägha will, eller säli thet borth effther thy thet wärdh ähr, effther fyra goda Manna witzorda tree å hwars thera wägna Ähr godzett werre giffuit them till som thet vtsatte effther Nämbnamanna ordhe. C.

* Som then annor ther forre biudhar) Thetta stycket giffuer till fälle wäl till ath hws och Jordh må köpas vthi slechtena, Och ther forre haller Könungh Byrgers lagh ath thet skall skattas och sidhan effter skattningen betalas. medh så mykith brendh Sylffuer, eller så många Pen- ningar man kan brenna så mykith Sylff aff

2. Nu kan thett såå wara ath någor bortt säll fråå Byrdamannom sinom tompt eller gårdh Oboden vppå Rådzstugun eller fränder ey theen budhan, böthe them thet giör tree Mark till wårskiffte.

Magnus Konung. C.

Måtsäiande Konunge Och stadhenn Och Nästa fräändher löse thet äägher till sinn
Sää som thet såldh war Innann 14 Daghar aff then dagh han thet wetha fick,
Och thå samma åårett som thet såldt wår, Och skall han genstan koma till Rådz
stugu, Och biudha ther sina Penningia fram effther thij thet såldt war. Och thå
skall han swäria sielffuer tridhie ath hann ij ther forre weta fick. Löser hann
thet ij Innann samma dagh äägher som nw ähr sagdt, haffuer Ingenn till tala tillt
samma Godzet. ⁋ Nu kan thet samma tima ath någor haffuer warit wtlandis,
Och kombr Innan Nath och åår then effther then daghen thet Godzet wår
såldt, haffuer thå sex wikna dagh effther thet han heem kombr, thet godzet
åätherlösa som thet såldt wår. Ähr godzet undet några bätratt giffuit till effter
Syna Manna Mätzordom. Löser hann ij then samma gårdh, godz Eller tompth,
Innan samma sex wikur, haffuer ther effther Inghen till talan mere som för ähr sagt,
Och haffuer å them som vtlendis ähr sex wikur dagh effther thet åår ith ähr om
gångitt aff then dagh Godzet såldt wår, sum bördh äätherlösa än han ij för ij lan,
dh kom. Samma lagh wari om Jonfrw Och Vffuermaghi ⁋ Boor någor Mann
vthan stadhenn och thå Inlendis Och will thet godzet äätherlösa, thå skall hanss
swäria sielffuer widher ath hann thet aldrigh wetha fick forre sex wikur effther
dagh hann forre kombr ath thet godzet såldt Eller wtsatt war. ⁋ Nw
taghr någor flere Penningiar ther forre än ther wår forre giffuit, Och warder
ther till wunnin undet twem Mannom böte 40 Mark till treskifftis, Måtsäian-
de Konunge och stadhenn, for thet han lögh sigh ther till vthan han kan wisa ath
Godzet bättrat ähr. ⁋

Nw deela the, seger annor the tompth eller gårdh lagliga wara
vpbudhna Och annor ij, Thet skall Fogthenn, Borgamestare Och Rådhmän wetha
som thå åå Rådstugu wåro och åähörde ath then samma gårdh Eller tompth vp-
budhin wår, Och thet wetken åtskillia. Seija the thet godz wara lagliga vpbu-
dhith, wari thå Saklöst. Neka the thet thå böthe then 3 Mark som såldt till
treskifftis, Måtsäiande, Konunge Och stadhenn. Och haffuer wåldh the tompt
äätherlösa, effther thy som forre wår sagdt. ⁋ Nw Vrela the ther om seija
Byrdamänn then samma gårdh Eller Tompth ij wara lagliga heem budhna,
ligger thet till tweggia Byamanna som thå när wåro, ath then samma gårdn
Eller tompth wår ij therra när waru lagliga heem budhin, Seija the thet
santh wåra wari Saklöst. Seija the ij, böthe tree Mark till treskifftis
Måtsäiande, Konunge Och stadhenn, Och löse äähter som för ähr sagdt ⁋
Hwar tompth Eller gårdher skullo ägandenn Eller Byrdamänn äåther
budhas Eller andra Pantha, thz skall med twem Byamanno giöras och sijnas. ⁋

4. Hwilkin åffeinga Tompth eller gårdh säia will, han
tarff them ij langer effther sina årffuinga halla än 8 Daghar thå
the ähra lagliga vpbudna, willia the ij them gårdh Eller tompth lösa
som för ähr sagdt, thå sälr hwar hann bedzt må, vthann han hyma köpth

haffuer aff sina. ⁋

haffuer aff sina ärffuingar, haffuer han thet köpt aff sina arffuin-
gar, wari thåå therom lagh som för ähr sagdt. ☉

5. Thetta ähra the werdöre som man måå tompt eller gård
sin aatherlösa medt: Guldh, Silffuer, Redha Penningar, korn, Kiöth flesk,
Smör, Salt, Läreffte, Walman, Klädhe Oskurin och alla sånda werdöra,
effther thy thet wärth ähr. Och ther ähr gånger aff, och fyra godha Män thet
metha. Twee aff hwars thera wägna, och såå dyrth skall tompth eller gårdha
åtherlösas som han såldes, och såå som the fyra thett thera mellan giöra såå
skulle the ååth litha. ☉ Ingen måå några gårdh eller tompth åtherlösa,
uthan han will them siellffuer haffua och ägha 3 åår ath minsthe, uthan han
kann wara trängdar till ath sama gårdh eller tompth sälia, thett sama röne
och pröffuas för än han thet åtherlösar. ☉

6. Alla stada ther man gior medh wärdhe sino eller tompth
köp eller skiffte, thet ähr fast som man vppenbarliga giör åå Rådstugu för
Borgamestare och Rådmän, och thåå thett ähr åå Rådstugu lagliga giorth
som tilbör. Thåå måå thett ingen Bydaman brytha och ther forre skall
fridh skilling giffuas effther gambla sidha. Och thett skall stadhfästas under
stadzsens Breff och Insygla, påå Swenska screffuitt, eller skriffuas ij stadz-
sens Book och vpskilias huru månge alna them gårdh eller tompth ähr bredh
och långh, eller hwar the tompth ligger, såå then tompt som annor. Och
hwilken tima åårsens thett giordes. Och huru många Penninga hwar annan
till gaff, Och the gårdha eller tompther man köpar ther ij kombr skiffta
Innan, eller giuldh gullin wadha, eller thett annor andrum giffuar skule
sammeledes Stadtfästas som nu ähr sagdt, under Stadzsens Breff och Insygell.
Och ij annorledis, forthy kommer någor dela thera mellan som tompth
eller gårdh haffuer köpth eller sålth haffuer och klandas then tompth
eller gårdh forre honom, thåå måå han ij wyllia som sålde huru många
alna han sålde honom, och giffue Stadzsens scriffuare .2. Öre Penningia
forre thett ath han screff thett ij Stadzsens Book. ☉

7. Kiöpar man Tompth eller gårdh aff annan. Wärie then
tompth som sålde, Och hemule thet wardh som köpthe klandas någott ij thesse
köpe, thåå skall hemuls Mann fram koma, Neitar han hemulatt som
sålde, standi köptt. Kombr ij fångaMann fram, eller komm fram och
nether ij hemulatt, gånge thåå hwar till sith och böthe them 3. Mark
som ohemulth sålde, Målsäiande Kununge och Stadhenom. Och såå wari
ij alla andra köpa ☉ ☉

Läger man both ☉

HS / B 128 -

Balken.

Läther Mann borth sin Tompth eller gårdh hwart heller medt kiöp eller skiffte, ffaar sedhan hwar aff annann them sama gårdh eller tompth, till try. Thia Mann eller lengre, klandas them sama gårdh eller tompth for them som han försth bortlätther, Och githar hann ey hemulat then han sålde, thå böthe tree Mark till treskifftis, Målsäiande, Könunge Och stadhen, förre thenn ett. Och the andra wari saklöse, Och them gånge åather till Penningia som Penningia vtgaff, Och them taghi tompth eller gårdh åather som them vtgaff och ååughe. C.

8. Ingen haffui wåldh sälia eller kauttsettia ännars Mans tompth Eller gårdh thå hann ey sielffuer när warande ähr, vthann han haffuer fulla Macht Och öpna Breff aff honom som thett äghe att hann måå thett ther, nulla them som Kiöpar, Alla gårda Och tompther skall mann kautsettia åå Rådzstugu Och ey annor stadt. C.

9. Haffui Ingen wåldh sälia gårdh eller tompth thett Öffuermaga Eller Jomfrwer eller arfftwillingar eller någoth thett them till hörar, vthann hann säli eller skiffthe them till bättringh, vthann them tima Öffuermagh warder vngande Mann eller Möö gifftha wardha. C. Haffua wäldh hwart the willia thett halla eller ey thå annars ey vthann the ähro nu skifft. Thett skulle Borgamestare Och Rådhmän gierliga litha medt fulla skäll Och lagh gia ther Jugenn stadga for åå. C.

10. Nw skifftar man tiel ägho åå landett. Tagher iordh åå landeth förre Tompth y kiöpstadha, tagher fulth åå landhe effther Marka tali som iordhenn giellar thå dömes thett fasth och fulth. Giöre ther bådhe kiöp och skipthe åå landena och gifftuis ther breff åå bådhe åå landhe Och y stadenom som åå all annor kiöp och skipthe. C. C.

11. Nw Gior man bådhe kiöp Och skiffthe aff stadhen Och by. påå landeth eller aff landena In y stadhenn. Ähr skipthe mera och kiöp minne, thåå giffs skipthe fastan waldh Och witzordh. Ähr kiöp mera och skipthe mindre, thåå dömas Jordh y Byrdh, Och thåå giffs kiöp fastan waldh och witzordh. Ähr bådhe Jämpth, gånge åather y Byrdena. C. C.

12. Alla the Jordh man skipther y Stadhen eller säll gånge effther Landzlagenn, Och alla the Tompter eller gårdher man skifftar åå landett gånge effther Stadzlagenn, Och hwar twe vorla om Jordh hwa, thåå äghe hann affradet vppbära som Jordena winnar än hon warn ähr, vthan han klaar sigh till witzorde, Och hwar som Byamann winner tompth eller gårdh aff landzmann till sin, Och haffuer ther ey Byggdt eller laghe lathidet, thåå gifftuis hono husslegona som gårdhenn winner. C.

13. Hwåå som kiöpar Jordh eller medt skipto fåår eller medt wedt. settningh aff annan fåår förre affradz dagha, thåå haffuer han affradet som Jordh thåå äghe. Samu laghwari om Tompter eller gårdh som mann kiöpar eller medt. C.

E. 3.

HS / B 128 -

köpar eller annat skiffte såå forre fardagar vthann thet ähr annat willkor för vndann skildt. ℭ

14. Barn skullo fadher och Modher vppehalla och födha än the siuk wardha eller wanför Och Barnen Mägande ähr, Och födhe först thet älzsta Barnet fader och Moder och sidhann huart effther thy thet ähr gamall till, Och taghi for huar årsfödhe tree Mark aff lösöran hans. Orkin ey the till tagi aff arffue hans. ℭ Wräka Barnen fadher eller Modher Och ähra the mägande böthe huart thera forre huart åår the wille råde fara 3 mark. Och wari thett fadhers och Modhers Egin sak. ℭ. Nu willia the ey widher fadher eller Modher tagha thåå skullo Nästha arffuinga, vthann Barn ähre Wädhe eller lefffuandes, effther thy the öffuer Land koma. ℭ Leffuer hann eller hon langer än thera Godz eller arffua varkar, födha hann eller hona såå sidhan som för ähr saghdt. ℭ Willia ey Barnen eller Arffuinga thera widh them tagha, thåå se sigh sielffue forre, huar the bäst mågha medt sina godz, Och haffue thåå arffuinga sidhan inghen wäldh eller till tall till thet godzet eller arffuet ath the mågha ey göra ther medt huart the willia, Och såå them thet fångitt haffuer. ℭ

Arffue hans. Thet ähr aff hans fasta Jordh och arff.
Och ähr j thetta Capitell Merkiandes ath såsom Barnet haffuer forlorath sin Rätt till fadheren eller Modheren, Om the bindha sigh till honom och han them forskiuther. Thåå haffuer och wenta om thein fader och Modher sin Rätt forgiorth. Om Barna wanja Penningia till sidhann the thet forskuttit haffua eller forsakatt Och icke annat kommit widher. ℭ

15. Ey måå Bondhen hustru sina Tompth, Jordh eller Godz forgiöra eller sälia vthann thetwa måål tringia som nu vptäliaß: Kann vthlandzsker Heer till landz eggia hedin eller Cristin, fånga bondhan eller hustruna och bort föra, koma effther Budh och bidhia åårther lösa bondan eller hustruna. ℭ Nu ähr ey annath till än Tompth, Jordh eller Gårdh, thåå måå Bondhenn thett sälia och sina hustru åårther lösa. Thåå måå hustrun och sälia Bondhans Jordh och honom åårther lösa. ℭ. Nu kunno the wara Barn bundnan eller ey. Och them wangar, hungar eller fattigdoom, och kommer ey aff Dobbell eller andra forgiörelse, thåå måå huartt thera forgiöra huart the ähra Barn bundna eller ey. Thåå wari Jordh åå landhe j thesso Måål kine, Effther landzlaghenn. Annorledis måå ey huargin thera annars forgiöra än nu ähr saghdt. vthann thz ähr bäggias thera willia. Och thera näste frända Jaa. ℭ

16. Nethtchett Man eller kona kennis j sin ytersta Tima och talar och giör sin Eedh effther som tilbör, huat hann äghar någott giälla androm eller annor honom, eller om annor måål thett skall wara stadigt och fast. Dogh såå ath twe Män ath minsta wari ther widher som giäldh hans skall giälda, eller vptära. ℭ

Balken.

Eller vpbära, och huru som hans edh bewijsa skulle än thet widher tarff frija och swärja huart ther hörde. &c.

Thetta förb. Capitellen plägar wara een Almennelig Regla och rättelse om thet som skeer j heel Mans ytersta. Mann thet skulle sa nu wara beskrifwat förthy thet hender offtha ath många ochristne Menniskia thet frija j sich ytersta. Påå then annan rååd thet han kan koma honom j skadha. Och ähr till fredz han bliffuit ther kriminelliga fördömpt förr. Hwilkit besynnerliga skeer plägar aff Tiufflar och andre vgierningz män, när the rättade bliffua. Ther före bör Jcke then tiuff warda betrodt huru han seghir om then annan j sich ytersta om Tiufferij. Jcke then hoor karll om hoor. Jcke then förrädare om förrädri. Thy Jngen bör wara betrodt ath witne om then annan j then misgierningh han sielff ähr besfagin medh. &c.

Register påå Bygningia Balkenn

1. Twee Män skullo wara j hwariom Stadh, som skullo see och skodha Bygningh och skillia Manna mellan. &c.
2. Huru hemelig huß skullo byggias. &c
3. Hwåå annars Tompth Byggar oloffuandes. &c.
4. Um någon ~~giör wägh~~ Byggar offuan åå annars tak. &c
5. Um någor giör wägh aff Annars husom. &c.
6. Huru bredhe Almenningz gatur skall wara. &c.
7. Huru swalar skullo byggias. &c
8. Um broa Bygningh eller gatu.
9. Huru the Män skullo Byggia båådhe ägha een tompth samän, eller annor Byggir under och annor offuan åå. &c.
10. Um Gårdha legho. &c.
11. Nw will ägandhen ej halla thett legho sädhe. &c.
12. Um någor faar j Annars Gårdh och will sedhan borth wr honom fara. &c.
13. Huru man måå wedhersetja Gårdom. &c.
14. Nw loffuar Bondan Gestenom huß tekkia. &c.
15. Um någor nyttiar annars fåå, och lagger ther åå sith merkke eller Molkar koo annars. &c.

HS / B 128 -

Byggningia.

16. Om någor dräpar annars fää emott willia.

17. Om någor dräpar annars fää emott wåda.

18. Om någor sargar annars fää Och giör thett hälft.

19. Om fää dräpar annars mans fää.

20. Om någor bygger hûß aff annan, eller tagher till låns eller någott annor fää.

21. Huru man skall bygho thion bygha.

22. Om eldh huru hann skall gömas, Och bruth theß som ij fåå giör.

23 Huru Nörre Broo näst stadhenn skall byggias och the andra wrään ther ähra

1. Twee skullo wara y hwariom stadh som Byggningh skullo see Och skodha och manna mellan Och wetha ath hwilkin Mann huß rö-ffwar och Nederbrytar Och will sidhan anthen vp byggia. Thåå skall hann the samma Män ther till kalla, Och Nägranna sina som ther äfftertetha, Och vp-byggia effther thy som rätt ähr och gamall häffd, Och läthe anthen mellan sin och sins Nägrannes huß ena alen bredh Droprum, Hwåå annorledis biggiar böthe sex Mark till treskiffthis, Malsägande, Konunge Och Stadhen. Och brithe huset vp igienn.

Thetta Capitelet lydher aff almenneliga Ordh sprak, Ther man plägar säija att med lagh skall man landh och städer Biggia.

2. Ingen måå byggia hemligh huß nästa sinom granna eller widh almenningz gatu, vthann hann läther anthen mellan hans huß Och sins Egnns huß eller gärdhe biggia fota Droprum, Hwåå annorledis byggia, brithe vp Och böthe sex Mark till treskifftis som för ähr sagdt.

3. Hwåå som annars Mans Tompth Bygger Oloffuandes Bri-tha vp Och böthe sex Mark till treskifftis som för ähr sagdt.

Fougtar Och Befalningzmän wärdha fasth widffwer y thetta stycket vij thett ath the giöra ther 40 m. sak aff, Räknandes thett for wälle, forthy thett ähr annatt Byggia emott wäldhe och annath byggia Oloffuandes. Hwilkitt ther aff myklitt komath ähr ath man Icke haffwer thwar sak låtitt behalla sith rätta Nampn såå nw som y fordom tidh, ~~giöra~~ som the gambla Lagh-Böcker och giffwa tillkänna.

HS / B 128 -

Balken.

4 Hwilkin som byggar åå annan såå ath dryppar åå annars
stall, och nöther thett skäri aff och böthe sex mark till treskifftis som
för äher sagdh. Hwar som gårda gånga båådhe saman, bygge hwar sith, och
sathi hwart widher hwath ath sakelösa. ⁊

5. Hwåå som sigh giör wägh aff annars wanss hwsen, wthan
ägandes orloff brytha vp och böthe sex mark som för äher sagdh till tre-
skifftis ellar bliffue j ägandes minne. ⁊

6. Alla almenningx gatur skulo wara råtta åna bredher såå
ath mann måå åth thm åka och ridha, hwaa som annorlundis bygger
brythe vp och böthe sex mark till treskifftis som för äher sagdh. ⁊

7. Hwåå som bygger swalar öffuer twägatur brythe vp och
böthe sex mark till treskifftis som för äher sagdh. ⁊ Jngen måå
swalar byggia åå almennigz gatur ellar almenningia langer än hallff an-
dra alin, wtham hann skäri aff och böthe sex mark som för äher sagdh, vtha
thee almenningia rum ähre, skodha thet fougdten och borgamestare
huru thet måå wara. ⁊

8. Then man åå watne byggar, äger bron byggia försth
aff alla sina byggningh än hann ey måå andra sina byggning såå bratt
vpbyggia. forthy ath the offuan hann byggia åå watns wägen, än
thm ther nogott hindar som skadhligit ähr, eller ey mugha ornliga
ellar oskadeliga till watnet koma, hwilkin ey såå bygger som nw
ähr sagdh, och kombir klära åå hann, böthe sex mark till treski-
fftis som för äher sagdh. Och thåå skall han för åå rådhzstugu kallas,
fougten borgamestare och radhmän skullo honom dagh förre leggia the
sama brona byggia och kununglika fougtan, borgamestare och radhmän
thett almennelliga thåå the lätha almogen saman koma om broa byning,
och giörs ey jnnan them månadett thåå böthe som för äher sagdh. ⁊
Hwaå som ey thett giör och rensar sina gatur jnnan them dagh honom
honom förre lagz aff fougtenn borgamestare och radhmän böthe
tree öra penningia till treskifftis konunge och stadhenn. Broar hann
ey sina gatur jnnan them dagh honom förre lagz böthe 3 öra pennin-
gia till treskifftis som för äher sagdh. ⁊

9. Ther twee byggia båådhe samann annan byggiar och
annor offuan åå, thåå skall then som nedher byggiar, byggia jnder
giärdh, och allt thett ther till hörar, och then offuan till bygger, skall
byggia tak och hwatt ther till hörar. fåår nogor thera skadha för annars
thera försumelse. ⁊

HS / B 128 -

thera forsumelse skull, antingenn åå sina Byggning eller och sinom in gjellom 14 Näther effther thett ath hann haffuer thonom lagliga till saght under twiggia Manna witnom, böthe honom allan skadan som han fångitt haffuer åå byggning sina eller sina ingiälla effther 4 godha Manna Mati, ordha twåå aff hwarts thera wägna, Och om the ther äghe bäädhe ena By, gningh saman antingia Tompth, Kellare eller Steenhuß, wari sama lagh som för wär saghdt. C. Nu kan annor thera fattiger wara, Och orkar ey byggia, eller wadzskab wedher Och will ey umboo, Och thenn som offuan Byggar will aff Steen byggia Och thenn som nedre Byggar orkar ey, eller ther twer ägha ena tompth Kellare eller Steenhuß saman, Annor will byggia Och annor ey eller orkar ey, Thåå skull Foughtan, Borgamestare och Rådhmän Nämpna ther till fyra goda Män som thett skullo them mellan skiptha än såå ähr Ann till, Dogh såå ath hwar thera måå om sigh byggia androm Oskadhan eller och byggia Rannungia thera mellan som skäligh ähr Och fulth gen fullo som the willia thett tagha åå sina samningh. Och sin Edh effther giöra ath the kunno thett ey bätter skiptha eller werdha. Will sidhan then till likning bedas Och byggia thett bedsta han giffwer Och tagis ther Radz Breff åå, Och gånge aldrigh till likning thera mellan, eller thera Barna om thett saman godzett. C. Ingenn måå thett annan sälia thett under androm ligett ähr eller Jämpte widher hann, eller offuan widh hann, Och godhe Män kunno thett pröffua, ath thett ennitt såå ähr laghdt, widh 3 Mark. Målsäganda, Konunge Och Stadenn. Vthan wederboande Manne än hann will thett köpa, Vthan han som wedherboande ähr måå thett åäther kalla Innan Dagh och åår aff thenn dagh thett wår sälth, Vthan thett sä honom lagliga till budith eller frambudett undet twem Mannom Vthan ath hans Nästa frändar willi thett till sin lösa Och byggia äther som tilbör, Willia ey the eller wedher byggiande thett köpa, thåå loffwas honom thett sälia hwem han will. C.

Honom som byggia will giffz mera witzordh och rätt än honom som ey byggia will. Item honom som aff Steen byggia will bör mera witzordh och rätt haffwa än honom som aff träå byggia will Och thett haffuer godh skäll med sigh. C.

Wedherboande. Kann well hända ath then boor pååhwario sidhe widh thett huß som salth ähr Och ähra Dogh Icke bäädhe wederboande, som haffua sith huß såå upbyggdt widh thenn andra, Och Jntedt thera kan annath well umbäära såå som skeer nedht haffwan Mur eller Ankar j annars huß eller Mur C.

Backen.

Annars Mans huss eller Mur ... Mann thett huss som vpmurath ähr medt sina fyra frya Murar, ward her icke räknatt for wäggebande såå som her om talas medt minder icke annath påå färde ähr. ⁊.

10. Legar man eller kona gårdh aff annan hellt åår eller halft, will hann ey halla som legde och fästhi penningin ähr vtgiffuitt medt tweggia Manna witne, thåå giffui vth halffua husalegho, och fari hwart hann will. ⁊.

11. Nw will ey ägandenn halla legona, thåå dömas honom som legde y gårdhenom wara, eller giffui honom halffua husalego, och bydz penning ååther och haffui sedhan siellffuer vtham bruder öffuer gån-ger. wari thåå bådhe bonden och giästar vthi gårdhenom samman och tagh halffua hus lego aff giästenom. ⁊.

12. Faar man y annars gårdhen och wil sedhan bortt wthur honom fara, giffui ägandenn fulla husalegho och fari sedhan hwartt han will. Giör och bondenn thett giästen wari samma lagh. Samma lagh wari om all huss som man leghar. ⁊.

Thett skilfång ähr mellan thett Closter och Closter Capitell ath om man leger eth huss och will sedhan åtrås, och ähr ther dogh Intredt Infarin, giffui halffua husalegho, Mann ähr hann Infarin och åtrås sedhann giffui vth fulla husalego och samme-ledis han som husett vtlegar och ey halla will. ⁊.

13. Nw will bonden siellffuer råådha for gårda sinom, thåå wari åth Månadt förre fardagh och seya giästanom till medt tweggia Man-na witne, och såå seya giästann bondan till. Seghar ey såå bondhenn giästen till, thåå dömas giästann y gårdhenom wara till annars fänguo daghz. Seghar och ey såå giästnin bondanom till, thåå bliffui giästar qwar till annor fänguodagh, och giffui bondanom såå münga penningar som han stadgade förre åårith. ⁊.

14. Nw loffuar bondan giästenom huss tekia och will vm boo lannt eller kölna, eller hwatt thett ähr, fyllas hann thett bäri ey alla husalego hans som rådhmänn thett mäta, än giästan bygger thett siellffuer eller vmboor medt tweggia manna witne standhe y hans husalego, for-derffuar giästen huss bondans, Malt golff, kuino eller hwatt thett helzt ähr, gielle ååther skadan effter fyra goda Manna Metzorda, were åå hwars theras wägna. ⁊. ⁊.

15. Nolckar kona annars Mans fää, fäär eller giett, war-der taghin widher böte ena Mark. till tryskiffte, Målsägande, Konunge och stadhenn, warder ey taghin widher vtham withas thett hanne,

wari sigh medt ⁊.

wäri sigh medt siellftandt Edhe. Nw mekkar kona koo Mans Och wardher wi-
dher taghin. Böthe 3 mark till treskifftis som för war sagdt. Orkar hon ey
Bothenn warda slagin widher stokenn. Szää för Ith som för annath, wardher
thett with hanne Och ey widher taghin medt tryggia Manna witna, wäri
sigh siellff tryddia medt samma Edhe. Faldt hon ath Edhen Och orkar ey bothenn
gånge thåå till Affstuodet försth for Målsäiandan såå för Könungenn Och stadh:
Leggar man merkke åå annars Mans merke, hwaria såna tingh thett helzt
äre Vådh eller Quickth, äre thett bätra än halff öre och minder än Mark, Och
wardher åtaghin, Böthe 20 Mark till treskifftis, Målsäiande, könunge
Och stadhenn. Orkar hon ey bothenn wardha slagin widh stupenn Och rijmer sta-
dhenn, Warder ey baar åtaghin wtham warder with honom eller hanne
wäri sigh medt sex Manna Edhe. Faldt hann eller hon ath Edhen, fallis till
sakanna, Orkar hann eller hon ey bothenn, gånge thåå till Affstuodet försth
för Målsäiande såå för könunge och Stadhenn. Äre thett ey marka werdh Och
warder baar åtaghin medt tryggia Manna witne, böthe 40 Mark som förre
wår sagdt Och hafr Man ey thess bättra, eller Rymme stadhenn Och mister Öron
sin bäådhen. Nw warder honom eller hanne thett with wäri sigh medt
sex Manna Edhe. Faldt hon eller hann till Edhenn Och orkar ey bothenn wari ther
om lagh som förre wår sagdt, ath han eller hon till Affstuodet gånga.
Nw skär Mann eller huggar annars Mans merkke aff och sätter sith merke åå
Och kann ey wdha fråån sigh aff hwem han thett fick och wardher widher taghin
medt sex Manna witnum warder hangdhan än thett äre halff Mark werdt.
Äre thett minder gånge som om annar Tiuffrader. Warda ey baar åtaghin
medt witnum wtham withi thett honom, wäri sigh medt Tolff Manna
Edhe medt Köpwitne sina ath hann thett medt Köp fick och annars ey,
Faldt hann ath Edhenn fallis till sakanna.

16. Hwilkin Man som Dräpar annars Mans fåå medt wilia
Koo eller Hest eller hwatt thett helzt äre, äre thett bättra än twee öra
giälde thett åter medt såå godha fåå eller såå många Penningar som thett war
werdt effther tryggia Manna Mätzordha, Och medt twe Mark, Målsäiande,
Könunge Och stadhenn. Och såå for annath eller widhia, eller wäri sigh
medt sex Manna Edhe. Och them åter giällar tughi ther dödha. Dräpar
sidhan flere medt willia thett fatar giorda fäy, giälde åter sidhan skadann
och åå 40 Mark till treskifftis, Målsäiande, könunge Och stadhenn än till
äro tryggia Manna witne eller wäri sigh medt sex Manna Edhe.
Dräpar man annars fåå medt willia, werre än 2 öra, giälle ägandenn
wägilth, Och wari sakllöss. Nw slåår någor annars Mans hundt ij hiäll
Böthe sex öre till treskiptis, Målsäiande, könunge Och stadhenn.

17. Hwilkin Man som Mans fåå dräpar ey medt wilia giälle
såå goth åter effther tryggia Manna Mätzorda. Och wäri sigh medt
tryggia Manna Edhe ath thett war wåådha Och ey willia, Och wari sakllöss
for allan saköre.

modt allan skadha. Bedhar man ännan hirdha fää sina, hesta, Nödh, lätha eller andro fää sina, kan wärdh at koma än han wille som händ ää bär, wäri sigh modt twäggia Manna Edhe ath thet wär ey willia hans ath thet skadha fick eller böthe fää och Aather.

18. Nw sargar man fää annars eller slaar och liuthar ey dödh aff, är thet hästar, hors eller oxa, är ey wirkanda fört, taghi them sem heel, thet saara och lätta. Och fää honom fört fää till Sysla sina. Och böthe Bondanom sex öra, een skylt. Wardher thet huggat Och thet är olyt taghi bondan sith aather, wardher thet lytt aff taghi them sem heel, Och fää bondhan olyt forre. effther twäggia Manna witne eller wäri sigh siälff widher. ath han thet aldrigh giordt. Slaar någor annath for andrum eller kastar, sää ath thet skada aff faar och ey dödh. Böthe Bondanom tree öra forre een ~~skylt~~, än witne ähra till eller wäri sigh modt twäggia Manna Edhe. Är thet aff wädha tilkomath böthe sää for ith som for annath twää öra Bondanom Och Edh sin som for wär sagdh, ath thet wär wädha och ey willia. Är thet skamligha handlat att goda Män kunno thet atskillia eller sää goth aather, Och taghi thet aather som huggat wär till sin. Huggar man Rompo aff häst eller stingher wth öghon modt willia, thaa är han lyther och ogilffwer giordher, Taghi them hesten till sin som thet giorde, Och giöra honom sulch aather effther goda Manna Mätzordha tree åå hwart thera wägna, än twäggia Manna witne ähra till Och ena Mark Bondanom een skylt. Ähra ey witne till wäri sigh effther thy hesten är godre till, eller wär för än han lytha warth. Är och thet wädha Böthe halff Mark och twäggia Manna Edh. ath thet wär wädha Och ey willia.

skylt

Huggar man Rompo aff heste, stingher vth öghä. Att ledemoth är giffuen hwart Creatur till byståndh och nytto Ther forre när Creaturenn mijstar nagot aff ledamothen haffuer thet straax ith fell ther aff. Szää som man seer modt een Miödhundt som Rompan haffuer mist ath hann straax är ovest ij sich self, thet samma är och modt hest och ännor Creatur.

19. Nw drapar fää annars Mans fää thet ey mää äthas, som är hestar eller hors, wardher modt twenn Mannom lagligha till wunnin giälde aather halff giäld effther fyra goda Manna Mätzordom. Drapar oxa eller koo eller annath thet äthas mää, giälle fiärdhung aff fulla giäld Och hann haffuer thet dödha sem forre sagdt. Nw kärer thetta till hans Och ähra ey aasiuna witne till, wäri modt Edhe effther thet sää wordhit till. Nw är sää sargat sää ath Bondhan gither ey nyttiat eller sää ath thet är ogildt. wardher wirkanda sää sargatt sää ath Bondhenn gither ey nyttiatt under Ok eller selen thaa skall them som thet sää aaterga thet som skadan giordhe honom sela fyllning fää. Och 3 öre kumin giä bondanom.

HS / B 128 -

gia Bondanom then skadhan, än till ähro tryggia Manna witne, eller wäri sigh medt sielffz sins Edhe. ©

20. Hwåå som leger hest aff ånnan och kan han forderffuas y händerne hans, Och giffz honom skuld ath hann forderffuades aff wan röktt hans eller forsummelse hans eller medt awillia hans, Och wardher ther till wunnin medt tryggia Manna witnom, böthe hestan åtther effther goda Manna Mätzordom, twe åå hwars thera wägne som theraff watha, Och y the-stans wärdh leggias legon som for hestan skullo giffuas. © Nögar ey thim thåå ath som the mellan them lika eller leggia gångr for fougtan och Borgamestarum, Och thin som saklrum giffz fore hestan, legger fram for fougtan och Borga-mestarum åå disklen wadha Penningia eller Pantth såå myklit hann kennis widher wärdh hestans wara. Och wari tryggia Mark sak medt tree Manna Edhe. Äre thett mere än tree Marka och minder än sex, wäri medt tryggia Manna Edhe, Äre sex Mark fulla eller mera wäri sielff siätta. Wethis thett honom och ähra ey witne till, Böthe 12 Öra till laghum, och ey thes mera ath hästen bätter wär. Och tryggia Manna Edhe ath han forderffuades med wåådha och ey medt forsymel-se eller medt hans willia. Ååker hann y wall medt honom och forderffuas någott aff gode hans medt hästan eller ey, ähra tryggia Manna witne till giffue ey mera till vth än hästans leghe ähr. © Kann och såå wara ath hå hästan till läns taghet, Och forderffuas y händom hans then thett haffuer henda kann, giälle åtther hestan effther thy them bäådr åå samba, eller goda män thet thera mellan leggia, Sambes them ey om leghe, legga fram åå disklum for fogotum och Borgamestarum Penningia som för ähr sagdt. såå myklith han will hestan godan watha, och göra sidhan Edh sina effther thy som honom skull for hestans wärdt giffz som för ähr sagdt. som for thett ther byggiar y. Om skal wara laghsama. © Nu seghar annar kåån wara och annor ey, ägha then wäsorth som kännir medt twåå Män sielffuar tridhia ath kumt wär. © ©

21. Nu leghar Byaman ~~eller gånger åå~~ Man eller kona, Och giffua them fäste Penning eller gånger åå måll och matt med honom bya-mannen, skillias the sidhan widher han for stämnodagh, giffue åtther Byaman-nom fäste Penningia och leghe såå myklith han hade honom fäst. ©

Wräkar Byamann leghe hiona vtan sak, bindes the sidhan åtther till hans medt tryggia Manna witne, Och hann will them ey intagha, thå giffue Byaman them såå myklith hann hadhe them mält och wari sidhann hwar the willia. © Nu kunna leghe hion siuk wardha fore Byaman och gagn hans widherleggias, byggha såå myklith y leghe thera som y dagz-werkom for Bondanom. © Leghe stämnor skullo wara twåå om

åårith annor åå kypa ©

åårith. Annor om Påska till Michaelis, Och annor aff Michaelis till Påska.
Och såå skall Byamannen legokona eller legomanna till sigia Månadt for
stämpne dagh Om hann will them haffua eller ey. Samaledes legokona
eller legemän Byamanne än the willia honom ey lenger tiäna såsom
warr om gårdha leghe. C. Alla män och Quinnor äygha åå leghe gånga
som minder haffua än till tiuggia Marka rörligitt Godz. C. Hwaa som
them hysar eller herbergar sidhan them äghr leghe Penninger budhin,
Och willia the ey widher tagha, böthe tree Mark till treskifftis, Målsä-
iande, Konunge och Stadhenn. Och the Ryma stadhenn ey willia tiäna. C.
Komber han eller hon sidhan y stadhenn Och willia ey heller tiäna
thåå än för wardher slagin widher stocken Och Ryma stadhenn. Och sidhan
såå offta hon eller hann komber y stadenn Och will ey tiäna vthan fem
Kunne Penningar wexa. Äghet hann till tiuggia Marka Och will ey
leghe gånga wari thåå undir Byamannenn y fullo vrskylda. C.
Hwaa som lockar annars Mans leghohion vndann honum, böthe tree Mark
Målsäiande, Konunge Och stadhenn, än han wardher till annann medt twå
Män, eller wäri sigh sielff tredhia. Samu lagh wari om then sigh locka lätha. C.

22. Ingen Täffuernis Man eller kona skall lenger haffua Liuß
eller några handa eldh, eller Öll sälia y sinom hwsom eller någor handa
Dryck, sidhan y wäär äre Ryngdh vthann hann eller honn Brutzlegenn
warda till 3. öre Konungenn Och stadhen tre skyldt, Tiunar ther någonn wa-
ra sidhann wärdhåghr Ringdh aff slag, böthe 3 Marck till tree skifftis, Mål-
säiande, Konunge Och Stadhenn. Och them skadan giorde swara brutto sinö. C.
Nu koma the wärdh Män till eller stadzsens swäna som eldher eller liuß
åhr, Och biudhas widher målis ... att the lenger sitia eller några handa eldh
haffua än för ähr sagdh, Och vekas them böthe sex öre Konunge Och stadhen
tre skyllt än till ähro tiuggiu Manna witne eller wäri sigh medt tiuggia
Manna edhe att hann ey eldh hade, eller ... them ... Koma thåå skada
någon ther, tiunar eller för tiända, Och the skadan giorde, ähro vndan flydde
taghi fulla Borgan aff Täffuernar för the samu tree Mark. Orkar han
ey Borgan settias, ledhas y stadzsens Järnn till göma finnas the skadan giorde
y Taffuernis hws, giöras såå medt them som vrskylt om Täffwerna, Och
Dogh taghi såå fulla Borgan aff Taffwerna for the samu tree Mark. som
aff them skadan giordhe. Tiunar ther wärdhmannenn eller och stadzsens
swäne någor skadhi wari ... C. Hwaa som eldh tendher för wärdh
åhr Ringdh, böthe tree öre Penningia, Konunge och stadhen tre skyldt,
Komer ther någon skada aff böthe Bondann medt ... halfft hwar the-
ra effther thy framdelis vrskylt. Quinnor som waka öffuer Bygning
sina eller wofta. C.

HS / B 128 -

Bygningia.

sina eller rytha mugha saklöst wakta, Vthan såå ath thinar ther nogor skada aff
wari Laghsamma som för wår saghdh Och framdeles wtskyles. C. Vardher eller
Löss j hwart stadet thet helzt ähr, Och gither Bondhenn eller gesten sialffuer
slecht böthe tree Mark, Könunge Och Stadhenn een skylet. Komber thett aff
giestanom böthe Bondhenn halffua sak moth giestan som för ähr saghdh.
Komber ther till eldh eller timber eller klyppor klocko eller åårooy böthe
sex Mark Könunge Och stadhenn, een skylet. än thåå ath ingen skada vinder
thar aff vthann honom sielffue. C. Komber thett aff giestan wari Laghsamma
som för wår saghdh. Thett ähr såå forståendes ath hwar Byaman skodhe giör
lighe hwart giest hann taghet in till sigh. C. Nw kann aff them fornemda
Eldhe gårdher een eller twå eller huru mångthe ähro, eller aller stadhen vp
brenna, giörs thett moth willia Och warder Baar åtaghin, giörs thett om
Cap. 9. som skils j högmäle Balkan. C. Komber thett aff forsumelse gånge liff hans
forre sen wådhen och skadan aff kom. eller wäri sigh moth Tolff Manna
Edhe ath thett war wåda Och ey forsumelse eller willie hans. C.
Hwar stadher skall skiptas j fyra fierdungh. Och j hwarions fiärdungh skal
stadgas hwart åår thåå Rådhman skullo wälias, twå hoffundzmän
hwilka Och ey vtlendske Och såå ath then tima eldher wårder löss, thåå
skullo sex aff them wäkte Och een Mann aff hwar gårdh att minste j them
twin fiärdungom. The sex ägha koma moth 30 ämbar, stigha Krog, them
sama Eldh vtt ath slekkia om the orka Och thett folkett j them fiärda Delaner
byggar aff stadhenn moth twenne hoffundzmannen sin godze almennelighe
hielpa vndhann them fornämpde Eldhe. Och thy först som nämpst eldher ähr.
framdeles vnrkiande ath the fornämde hoffundzmän Och thera almoge som saghdt
ähr. skullo the gårdha näst eldhenum ähro, eller hwar ther bedzt åkoma såå
myklett weder torff om kull kasta. Och hwar effther mughe sine vtt slekkia och
till hielpa koma, ath them eldher ey lengher koma. Och the gårdha skall
Almoghen äther byggia som ey brandh forre. såå godha som the wåro thåå
the nedher kastades. Loo såå ath såå giäldhe them aff sino som nederkastad
forre, som them quartt stodh forre. Och giffuer hann mera vth som mera haffti
marka tali. Och såå giäldhe them som ingen gårdh haffuer. som Allaste
Byamän ähro j stadhenom. Will nogor. sin gårdh ey latha om kull kasta böthe
40 Mark Könunge och Stadhenom Och kasta thåå om kull Och giäldes intedt
forre. C. Hwilkin aff thenna sex ey giör thett honom till bör, eller ey ähr
när warandes, thåå tolkin wåda timer, böthe 40 Mark. Könunge Och stadhen
een skylerth. C. Komber ey een Man ath Minsthe till hielp som for wår saghdt
Eller nogor thera giöra ey ther thett the Rätta wisa honom, än nogor Mann

aff them gårdha j stadh. C.

HS / B 128 -

aff them gärdha y stadhenn ähr, thå böthe aff hwariom gärdhe y stadenom Tolff Mark. Konunge och stadhenn till tredskiffttis. Och så myckit böthe giästann som Bondan. ¶ Hwar Man som gärdh haffwer han skall thenna Radstag haffwa som nu opnämpnas: Een sex alner långh stega, tolff alna lång krake, Een kluth yxe, Och Ämbar een tunna watten forre sinom gärdha, Een

Läder watu sprenta, framdelis merkiande ath fogothenn, Borgemestare, Rådhmän Och the Rådt forwända skullo fyra sinna hwart åår om stadhenn gånga, Och see ath hwå thenna Radskap ey haffwer nu nämpdher ähr, böthe tre Mark till treskifftis Konunge Och stadhenn forre hwart thera Och sidhann så offtha honom Dagar lägx Och hann ey haller. ¶ Hwå the tynna fylla medt watn for hwar Mans gärdhe nedersläår medt willia om Nath Eller Dagh, Och warder till Wunnin medt tree Mannom böthe Tolff Mark till treskipthis, Målsäiande, Konunge Och stadhenn. Ähra ey witne till och weithas that honom wåri sighn medt sex Manna Edhe ath hatt war ey hans gärdh. ¶ Hwar stader skall haffwa Een skyla fora fyra kåres, effther thi gamall stadha ähr och fordom war Och hwilken Mann Bondenn Eller giästan kluth haffwer y thi hws ey ähr loffligit haffwa Eller så lagh ähro Eller ey ähr så rum y, antingenn åå wedh awägna Eller andra tinge böthe tree Mark till treskifftis Konunge Och Stadhenn. ¶

* Åther Byggia.) Thetta skickatt ther the som ey bran forre, gåå till Och vpbyggia for honom som brandh. Kallas thå landzbygdenn Branthstudet, så ath hwar Bonde y häradett ähr pligtig hielpa honom som brandh forre, Een half spann korn Eller fyra Penningar som gambla lagenn halla. ¶

23. Tiu ähro the Kiöpstadher som Körrebroo skullo Byggia the Näsch stadhenn ähro så offtha thett tarff. Stockholmz Män skullo Bygning sino böria y Jordenna Näsch stadhenom Och bygge öffwer strömmen litzla Och halfftt Broo Karrett thett synnerste Näsch Stadenom som under the sama liggar. Wester åås Och Arboga thett samma Broo Karrett halfftt, så som Nörra Orelunn, Och thenn halffwa Orelunn the sama brona mott Vpsalann. Ena Köping, Sightuna Och Strängnäß ther till Böndrena widertagha. Vpsala Och Enckiöping sin tridungh, Sightuna Och Strängnäß sin widr dell aff sama Brona. ¶ Hwilken Stadenn ey Bygger the sama Brona thå

F fogothenn aff Stockholm them till seghe Eller Dagh forre lägger, böthe 40 mark till treskifftis Konunge Och stadhenn Om the andra twåå Broar y Stockholm ähra som annor Nörra Broo Och Södra Broo wari laghsama. ¶ ¶

Köpmåla.

Register påå Köpmåla Balken.

1. Huru Löösöra Köp, Jåå Köp, Klädhe Köp skall stadgas.
2. Om Guld eller Syllfuar Köpas.
3. Om Mann Köpar wax, Vachs, eller Rökiese eller hwadt thet [cåghr helzt]
4. Om Mann giör Köp åå Torghe.
5. Om Jnlagz fåå.
6. Om wädsettningh.
7. Huru man ägher wädh fåå vpbiudha.
8. Om man borgar Penningia för annan eller sak hans eller ath han till wadhermåls koma.
9. Om någon tagher Låån aff annan, huru hann skall weta ther till haffua.
10. Om Panthsettningh hwarin händer thett helzt ähr huru medh them Pantninga skall giöras.
11. Om någor sätter thenn Panth och honom satter wäre.
12. Huru man skall sin Panth åtherlösa.
13. Medt hwatt skälom man skall sin Panth sälia och åtherlösa.
14. Huru Byamän och thera swäna skullo köpslaga och om förköp och hwilken twenn säll ähr.
15. Om någor Köpar ij skipom eller Båthom
16. Hwatt mann måå ij skipenn Köpa eller sälia.
17. J hwatt stadh man skall giöra sin Köp ij stadhenn.
18. Huru Köttmångere skullo Köp sin giöra.
19. Om Alla handa giärningz män, Köttmångere, skinnare, sko=makere, skreddare och hwilke the helzt ähro ij stadhenn huru thera giär=ningh skall byggias och om broch thera som ij halla thett fogothenn och Rådhmän bindha them.
20. Huru Marknade skullo hallas ij Wester åås, Vpsala eller an=norstadz som Marknada hallas, och huru the aff Stockholm effther Mar=knadenn skullo medh them köpslaga, och landzmannen ther till Stadenn koma, och huru the aff the förnämpda Köpstädher skullo ij Stockholm köp=slagas.
21. Om Järnn Wigtt och om Annan Köpenn skap ij Stock=holm, Wester åås och andra Köpstädher huru hon skall wara.
22. Om Marknade ij Helsinge landhe, och huru Marknada skul=lo hallas ij Landenn.

Balkenn.

23. Om ther Män äff lande köpslaga som hoffmäna heräna, präste heräna och Bönder och andra tolka Män. Och om lådzmän ther som några handa köp köpa y Stadhenn och sälia thett ther äuther.

24. Om thenn skada man giör annan y sino köpe eller Godz.

25. Om någor läther wijnn köpa falthmerdt uthan fogetens och Borgamestare orloff, eller läther thett dijrar sälia än thett satt war, hwatt both ther till bör.

26. Huru wijn skall sättias, Miödh eller andra drijckar.

27. Huru Mått till wijnn Miödh och andra drijckio som tappas till och andra drijckio tolkin skall wara, och huar the skullo wara.

28. Om sak thera wan Mått giffwes äff wijnn, Miödh och tappas till och andra drijckiar.

29. Huru wijnn, Miödh Tappas till skullo sälias och hwmer mätas.

30. Om hwart tima giäste skullo koma in till Stadhenn och huru the skullo thera räth sökia.

31. Om åffth thett Godz till staden komer huru thz man bortföras.

32. Huru giäste och Byamän skullo wenna hwar Man medt klädher, och allo thij the till landz föra och thera plägha ey såå giöra.

33. Hwar giäster skullo sin köpenskap haffua. Och sälia och huru the skullo han sälia och om plägha thera ey såå giöra.

34. Huru giäster skullo köpe y stadhenn.

Thenna Balkenn eller lagenn om Köpenskapenn haffwer man merkia ath han tienar ikke y all landh och städher, kan wara orättatt, uthann effter som hwars stadz lagen thett kräffwer. Thå moste och thenn lagenn om Köpenn-skapenn orättatt wara och driffwas.

1. Äng thett man köpar fåå hoffwatt eller kroffwatt, Hest, Horss, Gull eller Sölffwer eller sköran klädher eller hwatt thett är tolkatt, Thett skall ath medt Tweggia Manna witne giöras och samaledis sälias. Och medt vpslage eller fäste Penningia stadhas, och haffwe Inghen Macht thz köpe wadhersoya eller ather brytha. Hwilken annorledis köpar eller säll, an ther komer fäste Penning åå eller vpslagh war äther giörande än thåå ath witne wära widher thett köp.

Hwar thetta styckett hallas widh macht bruklades ikke saa mykin falskheet, ey heller wäre såå månge trätor och rättgånger om Köpenskapenn som nw äre.

Kiöpmåla.

2\. Kiöpar Mann Gull eller Silffuer aff annan än aff Gullsmide,
och siden finnes samma hann som köpte att thet är flärdh thaa mann #
thaa taghi them åther som sålde medt sex Manna edhe att han ey wiste
ther medt swik wara, fälls hann att edhen böthe 40 m. till treskif-
ftis, Måhlsäjande, Köninge och stadhenn. Nu will han att han thett ey
sålde och wil medt tolff Mann edhe än ey äro witne till. fälls han att
edhenn giffui åther wärdh och both som for war saghdt. orkar hann ey
bothenn gange till Riffstodes, först for Måhlsäjande, och sidhann for Köninge och
stadhenn. Sälle Gullsmider falt annatt herwert i Gull eller silffuer att
thet är ey skärdt taghi åther flärdh sine och böthe 40 Mark. som för är
saghdt och taghi hin åther Penningin sin som wtgaff. Nu kann smider
wilia och will ey åther tagha flärdh ther hann såldet haffuer, haffui hin wit-
ordh medt twem Mannom hann widh salu sina bindha, och böthe som war
saghdt. Nu kann Gullsmidhi Gull eller Silffuer i händer antwar-
das thet att giöra, thet skall skärtt [illegible] antwardas medt sex Manna, sidhan
then sria som gull eller silffuer åther att thet är ey saa skärdt åther
fångitt som hann thet wtfick, wari thaa å thera sex Manna witne som
när wåre thaa thet wtfick, wåria thet smidt wari warder, och tughi
könn sin, fälla the han gånger saa ther om som om annan Tiuffnatt.

#Flärdh.) Endogh att flärdh och forfalskatt Godz synas
i thett känniste wara alith, thaa är thett dogh nätzliga flärdh
när mann säll ith for annatt såsom Koppar for Guldh. Krönning
for Gredh. Menn forfalskatt Godz är när thett är ikki saa goth,
som hann loffuar thett wara. Thaa som formenget humbla eller
annatt formenget Godz. Humbla åther och for humbla war thet sälth.
Thett räknas högra sak att forfalska thett han annan tillhörar
och hann wardher om betrodt aff forarbetatt, än att han for-
falskar sith eghit och säll thett sidhann.

3\. Kiöpar man Wax, Saltt, Rökiese, Winör, Flott, Talgh eller
humbla, och hwar man sin flärdh köpte eller sålde, thaa kunnga
thett fogotenn och Radhmännen, och the nämpna Tolff Manna Nämpdh #
ther åå, wisha huatt flärdh war sälth eller ey. wari thet han som sålde wa-
ri saklöst, fälla the han böthe 40 Mark, till treskiptis, Måhlsäjande,
Köninge och stadhenn. orkar han ey bothenn gange till Riffstodes som för
war saghdt. Thaa skall alla stadz böthas ther flärdh hittas i Köpom. och
the samma flärdh huatt thett är, Salt, humbla eller annath skall brennas.
och then som köpte skall Penninga sina åther tagha. Ingen man #
medt Bondans Barn eller hion kiöpslagha, wthann Bondans willia
wthann the äro till salu sath. Huaa som kiöpar medt them böthe tiugh.
till treskiptis.

Balkenn.

till treskifftis Målsäiande Konunge och stadhenn. Hwaa som salther någott godz och warder bann åatagghin gånger som annan tiuffnader. Thet Godz skall såliuss vtffher thy thet ähr och hwartt om sigh eller böthe them sex Mark, Målsäiande, Konunge och Stadhenn, them thett giör om ther ähro witer till wtham hittas äunorledis.

Kämpna toeff Manne Kämpdh) Thesse kallades y gambla lagenn samningers Män, och wåre both ath the så döma skulle, hade Kna sådanna Kämpdh ferre sigh alledt y tryllinga och bepra sakar.

Jngenn måå kiöpa medtt Bondans Barnn.) Gamble lagenn haller y thetta stycket ath Bondans hustru ähr icke fullmyndh till att kiöpslaga Bondens owetandes mera än till 8 Penningar.

4 Nw giör man kiöp åå torge hwatt heller man kiöpar dött eller Quikth, klandas thet kiöp, weth man Jngenn säliaren hwem thet såå klandath ähr för. Thåå swäri them till sin som klandade medt tweggia Manna witnom, och thet bindha torga kiöp sith medt twem Vijanom och giöra sigh orluffttra. Och sidhann taghi thet sith åther wtham kösa som klandade. Nu kiöpar Mann horß eller koo eller hwatt thet ähr som födhas aff, och klandas sidhann thett sim han kiöpt haffuer, Thåå skal them aff födha haffua som vp haffuer födt. thy att Jngenn måå annars aaffödher wardha, och taghi them sith åther rätt Kenit haffuer.

5 Legger man Penningia in till annars Mans kleer andra kosthe, thå legge Jn medt twåå Manno witer, och taghi wth än, ther medt samma witer. Ähra ey såå witer till och seyher then som inladhe ath thet wår mera Inlaghdt än hann vtgaff. haffuer then witzordh, wätha vigifftett wara med så många Edher som godzett sigh anara. Stiäls thet, Brinner eller wäldtaggz, fölliäs ey biggia thera thåå giälde aldh åther.

6 Nu sätther Mann wädh Manne hwatt thet ähr mindre töskera eller mera, thåå sätthi thett medt tweggia Manna witne. Kunna ther wädh brinna för än ath fämptto dagh ähr wthe. Vijnnar bagginas thera, giffui Jnnedt wth förr. Nu kann thet stulas eller wäldtagas, Thåå skall thet for fogothann eller Rådhmannan witterligitt göras Och sidhann Kirkio haura thera latha ther effther lysa, bäde effther sina och effther wädsätth wår. Ähr ey biggia thera sulich, giffui äganden wädh sith åäther, än såå bruch wädh ähr forstånden, liggie thet wäd. nader än thy sidhan tända mellan haffuer.

Nu ähr fämptto dagar.

V. 3.

HS / B 128 -

Kiöpmåla.

7. Nu ähr stämpno dagar thera wthe for wädgen lösas ey
wädh äägher, thå skall hann wädh äägher budha gå Rådzstugu dagh
then dagh annan och tridhia, will hann thå åtherlösa wädh sith, haffi
thet wäldh, will hann ey thå thå skullo wädh märka, ähr wädh bettra
än giällith, thå giffui äganden till såå myckith wädh ähr bettre eller
mera wärth, ähr wädh mindre wärth än giällith ähr, thå fylle then
till som giälla skulle, Och thå budha the fora skyldomanne hanbän
the haffue ther räth till. ¶

8. Borgar man kenningia för annan, giälle thett sama vth
han borgade förre, eller wäri vffther thy som kenninga giällan ahra till
medt Manna Edhe ath hann aldrig borgade för kenningia the, än ey ähro
witne till, Faldz hann ath Edhenn thå giälde thet han borgade förre, hwatt
thet ähr mera eller minder, Och böthe tree Mark till tryskiffthe, Mål.
sägande köningh och Stadhenn. ¶ Nu kunn them åtskilia, seygher än-
nor mera borgatt wara Och annor minder, ligge thet till thera Manne
ther när wåro, thå hann togh sigh till borgan annars, ähro ey the till
leggia fram for Fogeten Och Rådmän såå myckith hann kennis kennin-
gia eller Panth, Och wäri tree Mark medt tryggia Manna Edhe, hwatt
thet minder ähr än 3 ₰. wäri medt siellffs tolff Edhe. Ähr thet 6. ₰.
eller hwatt thet ähr mera, wäri medt sex Manna Edhe än ey ähro wit-
ne till, om the kenningia thå for them borgadhe, ¶ Borgar någer
for sak annars Och Rymar thenn vndan som borgadhe förre, swari thenn
som borgade, thet hwatt han ähr till eller bortto. Borgar hann såå ath Man-
nen skall for rätten koma, kuthe han förkoma Och wari saklöß. Komer
han ey, swari han for sak hans. ¶

9. Huilkin man någott tager till låns aff annan han skall
haffua tryggia Manna witne ther till, Och samuledis thå hin vth
gieldher, giöre thetta vthan witne Och kräffz thet giäldh han ey kennis
wäri sigh medt witne them som giäldh kräffuas till, såå som vthskilis. ¶

10. Huilkin Man panth tagger aff annan, han skall hann
laghlig vpbudha tree Rådzstugu daga, vthann thet ähr gull eller
Tompth, Ähr thet löß panter standhe sydhan åtta dagar. Huß.
Tompth och Gull skall man vpbudha tree Månadagha, Och standhe
sydhan ofalth 14 dagar. Wardher ey then pantha åther löstheri, haffue
thå them som panten haffuer wäldh han ägha eller sälia, vffter goda
Manna Mätzorda ~~tree~~ än hwars thera wägna. ¶ ¶

Nu will någer then panthe

HS / B 128 -

Balkenn.

11. Nw will någor them Panth wtheria honom sattir warda
sattas widh for såå mykith och såå många Penningia som Panthen honom
sattes och giöra them witterlight som Panthenn äghir och såå then han sattir
wår medt twem Mannom, och lösa äther än hann will. Och hin lather
sin rätt wndt them som Panthen äghir. Wyrdes Panthenn minder thåå rättin
ähr med honom giör, gånge till them han wtsatte och lathe Rätth sin aff them
honom then Panth satte, sätther hann them Panth widh for mera böthe
tree Mark till treskifftis. Målsäiande, Kununge och Stadhenn. Och kan han
ey bethen gange till Rätthmodes som för ähr saght, förth for Målsäiande,
såå for Kununge och Stadhenn. E. Ingen måå annars Mans Panth nöthia
och wtläna widher tree marka sak och skadan åther. E.

12. Nw will Man sin Panth ååtherlösa, och them Panthen haffr
kräffuer mere än Panten ståår lyggr såå mykith fram som han kommer
for Fogothen och Rådhmannen och giöra sidhan sin ledh åå, effther thy honom
skulle för Pantzens sättninger giffz widhann ther ähra witne till. E.

13. Alla the Pantha man skall sälia eller ååtherlösa thett skall giöras
medt twåå Manna witne. E.

14. Nw them sidst Byamänn eller thera Swäna Köpslega, thåå måå
Ingen annan forköp giöra, eller sigh till annars Köp läggia, wthan hin
Köpt ther hann ååkommer än hann gaffr, Giör annorledis giör än nw
ähr saght, Böthe 3 m. till treskifftis, Målsäiande Kununge och Stadhen.
Och them gånge till Köpith som för äntadh än twäggia Manna witne ähra
till, eller wäri sigh medt twåå Manna ledh sin effther nidh. E. Om gir-
sta Köp wari lagsamt. E. Them som twem säll ith. böthe 3 m. till
treskifftis som för ähr saghth. Och them som först köffte gånge till Köpith.
The Byamäns Swäna som haffua sith rytt och sina wedherlegning till 40 m.
måga köpa och sälia som andre Byamän effther gambla stadgha. E. The Bita(?)
mäns Swänna som haffua sith rytt och sina wedherlegning till 20 Mark
måge köpa Berckar och Gettskin wåå och törra. Ith, tw, try. halffua deker
och ey heela. Bwåskin, Mårskin halffua timber och ey heela, Ith skin,
tw. Och ey huru the widerkomma och ey heela timber. Om Talgh, Smör, flesk,
wari lagsamt. Och andra wolka(?). The minder haffua sith rytt och sina wedher-
legningh än 20 m. måga ey köpa. Hudar, Berckskin, Gettskin dekra
heela eller halffua eller effther huda tali Ith eller tw wthan wari ther
allaledis skildher widher. All annor skin som Berckskin, Mårskin och
Lockatta(?) skin och hwarie handa thett helzt ähr mogha the köpa effther
skinna tali Ith och tw och huru the wadher komma och ey heela timber eller halffua
Hårskin och Kattskin lofflighs(?) them heela timbar köpa och huru the widher

koma. Lambskin e.

HS / B 128 -

Kiöpmåla.

Rottua, Lambskin Och Killingzskin wari y samu laghum, Smör och
Talgh och ännath tolkath loffuas them ey kiöpa vthan heela Marka ellr hal-
ffua. Thetta ähr såå vnderstandande, ath thet som ähr öffuer halfft Dekra tall
ellr halfft tiunera tall. Ellr halfft Lißpundt smör ellr talgh, thett
måga the ey kiöpa. Kiöpar någer annorledis än nw ähr sagdh, Och warder
till wunnin medt twåå Manna witne böthe sex mark till wreskiffte. Mål-
säiande, Könunge Och stadhenn, Och haffue forgiordt thett han kiöpte thett tage
Könungen Och staden een skylett. Orkar hann ey bothenn gånge till ärffuo-
dreff for Könunge Och stadhenn Och the Löse Målsäiande Rätt till sin.

Löse Målsäiande Rätt till sin.) Ther thetta stycket står
ähr merkiandes ath sådann Målsäiande haffuer ingen skuld
fåth vthann allenast ath han een annan medt sådana kiöp
slagh haffuer beslagitt, Ellrs haffuer Målsäianden högsta
Rätt, såå som man seer om thet till ärffuodreff skall gåå ath Mål-
säianden ähr förster.

15. Hwilken någott kiöpar y Båthen Och warder till wunnin medt
twåå Män böthe 3. Mark. vthi Peningiar till wreskiffte. Målsä-
iande Könunge Och stadhenn, Och haffui forgiordt thett hann kiöpte, Och thett ta-
ghi Könungen Och stadhenn, een skylet, Ellr wäri sigh medt tryggia Man-
na Edhe, ath han ey aff them laghen wiste. Fiska loffuandes och dödha
skall man sälia och kiöpa åå Almenningz torga Ellr böthe som för ähr sagdht.
Fänade vngt och gamalt hwariahanda fänadt thett helzt ähr. Och annan
Kiöpmanskap som till Stadenn föras, skall åå Almenningia torge kiöpas och
säljas. Hwaa som annorledis kiöpar, böthe 3. Mark. till wreskiptis
som sagdt ähr. Och thett han kiöpte, taghi Könungen Och stadhen een skylet.
Warder han ther till wunnin medt twåå Manna witne, Warder han ey
wäri sigh sielff tridhie. Warder han fellther, Och orkar ey bothenn gånge
till ärffuodreff för Könunge Och Stadhenn. Och the Löse Målsäiande rätt till sin.
Och hann som sålde böthe sammeledis Ellr wäri sigh medt sielfftrett edhe
som för ähr sagdt. Hwilken som kiöpar någott y skipenn, böthe
3 mark som för ähr sagdt, Och haffui forgiordt thett han kiöpte, Och thett
taghi Könungen Och stadhenn een skylet än till ähro tryggia Manna witne
Och wäri sigh medt tryggia Manna Edhe, Wari lagsama om then som sålde.
Och thåå äger then som sålde Peningia sina quarra halla som han fick för
Kiöpmanskap sin, vthann hann haffuer forra warit fangin ther medt Och skall
ey bådit halla. Och thett ähr merkiande om then kiöpmanskap mellan In-
lendska Manne tima som helsinga Och andra folka som bönder ath the

offuan aff kiöpstadhenom.

vtlända aff Köpstadom koma. sälia sin Köpmanskap j Stadenom. Helsinga
och andra wlka sälia sin Köpmanskap j stadenom j vppenbara Bodhom thet må
the wäll giöra. ⁊

16. Thessa wärdöra måå man bådhe Köpa och sälia j skipom
ath saklöst, Korn, Kalck, Sill, Ståll, Kopper och Järn, furan, Och Jn-
gen annan Köpmanskap, vthan ther forre böte som för är sagdt. Vtan
möghe Böndher sälia sin Vogh j skipom. ⁊

17. Jngen man måå Köpa eller sälia eller några handa Köpgiö-
ra å Malmenom Norra eller Södra, vthan j Stadhenom mellan
Norra och Södra brro, vthan them som Köper böte sex Mark. Och så
them som sålde till treskiffte som för är sagdt. Och haffui forgiordt thet
han Köpte. Och så thet som sålt wär till treskiptis, Konunge och Stadhen.
Kan skiljas, än till ähro tryggia Manna witne, eller wäri sigh som för är
sagdt. Tygell och Kalck må man Saklöst Köpa på Malmenom. ⁊

18. Köttmångare mågha mellan Kingisdaga och Laschga åålan,
de Köpa ath saklöst, thet som theras Köpmanskap är. Så som hafua
der hwariu handa fänade thet haltzt ähra. Hwar som lenger eller annan
tima något Köper eller annath Köp än nw är sagdt böte sex Mark, till
treskiffte. Målsäiande, Konunge och Stadhen. Och haffui forgiordt thet
han Köpte och thet taghi Konunge och Stadhen. Kan skiljas, än till ähro
tryggia Manna witne, eller wäri sigh medh sex Mannom. Säldz han
ath Edhenom och orkar ey bothen, giöra ther om som för är sagdt. ⁊

19. Fogothen, Borgamestare och Rådhmän skulo all åår en tima
j hwariom Månade, giärning thera fornämpda Manna som Skreddare,
Skomakare och alla handa giärningzmän wercka och tryggia effter thy the
pröffua tidenna wara. Så ath the som sälia och the som Köpa få fulleth
gran fulla. Wäll någor annorledis än the forre tryggia. Szå offta han
thet giör, böte 3 mark, till treskiffte, Målsäiande, Konunge och Stadhen.
Och haffui forgiordt thet han sålde och thet taghi Konungen och stadhen. Kan
skiljas. ⁊ Wäll Köttmångare forderffwat Kött, eller någon handa Köt
for annath än thet är, och wardher ther till winnin medh tryggia Manna
witne böte sex Mark. till treskiffte, Målsäiande Konunge och stadhen,
Och Fogoten och Rådhmän haffui wäldh ath giöra medh thy Köttena hwat
the willia. Ähra ey witne till wäri sigh medh sex Manna Edhe. ⁊ Lät
eller någor sina giärningh säll och for annath, eller giorde annath något
falskt å sina giärningh böte sex mark som för är sagdt och Konungenom
Fogothe och Rådhmän giöra ther medh hwat the willia. Hwilken ey orkar
Bothenn gånge till Arffuodes som för war sagdt. ⁊ ⁊

HS / B 128 -

Kiöpmåla.

20. Alla daga som Marknade skullo hallas y thenna fornämpda
kiöpstader som y Wester åås, Vpsala eller hwilkin stadh thet äre, Thå skal
Ingen man nagot kiöp giöra om Söndagana, vthan een annan dagh förre
än han haffua som ther effther kombær. Alla andra dagar må man bådhe
kiöpa och säla effter thy vilbör, twå daga fulla må man kiöpslaga, tu
dha om äffwnen thå the till stadenn koma. Jemwäl the merkiande är
hwilkin tima är sen vthan marknada Stockholmz Män koma till nagra
thessa fornämpda stadha sin kiöpmanskap driffuande, thå skulo the medt
them och thera bondom och giästa kiöpslaga som aff ålder warit haffuer.
Och somlega thera kiöpstada Manna, breff till seya. Sammaledis kiöpa
the aff kiöpstadom offtan ähro Och vthan med Stockholmz Byamannom
bondom och thera giästa widher both 40 Mark å bådhe sidor. Hwå an,
norledis kiöpslager aff kiöpstadom böthe hwar thera 40 m om sigh. Kö-
ninge Och stadhenn, Och ther giffuin Målsäiande aff tolff mark. C. Jngom
skipom eller å Malmonum skullo the nagon kiöp giöra vthi som y lagh
bokenne står. C.

21. Aeth thett Järnn och annan kiöpskap som Smör, Koppar, fläsk
Och annatt tolkath man kiöper y Wester åås och andra kiöpstadher offuan
till eller vthan them, skall thet wägas förän thet vth föras. Kiöpar
nagor Järnn fatan eller smör eller annath tolkith Och lather thet quarth
öffuir Winteren liggia, merkias thet medt Stadzsens merke, thå thet må
gith äre, Tvålighett Jngenn ther sama stadz, om andra wigtt thå han will
hona bortföra. Ähr thet Järn, koppar, fläsk eller annath tolkith hwatt
thet ähr, aff them fornämpda stadom till Stockholmz komath som ther vtski-
pas och ther säls skall ther wägas. Sender nagor aff them fornämpda
kiöpstader sin skip till Tyskland, Och sith Järnn ther medt eller annath tolkith,
som för ähr sagdt, tagh Stadz breff ther å ath thet sulth wägher, Och wari
saklös y Stockholm om andra wigth, vthan thet ther vtskipas Och ther
säls som för ähr sagdt. Alth thet Godz vttlendis skall föras som Järn,
Koppar, fläsk och smör Och annath tolkath skall alth förre wäghas än thet
vth föras. Hwå annorledis giör haffuir forgiorth alth thet draghtt wår,
än till ähra treggia Manna witne, Och alth thett Järnn till Stockholm kom-
ber Och vy sulth wägher thet tagh Konungen Och stadhenn een skifft. C.
Hwar Tynne bindare skall haffua sitt merkia hwar om sigh, som han skall
sina Tynnor, saltfatt Och Järnfatt medt merkia och annor tolknin
that the ähra giorde. Såå ath findz nagoth thera vy så vth som thet skall
ähr thet Tynnor eller annor tolkith, thå skall ther vngånga som om annath
fals y Konungz Balkenom y thet siurtionde Capittelett. C.

Jngen man må. C.

Balckenn.

22. Ingen man måå j Helsinge lande. Dalum Jämptelande, eller thärar thett ähr åå landena någon Marknatt haffua, eller ther någonn köp driffua för än Konungz skatter ähr vthkomen och vptaghin, sidhan loffue allom thäd ther j landhena fara och köpslaga j rätta Marknada, thåå som the ägha hallas, Hwaå annorledis giör gange effther thy ther näst vpskils. &c.

23. Hwilkin then man konungz fogothe eller konungz ämbitzmän finnar åå landz köpslagan driffua. såå som hoffmanna swäna, präsfta swäna, Bonder eller andra Män taghi aff honom thett han köpthe eller sålde. Och till 40 Mark, än han widher lagliga warder till wunnin mz landzlaghenn, Och the 40 m. wari konungz hans sak, Och thett han sålde eller köpte. Wardher någor fångin j stadhenn aff thessa fornämpda Män, Och warder till wunnin medt tweggia Manna witne, wari laghsaman och taghi halfft Konungen Och halfft Stadhenn. Och thett medt ther köpt war eller sålde, forthy ath all köp skulo j stadhen giöras bådhe landzmanna och köpmanna mellan, Och ther sin köp giöra Och ey åå landh eller annorstadz. Ingenn landzman måå köpa några handa köp j Stadenom, Bådherdes eller hwart thett ähr ath hann skall thett ther åther vthsälia j Stadnom och många widher both som för ähr sagdt. Hwilkin j thesso Målmna ey orkar bothenn gånge till äffstödes effther thy tilbör. &c.

24. Hwilkin Man annan giör skada åå sine godze medt willia Såå som annor Bygger under Och annan offuan åå, Och thess godz under ähr hwart thett helzt ähr Salth eller klädhe, fordärffuas aff them offuan åå byggir och ähro tweggia Manna witne till. ath han honom then skada giorde eller såå storan, böthe honom allan skadan åther. &c. Will han ath han ey honom then skadan giordhe. Och ähro witne till eller bane åtaghin wäri sigh effther thy honom saken withas, fäldz hann ath edhenn. fällis till sakenna Orkar hann ey then skadan åtherquälla, löse han medt äffstödhe sina wi- ther Målsäiande som honom skuldh gaff. &c. Nu kann thett aff wådha till koma Och ey medt willia, böthe thåå honom hwar fiärde Penningh aff skada hans Och å fullan edh effther thy honom skuldh giffz &c. Fäldz hann ath edhanom fallis till sakenna, Orkar han ey bothenn, gånge till äffstödes som sagdh ähr. Om thy skada man giör androm j skipom eller annorstadz wari laghsamm. &c.

25. Hwilkin Man låther faltz måtha medt stopom eller vpstin gar vthan fougtans Och Rådhmanna withi eller Orloff böthe tree Mark till treskifftis Målsäiande, konunge Och stadhenn. Och haffui forgiort fatit Och thett taghi konungen och stadhenn hwn skylts. Will hann thett ey taa än thett sattewar wari sama both och båtningh. &c. &c.

HS / B 128 -

26. Hwilkin Mann Win hwaria handa win thett helzt ähr, Miödh
eller annor Dryckia will medt Mätom eller stopom falt haffua. Gifwe
till fogothann och Borgamestarenn widher böth som för ähr sagdt, aghe
thett falsk giöra och fälli thett å fogatanom när warande eller hans umbudzmann.

27. Ett Määtt som till Win, Miödh eller Trampna öll och andra
Dryckia göra skulle merkias förän aff them mäts eller sälies, och ta-
gas aff them ther till satter wardher Jtt eller tw så mång han widher tarff.
Och Jngen sin dryck win eller miödh, eller hwatt thett ähr, medt krus
eller andra määtte mätha, uthann the rätt ähre och liknatt widher samma
Mätrno. Giör annorledes och wardher fangin widher freska gierning och
gierning och giör ther medt ena mark skada, giöre ther medt som andra fal-
sa, wardher thett with honom, som urskils j Konungz Balkenn om annath
falsk. Giör han ther minder skada medt som om annath Tiuffnadher.

28. Hwilkin som giffuer Wan Määtt ää wine, bothe 3. Marck
penninga till treskifftis, Målsäjande, Konunge och Stadenn, för
wan määtt ää Miödh böthe ena Mark till treskifftis, Målsäjande, Konun-
ge och stadhenn, som för wår sagdt. For wan määtt trampne öll böthe
sex öra till treskifftis. For wan Määtt åå Tiömskett öll böthe till tre-
skifftis som för war sagdt: 3 öre.

29. Hwilkin Man som någott will aff thessom fornämpdom
Dryckiom sälia medt tunnom, hann skall them allelis up j sprundh
fylla och j Tiömska tunnor mätha, hwaa som annorledes säll warda till
Winnin medt tomm Mannom, böthe sex Mark till treskifftis, Målsäjan-
de Konunge och Stadenn. Och haffui forgiorth thett han salde och thett taghi
Konungenn och stadenn ena skylett. Stopitt aff Tiömskett öll och thess
lika skall säljas for 2 penningia Trampna öll och thess lika for tree
penningia, Rosa walck och thess lika for fyra penningia, Miödh och Win
effther thy thett goth ähr och ny dyr ware. Jngenn måå Trampna
öll och wlika dryckia medt stopom mätha uthan thy annan sielffwer.
Hwilkin win och aller handa dryckia tagher eller ny köpa åå samma
dagh the satte wardha haffui forgiordt suthenn och dryckenn som satter
wardt och medt sex Mark fora Uthdnom och aff thy måå han Jngen
Jårum # sälia uthann thia thenn satteb, och hann thett sadhe åå Rådzsten
gen och såå myckit fortingatt ähr och thett skall hann halla medt sin edh
hwaa annorledes giör böthe som för wår sagdt.

30. Medh första skipom måga alla giestar Jn till stadhenn och
landz koma, ligge ther och köpslaga effther thy j laghbokenn
nu sägz.

Balkin.

nw sagdt. Ingen giestar måå vp å landh fara eller ridha, Köp
ath drifffa eller skulldh ath mant widher böth 40 m. Könunge och sta-
dhen till tweskifftis. och ther giffz Målsäganden aff sex Mark. och
haffuer forgiordt thet han köper eller säll eller Jnnaner. Köm-
mer och stadhen een skyllt, än han wardher medt twem Mannom
ther till wunnin. Een aff Könungz rådhe skall in till stadhen koma
y twem timom om åårith först om Kingistagha, annerom S. Jacobz
Dagh, alla giästar och Byamän råth skipa, Jnnan 14 Dagha, effter
thet han haffuer rettin sitiett. Een aff Erchebiscopz Capitell schall
thåå in till stadhen koma medt them sama aff Könungz Rådhe al-
lom råth skipa, giästom och Byamannom aff Hoffsindzmannom och
Klärkom och androm ludzmannom the kunna ey ruth aff fåå, effter
thy för war sagdth. och såå giöra hwar Biscoper y sino Biscopz döme.

31\. Dethe thett Godz som Klädhe och annath tolluth giästa och
Byamän in till stadhen föra thet måga the åtther borth föra, ath
saklöse än the thet ey sälia forre. Will någor thet borrt föra som åtande
eller och klande äghr, thet måå man ey vthan fougtens och Rådhmen-
ne orloff widher böth 40 m. the thet föra, Könunge och stadhen till twe-
skifftis och ther giffz aff Målsägande tio mark, forthy ath the skullo
kröffug hwart thet måå wara, vthan Almogens skada eller nys.

32\. Nw föra giästar och Byamän kläde in till Stadhen
och landeth, thåå skall thet wellfärdight wara och langt ath sin
halla effther thy tilbör och fordom ploghadt, och then thet förer han
skall then Man warna ther medt som thet aff honom Köpar, Findz
någor them annat Klädhe förer hwart hända klädhe thet helzt äghr,
fälla aff y kenningen sinnan, effther thy klädhet mindre och styrra äghr
till än thet halla skall eller taghi thet Könungen och Stadhen 40 m.
och ther man Klädhe Köpar ther skall han lätha stryka eller haffa
som han Köpt haffwi. Sama lagh wari om alt annath som man
förar till stadhen, salth och kryddhe och hwart man förar till staden och
landeth eller hwart thet ähr, vthan ther hittas inbundith falzt medt,
Thåå skall thet böthas som förr ähr sagdh och godzet sielfft brinnas.
Hwåå thetta Köpar antingen Klädhe eller annath någoth vthan som
nw ähr sagdh, böthe 40 mark Könunge och stadhen een skyllt,
warder han till wunnin medt tweggia Manna witne, hwar thet
wethas antingen ath han haffuer thetta Köpt eller sälth och ähr ey
witne till wäri sigh medt sex Manna Edhe, fälle han ath Edhenom wa-
ri ther om lagh som förr war sagdt, Sama lagh haffwi alla andra Köp
stader åå hwar tolkith säls eller Köpas.

Nu thåå fougten

HS / B 128 -

Kiöpmåla

33. Nw thaa fougtan eller ämbitzman haffuer y skipen kiöpt
Och tagitt thett henom hughas effther thy som vtskill y skipmåla balken
Thaa skulo giäster hwadan the helst komma ähra sith godz aff kläde
hiemmett föra och skipa alth y sunder, Och y ingen annan stadh, såå som
kläde, Lärofft, kryddo och alla handa Spitzerij, Tinnåll, koppar och
annar tolkin tingh Och alth thett som måå båras till och aff. Och thett hä-
tha skriffua för än ther nogoth aff säls. Skipar hann thett nu vp
som nw ähr sagdt. eller låther thett ey schriffua böthe 40. Mark, kö-
nunge Och stadhenn. ℭ. Lönir han nogoth vndan och warder ther fangin
medt haffuer forgiorth thett han vndan dolde och böthe 40 mark. Konun-
ge Och stadenn, som för ähr sagdt ℭ. Alth thett win the föra skall
y stadzsens Kellar säljas Och ther wttskipas och schriffuas och y ingo
andra stadh. ℭ. Aff thessom fornämpda som kläde, win eller hwart
thett ähr skall thesa lyghe giffuas effther gamblom sedha. ℭ. Hwaru
borttfaar för än hann haffuer thesa lyghe wtgiffuitt böthe 40 mark.
Konunge Och stadhenn, ℭ. Valth och annar tinghe som giästar föra skulo
vpskipas y vppenbara gatu bodar och ther säljas och y ingo kellare eller
bakbodhe. ℭ. Thessa fornämpda som kläde, Lärofft och annath tol-
kinth skall helom styckom, helom hundradom, Och inga stäffuar eller
alnar, Spitzerij helom dysinom, Valth helom läpom, vthan hun ähr
fattiger, Och haffuer minder, thaa skall hann thett alth y sunder säljas
vthan the aff gutlands ähro, them leffuas skippundom Valth säljas,
Och minder ey ingen måå annorledis köpas ℭ. Hwilkin annorledis
säll Och warder till wunnin medt twiggia Manna witne böthe 40 m.
Konunge Och stadhenn till tredskiffte. Och haffuer forgiorth thett han sålde
Aff thessa broth giffuis Målsäiande tio Mark, sama lagh wari om the
som köpar än han köpstadz man ähr, Bonde och annar tolkin y thesse
målom, böthe 3 Mark. Och taghi åther penningha sina han medt köpte
eller wäri 3 m. medt siälffsins edhe, ath hann ey aff them lagh wiste.
2 Nw kan giästar nogon Byaman fåå sith godz ath han skall thett honom
sälia, antingia lönliga eller vppenbarliga y sina gatu bodha såå som
kläde y helom styckom eller halffuom, Lärofft, Spitzeri hela
dussin eller halffua, eller hwru han widher kombter nu them köpen
skattanom eller androm witner eller bönder, hwart hann intygha
ähr eller ey, warder han till wunnin medt twiggia Manna withne,
böthe giästen 40 mark, Konunge och stadhenn, Och haffuer forgiorth thett

han till sälu lath ℭ.

HS / B 128 -

Balken.

hann till salu lagh, Och then som sälia skulle böthe 80 mark Penningha som
för warr sagdt. Och taghi Målsäianden ther aff 20 m. Ey måghe giester
sin köpmanskap eller sith Godz j andra städher eller åå landh, eller j någer mar-
knada, fara föra eller thet ther sälia, vthan han haffuer forgiordt godzet
thet hann förde, och medt 40 mark, Könunge och stadhen som skylt än till
Ähra tweggia Manna witer Och Målsäiande taghi ther aff tio Mark. ¶
Nu kan Ingen finnas then thet åå thera wägen giör j marknada eller
vthann marknada, antingen medt wärdör eller reda Penninghar. Hwart
hann skall haffua ther bätra aff eller ey böthe 80 m. och alth thet han medh for
bådhe sith och giestens Och böth aff giestanom som för warr sagdt, än till ähra
tweggia Manna witer Och Målsäiande taghi ther tio mark som för är sagdt.
Findz någer then giesta Penningar till sin taghet ath han medh them j
stadhen köpa, giestmann Godz till hånda och skall then förre hann haffua aff
honom eller ey, giör ey rettelighet köp medt honom för och vppenbarar,
eller giör köp medt honom forthy ath hann skall saklöss wara för bruten
j thesso Målann, wari ther om som för warr sagdt bådhe om Byamannen och
giestan, än till ähra tweggia Manna witer. Aff thesse giffuin Målsäian-
de 20 m. Och then Mandt skuldh giffs aff några thessa fornämpda, och war-
dher ey tilbunden som för warr sagdt, han skall sigh wäria medt sex
Manna Edhe, fälz hann ath Edhen fellir till sakanna, da han ey
bothum gångt till ärffuodes som för är sagt, för könunge och Stadhen.
Ingen giör högre köp med någon Mann eller Borgare mera än hans
Bodz wärdar widher böth som för är sagdt, och huar giöra skall effther
thy han köpmanskapen driffuer wider böth som ther om skils. ¶

34. Allan then köpenskap giestar hwilcke the heltz äre aff
Flanderen, Tydzke landh, Gutlandh, eller hwadan the ähro skulle driffua
j landena och Stadernom thå the ther koma. han skulle the driffua medt
köpstadz mannom och Ingen annan som Bönder eller andra wider böth
40 mark och forgiordet thet köpt och sålth warr, vnderståndt j then kö-
penskap the skulle ther köpa som Tinör, Koppar, Järnn, humbla, huilk
säll thet skule the köpa helom skippundom och Skin waro eller andra
hånda Godz j helom deckrom och annorledis ey som styckom koppar, widh-
than som thet säll haffuer ey mera än han mån honom skippund vpfylla
och alth åå wagnt wågnna eller Pundare lagha koma och ther wega som
till bör. Huarn som annorledis köpar eller säll, böthe 40 m. Könunge
och stadenn Och haffui forgiordt thet han köper och sålde. ¶ Skall
skola giäster köpa brandom och ey Obrandom widher böth åå bådhe sider
som för är sagdt. ¶ Nw tarffua giäster smör till sin kosth
Ith pundt eller Tw, thet skule the köpa aff them Byamannom som bygg

giä j then stadh. ¶

Köpmåla

giä i thein stadh the till koma och driffua sin köpmanskap, och ingom androm bymannom, ther till skadhen kombir, widher both som för är sagdh. Findz någor then som smör köpar till sin kosth hörliga och lägher i thinnor större wari laghs som för wår sagdh. Alle aff Finlande wthan aff Aboo bymän, Aff Nylande, Norrom, Helsinga landhe eller giestringe landhe skullo hwari enn sin Markandt medt skipom ath driffua wthan i Stockholm widher both 40 m. kununge och stadhenom ens skipter. Korn skullo giästar köpa hela läster och ey minndra, bådhe aff bymannom och bondan, dogh loffwas them aff bondlandhe köpa wtan pundh korn i sänder och ey minnder. Hwar som annorledis köpar wari both som för war sagdh. Och then Bonde annorledis säll böthe 3 Mark eller wäri sigh siälffwer widher ath han ey aff them laghen wiste. Hwart mannen thet wår bymän ää hwadan the äro wari i laghenn medt giästenom ther om, fordhi ath the laghen witha och äro i stadhenom.

Landzleß äre markande ath inga giästar som wthan till koma aff ...drenn eller hwadan the äro, mågha nogott köp sin emellan giöra i säliande eller köpande medhan the i landena äro widher both som för är sagdh Och aff hwario thesse sak om 40 m. haffwe målzäiande tio m. Och aff hwario tryggia Marka sak, ena mark. Och minder aff thy köpt eller sålt wår. Thetta skall wittnas och fullkompnas medt tvenne Mannom och wäriaß medt sex Män än ey äro wptre till thäß tolkatt timar. Hwar som wardher fälder och orkar ey bothenn, gange till ärffwo. Deeß for kunungre och stadhenom.

Register påå Skipz måla Balken.

1\. Huru man skall sith Godz wtskipa. Och ther medh fara thäd thet kombir till Stadhenn.

2\. Om skipa frendh.

3\. Om nogot wardher vthbyrdes kastader medt willia eller awåda aff skip.

4\. Om Ankra strång wardher sönder huggin medt willia eller the fastha åå landh war burin. Huru thet skall ratthas.

5\. Nu kann skip till haffz eller siö driffua och kombar skip- bruth i eller någor liff mistha for thesamma skull ath han sin strång misthe, huru thet skall ratthas.

6\. Om lygh warda sönder huggin medt willia ~~eller~~ och ther kombir skada aff.

HS / B 128 -

Balken.

7. Um alth thet skipatt till hörar än thet warder skadatt huru then skall bötas Och om then skada ther må af koma. C.
8. Um the bort till hörer thu skadha skipi giöra motte wåda eller willia eller ther aff timar. C.
9. Um the skip widh broana liggia och the till koma hurdan skall skall for androm wäja. C.
10. Um skip kommer åå grundh och kastas uth. Och warder ther kast aff huru thet skall åther giallas. eller som war j haffuu eller siö. C.
11. Um nåyor skipar godz j annars mans skip honom owitandes. Hwatt hann haffuer ther godz Inne eller uth. C.
12. Um nåyor skipar godz mera j nåyoth skip än then för legger Och wäll thet. Hwatt both ther till hörar.
13. Um nåyor legher landsagare Och then ~~fför~~ stadgha thera mella giörs. C.
14. Um nåyor leyer skip och will uth halla eller then som leetha. C.
15. Um Män som leyia skip. C.
16. Um nåyor sleppar tågh aff handom eller Anker eller tågh. C.
17. Um nåyor Stridhhs hugger tågh eller styramann stielffuer. C.
18. Huru lenge nåyott Tymer godz skall åå broana liggia. C.
19. Um then skada som kan koma aff the skip widh broo mans liggiande. C.

1. Hwilkin Man till Stadzsens hampn komber medh skipom, hann skall uth thett godz vpskipa än hann haffuer thet Konungx fogothe budith eller then j hans stadh äre Och hann thet sendet haffuer medh twem Mannom som vpskils framdelis, Will hann uth eller gither hann uth thet godz j skipena äre kiöpth, thå må hann loffliga vpskipa Och j thesse lutha som för äre sagdt. Och Vogh thet han will aff the godzena haffua tree dagha efftherr fogotan quartt halla efftherr hans umbudhi. Vall hann nåyoth aff thy han haffuer will Innan Tree daghar. Och haller thett uth efftherr thenom som sagdt äre haffuer forgiorth alth thett han medh foor och förde Jnn till stadhenn Och thett taghi fogotann han skylt. C.

2. Sää mykin fredh haffuer Man j sino skipi som j sin gårdh Och hwarin handa skilnader ther timer skall dömas och rättas efftherr thy sakernn äre Och han kan henda Om dråp Såramåla eller hwatt thz äre.

3. Ligger skip j Bryggio lagthe warder man ther vthbyrdes kastader eller åå siön, Och äre bryggia Manna witer till, böthe 20 m. till wrak.

Thä Måkamals

HS / B 128 -

Skipmåla.

ffris, Måelsäiande Konunge Och stadhenn, Eller wäri sigh medh sex Man-
na Edhe. ¶ Nu ligger skip ij ankera lägher, Och wardher ther man wrekka-
stadre, böthe 40 m som för ähr sagdt till wreskiffris. ¶ Nu kan thett
wara medh wådha giorth Och kombær ij blånadt ij Såramåll Eller Blodwite
Eller någoth thett hans Liffue må skada, wäri sigh siellffwer siära Och böthe
3 mark Måelsäiande ~~Konunge~~ Een skiplett for wådan. ¶ Kan honom
någor skada göras, böthis effther thij som wskills ij Såramålen, Orkar
hann ey bothenn gånger till ärffwodhs, Såå som wskills hwart thett ähr
heller ij willin warka Eller Wåda. ¶

4. Huggar man ankere sträng sönder medh willia eller the kästh
Såå landh ähr burin Och the. böthe tree mark till wreskiffris, Måelsä-
iande, Konunge Och stadhenn och böthe äther strängenn Såå godan som han
wår Eller festana effther goda Manna Mätzorda. Orkar hann ey bothenn
gånger till ärffwodhs. ¶

5. Huggar någor sönder ankera sträng medh willia eller the
kästhe åå landh ähr burin, Och the till Siö driffwa, Och kombær ij skip-
bruth Och fåår aff stor skadha Eller någor sitt liff misther, forthy ath hon
wår hans Ankars sträng sönder huggin, böthe äther skadan the fingo, Eller
misthe liff sith, Kombær ther ij Manna wrget, giffwi liff for liff. Och kunna
ingo, böthe widher än sex Manna witna ähra till, Eller wäri sigh medh
12 Manna Edhe, Såtidh hann ath Ehenn wari fallin till saknna, Och haffwi
Måelsäianden wåldh böther taghia Eller giöra medh honom hwatt han will,
Dogh såå ath Konungen och stadhenn fåå sin rätth ¶

6. Hwilkin man som togh huggar sönder för annan Böthe 3 Mark
till wreskiffris, Måelsäiande, Konunge Och Stadhenn, Och böthe Såå godh
togh ägandenom äther effther godha Manna Mätzordom. Kombær ther ska-
da aff wari thett lagsamma som förra sagdh wår Och draggerrep och Karla
wari samma lagh. ¶ Nu wardher skip ~~brutin~~ bather aff huggenn medh
willia och tappas borth, böthis äther bathen effther goda Manna Mätz-
ordom Och till sex Marck till wreskiffris, Måelsäiande Konunge Och stadhen.
Kombær ther skada aff böthis som sagdt ähr, Tappas hann ey bortt, böthe tha
sex Mark for affhugget. ¶ Huggar någor annars Mans Doblar
aff wari lagsamma böthe äther och åå sex Mark till wreskiffris. ¶ Tap-
pas Ankar böthis äther effther godha Manna Mätzorda. Orkar hann
ey bötha gånge till ärffwodhs som sagdt ähr. ¶

7. Hwatt thett heltzt ähr man skadar for annan thett skip itt
till hörer och giör thett medh willia böthe äther skadann och medh
sex Mark till wreskiffris som sagdt ähr än till ähro tuggia Manna witne
Kombær ther skada aff böthas effther thij skadan ähr till. som för ähr sagdt

än fornämpdt ¶

HS / B 128 -

Balken

än förnämpda witne ähra till eller wäri sigh effther thz saken ähr till
och skadan. Orkar hann ey bötha, gånge till ärffuodhe som för wår sagdt.
Wthan thet går än liff hans eller hug eller stöng eller affhug kan them
mellan henda.

8. Nu kan thett henda sigh atth sää wara atth någon giör annan skada
med wåda och ey medh wilia, hwartt heller ath han sigher hanom ankar
strång aff eller ankare, eller komber driffuande ther åå, böthe honom bri-
dung aff skadan han fick än sama ankare eller hwarie thet ähr, effter
goda manna mätzordha och sex manna edh ath thet war wådha och ey
wilia Och wari saklös for bötene hann skulle wtgiffua Målsäiande, kö-
nunge och stadhenn. Nu kann någer man aff skip brutha fordreffuas
ther ther komba ey, böthe Målsäiande 40 ℔ ena sak, Och ther skall än koma
tolff manna nämpdh Och weta ther om hwatt santh ähr, fälla the han wa-
ri fälther, wäri the han wari warder, hwatt thet ähr heller för wå-
da eller wilia.

9. Nu kan skip till staden segla eller wende, koma medt godz
Och will till brona bryggia och aff skipa, thå skulle the skip bortlastat ähra
som förre liggia wdan bryggiu, Och lätha them till brona koma, hwilkin thz
ey giör, böthe för hwar dagh han quar ligger effther thet honom war
till sagdt medt radzsens tiänare Och fogetens och radhmanna budh twem
mannom när warande till witne 3 mark. till treskifftis. Målsäiande,
konunge och stadenn.

10. Nu komber skip åå grundh och castas ey och tarff ath kasta, alt thz
kastatt wardher gällde auther bådhe skip och godz effther marka tali,
Och hwar skall sin edh giöra ath han haffuer rätt giortt aff alla thz godz
han haffuer ther y. Nu kann them skilia ath om kastatt, thå skulo
the råda som flere ähre for kastet. Nu koma män y haffz
nödt eller siöö och komer åå siöö och vpp och tarff än ath kaste godz, thet
godz vthkastas gällis auther som för ähr sagdt. Nu kan them åt ski-
lia om kastatt, thå skulo the rååda flere ähro för kastet.

11. Nu skipar man godz in y annars skip mera ähn han skip herra
nom sigher eller förre stadgher Och dölt thet haffuir forgiortt godzet
Och thet taghi skipherren hen skyld Och böthe 40 mark till treskifftis, Må-
säiande könunge Och stadhenn, for thy at thet Och thet haffuer än till ähro
sex manna witne, eller hann sielffuer thet kannas. Nu orkar
han ey bothenn wardha slagin widh stupena och rymia stadhenn.

12. Nu skipar man godz y annars manns skip mera än han förre
bygger och sigher skipherren till, haffui skipherren wåldh
thet aff skipa än hann will, Och taghi frecht aff godze hans för än hann

lathe thz aff föra.

HS / B 128 -

lathe thet aff föra, effther thy hann giffuer mannen arbetis lön och skiplegha therrill. Nu kombre kasth y siön, och ähr nu förr aff födt kastas försth hans ting som Vloffuandes Inskipadt och giffuas intet förr ithann them förr om sämbre, än skiplegona än kast kom y. hwart han wille thet föra eller ey som annath godz, och thåå än thet kastatt wardher tagher ther aff fulla skiplaghe. kastas mere gialle äther effther marka tali effther thy hwar haffuer y skipena, och ath kastha sått giällas äther som redha penningar wärr, å twåå mark for ena aff thy kastatt wardit sää offta mannen hender kasta sith godz y siöö.

13. Nw legger man leedsagare som them skall leedsaga segher sigh them wille segla whann allan skada, Offuer siö Vidhe förr leggia, Segler sedhå åå grundh och the skada aff fåå haffuer wäldh om liff hans, Nogh for mom räth än sex manna witne ähr till ath hann wlkin sadhå giorde mz skipherranom Och skipparen kombre åå then siö och opse wari saklös for alla skada.

14. Legar man skip aff annan hwadh thett ähr mera störra skip eller minder, och will then ey halla som leghe och festepenningh åå giffuit haffi giffuet wth halffua skiplegh och haffuer forgiort festa penning ähra twiggia Manna witne till. Kan och sää wara ath han haffuer Inskipatt och segler wtaff hampn och y, eller wor och åass nåå synas åå bordhe, och will sidan fråån skipi skilias. och vpskipa, thåå ähr all skiplegho fortiänth. Sama lagh wari om then leegho däll, som ey will halla thet han lego säll.

15. Nw them tima mån legia skip samleghe thåå måå ingen aff gåå whann skipparens orloff. Ganger någor aff och haffuer nagott y skipenom skipatt, gialde fulla skiplön, haffuer Intet y skipitt och gånger thåå affgialdhe halffua skiplegho.

16. Läther skippare sleppa sin togh aff händom eller huru månge the ähra, gialle skipparenn äther allan skadhan for toghenn effther goda Manna Mätzordom. Brista togh eller Anker, wari thett skipparens skada, sleppe hann sielffuer aff hendorna wari sielffr hans skada.

17. Hugga skippare togh whann skipherrans orloff eller wilia gialle thåå äther skipherranom allan skadann. effther goda Manna Mätzorda, huggar han sielffuer haffuer sielffuer skadann.

18. Nu thett godz till Vtadhen kömber medh skipom, thåå skulo the ather medt koma ingen hända tinga, som köpper, Salth, Järnn eller hwatt thet ähr, vppåå mans broo lätha liggia eller ther sälia, whann skipa y bodhar eller åå Almenneligha Torgh, wthå han for hwar dagh thett ther liggar böthe 3 m. Malz: Koni: och stadhe. Om wedh och annat welit wari sama lagh.

Laghen noger festh

HS / B 128 -

Balken.

19. Legher någor festh åå annars mans Broo eller påla eller fasthe landh, kommer ther någor skada aff, huse losning eller någoth forderffuas aff husom eller Byggningh, bothe äänther allan skadan them han ther aff fick efter fyra Manna Mätzordom twet aff hwars thera wägna. ℭ

Register påå Rådzstugu Balken.

1. Huru mång måll man åå kiära om een dagh. ℭ

2. Huru många Rådzstugu dagha skullo wara y hwario wiku, huru Borgamestare och Rådhmän skullo Rådzstugu sökia, Och om bruth thera ey koma till Rådzstugu thåå kunungz Budh kommer till Rådzstugu, eller ther warder om stadzsens ärander tala. ℭ

3. Om någor wädiar ainnerth Fogotans Domr och Borgamestare hwat hann skall mett fria Och huru the bruth skullo skifftas. ℭ

4 Om ey warther wädiat mott Fogotans Och Borgamestare doom om them lina till bör. ℭ

5 Huru Rådzstugu dagha åå Rättanom vthe åå torgens skulo wara Och många Domare, eller huru moth thera domm skall wädias, Och hwart hwar skall mott settia. ℭ

6 Om någen will ey under kunungz doom wädia vthan vnder Stadzsens Book läsa for sigh hwatt ther till bör. ℭ

7. Huru man skall annan till Rådzstugu stämpna eller bother hans som ey wille forrkoma. ℭ

8 Om them Brutzligom warther Och ey orkar bothenn. ℭ

9 Nu kommer kärande Och gifwer någrom Sak och wil åther wända eller haffuer ventalu. ℭ

10 Nu gifwar Fogothen Borgamestare eller Rådhmän någon skull for Drägkeledwitte eller annar tolkin Och män ey them Målsäiande ähr. ℭ

11. Nu stämpna flere kom till Rådzstugo Om kann Rådzstugu huru thet skall vndas thera mellan om the warda kiffuande huro han skal förtsh fara.

12. Om the määll som saar, Dråp hwart thet wethendes giörs eller Julendis vthan Stadnum och ähr ey vndast huru thet skall looas. ℭ

13. Nu kommer mann till Rådzstugu och bedis laga doma aff Fogothen Borgamestare Och Rådhmän Och kan thu ey faa hwart both ther till höra. ℭ

14. Om thess Mans Sak brutzligom warther Och ey will wäls festha eller hallrer ey dagom honom forre lagh. ℭ

Huru hans räther skall. ℭ

HS / B 128 -

Rådzstugu

15. Huru hans rätter skall wara som giärna will gälla och haffuer ey till. etc.

16. Huru at skall dömas låån aff åman och dagar ther om dela. etc.

17. Om låån man tagher medt samnade hand huru the skulle wdömas.

18. Om Byssningh. etc.

19. Huru tarff them man borgan som Bysatter warder. etc.

20. Huru om hann borgan fåår och faar sedhan bort ä borgans för än hann till swara kommer hwath Bruth ther till hörer. etc.

21. Om them Bysatter warder och till Rådzstugu kommer och ey them Bysättia lååth, hwatt skuld hann haffwer. etc.

22. Om then Mann Bysatter warder kan offtare skull giffuas aff samma Mann, huru thett skall mellan skedas. etc.

23. Huru landzmän ägha borgas, och thera klagha som skuld giffz och ey bothum eller giällen orkar. etc.

24. Huru åkiärandenn agher swarandenn medt witnom bindha, och swaranden will ey Edh festa eller Edh gånga. etc.

25. Nu kommer them till Rådzstugu Edh will gånga. etc.

26. Hwatt witne måga gångha aff landena och j stadenn, och aff Stadenn åå landeth, eller hwatt Manna witna skulle j stadenn. etc.

27. Huru wägfarande Man och Ridande måå Edh gånga. etc.

28. Om them Mann Edh fäster och ähr ey bolfaster huru medt honom skall göras. etc.

29. Nu kommer Mann till Rådzstugu then Edh skall gångha huru hann måå wtgiffuas. etc.

30 Om thess Mans Bruth som dierffuas liugha ähra Mans aff männ.

31. Om Both the man skall bötha for Oguädens Ordh. etc.

32. J hwart bothum the män liggia som stadz sens ärande fara och sökia, hwart them giörs j rådh eller giärningar. etc.

33. Huru Radzsens swäna och fougtans skulle sigh haffua j stadz sens ärande och om Bruth thera. etc.

34. Hwilka män j Stadenn skulle stållmatz bära eller annor wåpn.

35. For hwart Bruth man måå Borgan sättia j stadenn eller ey, eller j hwart thyngilse Bruzsligha män skulle koma. etc.

1. Sij måå man flere gång åå åman kiära om een dagh än try ath ey andra hindras som kiära willia. etc.

2. Tree ähra Rådzstugu daga j hwario wiku, Måndagenn, Odens dagar och Lögerdaghar, Thå skall fogoten Borgamestare och Rådhmän etc.

HS / B 128 -

Balken.

och Rådhmän till Rådzstugu komma, Döma Och Käromåll höra effther thy till hörer, Och serdeles the Borgamestare Och Rådhmän thett åårith skullo sitia och rätta medt fogothan, effther thy the stadgade wäre om walborge Masso. Hwilk(en) Er andra Eller the ny koma till Rådzstugu thå fogotan Eller Borgamestare them Budh sendar Böthe tolff öra Penningia hwartt sin the Budh forsittia, Och taghi fogoten 2. öra ther aff Een halffwa Mark Borgamestarena thett åårith sitia Och thett andra Konungen Och Stadhenn. Vthan han kann wisa san forfall Och hwart tidt Borgamestare som thett åårith sittia skola och Döma åå Rådhstugu, kome the ny till Rådzstugu till widhia sin Rådzstugu klockan ringer Böthe 2. öra hwar thera som ny komber Och hwar Rådhman Een öra. Hwilkin Byaman Eller annar Man Budh faar aff fogotann Och Borgamestaren, Eller aff annan som i theras stadh ähra, antingen ath han skall någon Manna om giäldh swara Eller om hwatt thett ähr, Och komber ey Böthe 3. mark halfft Konungen Och halfft stadhen, Och hwåått som Budh faa Rådhman Eller Byaman aff Borgamestaren thå Konungz budh till stadhenn komber, Eller och them warder om annor stadzsens ärande till Rådzstugu Böthe 3 m. Stadenom Een skyller, Och thett warf alla Borgamestara Och Rådhmänna Een sak. War någor obudhin åå Rådzstugu Eller vthe forre rätthann thå Borgamestare Eller Rådhmän käromål höra Eller Döma Böthe hwartt sinn han thett giör En halff mark, Konunge Och stadhenn. Inga Doma mugha Borgamestare Eller Rådmän Döma vthann fougdtenn Eller hans Budh ähr ther när, Och fogotenn skall skall skipa Een for sigh, som rättan skall sittia, Och Alla Rådzstugu daga tiimeliga till Rådzstugu koma. #

Inga Doma.) Thetta stycket kunn ny wall hallas widh Macht medh mindre thett hallas och fryvvertt som her strax effter föliar ath fogotenn skall altidt timeliga skicka Een i sin stadh Ellies bliffwa många saker v(n)rättade for fogotens frånwaro. else Och forsumelse skuld, thet dogh ny bör att skee.

3. Nu kan saå hima ath antingen swaranden Eller åå kiäran denn tiigher sigh ny nöya ath fougtans Och Rådhmanna domer Och rätth som the döma, Thaå maå hann wädia sigh vnder Konungen medt 20 m. Penningia innan the 8 dagar effther thett honom domer dömdar wara, Och sätti fulla Borgan forre Och fogotan Borgamestare Och Rådhmän settia emoth 40 mark. Domas honom samma domer som the fornämpda fogotten Och Rådhmän honom dömda, haffwi forgiorth the samma 20 mark, taghi fogotan En tridungh, åå sielffzins wägna Och Een tridung Borgamestaren som domen dömde, Och tridhia the Rådhmän som när wåro, thaå domen dömdes, Och andra the ther när wåro haffwi ther Intedt medt

 giöra antingen giällande

göra antingen gellande eller vpbärande, warder annor domer honom döndher, haffui thå samma fogoten och Borgamestare forgiorth sina 40 mark Målsägandenom een skylet och tagi ather sina 20 mark, och såsom ther fogethen och Rådhmän the 20 mark skullo till wrskiffthis vpbära, thå skulo the och the 40 mark vtgiffua. &c.

Hwij man her j landeth skall Appellera medh Penningiar, Bynas waara saknum ath man winner her intett mera än sin huffudsak och intedt thet man påå samma sak bekostat haffuer, Såå som j Tydzslandh och annorstadz skeer, ther forre appellera the ther och medhan Penningiar. &c.

4. Hwilken emott fogotans och Borgamestare doma ey wädiar Jnnan 8 dagha effther thet doman döndher, ähr stande fuller och faster och haffui aldrigh effter gwaldh wädia, åå hann. &c.

5. Samma Rådzstugu dagha skullo wara åå Torgena vthe som inne åå Rådzstugunne. Tree skulo fogotans wara, een åå Konungz wägna och twee Rådhmen åå stadzsens wägna. Will nagor wädia mott thera dom vnder fogotans och Rådmanna doom, haffue wädier 2. öra Penningia som thåå genstan skullo fram laggias, och them taghi fogotann ther wthi sitther, och the twee Rådhmän medt honom döma till wrskifftis än honom dömas san domer. Warder och honom annor domer döndher, haffua the twee forgiordt een halffua Mark Målsäganden een skylet, och them som wädiat haffuer taghi åather sina 2. öra, Jngen måå åå Torgena högra wädia an 2. öre. &c.

6. Nuu an nagor will sigh ey låtha nöya att fogotans och Borgamestare domer och will ey wädia sigh vnder konungenn. ~~lagh~~ vnder stadzsens book läsa for sigh, legge fram åå disken fäm öra Penningia for fogotan och Borgamestarenn, och ther taghi fogotann aff 2. öra Penningia. Hwar Borgamestare thet åårith dömer een öra och stadzsens scriffuare een öra. &c.

7. Nu will man till annan kiära thåå skall han stadzens swän till hans senda, och hann låtha forbudha att hann skall till wadermåls koma thenn dagh som rådzstugu dag har ther näst ähr swara for sigh och thenn mann han låther forre budha giffui stadzsens swän 2 Penningiar till ärffuodis lönn. &c. Nu kommer hann till Rådzstugu thenn han warder forre budin medt laga bothen eller Penningia thet ähr well. Kommer han ey eller san forfall wetut hans åå Rådzstugu, ath han ähr ey j Bynom eller sjuker ligger, een tima, annan och tredhia tima, böthe hwarth sin 3 öra Penningia till wrskifftis, Målsägande, Konunge och stadenn. Kommer han ey fiärde sinne forfallalöß till swars &c.

Balken.

löse, till swars, thå wari fallen till iij Mark Hoffwud sakena som hon skuldh forre giffa. Och nämpna sidhan Fogotann Borgamestare Och Rådhmän twå Bya män medt stadzsens Swärn: nästa granna Mansens som åkläa-ras, ath the skulle öffuer wara Och witha ath the fullan Panth Målsäiandenum få, Och Målsäiande giffua thera Penningia swärnom för ärffwode sith, Och the thera Penningia Och forwdz Penningia tagis vp aff swarandes Panth medt gislerno eller thå han honom widher sigh skill. Ordhenn tagh stadzsens swäna eller Fogotans fullan Panth for wadzskena, effther thy saken ähr till och them wijt warder, Och samma twem Byamannom när warande. C

Nw kann them Panthenn synias, wari thå thess bruklige booth halffwa merr. C Jngenn skall dirffwas till giöra något wåldzwerck å them brukligom ähr wtham lathi thå han for Fogtan och Rådhmän kona, Och will hann ey thå sin bruth bättra, lathi thå Fogotan och Rådhmän siälfh forre bruth hans aff godze hans wtmätha, hwart han will eller ey. Ähr ey vdha godz till mätha aff husom hans och Tompth, Dogh så ath han eller Arffwinge hans thett lösa mågha Innan Nath och åår, än thett hwss eller Jordh ähr. C Nw laghi wari ennghen förbudha låther, än swarandenn kommi till Rådzstugu och åkiärandenn ey, Dogh så ath han warr fallin till Sakören, Och ey till hoffwud sakena. C

8\. Nw Wrkär han ey botenn eller giäldh sin giälla som honom skull forre giffa, gånge till Arffwode förth for Målsäiande. Thå for Konunge och Stadenn, willia han saklösan giffwa. Haffwe Dogh Målsä-iandenn wrett, wäldh han lösan giffwa. C

9\. Nw komber någor kiärande till Rådzstugu och giffwer ånna saak wandher åther Och will ey lagliga sina kiära fulla fram eller Enda böthe 3 Mark till treskifftis, Målsäiande, Konunge Och Stadhenn. Och haffwe forgiorth sin rätth. C Nw kann kona twar talan ij, antin-genn å Åkiärandens wägna eller swarandens wägna böthe 3 m. till treskifftis som för ähr sagdh. C Hwar andrum möther swarande lagh eller Penningiar, böthe iij mark till treskifftis som för ähr sagdh. Sigher han haffwa wåldh wdherlaggia kiära sina widh sina 40. Mark, Målsäiande Konunge Och Stadhenn Och haffwer forgiorth sin rätth wdher then hann skall åkiära, för än the for stadzsens rätth haffwa warith. Och hwar å tolkom Jämpnomålom ähr antingenn å swarandens wä-gna eller Åkiärandes, böthe 40 m. som för ähr sagdh. C

10\. Nw giffwer Fogotthen Borgamestare eller Rådhmän någon skull, sigher ath han haffwer giorth sår eller Blodwiter eller hwart them helst ähr Och sigher ath hann hemliga wedher Mål-säiandenn böth haffwa. C

HS / B 128 -

säiandrum förth haffuer Och hin sygher Nej. Haffua thå förnämpda Borgamestare Och Rådhmän sin witne till wraggia Byamanna the thet swäria wilia ath thet wår santh och skälskiäat aff sama Dagher, Eller äer vppenbartt, haffuer sama wäldh han wither bindha som Målsäiande warr för Efft. Och Målsäiandum haffuer forgiorth sin rätth Och 40 m. Och alla the medt wåro som för ähr sagdt. Och them brutitt haffuer böthe Könungen Och stadhenn effther thy brutt ähr. Vthan ny Fogothen, Borgamestare Och Rådhmän witna som nw ähr sagdt Eller ähr ny vppenbartt wari sygh effther thy sinom sakgiffth ꝛc.

11. Nw stämpna flere enom till Rådzstugw än een Man pååen dagh thå Rådzstugw skall hallas, thå skall them manne förstt stämpde förstt swara Och sidhann hwarjom effther thy hann stämpder wår, fore thy ath ny må een Mann y sänder swara flere till talan än Ena. ꝛc. Nw seygher hwar sygh förra stämpdt haffua, thå wetha thet hann som stämpde medh Edhe sinom än som vnderturff ꝛc.

12. Nw warda män sake y annor landh eller andra städer wtå Rikes Och warder ny förra randt achte till Asyasund koma, thå böthes thett alth effthere stadzsens rätth. All the Bruth som Brithes mellan Asya sundh Och Stockholm aff Vthlandzska Manna wägna Eller Inlendzska, vthann the y sjö rom byggia ligge y sama laghenn. ꝛc. Nw kann någor Mann Bonde Eller annor någoth brytha mellan Stadenn Och Könungz hamnen Eller mellan Stockholm och Korshamnen Eller y Aåsöna som Stockholmz marck ähr ligge alth y sama laghe. Sama laghe haffuer alla andra städher Inrikis hwarr sin Stadzmarck. Och hwar män samman koma Inrikis eller vthann Och warder ny Endath y then stadhenn the till koma förstt, thå haffua the ny Macht vndherleggia wither sina 40 m. hwar om sygh för än the haffua waritt fore enom rätth y them stadhenom ther the byggia. ꝛc. Warder och någor fangin y stadhenn for sin Bruth, Och gånn thet aa liff hans aa hwar gierningenn wår giortt Inlendis Eller vthlendis, gånge liff for liff än hann ny bothe formå. Ähr thet och annor Bruth Böthes effther thy the ähre. Vthan hann ny bothe warder rätter hans effther thy the ähre brutthin till hwatt någor aa kärandenn ähr eller ny. Och ähr gierninge vppenbar, thå Och Dogh ähr thet målith för ett rönande medt skäll för än Bruth Eller liff hans taghes, a hwru thet till kommith ähr. Ther skall gierninge
N.2 Ransakas Som giortt ähr Och böthes ther man byggar. ꝛc.

13. Nw komber Man till Rådzstugw och bidher Laghe doma aff Fogotanom Borgamestare Och Rådhmän öffuer thet hann kärar, thå skall Fogoten Borgamestare Och Rådhmän honom rätt wisa om thet målett hann kärar Och thet ny lenger dragha än till annan Rådzstugu dagh Eller tridhia. Ähr thet måål wandt Eller Jäff ähr y, Thå skulle alla Rådhmän tridhia Rådzstugu samman koma för än the döma skulle, Och wetha thett målith bidha Eller ähro ꝛc.

Balken.

Leeda ellr åhro och såå stor fall wthi, wardr nij them mååleth rådagh ellr
then Nästa Rådzstugu Dagh ther effter kombr, böthe thåå fogothenn 3 mark
Penningia. ☐ Hwar Borgamestare och Hwar Rådhmen Ena mark och thetta
skall gånge till wrfskiffthe. Målsäiande. Konunge och Stadhenn. Ellr fora
ri ath the lagh nij wrigha ellr the j themma laghen nij stundha skreffuat. ☐

14. Thåå man till Rådzstugw koma och Brützeiga wardha och gån
ger hann borth ath Ofåstha Och haller nij kydhenna Oker sin Bruth medt 3 m.
Och sedhan halffua mera. Thåå offtha honom Budh sendas, Hwart han kombr
ellr ey, medhen Ofåsth står wtham laga forfall till åhr. Thessa Budh mågr
nij flere wara än Try, sedhann måthel haffwe sakenn Och bruth hans, såå
wthaff godzr hans som annor bruth wtham han medt fogotans, Borgamesta
re och Rådmanna Minne och orloff affgår, Thetta wari lagh hwart thett åhr
om giäldh ellr annath. Samu lagh haffwe alla andra Köpståder. Will han
nij borthenn gånga till än sa åhro brutin till. ☐ Hwar som fogothenn Borga
mestare ellr Rådmän förbiudha någonn the sin mellan kiffua åå Rådzstu
gu ellr Annor stadz, ath Jngenn skall annan quälia j orda ellr gierninga
widher böth ath hans godz ellr 40 mark sak, ellr liff och godz hans, Och
timar thet thera mellan Innan ath thet budit står, gånge the bruten först
vth till wrfskiffthe sedhan taghas bruten effter thy saken åhr. Will han nij
bothe gånge till årffsåde Effter thy saken åhr och wari thess hårdare rätter
hans ath bru then åhro mera och hela nij kydhenna. ☐

Ofåstho. thett åhr han skall Willia Kännerranar handen
for sakörren, Menn sombliga willia såå forstå thetta styckett
gånger han borth ath ofåstho thett åhr om honom warder lagh
förr laghdt och han will nij stray fåstha lagh, Thåå åhr han än
thåå ikke stray fälthill sakenna wthan for oker sina sak medt
3 m. for Okydhenna. ☐

Hwar som fogothenn. Thetta styckett haffw skill mz
sigh. forthy thett kombr offwerhetenne till ath biudha
fredh, ther thett såå giörs behoff. ☐

15. Nu will han gierna giälda och orkar ey borthen ellr giälda
Och biudher sigh till allan Rätt och Bätringh, Weether thåå fattig domm
hans, och thenn giäldh hans åhro till komin, Sendenn thåå till Målsäian
den Konunge och stadhenn, om hans rätt som förr åhr sagdh, Dogh såå ath thet
till kombr aff orkan. haffwe thåå Målsäiande nijtha Rätth. ☐

16. Aeth thett godz man loffwer genstan geldha som han thett tager
Och ther kombr nij kan antingen helan dagh ellr halffwan. Thet skall
ath samu dagh wth dömas antingen j Pandh ellr Penningha som thett
fordomen kombr Innan soll sather. Kombr ther någor dagher j.
antingen heel ellr halffwan, dömes thåå honom giäldet, wtgiffua Innan
soll sätter ☐

skall sätter 14 dagha ther effther. Haldz ey budith och kräffs offtare änn giörs ther om som för äär sagdt. Nw kan thett tima at nagor gaar ä koff medt annan och wardher kärth at hann dömes ther om samma dagh antingen landh eller penningar, rudha penningar, husleghe, skipleghe, förtiänt lön, a[illegible] y samma laghum. Nw kann them ensamia om gäldett, annor sigher lånth wara och annor ney, ligger thet till twäggia manna witne som ther när wåro thå stadhen thera aswär mellan ther om giordt.

17. Nw tagha twee medt samnade hånd nagott godz till låns och rymer annor wdan taghi full aff them quar sitter, och hin taghi sin rätt hwar hann må. Nw kann thett wara at the bådhe quar äro, och kräffs [illegible], haffuu thess heller ey forgiordt sin rätt, wtham hwilkin thera han faar eller förr tagha, ther taghi sin rätt wt aff som the bådhe wåro.

18. Alla män hwilke the helst äro eller thera godz wtan the y konungs rådh eller ryddare eller präster, eller the konungs ärande sökia och fara skola och mugha bysättias medt twem byamannom och ey medt annan, thå som stadzsens swärnom eller husom. Bondans könn må man ey bysättia wtham byggas thera godz thet eller hwart han haffuer medt att fara. Enkia må man bysättia.

19. Nw tarff them mann borgan bysatter wardher leedhe thå fougtens swän eller stadzsens swän än ey fougtens swän till äär, han om trer gatu eller dödet han borgan bedhes och taghi borgan aff honom. Och taghi förr [illegible] sich syra penningar aff kärandenom, dogh saa at swaranden skall them åther giffua och giälla. Faar hann ey borgan for sigh bedhes y stadzsens järnn och giömes.

20. Nw kan then som bysatter wardher borgan fåå, komber hann till swars, wari borgans man saklöst. Och rätthar sökes wnff honom som giäll skyllogher äär. Faar hann wdan böthe borgans man hans 3 m. for bysättningena till wrskiffte, och wari fallin till hufudsakena hwart thet äär mer eller minder. Nw swaa som borgar for annan och rymer them wdann som borgade swari then som borgade hwart thet äär penningia eller annor sak.

21. Nw kan then till Rådzstugu koma bysatter warda och bindher sigh till allan rätt, komber thå ey ankärandenum för än Rådzstugu äär hallenn, giffues honom kwitlöst bysatter wardet, och ankärandenn böthe tree mark till wrskiffte. Målsäiande konungr och stadhenn, forthy at han ey följde kära sina. Nw kann them ankäras annan tima äffter koma och wedhia sin och bysatter warda, [illegible] ey them som ankära rätt sin y then timanom, böthe för hwart sin tre mark till wrskiffte som för war sagdt och haffuer aldrig offtare makt honum skuldh at giffua for the samma sak eller bysättia laatha. Der kan han ey bothe gange till ärffuode.

Balkenn.

22. Nw kan then sama åkiärandhen offtare them fornämda Mannen skuldh giffua och Bysettia latha. Thå wardha the kiffuande sin emellan, annar segher sigh Bysattan haffua warith for sama skull och annar segher nej. Ligger thet till thera Manna han war Bysatter medh, hwart henom war skuld giffuin for thet sama eller annath. Seija the for thet sama wari saklöss och åkiärandhen böthe 3 mark till wrskiffuit. Och seija the for annath lathe sin rätt medh honom som till bör. Och ä hwar annan Bysettia latha thå skullo the twå han Bysettia wskyldugh wara. &c

23. Nw kan thet henda ath landzman Bysatter wardher for giäldh, sinnoch fåår Borgan for sigh aff Byamannom j stadenn, Borga thå fogotenn for han och thet giäldis aff godz hans än thet wrckar, hwart thet ej wrckar, gånge thå in till ärffuodet for thet som for annor giäldh. Ähr thet så ath han ähr wtlendzskar och haffuer ej thet hann må giälda medh, thå wari j stadzens giömma ther till thet godzet kombr effter honom han må sin giäldh medh gälda, och thå giffui sett for kosthen sin han j fängilsom forgiorde. Dogh skall Målsäiande honom twå [illegible] gia till födha fåå hwar dagh medhan han j fengilse sitther. Formå han ej gälda sin kosta, gånge thå in till Ärffuodet for giäldh som for annath. Sama sak eller lagh wari om Byamän än tollkitt wellkin henda them mellan. &c

24. Nw kann then som kiärar ej orka bindha then till sakena som hann kiärar till å thenn Rådzstugu dagh, han får swarin, och thenn åkiärdis bindhar nej for sigh. Thå skall han som åkiärar j sama stadh Nämpna sina witne, och thenn sama dagh edh gånga eller nästa Rådzstugu dagh ther effther. &c Nw kann thet wara Dulzmåål och ej witnesmåål, och thenn som kiärat till bindhar nej for sigh, thå skal han å Rådzstugen sama dagh lagh fästa effther thy honom saken giffz och thenn daghen lagen gånga som fogotan och Byaman honom forelaggia så som annan Rådzstugu dagh och widha. Nw kann han edh fästa innan then dagh, hann må ej edh gånga eller swäria, läthi thå sigh om sama medh Målsäiandenn om then dagh han må edh fylla. Sämbiä them ej om daghenn, thå legge fogothan och Rådhmän han them mellan som förr ähr sagdht. &c

Dulzmåål.) Ähr thet enom något withat och kan han Ikke legge från sigh medh witne ellerr medh edhe. Åklagarenn kan Ikke heller binda honom ther till ntz witne Witnesmåål ähr ther nogh.

25. Komber then till Rådzstugu edh will gånga och Målsäiandenn kombr nej j stadhenn, läthi thå fogotan och Rådhmän sama edh gånga och wari så loghlig gången som Målsäiandenn när wara, och haffui Inghen macht &c

Jngenn macht them edhenn qwälia. Nu kann han ath edhenn fällas
wari thåå fallin ath sakenna som till hans kiärdas Och böthe tree Mark, Mål-
säiande, Konunge Och stadhenn. Hwar thet äår om Rannsnigia eller andra
skuldh. Kann han och then dagh forsittia som han skall edh ååganga, Wa-
ri fallin till sama sak som för äär sagdh. Tredz skal hann wari samma
lagh, Wyll han sigh dagheenn, haffuer tagith och warder till wunnin, Wa-
ri sama lagh, Orkar hann ey bothenn gänge till ärffuodet. ꝯ

Thetta Capitelet handlar huru man skall gåå edher
Wnnen än forthenna laghenn wäro at man skulle gånga
edh, Plegade the bruka Jth heett Jären ath hann skulle leggia
sin hand ther vppåå Och wari sidhan fry. J Keiser laghenn
ståår Rining medh Jomfrwer Eller annath, Menn ikke ath
man skall gånga edh, medh mindre the kunna komm for een
sådana Man thw ikke will swäria falsk Och äår bättra ath
een Oskyldh warder pinthän ath een skulle swäria een falsk edh. ꝯ

26. Jngen witna måga gånga aff Landeno och y Stadhen. Och
ey aff stadenn och åå Landett, wthann man griper till Lordznitigh (thet
äår sakningh) Alla Bolfasta Män som Bönder och andra folka än the skäliga
åthra mugha witna gånga y stadenn for ärär, Pååer ohannar folkin än the
när äår thåå folkit handar. Dengiälds och thet folka tillföra, mugha the
eller andra Landzmän Jngenn witna gånga. Örstar, ther om wari samma
lagh, som sagdh äår. ꝯ

27. Wägfarande man måå then sama dagh edh gånga som thå
edh fäster, än hann edh förth äår. Äår han ridande, hann måå sin
edh åå sinom häste giöra Och lagh gånga. Och skipmän y sina skip och bather
eller y hampen som the liggia än såå wider tarff Och ey annorledis. ꝯ

28. Fäster Man edh ey Bolfastger äår, thåå sätthi Borgan försig
Och edh sin, äår ey Målsäianden när thåå edhenn skall gånga, thåå
läthi fogotenn och Rådhmän thenn edhen gånga som för äår sagdh. ꝯ Rymer
han vndan som edhenn fäster, Och fälz ath edhenn thåå böthe then Borgans
Man wär tree mark, som för äår sagdh Och swari för sakenna, Kan han
ey Borgan fåå, giöres medh honom som för äår sagdh. ꝯ

29. Nw komber then Man till Rådzstugu edh skall gånga eller
witne fylla, giffuer Målsäianden fogoten, Borgamestare. Honom then
edhenn vp, wari såå godher edher giffuin som gångenn. ꝯ Nu skilia thet
om framdelis, seygher annor edh giffuin wara Och annor ey, Wethi fogotenn
Borgamestare och Rådhmän the wider wäro, Hwart thenn edher wär
giffuin Eller ey, eller haffui thet mz Stadz breffuom fästh. ꝯ

Balken.

30 Hwå å som Liugar ähro Mans aff Manne eller Quinno böthe 60. mark till tre skifftis, Målsägande, Konunge och stadhen. äru sex goda Manna witne ähro till. Orkar hann ey böthen warda slagin till stupana och fore swäri stadhen. Och koma aldrigh offtare y thenne vthan hann warda halsshuggen. Nu kann ther ey wara witne till, wäri sigh medh Tolff Manna. Fäldz hann ath edhen wari fallin till saklunna.

31. Hwilkin Man annan kallar Oquädens Ordh och warder till vnnen twå godha och skäligha Män böthe Tolff mark. till tre skifftis som för ähr sagdt. Eller wäri sigh medh sex Manna Edhe. Orkar hann ey böthen stå sigh for Mannen, Och segh thet hann lögh Och warda slagin widher stocken och Rymma stadhen och koma aldrigh y thenn vthan Målsägande bidher for honom. Och kommer hann y stadhen Oloffuandes warder hann rathere tolkin som för. Och å såå offta hann y stadhen kommer. Nu loffuas honom wara y stadhen Och giör tolka gierningar offtare warda thåå slagin till stupana och Rymma stadhen och koma aldrigh offtare y stadhen medh Rån eller annorledis vthan han nyte lagha sina. Thessa ähra the Ordh såå som skall förre bötas: forwunnin Tiuffuer, forwunnin Mördare, forwunnin Lugare, forwunnin Härimsonn, Forwunnin Mordbrannare, forwunnin hin siuiosonn, forwunnin Träll om hann träll ähr, eller kalla godha kono: forwunnin hoorkona, eller och forwunnin skökia eller forwunnin fördödha. Nu kallar ochannor Man eller Quinno Ih aff thessa for:de namnen, Thåå som: härimsonn, skökia sonn, Tiuffz sonn Och ähr ey medt thetta Ordett forwunnin, Och ähra tree Män till witne som för ähr sagdt, wari böth halffua mindre. Orkar hann ey böthen thåå skall hann widh stocken slagin warda Och ey thess heller stadhen fly vthan han wardher offtare ther medh funnin. Nu kann honom thet withas wäri sigh medh sex Manna Edhe än ey ähro witne till.

32 Nu kan thett såå wara ath Fogotan och Rådhmän nämpna Byamän aff om stadhen gånga effther stadzsens ärande, hwar ther ähr helzt, warder them nogott giordh antingenn y Ordom eller gierninga ligge ath y twåbothe. Stadzsens swäna och Fougtans ähra ey fögra y Ordom, än the Män Inghenn stadzsens ärande sökia eller gånga.

33. Stadzsens swäna och Fogotans, hwilke thett helzt ähro, skullo wara hoffwiske Och rätte y alla stadzsens ärandir, Och Fogotans widher Byamanna fattiga Och rika Landzmann Och giäste Nath och Dagh y alla sina gierningar. Ingenn sit afftagha mott wåldh eller några ~~man~~ misfterma antingenn y Ordh eller gierningar. Gördz annorledis och warda brutzliga och ähra full witne till, thåå skullo the sin brut bära.

sin bruth bättra, som andra Män, bådhe y ordh och giärningar. Och inga rådhe medh them giöras, vthann antingh fogoten medh rådhmannom öffuer fougtans siwäna, och rådhmännena medh fogotan öffuer stadzsens siwäna öffuer all the bruth som kunna henda y stadenom åå thera wägna eller ther till kunne kiära. C

34. Hwilkin stadh vtlendzske giästar koma thåå skolla the ther sin wåpn nederleggia, och ey them när sigh haffua medhan the y stadenn äre antingh om dagh eller Nath lönliga eller vppenbarliga såå som swärdh, stälmätz, rijttings baslare, eller hwat wåpn thet helzt äre, vthann retta Mat kniffua vthan the haffua friidh åå sigh. Thåå skullo the fougtans och Rådhmanna orloff ther till haffua, och the skullo wetha huru thet skall wara. Hwåå annorledes giör, såå offta han wärdher fången ther medh, haffui forgiordet wåpnom som han thåå när sigh haffuer och sex Mark till treskifftis Konungs och stadhens. Orkar hann ey bothen gånge till ärffuodhe. Och y hwario stadh hwilkis mågha ey byaman än wåpn bära som nw äre sagdt och wedher sama both, vthann hann haffuer egith arff y stadhenn eller orkar till 40 mk örligit godz. Hwat the äre ydheliga y stadenn, eller ey. C Faar och byamann aff ena stadh och till annan ärande eller köpmanskap sin driffuande, thåå hann ther komber wari sama lagh om hann som om annan byaman ther byggir. C Höffmän som skulo y dageliga ärande fara bådhe Konungz och sin till köpstadh till ena och annan aff och till. Hwart thera ärande liggia forthy mågha the ey wåpn sin mistha y staden eller hwar thet äre. C Bönder och the män wädhesmän äre eller loghsdrängia the mågha Ingenn wåpn bära y stadenn wedher both som för äre sagdt. C

35. Fondell bruth måga byaman och giästen y stadhen bor-gan settia, vthann thet gåår åå liff och wardher wedher färska giärningh tughen. Och för alla bruth y stadzsens giöma settias, vthan han brutzligen wardher widh Konungh och Konungz rådh, eller forsmår Konungz embitzmäns budh, thet han honom åå Konungz wägna giöra, bindher och skäll till äre. Thåå må Konungz fogota rådha medh Rådhmanna rådhe. Hwat hann will han y torn läggia eller y Stadz som giöma. C

Register påå Edzöris Balken.

1. NW Rydar man hem ath annan thess williande ath hann will honom skada giöra. C
2. Nw Rijnar mann ath annars Mans gårdh förr sinn owänar. C
3. Nw han än skada fåår för än han till bondans gårdh komber. C

Nu må gåår y C

Balken

4. Om man gååer ij annars Mans gårdh giör ther blåmålt eller blodwite.
5. Nw än blåmålt eller blodwite wardher giordt ij hemfarth. &c.
6. Om man fåår skada annorstädz än ij sinom gårdhe. &c.
7. Nw hittas Män ij gårdha säthe och skillias osäthe. &c.
8. Om man hämpnas åå sätt måål och böth. &c.
9. Om man hämpnas effther böther fästa. &c.
10. Om annor hämpnas åå annan, Och annor giordhe gierningena. &c.
11. Om mann taghir möö eller kona medt waldh. &c.
12. Om någor giör forsååth for annan åå kirkio wägh, eller Rådzstugu wägh hirat hann heller faar till eller ifråå. &c.
13. Nu kumber skijlnader Manna mellan åå kirkio wägh eller Rådzstugu wägh. &c.
14. Om kirkio frijdh eller Rådzstugu frijdh.
15. Om man lökter annan aff lagha till Målena. &c.
16. Nw ledher man annan till stock eller annorstadz hugger aff honom medt wåldh hans hand eller hans fott eller stingar wth annath Ögatt, ät Öra eller affskäår näsa eller tungo. &c.
17. Nw hämpnas man åå Konungz doom. &c.
18. Nw gångher man fram ath androm och förar han medt wåldzwerka ur hemma sina. &c.
19. Om Bondhe råådher hustru sina sååå ath honom fåår dödh eller hustru dräpar Bondhann sina medt wåda. &c.
20. Om Barn wardher aff hårdelige ridith såå ath thett döör aff. &c.
21. Nu wijsas mann tiuffzsaak eller annor Brååth.
22 Om man bedher annan man dräpa eller andra gierning för sigh Giöra.
23. Om Råån och thess Mans Bruth som thett giör. &c.
24. Nu ligger man ij skogh, skips eller annorstadz och lathir sigh till ath Rååna. &c.
25. Om man gångher ij annars Mans Trägårdh som lyckter ähr Och tagher ther fruchtt medt wåldh eller hwatt thett ähr. &c.
26. Huru Edzöre skall bötas och the Bruth som henda antingen ij Dräp, Såår eller Blodwite thå Edzörith timar. &c.
27. Om then Mann som giör flock och samnar åå foughtan, Borgamestare Och Rådhmän. &c.

Thet fester Konungz &c.

ÿ. 1.

HS / B 128 -

Edzöris.

Thetta äro Konungx Edzöre ther någor brythar thett
som Konungenn haffuer sworith vppå och giorth sin edh
ath thet skall hallas widh Macht. Swå som Heemfridh
kirkio fridh, Badzstugu fridh och hemlig huss fridh. ℭ

1. Nw ridar man heem ath annan eller gångher thess williande
ath hann will honom skada giöra eller någon hans hion, eller nå-
gon then j hans gårdha äre eller giäst haffuer, eller then hans gårdh
söker j trånge, thå han j gårdhen komber, såår dräpar, huggar fullo
såra, eller slåår skeena blånad eller blodhwita. Alla the ther medh
äro j flock och såår nöthe, the haffua brutit Edzörith. Samma laghe wa-
ri om skipzfridh, Badzstugu fridh, hemlig huss fridh och j andra som
framdeles vptalas. ℭ

2. Rÿmar Man heem ath annars Mans huse eller gårdha for sina
owänar. Och hin som effter fara, kastar eller skiuter effther honom
Swå ath hann fåår dödh aff, fulsåår eller blånadt, taghar thet sidhan han
komber j hans gårdh som han till hielpa söker. Thå haffuer han, och
alla the medh honom wåro brutit Edzörith. ℭ

3. Nw kan thett taga hin som förre löpar för än han j hans
gårdh komber som hann flydde till, thå haffua the ey brutit Edzörith.

4. Ridar Man eller gångar heem ath annan Manna än thåå
ath the willia skada giöra och giöra ey. Och slåå ingenn till blodh
ey huggia, ey dräpa, thå haffua the brutith 40 mark till treskiffte,
Målsäganda, Konunge och Hadhenn. ℭ Brytha the huss eller skeena slåå
eller skiuffua Manne eller skiutha och komber blodwite innan eller
blånader, eller någoth thet liffwith hans må skadha. Och ähra fler man-
na wiiter till, ther äre Edzörith brutit eller wäri sigh medh tolff
Manna edhe. ℭ

5. Nw kan then Man Heemsökin giöra, warda j Heemfridh
dräpin eller såår eller fåår blodwite eller blånadet, j thy han
heemsökin giör, thå äre thet alth ogilth. ℭ Nw kunna the som för-
re wåro innan thy willia, ath thet the fåå j gårdhenn eller Tompte-
na thet äre alth ogilth. ℭ Nw än the ägas widher j lukana och gårdh
lidhi, Och falla föther innan gårdz lukana eller lid, och hoffudh vth,
nå then heemsökin giör wari ogilder. falla föther wthan och hoffudet
innan wari gilder, thy ath han wthan föll som förre stodho. ℭ

6. Nw kan then löpa iw gårdha som the till ridho eller gingho
heem åth och dräpar, slåår eller huggar sidhann the kona iw hans

gårdz löthe effth ℭ

gårdh böthe effther thy gierningen kommen ähr y Såårom, eller huart thet ähr Och ey effther Edzörish, Huart hann faar, Saar eller wardher drepin sidhann hann kommer in j sinom gårdhe, thåå böthe och thet effther thy måålith war giordt j såårom eller dråpom, som han ähte j Stadz rätt, Och wari ey thesse Edzörish brutitt. C.

Thetta Capitell synes såå lydha ath om then som hemma ähr, wardher them andra for starkt, som hemsökin giordt haffwer Och föliar honom påå foth fram j hans eghen gårdh om han än ther geffwer honom hogg skall ther medt konungx Edzör ey wara brutin, thi han ähte Och rätth honom vppåå sigh j thet ath han förstt bröth hans hemfridh. C.

7. Hittas Män j gårdhe såtthe och skilias osåtthe ther ähr ey Edzörish brutin, Vthann hann gånger in gårdhe sinom wredher, Och hemptar sigh wapen Och hielp Och gånger såå åther j gårdhen, Huggar, dråpar, eller giör någhott, thet för ähr sagdt, Thåå haffwer han Och alla the medt honom wåro brutitt Edzörish. C. Nu kann then Man döö, hemsökin giorde, för än hann haffwer sin Brutth bätratt, thåå giella arffwa hans som han ärffde effther thy the arff tagha och för ähr vthskilith. C.

8. Nw hämpnas man åå sätt måål Och Bott thåå haffwer han brutith Edzörish thåå skall thet tolff Manna Nämpdh witha medt sinom Edhe, huart heller annor skilnadher kom them mellan eller ey. C.

Tolff Manna Nämpdh) Tolff manna Nämpdh wäras allastadz j Laghenne ther som wigtiga saker forse kunna Och wena Ecke ther medt the som för rätta sittia vthan skulle vpsettia the 12 till ath ransaka om ärandett. C.

9. Nw måå man ey hämpnas effther Börgerfästha vthan hann bryther Edzörish, vthan böther för j Borgade, Och såå ser for-skiltth att böthas the ey then samma dagh the for leggia, thåå mågha the hämpnas. Hämpnas hann sidhann böther ähro Borgade thåå haffwer hann brutith Edzörish. Nw än någor ähr böth aff bethen thåå mågha the ey hämpnas vtha kräffia thet ägher ståår medt Laghenne. C.

10. Nw måå man ey hämpnas åå annan och annor giorde gierningena, Hämpnas hann åå annan Och annor giorde gierningena, Thåå haffwer han brutith Edzörish. Thåå skulo thet tolff Män witha, huart heller hann hämpdes åå annor eller ey, eller then samma giordhe gierningenn eller ey. Wiorde them samma ey gierningena thet skullo tolff Män witha, huart heller annor skilnadher kom them mellan, eller hann hämpdes åå annan. Hämpdes hann åå annan thåå haffwer han brutit Edzörish. C. C.

HS / B 128 -

Edzöre.

11. Warder kona eller Möö wåldtagin. Och wardher then Man teghin åå ferske giernigh. mz hoffwudit sit än till äro sex Manna witne, warder han ey fångin åå ferske giernigh, w[i]tham synas thå hans klädher eller hennes vpslitin eller hörs ropp och åå kallan och weth honom och witne ähra till. ligge thet till tolff Manna Nämpdh, wäri the halffua Nämpdh kärandin Och halffua Nämpdh swarandin, Wäri the hann war warder, fälla the han, ligge thet till Målsäganden hwart han will heller böther tagha aff honom effther thy han widher kömer eller liff hans. Och såå än böther tagas, ath Konungen och stadhen fåå sin rätt. Will hann ey forre kona som brutit haffuer, Näffnde thåå halffua Nämpdh Målsäganden. Och halffua Fogthen och stadenn. War der hann thåå warder eller fälther wari ther om lagh som för äher sagdt.

Nu tagher man kona mott wilia Och dräpar kona han j thy, Och witne såå sex män, wari ogilder. Nu tagher Man kona modt wilia och rymer aff lande medt henna, Och warder han laglig a vunnin till the giernigh, thåå agher hann aldrig fridh fåå för än konungs[l]giff- tman bedher for honom. #

Thetta Capitell handlar om thun folk thy thet äher och the stycke som Konungen haffuer giordt sin Edh vppåå, ath grimme fridh skall warda hallen.

Giftmanin.) thet äher fadher eller näste Målzman hennes, Och kann brukas aff thetta stycket ath fridem står j Målsägandens handar Och ey j konungz handar.

12. Nw sitther Man åå Rådzstugu wägh, kirkio wägh eller än norstadz for androm, hwart hann fara till eller fråå, will fa drä- pa, sarga eller bärja för än han komber till Rådzstugu eller kirkio eller fråån, Och giör nagot thera, thåå haffuer hann brutit Edzöris wtham thet sex aff bådhe skildum till kommath.

13. Nw komber skyennader Manna mellan åå Rådzstugu eller kirkio wägh Och ey thåå aff lunghe Affsundh, faar annor Dräpe aff annan ther äher ey brutit Edzörith. Nu sitther annor for andro åå Rådzstugu eller kirkio wägh eller annorstadz Och gitther ey skada giorth än thåå ath han wille, thåå äher hötter modt Jnghe böther. Hugger och hann ther klädhe hans eller wåpen eller skiurhar eller skiuffuar Och ähra sex Manna witne till, böte 40 mark till wnskifftes eller wäri sich modt tolff Manna Edhe. Och hwar som tolkutt innan j thiss eller wä- gher som Edzörith måtthe brythas än thåå ath han sargar han ey eller giör nagot thera Och komber thet j som för äher sagdt. Böte 40 m till wnskifftis hann lagh wari om dör brytz effther nagor och komber ey blamadt eller tolkith j.

Dräpar man annan.

HS / B 128 -

Balken.

14. Dräpar man annan, hugger eller stingar eller slår blodhunder eller blånadt j kirkio eller rådzstugu sielffua thå är edzörith brutith, vthan thet är komath aff bråda skilnatt, och thet skulle tolff män vitha medh edhe sine, huart th(et) kom aff langa affunnd eller bråda skilnatt. ∈

15. Huom man älther man aff laga till målan och kommer nij thing blånadt eller blodwitte j, Böthe 40 mark till tre skifftis. Och haffua nij brutit Edzörith. Och thet skulo Tolff Manna witha, huart han giorde thet trängder eller sielff wiliandes, eller huij hann älthe han aff Rådzstugu stämpno. ∈ Nu dräpar man annan, sargar eller slår blodwitte åå wäghenn till stämpnona eller fråån, ther ferre ath han stämde honom thå haffuer hann brutit Edzörith. ∈ Nu sitia the åå wägh for honom, och githa hwargin dräpit eller sargatt, eller slagitt blodwitte, thå är thet medh Ing(en) böther. ∈

16. Nu leder man annan till Stock eller stadh, hugger aff huom ena hand eller foott medh wåldh eller stingar vth ögha, skär aff annan thera skägh eller näsa och warder fången widher färska giermingh, giffue lim for lim än vill ähro sex Manna witni eller wäri sigh medh Tolff Manna Edhe. Nu kann hann vndkoma, doch lagwinnas ther till effther [struck] thij nu sagdh är. ∈ Nu om Målsäiande will widh böthen tagha, Böthe for huart thet 40 mark, Målsäiandenn 20 m(ark) konunge och stadhenn 20 m(ark). Och är nij brutit Edzörith. ∈ Mister man nu aff thessom böthe fulla Edzörith och andra booth, nij heller mister liff sitt. Samma lagh wari om tunga och skäg. ∈ Nu kann thetta j kifftua till koma, och ähro till twiggia manna witne, böthe thå for huartt och thet 20 marck Målsäiande, och konunge och staden 20 m(ark) eller wäri sigh medh sex Manna Edhe. Ockar hann nij böthen, giffue lim for lim och så wari j allom affhuggom. ∈ Skär och han skägh eller tunga aff Manne böthe 80 marck, Målsäiande 40 m(ark) och konunge och staden 40 Marck, än Målsäiande will böther tagha, eller lim for lim. Såår hann ther aff döth sin böthe effther thij j Såramålum skiels. ∈ ∈

Skäg. Om skägh eller snöpningh som så skeer medh wåldh, haller Östgöta laghenn 40 mark for lim. 40 m(ark) konunge. 40 m(ark) staden. 40 m(ark) for son, 40 m(ark) for dåttrar. ∈ Thet är om hann hugger honom j skägh j vth wäpna skiffte och Jcke medh wåldh. Thå ath thet forstås icke om andra limar än om skägh eller tunga. ∈

Effther thet j Såramålum skiels. Thetta styckett är wisserliga vrätt for thij brytar thenn Edzörith som giör thetta, Söken och brytar hws eller dör vp medh wåldh, myckith mera män thet. ∈

j. 3.

HS / B 128 -

mera måå thett wara brutitt ther för ij sadana mål the tager hans lijff aff medt wåldh, skärandes aff skurj. Szåå som framdeles klärliga forstas kan ij thett 21 cap: Ath thenne bör sådales haffua fridh åå sitt lijff. Fory ther talas nu om thett som skeer ij wårg arrgina skiffte. E.

17. Nw hämpnes Man åå Konungz Doom, Dräpar eller huggar full sår eller hämpnes åå hanum ther forre ath hanum witnadt emoott honom for Konungz Doma eller hämpnades em han, sedan han haffuer böth widher hen eller sår han widher sinasakt. Eller sitt fädhrenes warth laghliga for honom. E. Hämpnas hanum ther forre, thåå haffuer han och alla the medt honom wåro brutitt Edzörith. Thåå skall thett tolff Manna Nämpdh wetha huratt heller hanum hämpnas ther forre eller annor skilnadt kom thera mellan E.

18. Nw gånger man Heem ath androm och förar han medtt wåldzwerka Wgärdhe än thå ath hanum nu bryther hws hans, eller giör bladhitt ij stadenn, thåå han komber w gårdhenom, bindhar hanum medt fulla bandhs Dräpar, huggar, fullsår eller stingar, eller huratt bygriffe han hetz ij sätter, thåå haffuer han brutitt Edzörith wharen thett ser Konungz eller annar thess Vredh som Konungz Doom haffuer eller laghes åå han sama Tuffsmeden Eller taghes medt Ransakan ij hws se hans sama Tuffsmeden. E.

19. Nw kan Bondhe råådha Hustrw sina aff hårdeliga, såå ath hon faar Dödh aff emoth hans wilia, thåå skall hanum bötha som vrskillt framdeles för Dråp Och nu lijff hans forre gåå. Thåå haffuer han forwerkatt allt thett hanum Åårthe aff hennas Godz vptaga, thy som töfora ähra, Och allan then halff Dell honom effther hennes bröstha som hon gifftes till honom medtt. Taghi thåå hennas arffua böther for henne aff hans godz och gånge aldrigh honom till arffz Eller nagor hans ättleggar wharen the haffua Barn saman. Thåå skullo Barnenn ärffua henna, Och nästha Mödhrenes fränder taghi Barn till sigh ther till the till skäla koma Och göma thett Barnomen till förar ~~skall them~~ under sine wärie. Ähra nu bryggia thera Barnn till thåå skall thett under Mödhrenes gånga thett hem Åårthe. E. Thy ath Inghenn ägher thå ärffua som henne dräp. E. Nw kunno och the Barnn Döö, Och haffua nu Barnn effther sigh, thåå ärffua them ättliggar som effther leffuar Och skuda feck. Szåå ähr och än Hustrw dräpar sin Bondha thåå ärffuer henne Inthett effther honom, Och nu hindrer dagz gifftes sina, Och Inghenn then rätt henne wår gifftes och gifftes till, wharen the haffua Barnn saman Thåå skal Barnn henna ärffua, Och nästha fädhrenes fränder skulle Barnenn ij sine wärio haffua ther till ath Barnen koma till lagha åra Och thett Barnena hörer till. Ähra nu Barnn till thåå ärffua Nästha fädhrenes fränder till alla sin rätt och böthar for them Dödha. E. Nw dräpa the hwarer annath nw wådha, thåå skall thett böthas som skill ij wådha ~~Bothenn~~ Och haffua ~~alla~~

thy forwerkatt E.

HS / B 128 -

thij forwerkar som hwarn thera bundha effter annat haffua ath ärffua. C.
Thet äher een almenneliga regla och går Jcke allenast
thenn vtten ij från honom, vthann och ij från alla hans ar-
ffuinga såå som ij thetta Näst följande Capitell klarliga
ähr ath see, Och äher Jcke fadren såå Mälsman öffuer sith
Barn ath han nådher fara medt thij huru han will. Thij
man ser här ath drägar han thet thåå skall hann böte
öffuerheetenn ther fore. Sama skall äher och ath om hann
fanr Ille medt sith Barn, ath Öffuerheeten bör straffa thz öfft.

20. Um Barne wardher aff härdeliga råådith såå ath ther dör
aff. Thåå skall ther fore böthas halffua Mans böther till wareskifftes
Målsäiande 30 marck, Och Kånunge Och stadhenn 30 m. Och ey liff förre gånga
Och thij ägher hann aldrigh ärffua som drägar heradt hann heller drägar
medt wååda eller willia, vthann medhen liggia ij hiell barnn sith, thåå
ähr hon ey wärdh ath mistha liff och ärff, vthann schriffstomåll tagha och
battring effther kirkio rätth Och ey andra böther vthgiffua. C. Nu kunne
fadhrennis fränder kiära till henna ath hon lagh Barni sitt ij hiell aff
sin willia Thåå wärij sigh med sex Manna Edhe ath lågh thet aldrig ij häll
medt willia sin. Orkar hon ey thenn Edhenn gånga thåå lagge thet till 12
Männ heradt the willia henna wäria eller fälla. C. Wardher thet såå
ath hon giffter, thåå wachta sigh ath hon lagger ey Barn sith ij sängh
medt stiuff fadrenn, döör thet ij sängh medt honom thåå ägher hon ath
mistha arffuith. C. Nu kunne the wärta fadhrennis frändher Barnsens.
ath thet wår dödh ij brygginges thera sängh Och seya the ey ther fore, thåå
ligge thet till Tolff Manna Nämpdh, wärij the thet wari wardher, fälla
the them böthe som för ähr sagdt Och arffuedt medh. C. Nu drägha the thet
Barn medt wååda eller och sielffuer fadher, wari Barh som skiels ij wä-
dha böthenn. Haffuer dogh forwerkat arffuith som hann eller hon
ärffua måtthe, Och thet arffuitt som Barnann tillbör än thet ath arffua
kommath wår ärffua Näste fränder eller Bisken än the ijll ähro. Ähro
och the Öffuer magha, rådha thåå näste Barnena frändher forre aff thera
Ther till the Mogande warda Och ey fadher eller Mother. C. Nu kann
annath thera sömn Stiuffader wara walande ij Barnsens dödh, såå ath thz
ey doo ij sängh medt honom eller nz bådhom, Och vpskills såå ij la-
ghomann ther forre gånga, ärffua thåå Modrenn än hon ey walande
ähr. Haffuer och thet Syzskan, Bäri thåå ey haffua arffuit medt
Modher sina C. Nu än heradten Moder eller fadher orkar böthe. C.

21. Nu withis Manne Tiuff sak eller hwarcs hända brutz
ther helzt ähra, Tagz man bastas eller bindas Och sinas oforrum-
nin, Och ey vppenbarliga ij händom tagith, vthann Kånungz doom, eller
thes hans doom haffr. C.

Edzöris.

thes hans Doom haffuer. thin man thet giör och alla the ther medh hannom wåra haffua brutit Edzörith, Thy ath hwar man ägher fridh aff sitt godz haffua och fridlös åå sino liffue.

22. Nw legghar mann annan eller hwßbonde brudhar sino swänn någon men draga, såra eller blåna eller bedriffua giöra, hwart them sama ij theninga Målena giöra, antingen ij forsåt, hemsökn eller hwru thet helzt hendar, wari såå them som legdo eller bödh ij fulla sak som then thet giorde, än till ähro sex Manna witer eller wäri sig medh tolff Manna.

Legdo eller bödh. Then ähr han haffi brutit Edzörith såå well som then som giärningen giorde Och fenne man them ath ther hosbondum läder swänerom giöra någott thet som illa ähr giordt Och swänerom bör lydde wara honom hydog ij sådanna saker Oportet Deo magis obedire quam hominibus.

23. Hwilkin som Röffuar aff annan ij staden till Öres wärdh, eller åå Södra Malm, eller åå Norra malm eller innan Stadz mark, effther thet ij wåår ähr Rundet, Och wardher bann åtagin medh sex manna witer, mißte hoffwudet sith. Och gånger Ingen Edh forre ij thesso målle. Nw kann ey wara witer till ligge thet till tolff Manna witer wäri the han wari wardher, falla the han warda halßhuggenn. Röffuar någor till ett Ör åå Almanna gatun om siälffua daghenn, Och ähro till tweggia Manna witer, böthe 20 mark till treskifftis, Målsägande Konunge och stadenn. Eller och wäri sigh medh sex Manna Edhe. Orkar hann ey böthenn mißte hand sine. Röffuar hann till halff marck om daghenn, och ähro witer till som sagdt ähr, gånge liff hans forre Och komme ingho böther widher. Röffuar man åå Almänninga wege, Otiugha wardhe, böthe Nijo marka till treskifftis än till ähro tweggia Manna witer eller wäri sigh medh sex Manna Edhe. Orkar hann ey böther warda slagin widh stocknum, wthan Målsägandenn bidher for honom.

24. Nw ligger man ij skoge, skipi eller annorstadz Och låther sigh till att röffua, wardher han gripin åå the samma giärningar, Thåå skal hann till Rådzstuffu föras ther skulo tolff Män ranzaka ther han skulle wärja eller fälla. än ey ähro sex Manna witer till. Fällis han som röffuare wthan thåå skall hann halßhuggas och ey andra böther widher koma. Wärja the hann böthe 40 marck som saklösan bandh, bastadh eller wålsfördh. Och åå hwru många the ähro, böthe hwarthera 40 m. som saklösan bandh Och haffua ey brutit Edzörith. Nw orkar ingen thera böthrenn.

Balken.

25. Nu gånger Man y annars Mans Trägårdh som lyktter ähro, och tagher äpla eller andra fruchter ut wtlydhe Åghanu eller husbon ähr förre och wilia wärin, kombær slagh thera mellan, faaar Bondhenn eller hans hion dräap, Saar eller blodwitte ähr Ogörich brutit, faaar then som till kombær, dräap, saar eller blodwitte wari ogild. ⁊c.

26. Hwilkin Man som giör någott thett nu ähr sagdt antingen y Hemfridhi, kirkio fridhi, thinnlig hieß fridhi, Badzstugu fridhi, eller någott aff them sagdt ähro eller wtskildt, dräpar, huggar eller stingar, giör blodwitte, slaar skenu eller hwat thet ähr thett skall alt böthas, som wtskilt y Dråpmåla eller Sårmåla Balkenum, och sidhan böthe Ogörich Målsägandenn 40 mark. Stadenn 40 m. Och Konungen 40 mark. Och hann skall ny Rikit rymma och ny hans godz skifftas, Ecklar hann ny bothenn warda halßhuggenn, Ecklar hann ny bother som till 40 m. sak fåtther ähr y thenna Balk. thå skall hun mista högra hand sina. ⁊c.

27. Åren effther Gudz Byrdh 1357 om Sancta Catharina dagh stadde och stadgade thenn Ärlige Konungh Erik Magnusson, Och alle Rijksens Rådh y Stockholm ath thenn man som giör flock och sampnaat åå Fogotan, Borgamestare Och Rådhmän eller och åå hwi thera Innan stadz eller wthann, mistr liffuatt än thå ath ny komber giörningh y dråp, Saar, blodwitte, blånadt, klädr reff eller hårsrott mista liff och godz, konungenn taghi godzett och Målsäganden liffuett än till ähro sex Manna witne. Eller wäri sigh med Toleff Manna Edhe Och alle the medt ähro y flock eller sampnadt medt samma wilia, stande samma Rätt, Och öffuer alla the them hysa, hema eller wära skall gånga konungs hämdh och wredhe. ⁊c.

Register påå Högmålis Balkenn. ⁊c

1. Om Man myrder Man eller konu. ⁊c.
2. Om Fadher eller Modher dräpa barnn sith eller mördher ut wådha eller willia. ⁊c.
3. Om mann tagher twåå laggiffta koner eller kona Mann. ⁊c.
4. Om Mann eller konu wardher fångin medt Trulldoom. ⁊c.
5. Om Mann eller kona forgiör stiuffbarn sino. ⁊c.
6. Hwåå som någott här rådar moot konunge eller Rikesens herra.
7. Om man ledhar åå Fosterlandz sich wtlendzskan här och där affruogan skiöldh moot sin retta herra. ⁊c.
8. Om någer trooskyldr tiän dräpar sin retta herra eller hustru sin Bondhe. ⁊c.
9 Om mån sather eldh y hieß annars medt willia och will brenna bondhe by och bondha. ⁊c.
10. Huru man skall fällas eller wärias for tolkin sak eller skada. ⁊c

HS / B 128 -

Högmålis.

11. Om kona eller Mann bär forgiärningar andrum och warder thär medh tagin.

1. Mördher modher eller kona eller hiona som ännan mördher. Och liggia j kom och bär j fräther, thå skall man steglas och kona brennas och ähra till sex Manna witne eller wäri sigh medh Tolff Manna Edhe. Och fogothen och Rådhmän skulle the Tolff Männa nämpna. wäria the han wari wardher, fälla the han wari fälthar.

2. Dräpar Man eller kona Barn sitt eller Mördher hedin eller kristit. eller Barn fadher sin eller Modher sina Thå skall mã steglas och konū brennas än thet ähr vppenbarth eller sant medh sex män. Huru nu tolkin sak witas. Och ähr ey vppenbarth medh witnum Thå wäri sigh medh tolff Manna Edhe Och swäri thär om sighi. Och fogotn och Rådhmän häffde Edhenn, wäri the han wari wardhen, fälla the han wari fälther. Nu thet thenn som myrde eller nu willia dräp skall mistha arffundet thess dödha Och så all hans ätt liggia. Thy ath Inghenn må annan sigh till arffz dräpa. Nu än thet ähr aff wådha till kommeth, thå böthe som j dråpmålom skils medh wådha. Then skall 12 Manna nämpdh å koma hwart thet war nu wådha eller willia.

3. Nu gånger Man fråå laggiffta kona sina och fester sigh än andra laggiffta kona. Och häffder medan then lefftnur, som hann för nu laghenn hade fångit wardher thet skälyga lerth medh vppenbara witne sex Män in till hans medh kirkiones rätt Thå skall hann halsthuggas Och konū brennas hon samaledis giör. Sundz ther och ey godh skält till eller vppenbara witne wari saklöss.

4. Forgiör man Manne eller konū kona, medt Trulldom eller andra forgiärningar, så ath han eller hon fåår dödh aff. Thå skall man steglas Och konū brennas, än till ähro sex Manna witne, eller wäri sigh medh tolf Manna Edhe. fälldz hann ath Edhen. fällis till sakena.

5. Forgiör Man eller konū Vtruff Barn sina Och will Barne sino arff äghna wari laghsamma om lifftherra medh laghen som vtskilt. Och samma om arffuit som för ähr sagdth.

6. Hwilkin som resar håår moott könunge eller Rikesens herra eller forsåtr giör, ath hann will han fångha eller dräpa eller nogra wåldzgiärningar giöra åå hann eller dräth medh breff, rådh eller giär ningar hielpa, Thå äghe hann mistha alt thet hann äghe, Jordh, löösöra gårdh och lifff sith än hann fångin wardher. Nu kann honom thet wilias och ey nu vppenbara giärningar fången wardher, standhe till könungz Nämpdh. fälla the han hafftn forgiorth som ähr sagdh wäria the ha, wari saklöss.

Thetta capitelet.

Balken.

Thetta capitelet Och thett ther Nästh liggia y thietzstaka
Endan såå som man wille fora for Ögonum och them som
öffuer händerna faar han wardher Intedet dömpth her effter
wtham fanner Radh till och forswara sigh ther forre.

7. Huo om Man eedher wtlendzskan bär åå fädhernislandh sith
Och bär Affwgen sköldh emooth sin rattha herra och härjar åå sith
egith fädhernis landh, wtham ham folgde honom eller then konunge som
rätt komin ähr till Rikit, Thåå haffuer ham och alla the medet honom
wåro forwerkat baadhe liff och godz vnder Cronona Ewerdeliga ägha.

Nw om någrom withas tolkin sak. och ähr ey vppenbarth, Thåå
skall konungx nämpda han wäria eller fella, wärdher han wari war-
dher. fälle hanu mistir liff och godz.

8. Huo om nagor Trooskylder swän eller hustru dräpar sin bon-
dha. Och wardher fangin åå forsk giärningh thåå skall han steglas och hon
brennas och alth thett the ägha till wrskifftis gånga. gårdha eller Jordh eller hwad
the ägha taghi then lutth Målsäganden. annan konungen och widha stadhen.

Hwam tolkin sak withas Mann eller Kona, och ähr ey vppenbarliga taghin
widher eller ähro ey fy Manna witer till, thåå wäri sigh medh tolff Manna
Edhe, wärdher han wari wardher, fälle hann haffui forgiortth liff och godz som sagdt ähr.

Nw segher then som dräp wari till Vånaoth aff wådha och ey medh willia
Thåå skall han witha aff tunga twägilla böther giffua och ey liff mistha
och giffui konungx och stadhen laga böther som y dråpmålom skilss. och thz
skall tolff Manna Nämpdh witha medh sinom Edhe hwart thett wådha
eller willia war. Nw fäller hann ey bothen.

Twägilla Böther. Såå som till forre ähr sagdt och
Målsäganden haffuer alidet högsta rätth såå stodh festes
thett och thee ther man seer och Målsäganden går till.

9. Huo bär man eldh y thetz annars Mans medh wilia och
will brenna baadhe By och Bonda. brinner vp thz hwss eller flera
eller gårdh, wardher taghin widher forska giärningh. Thåå skall hann y
baale brennas och godz hans alltsamman till wrskifftis gånga; then ödning
Målsäganden, annan konungx och widha stadhen. Och dogh såå ath åå skall
skadan åther giällas. först aff Oskiffthe them som skadan fick, och sidhen
skifftis thett som äther ähr. Räcker ey mera godzett än skadan ähr, thå
skall åå han fulth for skadan haffua. Och konungen och stadhen misthe.

10. Hwem tolkin sak withas och wardher ey baar åå taggin
eller till bundin medh fyra Manna witer wäri sigh medh tolff Manna
Edhe, och nädhe halffua Nämpdh hwar thera siwarandin och åkiä-
randen, wärdher hann wari wardher, fälle the han göres medh hond som
sagdt ähr.

Thett ähr gilla halffua nämpdena hwar thera
och såå ähr vdaett forstundandes allestadz ther

HS / B 128 -

Högmålis.

thet står och annars ey. Thy the som for retta sitia
skullo, sitia nämpdena vp Och the som saken giellar vppå. ☙

11. Wär kona eller Man forgierninga Och wardher baar åtaggin thå skall man kona eller han medh forgierningar tagha och å Rådz-stugu ledha. Och skall tolff Manna Nämpdh witha medh edher sin hwart hon eller hann the forgierningana giordhe eller ey. Wäria the kona eller hann. wari wärdh. fälla the them böthe 60 m. till treskiptis. Målsäiande, Konungi Och stadhenom. Vella the ey böthenom, thå skall han eller hon kännas Och arffua them. taghi godz thera. ☙ Nu kan thet pröffuas ath the haffua någon them medh skada giordt, till liffz, medh rådh eller gierningar. Thå skall ther tolff manna Nämpdh å kona, Hwem the wäria wari wärdher Och hwem the tolff fälla haffui forgiordt liff sith som för är sagdt. Och bodzins gånge samma ledis till treskiptis. Målsäiande Konungi och stadhen. ☙ Wardher hann warder, thå komi thet a wittes. Och warder ey baar åtagin leggi till tolff Manna Nämpdh Och rådhi halffua Nämpda hwar them, böthe 40 mark hwem sak gaffz. Målsäiande, Konungi Och stadhenom. Och wari sama laga j alla högmåla andra. Nu orkar han ey böthenom wardha slagin widh stupuna Och rymer stadenom, kommer hann åther in, the hämpnde sich. ☙

Register påå Dråpmåla medh willia. ☙

1. Om Dråpmåll medh willia och the måll man giör trengdar, hwru the skullo böthas. ☙
2. Hwru man skall annan widh dråp bindha eller sighia ther for wäria.
3. Om Dråpare döör för än hann lagrunnin ähr. ☙
4. Om kona dräpar Mann.
5. Om Präster eller Klerkar dräpar leckman. ☙
6. Om Leckman dräpar Präst eller Klärk. ☙
7. Om leckman will dräparen wäria. ☙
8. Om någor Rååner dräparenom aff them som fångitt haffua. ☙
9. Om man will witha, dråp sått eller böth. ☙
10. Om kona warder dräpin ther medh barn ähr ☙
11. Om arffua thes dödha dräpar dräparenom. ☙
12. Nu bryther konunger ledung arch. ☙

1. Nu dräpar man annan vthan trång Och wardher fångin å färsker gierningh. giffui liff for liff och Konunge sigo böther wedher Och å hwru månge the saman ähra j flock Och fåår nöth thå drå-pith giers, gånga alla om ten rätt. Ähr hann trängdar å liffz nödh. thå miste ey liff vthan böthe 80 mark Effther fogotans Och Rådhmänna T F

Nädher, the samma ☙

HS / B 128 -

Balkenn.

Nåder, the sama 80 mark gange till weskiptes, Målsäiande, Kånunge Och
hädrenn. E. Nu kan thet såå wara att Man dräpar annan Och kan vndan
fly Och warder ey bara åatagghin böthe Målsäianden 40 mark, Kånunge 30 och
Och 30 mark hädrenn. Och Rymer y kloster eller kirkio och ey annor stadz
vthy sitt willie, Och sidhan koma In y hädhrenn och biudhe böther. Och ha-
ffuer Målsäianden Jntedt wåldh åå han ath hämpnas will han ey wi-
der böther taga, leggia hans Orell y taghe hendar, Och Konungz fridh til-
sas åå honom. Och standhe thet dagh och åår, thåå taghe thet konungz fogota
forre fleta fåå. E.

T Bisthu lijff for lijff Och kåma Jngo böther) ther seer man ath
Målsäianden bör Jntedt bana dråparenn lijff som gripin
warder widh friska gierningh.

F 80 Mark) Landzlagenn haller 40 m. forthij y städerna
äär större till fälle till dråp ther forre äär och straffett högre. E.

F y kloster eller kirkio) Thij the äro sämmerligha fridh
kallade. Rymer hann annorstadz Och komber sidhan igien,
thåå haffuer Målsäianden wåldh öffuer hans lijff. E.

2. Warder man dräpin Och kennis ingen widher dråpitt giffuar
arffuingenn thåå någon skuldh, biudhe han widher sex Manna eller then
som dråpitt withas hann wän sigh medet tolff Mån. E. Nu fångar mann än-
nan for dråp sidhann dråp wår giordt, Och will till dråpz biudha. Och hann
seigher ney forre ath hann thet dråpitt aldrigh giorde. Orkar thenn sama
man han medt witnom widherbinda nithe hoffwndet sith Orkar han ey bö-
the 40 mark till weskifftes ath hann saklösan wåldhförde Orkar hann ey
böthenn. E. Äär och hann sargadher eller slagin böthe som y Såramålen
skils Och the sama 40 mark medt. Haffuer Och the tagith han y husom
hans Och härena eller annorstadz thåå haffua the brutitt Edzöröth. E.

3. Döör then Mann som dråp giorde foran hann laghwun-
nin äär Och kennas arffuona thet, thåå böthe för dråp som för äär
sagdt till Trenskifftis. Wellia the thet thåå ligge thet till tolff Manna,
wäria the han, wari wärdher, fälla the hann böthe arffuona som för äär
sagdt. E. Nu om dråparenn döör sidhan hann laghwunnin äär, för än
hans dagar vthe äär, Och än Målsäianden kan honom dagh haffua giffuitt
thåå böthe hans arffuinger för dråpitt som vtskilet äär till Trenskifftis. E.
Men thet böthas skall for hadnns Mißgierninga som hann haffuer brutith.
Eller Modher eller andra fråndher. thåå giellas åå bruth, aff luth hans
som bröth, hwatt thet äär, heller Jordh, gårdha eller lösöra, Orkia ey gårdha

eller lösöra. E.

HS / B 128 -

Dråpmåla.

Eller lösöra, Thåå wari ärffuona saklösa, bådhe for Målsäiande, Köningh Och stadenn, Thy ath ny ägher annars Mans brutt giälla thåå hann Jntedt vybär.

Ligge thett till tolff Manna) Thenna Tolff Manna Nämpdh bör och nämpnas Och vpsettias y annor ärinde ther ärffuingianar skulo swara y Målsäiandens stadh Och icke gånga Edh. Wäria the han, thett ähr Ransakka the effter thenas yttersta Samwith. Och kunna icke finna honom brutzligen, såå ähr han warder, Jcke såå förstandendes. Såå som Högtrena nu brukka. Att giöra Lagh, thå the bliffua nämpda.

4. Nwän kona dräpar Man Och wardher fångin åå ferske Giörning, Eller Jnnan dagh och Nyghur, thåå skall man henne till Rådzstugun läta komma Och Dömma läta som annan Dråpare. Haffue sedan Målsäianden wåldh hwatt han will hellder böther taghe eller halsthugga låtha. Tagher Målsäianden böther, taghi effther thy som beskyldt ähr Och Köningen och Stadhenn sin deell. Ner än hon warder ny wider ferska giörning fångin, thåå ligwinnes som för ähr sagdt om Dråpare.

Om Qwinnan står y Målsäiandens wåldh ath binna henne eller om hons lekas, Man icke om Mannen.

5. Dräpar Prästar Eller Klärkär Leekman thåå tager Biscopen Köningz rätt. Och arffua thess döda Målsäiande rätt aff Bothenn Och stadhenn sin Trädingh.

6. Nw dräpar Leekman Klärk, taggi Köningen sin Rätt, Målsäiande sin rätt Och stadhenn sin Rätt.

7. Nw kunno några dråparen hindra Eller willia wäria for them som han willi fånga, antingenn y sina herma eller annor stadz thåå wari thett Brågiligh thett the giöra Och ath thett Ogilt the fåå, hwatt thett ähr heller sår eller hwatt thett ähr.

8. Nw än Någor Rååuar dråparen aff them han fångit haffuer Thenn tolkin giör hann haffuer brutt Edzöritt. Sama lagh wari om alth annatt, ther annor rååuir nogon fånga aff androm.

9. Nw will man wetha Dråp sått Och Both. Kräriar någor Effter Bothenn Köninge eller stadhenn, hwilkin thera thett helzt ähr. Och thin seyher the Both gullith wara. Ther ägher hann Stadzens Breff och Jnsegla åå haffua, hwart thett helzt gullit ähr eller ny. Ner kommer man till Rådzstugun Och går wider saak sina, thy hann ägher Vedh förr liugha, thåå tarffua ther ny witna till, taghas forthy, ath såå mykin ähr kundh sak, som skär skuttin Eller undert witner till kundin.

Samla laghen.

HS / B 128 -

Medt Willia.

Gamla Lagenn haller: Thåå åhr han fälther som sigh siälff fäller, Och åhr then Allmennerliga Regla ij Rättgånger. ¶

10. Warder kona dräpin the medt Barn åhr ij henne liffua thåå böthas hon åtther medt Trääbother, Aff them bothom ther för kona dråp böthas som åhr Trägilt ther taghi Quinnena arffua alth halfft Och konungen Och hädhrom halfft, Och 20 mark för barnith Och then ta ghi Quinnona arffua then skylest. än till åhro sex Manna witne, Och Trään goda Quinnor som witne skullo bära, ath thet Barn wår quickt ij henna liffua. Ähra nij the till, thåå wärie sigh medt sex Manna Ehe aff Barnsens wägna. ¶

11. Nu komber thes Mans arffua som dräpin warth Och dräper them som dråpitt giorde, Innan sama dagh Eller annan tima aff bråda wtham laga doma, böthe hann och fasthe som annor dråpare, Och taghis thåå thess böther som förre dråp, Orkar han ij bothe, taghi liff hans förre. ¶

12. Nu bindhar konunger Ledung vth Och skippa ligger ij lagha hampa, Och skiöldh ståår ij stamne, warder någor ther dräpin ligge ij Trääbothe. ¶

Register Pää Dråpmåla Balken Medt Wååda. ¶

1. Huru Mång hugg till wååda skulo tålias ij Ene hugge ¶
2. Nu kunne aff Ene hugge warda Tio såår. ¶
3. Nu står man ij såår, Dur skiutha och warder man förre stadder Eller man kastar spiuth Eller Stenn eller andra, Kasthe öffuer huss, eller huru thet kan wara och man kan fåå dödh aff. ¶
4. Nu hugger Twee Trää Jth Eller welthe Stenn. ¶
5. Nu åhr brynnar ij By han skall Lyckias och om hylliass. ¶
6. Klyffuar Man ij Trää siälff williandes och får bana aff. ¶
7. Faller Man aff Trää nidher Eller aff andra och them fåår skada aff som under ståndes. ¶
8. Faller ~~Mann~~ hest åå annan man Eller annath. ¶
9. Faller kast åå annan Man. ¶
10. Om öffuermagthi dräpar man medt willia. ¶
11. Om öffuermagi dräper Man medt wååda. ¶
12. Nu dyll öffuermagi dråp. ¶
13. Nu kan kona warda ij wååda dräpin. ¶
14. Nu kan Man Eller kona åårwethe | warda. ¶
15. Nu dräpar fader Eller Moder Barn sith medt wååda. ¶
16. Nu dräpar Man fää. ¶

Nu hugger ¶

HS / B 128 -

Dråpmåla.

1. Nw Huggar Man äth Manne Och warder annor förre stad.
dheer, Och fåår Bana aff thåå måå ey flere hug till awåda tälias
än eth.
2. Nw kunno aff eno Hugge Tw fåår koma, taggar hand eller
hoffwud. thet ähr högsta wååda thet ähr 40 mark wååda bot Och tolf
Manna Edh. såå ath thet wår med wååda Och ey medh willia. Och
them Edh skullo the gånga Månadt effter Dråpett wår giordh. Och
hwar om sigh. thåå tagz ey till awååda, Vthan bååde han som dråp, Och
såå han aff hwa som dråpin warth. sigia bådhe awååda wara, Och the
skullo och bådhe Edh förre giöra, bidia sigh såå Gudh hielpa, ath thet
wår awååda Och ey willia. Såå som nw skils om wååda Edh y dråpom,
Såå skall for allom wåådhe Edhom giöras y Sårom, blånadt eller blod.
witt. Och hwar sin Edh effter thy Edhom ähr, Och alla wååda böther
y Sårom och dråpom eller y hwario thet ähr, taghi Målsäganden
ten skyllt sakfiria, feldz han ath Edhom, Och orkar ey bothum, eller
och fäller Edh sin Och orkar ey bothum wari lagh som för ähr sagdh.

* Warder en huggen y hånd eller hoffwud thet ähr högsta
Och nogasta awådhe. thy them som huggar synes haffwa achtatt
honom hugga, Vthan bekenne the bååde wara wååda så ähr thet wååda.

3. Ståår Man y satir Och will diur skiutha Och warder man för,
er stadher Och fåår dödh aff böthe 40 m. medt wådha Edhe som för
wår sagdh. Tagher thet någon för åå stock eller Steen. Och sedhan
tagher man Och fåår Bana aff. böthe 20 mark. Skiuthar man
spiuth eller kastar man Steen, eller nogott the tingh han måå skada
medt giöra öffwer huss, fåår ther någor dödh aff wari awååda bot
40 mark Och wåådha Edher som för ähr sagdh. Nw kan skiutatt
eller Steen kastatt annor stadh förre tagha än åå honom som skadan fåår.
böthe thåå 20 mark. Och gånge Edh som för ähr sagdh, fältz hann
ath Edhum Och orkar ey bothum wari lagh som förre wår sagdh.
4. Nw Hugga Twee, Trääfth eller Wetha Steen bååde fåå Bana aff
ligge bååde ogilde, fåår annor, giolde them som lefwar han åårher
medt tolff mark. Och awååda Edh som för ähr sagdh. feldz han ath
Edhum, Och orkar ey bothum eller fiällar Edh. Och orkar ey bothum wa-
ri lagh som för ähr sagdh.
5. Nw ähr Brunnar y By. Thåå skall han byggias Och umgyl-
las, faller man y Och fåår Bana aff böthe tolff mark them som
Brunnen äghe Och wååda Edh sin som för ähr sagdh. Nw orkar han ey
bothum wari lagh som om andra 12 m. till wååda. Nyttia eller
ägha Brun flere, gielle them som faller Och ey then som ligger.
Faller Man y Broo Och fåår Bana aff thåå böthe 20 mark som
för ähr

HS / B 128 -

Med wåådha.

föör äähr sagdt. Nyttia flere samman broa, böthe them som faller Och ey then som byggen. Feldz hann ath Edhenn wari lagsamma som för ähr sagdt Om andra 20 mark till wåda.

6. Skiffuar Man y Trää siälff wiliandes hwatt Trää thett helzt ähr faller undher Och fåår Bana aff ligge Ogilder. Nw skiffuer Mann budhin y Trää faller undher Och fåår bana aff. Böthe them 20 mark, som badh, Och Edh sin som förra waar sagdt. Nw skiffuer Man y Trää effther budhi, faller undher och fåår Bana aff. Böthe them 60 mark som bödh och wådha Edh sin. Nw segir arffwa thess dödha, hin effther budhe eller Bönn vpskiffuen wara, Och hin neekar, dyli medt Tolff Manna Edhe. Feldz han ath Edhenn, fällis till Sakenna som han honom skuldh forre giffuar.

7. Nw fallar Man aff Trää Och then fåår Dödh aff som vnder ståndar wari Ogildt.

8. Nw faller Hws åå Man eller annars hända Werke Manna Och får Bana aff, wari böth Tolff mark Och Edher som för ähr sagdt. Neekar han ey bothenn wari lagh sama som för ähr sagdt. Warder honom thz budith som thett ägher Och dagen förre lagder. Och innaghe effther daghen wari thåå dråp y willia werkom och bothom. Och såå wari y allo andra thett mann warder budith bätre. Och giöör thett ey. Nw byggia Mann Hws eller annath tolkith. Och the som byggia eller annath arbete ther till giöra, luthe sigh skerpa watt handerna. Timber, Steen, Foler eller hwatt thett ähr. Och fåår ther Bana aff, Böthe tolff mark, Och Edh sin som för ähr sagdt. Neekar hann ey bothen, wari sama lagh som för ähr sagdt. Nw kunne några ankostze byggia the bonden them fick till byggning sina y thy man Bana fick, böthe thåå bondhenn som byggia will Och ey the som arbete.

9. Nw faller Lass åå Man wari ogiörth å hwarie hända lass thett helzt ähr.

10. Nw kan Offuermaghi minder än 15 åra dräpa med wilia Böthe 40. Mark, Målsäiande halffwe Och halffwe Konunge Och staden.

11. Dräpar Offuermaghi Man medt wååda Böthe Tolff mark, Kan och Offuermaghi minder än sex åra, dräpa man, hwart thz ähr med wååda eller ey, böthe 8. ortugar.

12. Nw dylle Offuermaghi dråp, bindha såå han till dråp Och fåår som annan man. Nw segher annor man, wara Offuermaghi Och annor ey, Wrathi thett tolff Män, Och råådhe halffwa näm thz hwar thera.

13. Nw kan Kona y wååda warda dräpin, Och sieghis hon medt Barna wara, thåå haffwe Barnsens Näsha fränder witzordh, ath medt twäggia Manna witne. Och sex Manna Edhe, ath hon medt Barne waar, thåå ökas Both hennes medt Tolff mark. Och wari Kona y sama bothum som Man hwart hon dräpin warder eller dräper.

14. Nw kan Man eller Kona Ååwerkha wardha, thåå skullo näsha frän der hans, Eller hennes thett förra Grannom lysa Och soknamannom,

och kunnugt

HS / B 128 -

Dräpmåll.

Och kunnogt giöra sigh honom eller kona j hygielsom haffua, kan thå man eller kona v hygielsom slappa, Dräpar man eller brinnar by, ligge ther by j wåda giellom 40 mark. Böthe ij thy mera ath han brende vp bådhe by och bondha. etc. Nu kan then man eller kona dräpa någon / annan j wåda böthu 20 mark. Thå skulle thera arffuinga / bådhe tagha och giffua för thy. etc. Ähro ij tysninga witna till, thå wari giärning hans eller hennes j wilia warkom, både thet the giöra och thet them giörs. Nu orkar hwargin thera 20 marka böther. etc.

15. Dräpar fadher eller Modher barn sith medh wådha leffuandhe hion båådrum. Kiärar annath thera till thess dräpit haffuer, thå fylla wåda edh och wåda böth medh 20 Mark. Och quäli then Ingenn högra, hwarkin till laga, eller botha. Kiärar hwargin thera till annath wari thå saklöss. bådhe for edh och for böth. etc.

16. Dräpar Man fää, Oxä, Kaltar Bockar, Hestar, Hundar, Runy, eller hwart fää them helzt ähr. Böthe thå äganden 14 Mark. etc. Föder man diur eller fogla hemma och kunno the skada giöra, wari få forthi som for annath fää j alla saker. etc. Nu om han döll som fää ägher, Thå bindha thess dödha arffua honom till medh sex Män eller wäri sigh medh tolff Män. etc. Nu kan fää saarga Män, böthe them fää ägher ena mark, än tweggia Manna witne ähra till, eller wäri sigh siellff tidhie. etc.

Ath man skall Icke stå j större böthe for wildiur som hemma födas, Thå som: Biorn, Warga, eller annath sådanth som skada giöra kan, thet ähr wisserliga dråth forthy sådana diur kan man well umbära, Men fää och annan boskap kan man icke umbära. etc.

Register påå Såramåla medt willia.

1. Nu will man annan till såra bindha. etc.
2. Nu giörs bådhe j sender twem Manne såår och Råån. etc.
3. Nu kunno Män saman koma j wåpen skiptho eller annor stadz. etc.
4. Nu huggar man aff Manne tumell finger eller foot framan wristha. etc.
5. Om ledher kan wardha huggin aff Manne. etc.
6. Om Manne wardher hieh huggen hand eller foot. etc.
7. Om Man warder huggin fulsårr och kombr ij affbud j. etc.
8. Nu kan man warda huggin j Rygh, Ländhen, eller hoffwudet så ath hielt kommer j. etc.
9. Nu wardher man kiött såår huggen, blåå eller blodugher slagin eller fulla skenno som ij kombr fulsåår j. etc.

Nu kan man etc.

Såramåla medh willia.

10. Nu kan man warda huggen eller hambradher ath han ähr ey för till Rådzstugu koma sigh ath klaga. &c.

11. Om tänder warda borth v Munne slagin. &c.

12. Om sucht och hårdragh och thrää som drager knif ath annan. och fåår ey skada medh giöra. &c.

13. Om någor kastar j annars Mans gårdh medh werdz hender, Steen, stock, stång eller annath någoth och kom ey för thera mellan skilnadhen &c.

14. Om någor kastar annan watt Södra Broo eller Nörra j strömen medh willia. &c.

15. Nu kunne Män saman koma med wradz werkla. &c.

16. Nu warder Man huggen, Hoffwudh såår, hulsåår eller huraria handa såår thet helzt ähr, huru lenge the skullo wärdas och hwernas. &c.

17. Om Mann slåår sich wijth kiorn. &c.

18. Om fogtanom Borgamestarenom och Rådmanna såår. &c.

19. Nu giör öffuermagt fulsåår eller blodwite. &c.

20. Om the såår quinnor giöras. &c.

21. Om locka warda aff Möö eller quinno skurin. &c.

22. Hwilken annan giör såår och kommer ey aff huy (?) j och orkar ey böthena. &c. &c.

Om någor will annan till sååra binda. Thää skall han thet Wä-
1. nnir och fränder kungiöra, och rädhmännen, och thenn then man wisa
som honom then skadan giorde och ey witha thet annan. Witis thet annan
och ey then skadan giorde, stundhe sanna wååda, framdelis merkiande,
Ath giör man dråp eller någott aff thessa sakom, the skullo ostraffas e-
mellan Pingisdaga och aller fem dagh then förra, eller om Jull och
Påscha, eller såå lenge then fridher hålls, eller såå lenge Konungenn
j stadhen ähr, ligge ath j Edzöre. Giör man och någor gierning, hug-
gar, slåår, stinger, och wardher ey baar åtaghin, vthan rymer till
kloster eller kirkio, och kommer sen j stadhen, thää sex wikur ähro om
ledhna än han kan sigh förre medh Målsäiandenn forlika, och binder fulla
böther Målsäiande, konunge och stadhen, Thää skullo böther hans ta-
ghas och honom fridher hållas, Målsäiandens luther j tagha hendar fritas
än han will ey widher böthenn tagha. Nu stundher thet dagh och åår
thää taghi thet konungz fogota ferre sluta fåå. &c. &c.

Sanna wååda) Thet ähr stundhe sanna räth som han hade
achtatt hinom andra. Est autem pœna talionis och måå well
skee j andra saker såå well som om Sååramåle. &c.

Nu giörs bäådhe sendhar kwin Manne såår och Råån binder honom
2. widherz medh sex män och böthe hwart om sigh. &c.
3. Nu kunne Män sanna koma j wåpna skiptho eller annor stadz uth
werdz wilia, och hugger annan fullsåra, Näsor aff Manne, vth öghen,
aff öra. &c.

aff Öra, Ne(s)e hånd eller foott, Böthe 20 mark Målsäiandin, Och 20. mark
Konunge Och Stadenn, än till åhra tryggia Manna witne, Eller wäri sigh vth
sex Män, Orkar han ey giöra bothen giffui lijffen for lijffen Och såå wari
laghs om alla annor affhugg än hann orkar ey bothen. Nu warder Man-
ne Tu(n)ga thersom affhuggen, thåå ligge y Tvåböthe, såå wari och om Tunge eller
skåp, än them skadi kan henda. Orkar han ey bothen giffui lijffen for lijffen,
thåår han dödh aff giffui lijff for lijff.

Her seer man thett som y Edzöris Balkenn står Om skåp
Warder Manne affskurit Och fåår dödh aff. Cap: 16.
ath Edzörith åhr brutitt, forthy wåldh mothe nu reknas
högra än wåpna skipte. Nu sigher han her, ath skeer thatt
y wåpna skipte.

4. Huggar Man aff Manne Tumell fingar eller foott framan
wristha, böthe 9. mark, for lyte Och 12 mark till treskiffte for såra
malitt, Thy ath Tumell finger haler halff hånd Och håll halffuar fother,
än till åhra tryggia Manna witne, eller wäri sigh medt sex Män. Huggar
man aff all annor finger wari lagh samu Om thett skeer y sander. Huggar
man thann Nästh åhr Tumell finger, böthe 3. m. for lytih Och 9. mark
for såramålith till Treskiffte. Lizla finger wari y samu bothe
som then som nästh åhr lizla fingarna Wari 3. mark y lythe Och sex m.
till treskiffte for Såramålen, lizla fingar wari y samu both, Samu
lagh wari om Tåår y Såramålen Och halffua minder y lythe.

5. Hwar som leedh hugger aff fingra eller Tåår Böthe sex Mark till
Treskiffte Och 3. mark for lythe, Vnkännerliga Målsäiandin, än tryg-
gia manna witne åhra till eller wäri sigh medt sex Manna Edhe.

6. Huggar man hånd aff Manne eller Foott såå ath hann warda lytther
aff, än thåå ath han turff ey styltra widh, Böthe 9. mark, till Treskiffte
Och 3. mark for lytih, än witna åhra till, eller wäri sigh som for wår saghdt.
Huggar man och fingarn såå ath the krumpna, än åå loffna eller wär-
der lidstrakt, wari samu Both. Warder man huggen y hånd såå ath hann
giher ey marthögitt sigh. y foott såå ath han giher ey gångitt withann
styltho, Böthe 18 m. till treskiffte Och sex Mark for lytih, än till åhra
tryggia manna witne eller wäri sigh vth sex Manna Edhe.

7. Nu Warder man huggen fulla såara, ther ey kombar affhugg y, Och
warder huggenn, eller stungen y huld, Brysth eller Arm, Offuan eller
nedhan Eller Låårbenn, Eller leghbenn, såå ath sönder ganger Och spielka
turff Och Bena lösning kombar y, böthe 20 m. till Treskifte, Målsäian-
de, Konunge Och stadhenn, än till åhra tryggia Manna witne eller wäri
sigh som för åhr saghdt. Samu lagh wari om Kindbenn, Eller
hoffuudt mant, eller hwar fulsåre kombar y.

HS / B 128 -

Medt willia.

8. Hwkan man warda huggen y Bren. Rygh eller arma eller hoffwd, såå ath hann warder krumpen eller lamar eller lyhar, wari thåå lyiusboth sex Mark och thet tyghi såra dulin. Warder han ey lyther, krumpen eller lamar thåå följer Ingen lyiusboth. ☾

9. Hw warder man huggen kiöttsåår eller slagin Blåå eller Blodogen som ey komner fulsårt y, eller slagin fulla skeno och ey komber bein, losningh y, wardher witnader till mz Tivern Mannom böthe tolff mark. till Treskifftis eller wäri sigh medt sex Män, Om witbnen wari samalagh wthann annither baras ther aff y fiertom, thet skullo goda män för hwart thet ähr fulsårt eller ey. ☾ Warder man och till Bloda slagin eller huggen y hoffwdet ath ey komber y ämbeth. Ähr hwit såå ath thz höll. Bäådhe hatter och huffwå, böthe Tolff mark. till Treskifftis än till ähra tweggia Manna witne eller wäri sigh som för ähr sagdt. ☾

10. Hwkan man warda huggen eller hambraden såå ath han ähr ey för till Rådzstugu koma sigh ath kära. Thåå skall Fogoten, Borgamestare och Rådhmän fyra nämpna, hans Såår ath se och pröffwa såå som the willia thet medt sinom Edhe halla, och Fogoten Borgamestare och Rådhmän tage ther Böther effther. ☾

Aff Thetta Capittell kann man wäll merkia thet Naturligh skall och medt giffwa, ath thet som Jlla giörs och warder Offwerheten kunnoght, bör icke wara ostraffatt, än doch thet warder ey klagatt, Thy Offwerheten ähr åklagare ther Ingen annor åklagare pååfunder ähr. ☾

11. Hwilkin som fyra framtändar slåår vthur Mannenn Offwan eller nedhan, Böthe för hwarie them 3. mark. för hwigh. såradulenom, och 9. mark till Treskifftis för såramålath. Målsäiande Konunge och stadh, och för hwarie andra Tand Böthe 9. m. för Sååramålitt till Treskiptis Målsäiande, Konunge och Staden, och Intet för hwigh. ☾ ☾

12. Hwåå som slåår annan Pusth eller dragar y håår Böthe sex mark till Treskifftis, drager han swärdh Böthe sex Mark till Treskiptis än ther ähra witna till. Orkar hann ey Bothen, gånge gienom handh hans. Biör hann ther såår medh böthe effter Sååramålen, wthan för Pusth och hårdragh wardher slagin widh stocken. ☾

13. Hw kastar någor y gårdh annars medh wredz hendar. Steen eller stångh eller någoth annatt och kom skadar ey för them mellan och tagher dogh Jngen, Böthe Tolff mark till Treskiptis. Komer ther Sååramåål y, wari thåå Both halffwå störr än annar Both. ☾

14. Kastar man annan wtaff Nörre Broo eller Södra y strömen medh wredz handar Böthe 40 Mark. Bäggo liffz awunda åå och wardher medt witne till Bunden och baar åtaghin, gånge liff för liff. Komber han vndan. ☾

HS / B 128 -

Såramåla vtan willia.

Kombrer hann vndan Och bindes sidhan böther, Böthe effter dråpom
om Målsäyande will widher Sothen tagha. ¶ Nu slinther oth annar
annan waff bida Pro eller gårdz Pro medh wredz handar, böthe 20.
Mark. Kombrer lifz awända j. wari böth som förra ähr sagdt, Och
thessa 40 m. Och 20 m. skulle gånge till Treskifftes, Målsäyande
Konunge Och Stadhenom. Nu dekar han nj Sothen: wari lagh som sagdt ähr ¶
Nu kunna Män saman koma medh wredz werkom, får annor
15. Dödh aff Och annor faar sår, ther ähr dödhen gildher Och sår O-
gildt. Leffwa the båden wari hwar gildher ath sårom sinom, Och
böthe som lagh sigia. ¶
Nu wardher man huggen Hoffwudsåår, huelsår eller hwaria
16. handa sår thet helzt ähr som man må dödh aff faa, Thå skall
them som gierningena giorde till Nath Och åår wara wth, effther thet
gierningen war giordh, såra wordha. ¶ Nu warder man sår gior,
ther eller slagin, Och them kennar som giordhe thet, Och böther widher
Målsäyande, Konungen Och Stadhenom, thå ähr han saklöss. ¶ Nu döör
han aff them sårom, sedhan böther ähro vthgiffna, Och för än wth
ähr Nath Och åår effther ath gierningen war giordh, Thå ägher
Målsäyanden nj lif aff honom tagha, vthan laghe böther taga för
mandråpit, Och stånde thet fast j Sothen som ähr vpburith. Sedan
skall med laghen kreffwas thet annher saar, Och foghetan Och
stadhenom lithe ath them Sothen the haffwa vpburith, Och ther Skal nj
thera Soth, Och ther skall åkoma Tolff Manna Nämpd, huartt
hann doo aff sama saar eller nj. Nu orkar han nj Sothen wari sä före ¶
Nu slåår Man sich Egin thion till godha Tinga Och Wijgdh, Och
17. kommer nj såramåll ther j, eller warder blå eller blodhger
wan Vgieth, kombrer Sååramåll j Bloduitte eller Blånader böther
effther thy såår ähra till. ¶
Alt thett Fougten Borgamestare Rådmän Och Stadzsens
18. Schriffware giör j dråp eller Såramåla wari alth j Trebo,
the. Ehr Män som foghetan Rådmän om Byan senda, effter stadzsens
ärande thet som the giör ligge j sama laghen. eller the som
senäna eller Stadzsens wari j sama Sothen. ¶
Nu gior Offuermagghi huelsåre eller Bloduitte. thu som
19. mera ähr än siu åtra Och minder än 15 Böthe Tree mark
for Konungh Och sex mark for Sååramålith Målsäyanden then skilt.
Giör han minder åkoma som ähr Blånader eller Bloduitte Böthe
sex mark Målsäyanden. Giör Offuermagghi sår eller Bloduitte
siu aura ¶

Såramåla medh willia.

Hur åära gamull eller Jungher wari ogilth © © ©

20. Nu afhugg then Quinnon giörs medh willia eller wredz hen-
dar, böthis så som mannen giorth waro, vthan spinna kunna af-
huggas, hugz hanne aff thå ligge j Sarabotha som Tungo eller skäg waro.
Huggas the aff bådhe innan ena hugg, böthas ey mera än for ena, hug-
gas the aff ath andra huggi, böthe thå for bådhe som ledgörth waro,
Orkar han ey botha gånge liff hans forre, så som Tungo eller skäg wa-
ro. © Nu skär man aff spinna medh willia eller waldzwerkan, och
stadder rådhe gånga thå liff hans forre och ingen böther, warther han
ey fangin eller witnader till, nijthe laghsanna som för war sagdh.
om Tungo eller skäg. © Nu warder och Quinnos spinna lösther och
ey afhuggan, böthe thå ther forre 40 mark, och aff alla thesa tiugh
halffte Målsäganden och halffta Konungen och Swdhenn. ©

21. Nu warda Lockar bådhe aff Moo skurin böthis ther forre
20 Mark, warder annar böthe 10. mark och halffwa mindre for
quinnos lockar, och taghi Målsäganden ena Tridungh och then andra Konun-
ge och Swdhenn, Thetta skall böthas effther tweggia Manna witne, eller
wäries medh sex Manna Edhe. ©

22. Framdelis merkiande ath hwilkin Man annan giör såår som
ey komber afhugg j. Och orkar ey böthenn, gånge hand hans förre
vthan Målsäiande beder for honom, och haffwer ey tolkin giärningin
förre giorth, och giör dogh sulh Konungs och Swdhenn, effther thy ath
the willia medh honom giöra, och han kan ther Nådher få. ©

Såramåla medh wåda. ©

1. Om man kan så hugga annan moth sinom willia ©
2. Om man huggar annan ryggh sunder, Arm, Been, fingher eller foorth. ©
3. Om man kastar Steen eller skiuthar stångh. ©
4. Om man kann j handalösan wåda wara stadder. ©
5. Nu huggar man annan eller slår skiener eller skiuthar ©
6. Nu ther som handlöß wåda timar och tagher thet ånnorstadz för än thet skada giör, och än offwermaghi kan skada giöra medh wåda. ©
7. Nu kan hundar bitha Mann. ©
8. Om wåda lith huru hann skall wara. ©

1. Huggar Man ath annan och annor warder förre stadder,
och kann så hugga honom moth sin wilia, han huggar aff honom näsa,
Eller Öron, eller wth Ögha, eller huggar honom än tithe, eller j halß
ath han haffwer ewerdeligin lythe aff. huggar aff hand eller foorth. medh

wåda, lithe ©

HS / B 128 -

Såårramåla vnder wååda. Och

wååda, Böthe ath wååda bothen Tree mark for Hirith och sex mark, for Såårramålith. Och Målsäganden skall han skyllth alla wååda böther haffua. Huggar man annan fullsåår som nu, kombrer affhugg i. Böthe sex mark, for såårith Och Tiugho Hirisboth.

2. Huggar man annan i Rygh eller sönder arm, eller been vnder wååda thet som fullsåår ähr, Och kombrer ny affhugg i, Och wardher thenn Man krumppen eller lamar, såå ath han lyte haffuer, Böthe Tre mark som för ähr sagdh for Hirith och sex mark Såårramålith. Huggar man Tumell finger aff annan eller foot framan wristh, Böthe Tolff öra for Hirith och halffiampte mark for Såårramålith. Huggar man then ther ähr näst, eller lengsta fingar, Böthe Ena mark for Hirith Och .2. for Såårramålith. Huggar man then ther Näst ähr litzla fingar, Böthe half mark for Hirith Och Ena mark for såårramålith. Samma Both wari om Tåår och halffua minne for Hirith.

3. Nw kan man kasta steen eller skiuta stång eller hwaria hända man helzt kastar, kombrer thet annor stadz förr än thet skada giör, Drötter åå steen eller huse, eller kastar öffuer hus Och som ny hwar thet vnderkomer thet heter handalöss wååda, warder ther nogor förre stadder, Och fåår ther skada aff eller hwart åålkoma thz ähr, thåå böthe för såår halffua minder än sagdh ähr. Kumma lyte i wara, gelde och halffua mindre effther thij som the ähra till.

4. Nw kan Man i handalösan wååda wara stadder huru thet kan helzt till koma, ath ny folliar hanhugge, warder man slagin eller stöther åå hand sina att fingar krumpna Och Oduglig, wari Tumoll fingar åth Hirisboth sex Ört, Thenn ther ähr näst fämf öra, Thenn ther ähr näst en halffua mark. Litzla fingar Och then ther ähr näst Tree öra, Hwar thera. Och warder fother stöther i handalösan wååda såå ath Tåår krumpna, wari halffua minder åth Hirisboth än fingher.

5. Huggar Man annan eller slåår skena, eller kastar eller skiuthar, såå ath hwargin komer nadh för än thet skada giör thet ähr ny wååda vthan willia, vthan bååde thenn skadan fick Och then som skadan giorde, frija bååde wååda wara.

6. Hwar som handalöss wååda timar som annorstadz tagger för än thet skada giör, vthan han öffuer hus kastar, Och som ny hwar thet nidherkomer, ther måå then som giärningenn giorde wååda Eedh gånga ändogh Målsäiande wilt ny wååda edhe standha eller Both vptagha. Thwar lyte kombrer i wååda bothen såå ath ny kombrer affhugg

i, thåå skall

Wåådamåhla medh wååda ©

ij, thåå skall Lijusboth quar stånda. Ther till vthi ähr Natborh åår, Och ligge till sex Manna aff Bondenn hwart hann ähger Lijusboth. ryngha eller ...,
Thåå mykitt skall Offuerwinninghi böthe ath Lijusboth som mogande Mann, Och halffwa minder j Wåådamåhlom. ©

7. Nu kan hundar bijtha Mann, thåå giffui äganden vth hundan eller Böthe sex öra. Nu kan annatt fää man skadan giöra, hwart fää thet helzt ähr, böthe äganden sex öra. Wardher han Lijther som skadan fick Thåå skall Lijusboth wara såå stor som Wåådaboth. © Will äganden vthlösa för sith fää, thåå haffuer han witzordh som skada fick, witna thett medh Tvenne Manna at hans fää haffuer honom skadha giordh. ©

8. Hwilken Man som wååda Edh skall gåå för såår större eller smärre, eller för Lijthe, gånga sex Man Edh Och wari Laghwerder och böthe boot som för ähr sagdh. Faldz han ath Edhenn, Och orkar ej Bothen eller fäller Edhenn Och orkar ej Bothenn, gånge som för ähr sagdh. ©

Register påå Tiuffua Balkenn. ©

1. Nu will man sigh Tiuffnatt aff händom leetha. ©
2. Om them man warder wider Tiuffnatt gripin som barn Och wader lagh man haffuer.
3. För stor Bruth skall man hengia eller öhran mistha. ©
4. Om Kona stiäll the medh barne ähr. ©
5. Om Bondens Swän sleppe Tiuffua eller andra fångar vthur Järnne ©
6. Om allehånda thett j Kåålgårde Och Trägårdhen wexa. ©
7. Huggar man Apell eller andra bärande Trää nidher. ©
8. Om man stiäll humbla. ©
9. Om någor stiäll fiskar. ©
10. Om man skyller annan för bodzbröth. ©
11. Huru fundh åå Weegh hittas, skulla skifftas. ©
12. Nu kan them vnder haffua som hitte. ©
13. Hittar man annars Mans fää. ©
14. Hittar man wrak åå siöstrandh ©
15. Hittar man Botten fundh. ©
16. Hittar man annars Mans Ankar. ©
17. Huru man skall sigh vthlyssning giöra. ©
18. Om man Tagher annars hest eller Båth
19. Om man sleppe Tiuffuan eller tagher Löse for han. ©
20. Om man tagher annars Timber. ©

Nu warder ©.

V. 5.

HS / B 128 -

Tiufsna.

1. Nu warder Tiufsnader någrom y händom tagghin som åå liff gånger och
githar ey aff händom sigh kwth, stande Tiuffz räth. Luther och hen till å-
nan. Och hann wedher kannis som lydhes till, stande thå han Tiuffz räth eller
lydhe aff händom sigh. ꞓ Nu will han ey kennas wedher dött, Och sigher
sigh thet ey hafwa sålth, wthan hin bundha in till hans nöz witnen, böthe thå
40 m. till Tweskiffthis och ey liff hans forre gånga. ꞓ Thy skall then som
köpar Hoffwatt eller Klosswatt, giordet Guld eller Silffwer eller andra gier-
ningh, wåpen, skurin Kläde, Och annatt sådant med sulla witna köpa, Och
withi thet lagligha köpet om thet klandas. Nu orkar han ey wedhu Tiuff-
nader till lydhas. ꞓ

Om Särtiuff halla landzlagh att hann skall mistha liff och
Lösöra, forthy han stiäll under sitz låß thet ähr under baran
himell, forthy fåå eller annu Boskap kan man icke giömma y
kistha eller y skrinn. ꞓ

2. Nu kan then Man medh Tiuffnade gripin wardha som kona och barn
Eller wedher lagz Mann hafwer, thå skall ey thera liff forre gånga,
om såå stor Tiuffnad ähr, wthan thet kan finnas y heema thera, Och the ha-
ffwa thet Nöch medh honom och medh honom y råådhe warit. ꞓ Nu #
kan them thet witnas Och y heema thera ransakas och findz ey medh them
wari laghwarth. Ingann måå och androm Tiuffnadh witha, eller till
bindha, wthann han wardher baar åtaghin Och y heema hans tagitt. Inge #
måå och annars mans hws Ransaka, wthan hann wädiar in till hans medh
40 m. wthann thet ser medh Fogotans eller Rådmanna orloffwe. ꞓ
Nu weghis thet honom och ähr ey baar åtaghin, eller ransaka the hws hans
wthann som för ähr saghdt, böthe 40 mark, Målsägandom, Och 20 m. Kon-
ge och Stadhenom. ꞓ Nu orkar hann ey bethu wan wedher hans effther
thy han honom Tiufwett witha. ꞓ

Råådh waring) Hafwa the än fortänkt och Nöch thet som haffth
warit stulith, thå ähra the dogh icke forfalne till nogott straff
effther thet haffwer warit them owetterlighit annars icke. ꞓ

Och y heema hans tagitt) Landzlagh bådhe Nye och gamble
halla, ath the som nämpnas till att ransaka hws Mans hws,
thåå skullo the förste see, och ransaka effther hooll påå tak
eller under sylle, ther Tiuffnader kunne inkastas, forthy
sådant kan wäll henda ther hon will giörna komma hen annu
y skada och wath ey hwru. Och effther som mann aff thetta
Capitell see kan, såå ähr Tiuffwen under wederfurs, när
hann haffwer kastatt hyrdena forthy thå komber wåådhewen-
der till witzordh, effther som gamble lagenn halla. ꞓ

3. Hwilken Man för Tiufnatt ij haffuer för warith grippin. Faar han
stiäla, för minder maa hann ey hengia än for een mark, eller marks
wärde, Tham hann ställ aff kirkio eller Badzstugo, eller hußbonda sin.
thaa henge for een halffua mark, än them som kirkio stiäll, eller giör
andra sådana giärninga ij hanna haffur ther Ingenn fridh. warder han bann
åtaghin for halffua mark, skall Tiuffuenn till stuyo slaas. Och baadhen öran
mistha, for 3 öra hudt mistha och Ith öra, for 2. öra hudt mistha, Och alla skal-
lo stuchenn fly. Koma the äther ij stadhenn, eller Stadzmark mistha liff sig.
Om kona warit samma lagh. Than hon skall quik gräffuas ij Jordh for så
myckit Man hengias skall. ©

4. Nw kan kona medt Barne wara som stiäll. äre thet saa stor Tiuffna-
der som för äre saghdt att hon liff skall mistha. Thaa skall hon ij Stadzhand
Järnn sattias Och hona skall födha them hanne skuldh gaff. till Barn föd-
är Och sidhan giöras rätther hanna. ©

5. Nwän stadzsons swäna Tiuffua eller andra fånga seippa vr Järnan
städhe samma rätth hann skulle staa. ©

6. Stiäll man Äple eller andra frucht ij Trägårdenn, Kåll eller andra
örther eller hwatt thet äre Och warder taghin widher, eller kladhe
hand medt tweggia Manna witnom, Böthe sex mark, Och äghare skadan. ©
Nw kombre ther Draap. Saar eller Blodwitte them emellan, wari Tiuffs
gildh hwatt han faar förre är, Och thet ogildh han fick som till kom. ©

Draap) Ser till ij Edzöris Balkenn Capit: 25.
Hwru högt thet räknas ther. ther förre maa thett och såå
räknas saa högt her efftther att thet är samma giärning.

7. Huggar man Äpple eller Bärande Träå nedher w Trägårdhe Böthe
sex mark. Brither man grenn aff bärande Träå, Böthe 3 öre om till
äre. twaa manna witne, eller wäri sigh medt sex Manna Edhe. ©

8. Stiäll man humbla borth aff skäriom. humblagard heema
eller ij Byonn eller hwar hann wexar. Bindhes åå han Ryggenn och
föres till Radzstugho och dömes efftther thy Tiuffnader äre till. ©

9. Nw stiäll man fiskär aff annars Mans nätiom miärdom eller
andra fiska tholom warder hann widher taghin böthe sex mark, Och
äghare skadann. Stiäll hann Näth eller annan fiskawell Och warder wi-
dertaghin, bindhes åå bak hand och stånde Tiuffz rätt efftther thy thet
wärth äre. ©

10. Nw giffuer man annan skuldh for Boodräth Och findz medt
honom ecke ij hus som thet honom skuldh förre giffz stande Tiuffz
räth. findz ey wäri sigh medt Tolff Män. Och hin stånda samma rätt
eller böthe 40 ♂ halfft Målsäiande. Och halffte Konunge Och Stadhenn. ©

Hitar man. ©

HS / B 128 -

Tiuffua.

11. Hittar man findh åå wägh hwatt thett helzt åhr, lysa genstan
för them medh honom går, sedhan åå Nekna kyrkio och Rådzstugu, kommer
them misth haffuer för än hann lysth haffuer, styr till märke, och kann
Jarteckna thå swäri till sigh medh Tolfmannom sielff tridhia och taghi
sith äther vthan löösn. Kommer och ey han innan Natt och åhr som vi-
dher kunnig, Taghi Konungen Tredieluthi och then tridiung som hitte. &c.

12. Nu kan then som hitte witne haffua att han lageliga lysth
haffuer, thå swäri till sin som tapat haffuer sielff tridhi och taghi
sith äther, och haffui hann Tridiung som hitte effther thy som fyra
goda Män thett mätha. &c. Nu griper han till lysninga witne, och feldz
ath them, böthe 40 mark, eller halfwer Tiuffuer och stånde Tiufsrätt. &c.

13. Hittar man fåå annars, hesth ampnen eller skiutt, oxa, koo,
fååhr eller thett nytta för åhr. Thåå ägher hann till sin swäria sielff tri-
dhia ath thett åhr hans och taghi sedhan sitt äther vthan löösn, och hin giöra
sigh vthuffua medh lysninga witne sina. Medh hest, oxa, måå man yrkia och
sina tarffuer giöra och sina ärande fara innan staden och häradit ther
thett hitt åhr, sedhan thett laghlyst åhr och laga witne till taghin åhra, bådhe
i staden och häradno, och hwå som yrkiar ther medh för än han thett
laghlystha, böthe 3 m. till treskiffthis. &c.

Yrkia. Yrkia och arbeta måå man medh annars mans
fåå, hest, oxa &c. sedhan thett laghlysth åhr, thy thett haffuer
skall medh sigh ath thett arbetar för sin födha. &c.

14. Hittar man wrak åå salt watne eller Siöstrandh fyske, ther
vthan ägande åhr ey när eller hans budh, och wrakh ey hittar hans åhr
kommath. Lysar hann thett lageliga thåå ägher hin tridiungh som hitte. Och ägan
dann tredieluthi, gångs till hans som misth haffuer medh sinna Jarteckna,
och tryggia manna witne, och taghi tredieluthi äther. Kommer han ey
innan Natt och åår som misth haffuer thåå taghi Konungs tredieluthi. &c.

15. Nu hittar mann Bonn findh, och lysar lageliga thåå ägher hann
halffua findh, kommer hann ey som lageliga vnderkunnes innann
Natt och åår thåå ägher konungen alth halfft. &c.

16. Hittar man Anker hans haffui arbetis Lön effther godha manna
skodan och segn. &c.

17. Alla stadh ther man findh hittar, thåå skall han sigh vthuffua
giöra först medh lysninga witne, sedhan swäri them misth haffuer in
till sin medh Tolfmannom sielfftridhie, och taghi sååsith äther. Alla
thy godhe hielpa vndhann Elde, åå siö eller för här, han wari Man sååsig
ella bära och taghi såå mikitt aff thy godhe, som ägandhen will honom vnna,
och godha Män seija ath hann haffuer förtiänth. &c.

Tager man vthan &c.

HS / B 128 -

Balkenn.

18. Tager man vthan Lään eller Legho Hest eller skiutt annars, ååker eller ridher eller giör någor händt werkandt medt, Komber äganden effther och fångar athsarwm, thåå skall hann till Tingz och Rådzstughu föras. Och haffwi wåldh hwart han will honom till Tiuffs eller Ransman Ipinna, effther thy som Laghenn sägia, Vm thiuf wari sama Lagh. Wälföras bådhe Bön, dher och Bäther, hwart han heller honom j hwilcke sakther eller ey eller skåår ther ähr brutith tidhörith. ©.

19. Hwåå som fångar rettan Tiuff Och sleppar honom för än han Laghwun-nin ähr eller sadhann, böthe 40 m. Konunge och stadhenn, warder och Tiuff Laghwunnin, tagas ey Bother för honom vthan vphängias. Tager någor Löson för honom, böthe Konunge Löso och ther till 40 mark, Och thet wari Konungz Ensak ©.

20. Hwilkin Annars Timber Borttager såå som fiölar, Tilor, wedh eller hwart thet ähr medt witne eller vthan witne, vthan äghandans Loff, böthe för thet första ena mark till Treskifftis, och såå för annath och tridhia, än till ähra Tryggia Manna witne, eller wäri sigh medt siälffs tridhie Edhe. Tager hann mera böthe Tolff mark till Treskifftis Och wari witnffun eller wä-ri sigh medt sex Manna Edhe. Faldz hann ath Edhenn wardher slagin widher stockenn, Sama lagh wari om thenn thet androm withar. Framledhis ma-kiande ath aff alla sex marka Bothum och Tryggia marka, Taghi Enn Tridiungh Målsäganden, Och Enn Konungen och Stadenn. ©. Och wäri sigh for sex marka sak än ähra ey witne till medt sex Manna Edhe. Och for Tryggia marka sak Tryggia Manna Edhe. Faldz han ath Edhenn, Och orkar ey Bothen warda slagin widh stockenn, Sama lagh wari om Måhsä-ianden än han orkar ey widher bindha Och orkar ey Bothen. ©. ©

Dobblare Balken.

Hwåå som Dobblar Offuer Ena Mark, Böthe 3 Mark till Tre-skifftis, såå them som tapade som them som wann än till ähro tryggia Manna witne, eller wäri sigh siälff Tridhia, Orkar hwargin thera Bö-then warda slagin widher stockenn Och att Tridia sinne fly Stadenn. Jngenn måå och Dobbla widher them ey ähr sin eghin Måhsman, Och haff-wer sith eghit godz, eller haffuer thet han måå dobbla medt, vthan han böthe 40. m. till Treskifftis, Och thet åådher medh som han wan aff honom. Orkar hann ey Bothen wardher slaghin widher stockenn och fly Stadenn. Komber han sidhan åådher j Stadenn vthan Fogotans och Rådmanna Orloff. Och medt them sigh Lidher till dobbla. Och ähr ey siälff sin forman, giöra råådet medt them hwart them tyckis ratt wara, Nu dobblar någor sin wederlagningh borth, taghi them åådher thenn ägher

aff them som henne

aff them som henn wann. Och han som fordobblade gånge till Arbetis for Ko-
nungs och Stadum ighiann han rader feer. Och them thet wan hen dynam
till hörde, böthe Tolff mark, Könungs och Stadum. Orkar hann ey böthen, warda
räther hand som för äär sagdt. ¶ Hwaa som dobblar effther thet wårdt äär
ringdoch, böthe 3 mark till Treskiptis Könungs och Stadum. ¶

Konung Erichs aff Pomeren Gårdzrätt.

Thetta ähr Ädligh, Högbördig Förste, Swerigis Konung, Konung Erich
aff Pomerenn, Radgade och skipade Gårdzrätt åå hans Hoff, och
haffwer han samma Rätt medt sine Rikesens Rådh, Thre
som Riddare, Biscope och Swänner, som ij hans
Gårdhe ähro, och sendelis allom sinom Em-
betzmannom och Höffwidzman
hwilke samma Rätt haffwa hwar the helzt stadde ähra. ¶

1. Hwilken Man annan slåår ij hiell och warder gripin wigher
ferska giernings, giffue liff for liff. Warder hann ey taghin widher fer-
ska gierning och wthis thet honom och hann döll, thå skall Höffwidzmannen
Nämpna Tolff aff the bedzsta Borgare eller Hoffmän dwilda, the skulle honom
antingen wäria eller fella, warder han fellder mishte liff sitt. ¶

2. Huggar, slåår eller stingar man annan såå ath Blodh wgår
mishte hånd sina ther forre eller wäria sigh som forre sagdt om hann ey
warder fången widher ferska giernings. ¶

3. Slåår man annan Knyfz eller Kiäpz hugg ath ey Blodh wgår
thåå skall kniff stingas giönom hånd hans och rysthe såå fram till
finger hans. ¶

4. Hwaa som ryckar kniff eller swärdh ath andre medt wredz
willia ath androm Thåå skall hann stingas giönom hånd sina, eller
wäri sigh medt Tolff Män som för äär sagdt. Om han ey wardher gri-
pin widh ferska gierningh. ¶

5. Kallar man annan Otuchtight Nampn Tiuff eller Lingare, Her-
kranssons eller och Affwundz Oqwädens ordh, Ähr hann Knapa eller
och skijtte, ligge ij Tornedt heller och Kistan ehn Måånadt wedh watten
och Brödh. Ähr hann Hördrengar sittie ij Kistan eller och stocken. ¶
Sammalundes ähr hann minner man for sigh, wthis thet honom, wäri sigh
medt sex Hoffmän, Ähr hann Swnåå sitene mishte hudenne. ¶

6. Ingen måå sin Wåpen borth Dobbla, hwaa thett giör wari ogiellt
och stande Plicht som för ähr sagdt, och samma räther wari om allan
Taffwell leekar som om Dobbell. ¶

7. Ingenn Mann skall Dobbla eller och Någon hånda Taffwell
lekka, sedhann Höffwidzman ähr watther och haffwer sagdt godha Nath
hwaa thet giör, ähr han aff wåpen eller skiytta, thåå skall han wedh

Tornedt liggia ¶

HS / B 128 -

Gårdz Rätten.

Tornwett liggia ten Måånadt widh watten och Brödh. Äår hann Hördrengiar eller och annor Arbetis Mann ligge j Kiorkenn eller kistonn, Äår hann Swåå siden mistha hudenne. ⁊c.

8. Ingenn måå högra Dobbla än som han haffuer reedho medt sigh till Bordet, Hwaa annarh giör wari Thiett Och stande samma Saarh som för ähr sagdt. ⁊c.

9. Ingen måå frij Marknadt haffua eller och wthi frij Marknadt rijdha under samma plicht och rätt som för ähr sagdt om dobbell. ⁊c.

10. Ingenn måå annan Tiöffues skiegga mana om Siöld eller skuggmana eller kräffwa, Hwaa thett giör stande samma rätten som för ähr sagdt.

11. Borgar een Hoffman äff annan änthingen medt Kiöp eller lään och loffwar honom for hoffmän eller fougtan eller Gårdzmestare thaa hans Daghar kommer ath hann skall honn betala, Betalar hann ei honom, thz them Daghenn thaa skall honom fougten eller gårdzmestarenn Dagh giffua, Såå lengan tidt ath brucka som honom ähr möghligitt ath gielda Och gummligitt sina Penningar fåå ath hann aff lenge bidher effther sina Penningar. Will han ej än thaa gielda thaa skall fogten eller gårdzmestarenn twaa hoffmän till nämpna, wordt hans haffuer Och giöra then rätt som han aff borgade, Racke icke haffuer hans äch, Thaa skall hans godz på landena uthgiöra manna mäthas, Racker thett ej sidhan äch, thaa skall fogtenn honom j fengilse sättia, Och antwarda them han ägher giälla, Och them som giällitt ägher han upbär, han haffuer wälidh honom wthi fengilse haffua honom Och hans forderffwader ther till ath hann bewender ähr, heller och hans minne giortt haffuer än hann fåår Borgan. ⁊c. Nu Dööll man giälligh ähr ej witner till eller och hans Breffwer, Äår giällitt minne än 3 mark Dijli siett Tiudhi, Äår thett och 3 ꝛc. Och minne än 6 mark, Dijli sielff Toeffte. ⁊c. ⁊c. ⁊c.

12. Tager någon Man Quinno medt Wäldh Och warder gripin widh ferska giärningher mistha liff sitt forre, höras Roop och åkallan, Syinas Blåmärke eller Blodwitter eller och reffwen kläder än thaa ath hann sin willia ej fullkomnade, mistha likewäll sith hoffwudet aff. Äår och hann ej taghin widh ferska giärningar wijtes thett honom och dööll hann thett, ligge till tolff Manna Nämpdh, Och hwar thera rådhe halffwa Nämpdh. ⁊c.

13. Stiäll Man Öre eller Öris werdh misthe liff sitt forre. Stiäll halffwan Öre mistha hudan och Örun. Stiäll man minder än halff Öre Och thaa till fijra Penningar misthe hudenne. ⁊c.

14. Nu kan thett skee ath Tiuffwen haffuer wederlagz Mann thun som under honom kiöpslagar och dööllia will, Och weth thett, ath han ähr samma Tiuffwer åå them sakrum, Thaa ähr hann ej bäther then som dööll än hann. ⁊c.

Konung Eriks.

Döll än hann som stiäll effther som sakenn ähr till, Weethes någon och nij undt
honom vthi händom taghit Thå fares ther in till Tolff hoffmän eller och Bor-
gare, wäria the honom wan sacklöss. Menn fella the honom gånge effther landz
lagenn som finnas vthi Tiufftha Balkenn, j thett 17. Capitell. effther ath
tiuff bör skee undt win och witne.

15. Röffuar man till halffua Mark och warder till wunnin mistye
liff sith. Hwaå som Röffuar minne än till halff mark Böthe åårther allan
skadan och gä 40 m. them taghi halffua Konungenn och halffua Mälsä-
ganden, formåå than nij böthe miste händenne.

16. Hwar man skall Liuss och Eldh forwara j sinom stadh. aff hwie-
kin manss Vhyrto Eldher loss warda och Grannar ther aff skada, han skall
Kastas påå Eldhenn om hann warder taghin wither friska gierningar.
Antingen om thett ähr j gårdenom eller och j Kiöpstadh, warder han nij
fången och withes thet honom och hann thett döll, wäe i nij Tolff Manna
som för ähr sagdt. Giör thett påå landzbyggdena Böthe 40. m. For-
måå hann nij böthe blifve j ain herrad minne

17. Hwaå som Liuss eller annan Eldh haffuer j sino herberge sedhan
Fogothenn eller gårdzmestarenn ähr j sängh, Ähr han Knape eller skiöter,
ligge vthi Tornet vthi 8. dagar withe watn och brödh. Ähr han minne
Man för sigh. ligge sammeledes j kistan eller stocken.

18. Hwar som någor vndsegher them annan hann Rymma Min Her-
ra och Konungz huss och slott och haffua hans ovenskap.

19. Hwaå som sigh till samans vthi Rotenskap forbinda fyra eller
fem flere eller färre, såå Jnbyrdes hwar annan hielpa såå ath hwar
vather vrenkias eller och minskias, och någor Mann undt the forbinna-
gar tröstar eller fordristar sigh till någro gierningar eller Wärskap
giöra, Wäri hållen for sadan een Mann, som them wärth wärsta vela
will och ikke wärth bedrysta. Och Rymma wår gårdh. Och koma aldrig för
wår ögon, vthan hann och sendeligh nijther wåra nåder till.

20. Hwaå som Thenna forneffnda gierning giör eller några aff
them, thå budhe wij alla wåra Tienare och Borgare hwar thera om
sigh ath thå Fogotan eller Gårdzmestarenn till hielpa ath fånga
och taga them som brotzliga ähra och för wår Rätt lätha koma. Hwil-
ke aff wåra Tienare, Borgare eller andra Män dierffues till them
brotzliga j hwart stycke thett helzt ähr ath wäria eller vndwilla mott
ratta brotzliga saker och warder them Mann eller och the fångna,
Stånde samma Rätt som them brotzliga skulle stånda, Vndkommer och
någor tolkin man som then brotzliga vndervalldt, haffuer han her hwar
skin frijdh j wåra Rijke och koma aldrigh för wåra Ögon vthan
han nijther sendeligh wåra Nådh.

HS / B 128 -

HS / B 128 -

HS / B 128 -

HS / B 128 -

HS / B 128 -

ibliotheket.

HS / B 128 -